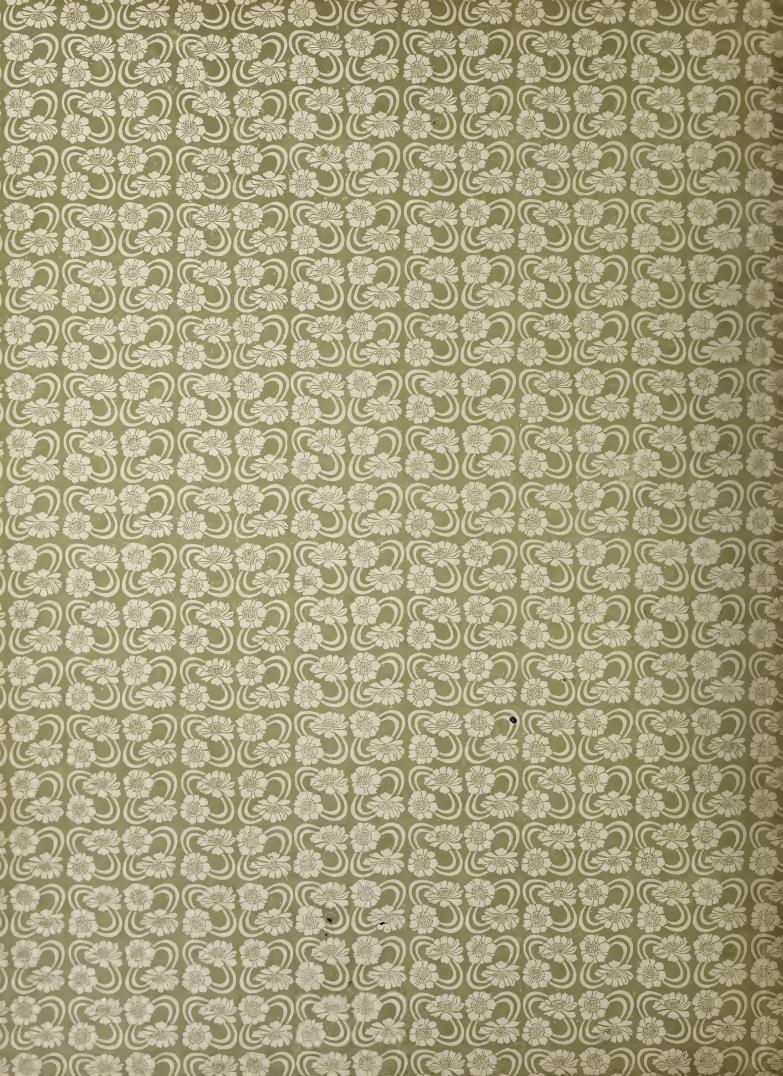
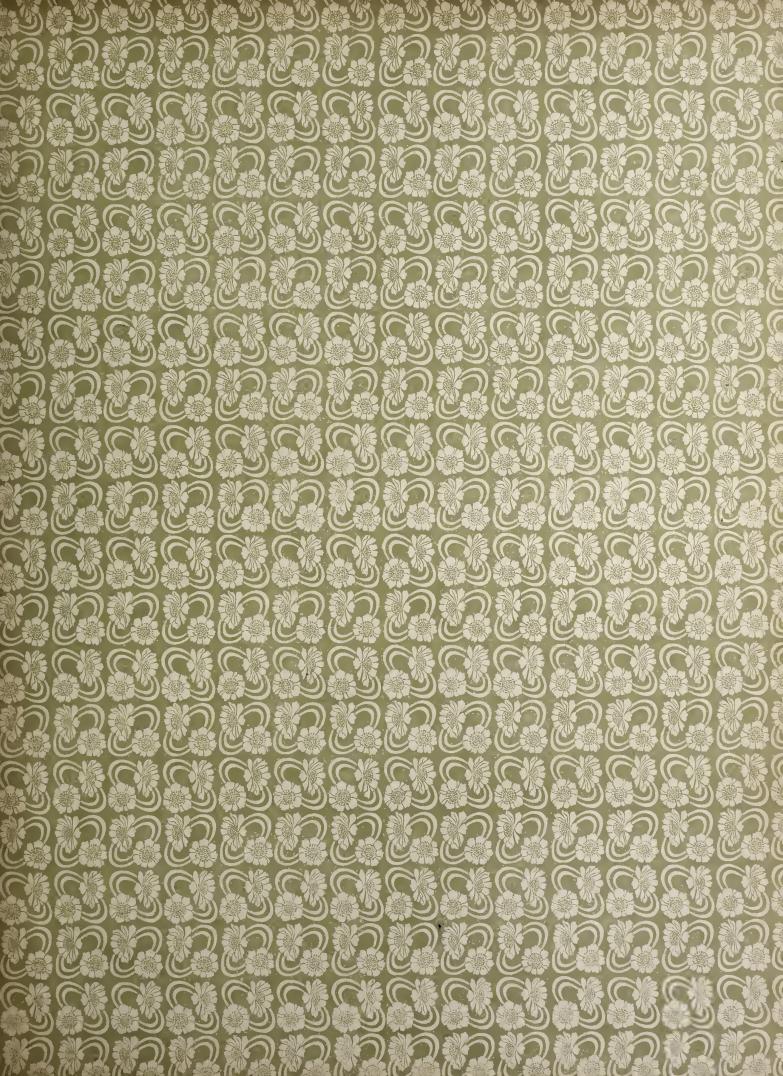

3MVNKATÁRS TO OROLA CON 1000 - III ÉVFOLYAM. Character and the second of th KADA:AMACYAB: IPARMWESZETT ·TARSVLAT.~

Digitized by the Internet Archive in 2017 with funding from Getty Research Institute

MAGYAR IPARMŰVÉSZET

W

AZ ORSZ. M. IPARMŰVÉSZETI MUZEUM ÉS ISKOLA

A MAGYAR IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT

KÖZLÖNYE.

A VALLÁS- ÉS KÖZOKTATÁSÜGYI M. KIR. MINISTERIUM MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

FITTLER KAMILL.

FŐMUNKATÁRS

GYÖRGYI KÁLMÁN.

BUDAPEST. KIADJA A MAGYAR IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT.

1-3 5

Mirkovszkyné Greguss Gizella rajza.

TARTALOMJEGYZÉK.

W

I. A SZERZŐK NÉVMUTATÓJA BETŰRENDBEN.

	Oldal		Oldal
Walter Crane. Néhány szó a magyar		Lyka Kāroly. A munkás ember bútora	61
iparművészetről	151	" " Zsolnay Vilmos †	93
Csízik Gyula. A párisi kiállításra kül-		Mihalik József. A történeti csoport	109
dendő műipari tárgyaink bemuta-		" " A magyar történelmi	
tása alkalmából	117	pavillon	327
Diner-Dénes József. A karácsonyi ki-		Dr. Meller Simon. A római ipar-	
állítás	1	művészeti iskola	41
Edvi Illés Aladár. A vasművesség		Pap Henrik. A párisi kíállítás épületei	177
a párisi kiállításon	305	Radisics Jenő. A magyar iparművészet	
Györgyi Kálmán. Az iparművészet	0 0	Oroszországban	32
a párisi kiállításon	200	Rozsnyay K. Walter Crane	155
Gy. K. Az osztrák iparművészeti	,	Sólyom Gyula. A zománcfestészet nagy-	33
múzeum karácsonyi kiállítása	57	mestere	48
Hauszmann Alajos. A budai királyi	31	Szana Tamás. Két legyező	174
vár Szent István-terme	105	△. A párisi kiállítás magyar csoportjai	• •
Hevesi Lajos. A modern szék	24	egy részének installacionális tervei	53
			33
II. KÖZLEM	MÉNY	EK MUTATÓJA.	
Első-második szám.		A római iparművészeti iskola. Dr. Meller	
A karácsonyi kiállítás. Diner-Dénes		Simontól	41
Józseftől	1	A zománcfestészet nagymestere. Sólyom	
A modern szék. Hevesi Lajostól	24	Gyulától	48
A magyar iparművészet Oroszország-		△. A párisi kiállítás magyar csoportjai	
ban. Radisics Jenőtől	32	egy részének installacionális tervei	53

	Oldal	Negyedik szám.	Oldal
Az osztrák iparművészeti múzeum		Néhány szó a magyar iparművészet-	
karácsonyi kiállítása. Gy. Któl	57	ről. Walter Cranetől	151
A munkás ember bútora. Lyka Károly-		Walter Crane. Rozsnyay Kálmántól	155
tól	61	Munkácsi Mihály †	172
Új művek	68	Két legyező. Szana Tamástól	174
Különfélék	76	A párisi kiállítás épületei. Pap Henriktől	177
Külföldi szemle	80	Különfélék	184
Hivatalos tudósítások	86	Szakirodalom	194
		Külföldi szemle	199
Harmadik szám.		Hivatalos tudósítások	206
Zsolnay Vilmos †. Lyka Károlytól	93	Ötödik szám.	
A magyar iparművészet főpróbája	104	Az iparművészet a párisi kiállításon	
a) <i>Hauszmann Alajos</i> : A budai		Györgyi Kálmántól	200
királyi vár Szent István-terme	105		
b) Mihalik József: A történeti cso-		Hatodik szám.	
port	109	A vasművesség a párisi kiállításon.	
c) Csízik Gyula: A párisi kiállításra		Edvi Illés Aladártól	305
küldendő műipari tárgyaink be-		A magyar történelmi pavillon. Mihalik	
mutatása alkalmából	117	Józseftől	327
Hivatalos tudósítások	140	Hivatalos tudósítások	225

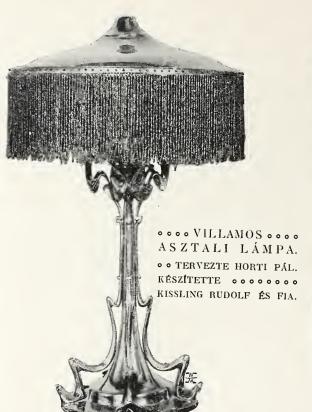
A KARÁCSONYI KIÁLLÍTÁS.

Az ezidei karácsonyi iparművészeti kiállítás sem terjedelménél fogva, sem a kiállított tárgyaknak nagyobb becsénél fogva, nem szárnyalta túl az előzőket s mégis több mint közönséges jelentősége volt neki, sőt egyenesen határjelzőnek tekinthetjük iparművészetünknek történetében. Az volt ugyanis e kiállításnak jellegzetes tulajdonsága, a mit művészeti határvonalnak szeretnék nevezni. Ez alatt én azt a határvonalat értem, amely az igazi műipar, vagyis az alkalmazott művészet — art appliqué — és a közönséges ipari, vásári és selejtes árú közt fennáll, aminőt különösen az utóbbi évtizedekben csináltak mindenfelé. Már az utolsó három évben rendezett iparművészeti kiállításokon találkoztunk több olyan művel, a melyek nemcsak modern, de igazi művészeti szellemről tettek tanuságot. Mégis mindez csak kivétel volt s a kiállított tárgyak zöme, a mely olcsó áron volt kapható s így mintegy a nagyban való eladásra volt szánva, az eddigi kitaposott, művészietlen csapáson haladt. Ezúttal azonban éppen ez a köznapi vásári árú a kivétel s a túlnyomó rész pedig azon a magaslaton áll, a mely a modern művészet követelményeinek megfelel.

Hogy a kiállítás sem túlbő tartalmú, sem egyes darabjainál fogva kiváló, annak oka abban van, hogy mind a művészek, mind az iparosok, a kik a magyar iparművészet szolgálatában állanak, ezúttal sokfelé voltak igénybe véve. Ha már egyrészt az egyidejűleg Szt-Pétervárott rendezett magyar iparművészeti kiállítás meglehetősen sok erőt fogyasztott, a mely másképp a karácsonyi tárlat javára vált volna, úgy másrészt a párisi világkiállításra való készülődés művészi iparosainkat annyira igénybeveszi, hogy valóban csodálni való, hogy ilyen sikerült kiállítást nyélbe tudtak ütni.

Egyike a legfontosabb kérdéseknek, a mely a karácsonyi tárlat ötletéből a magyar iparművészet minden barátja előtt felmerül, az: "Minő szerepe lesz iparművészetünknek a párisi világkiállításon?" Noha még csak szórványosan láthattunk a párisi tárlatra

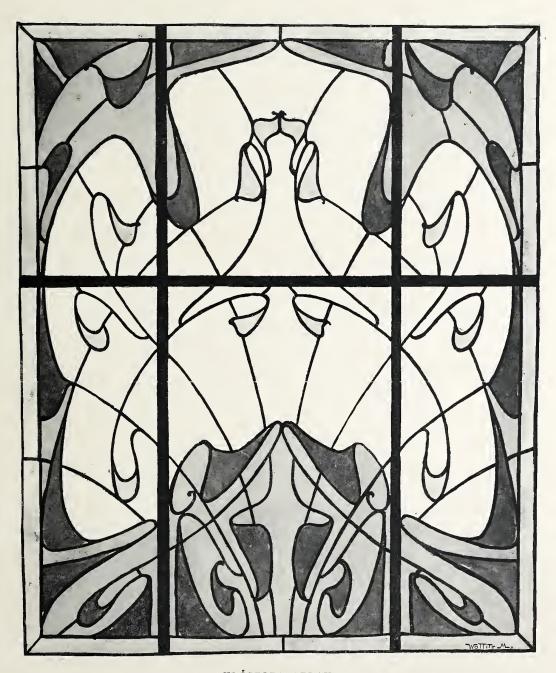
Magyar Iparművészet.

• ELŐSZOBA SZÉK. TERVEZTE HORTI PÁL.

••• ELŐSZOBA ABLAK.••• TERVEZTE HORTI PÁL.•••• KÉSZÍTETTE FORGÓ ÉS TÁRSA.

szánt egyes műtárgyakat a karácsonyi kiállításon: mégis elég tiszta képet alkothatunk már magunknak. Az most már minden kétségen felül áll, hogy teljesen modernek leszünk. Másodsorban az is bizonyos, hogy nem leszünk pusztán utánzói a nyugateurópai modern iránynak, nem leszünk azok, a mit a német lefordíthatatlanul "Nachempfinder"-nek nevez, hanem a magunk lábán fogunk állani. Ezt a reményt a következő két okból merítem: Egyrészt a párisi kiállítás számára készűlt tervezetek, noha teljesen modernek, szerencsére nagyrészt nemzeti motivumokon alapulnak, úgy, hogy e tárgyakkal Magyarország az iparművészet modern irányzatának oly sajátságos jelleget kölcsönzött, mint teszem a belgák, hollandusok, franciák vagy skandinávok, a kik pedig az általános modern jelleget, sajátos motivumaikkal élénkítették.

Korábbi években ismételten utaltam arra, mily kiválóan alkalmasak az ó-magyar motivumok a modernizálásra és a modern ízlésbe való beillesztésre. Első ilynemű kisérleteink eleinte szorosan hozzásimúltak a modern angol diszítőstílhez, a mely hiszen szintén majdnem teljesen floreális. De valamint a modern angol virágékes diszítő-stílus gyakran abba a hibába esik, hogy a diszítmény túltömött, azonképpen a magyar stílus modernizálására irányuló régebbi kisérletek is a túltengés hibájában leledzettek. Ám az a modernizált magyar virágdísz, a melylyel az ezidei kiállításon találkoztunk, az már e hibától majdnem teljesen ment volt s nem simúlt annyira az angol mintákhoz, hanem iparkodott belevinni a virágdíszbe is bizonyos könnyed és elegáns vonást.

A második indok, a mely megerősít abbeli hitemben, hogy Párisban nem fogunk kudarcot vallani, abban van, hogy akadt szerencsére néhány olyan tehetséges magyar művész, a ki noha alkotásaiban a régibb magyar nemzeti motivumoknak nem enged semmi befolyást, mégsem pusztán utánzója valamelyes híres nyugateurópai iparművésznek, hanem megvan mindegyiknek a maga sajátságos egyéni művészi jellege. Ezekhez a talentumokhoz számítom első sorban Hortit. Sokáig keresett és küzdött, a mig megtalálta önmagát. Ma már meglehetős tisztán kidomborodó egyéniség. Nála is akad ugyan rokonvonás egyes belga és délnémet művészszel, itt-ott más művésztől nyer impulzust, de ezt mindig önállóan dolgozza fel. Van benne valami széles, vaskos vonás. Szerencsére majdnem teljesen elszakadt a virágékes diszítési módtól, ebben csak ártalmára volt ez a széles, tömör vonás, a mennyiben mindig túlontúl tömött, érthetetlen és túltengő ornamentumokhoz vezette őt. Szerkezetében még ma is kellemetlenül érezhető néha az említett széles, öblös jelleg, s ezáltal különösen a bútorai, majdnem mindig túlszélesekké, terjedelmesekké válnak. De ezt a hibáját enyhíti az az erő, a melyet bele tud vinni mindig a dekorációjába. Bútorainak vonalai, az a mód, a melylyel területeit cifrázza, de leginkább a veretei, azt mindig kifejezésre juttatják. Csak egyetlen nyugat-európai művészt tudnék, a kinél a lineáris diszítésnek ez a szélessége, ereje megvan: Behrens Pétert értem, Münchenben. De míg Behrens még mindig ragaszkodik bizonyos geométriai és szimmétrikus formákhoz, Horti lineái mindenkor szabadon folynak.

Kitünően fejlődik a *Spiegel* Frigyes tehetsége. Nála is erőteljesek a körvonalok, csak néha kissé túlságosan szeszélyesek, s a diszítő vonalok túlsúlyban vannak, a szerkezetnek rovására.

Faragó Ödön is elhagyta bútorainál a finom, szabad körvonalú, egyenes lineákat, a melyek a magyar motivumok beillesztése által, mint első fecske hirdették az újabb irány bevonulását, és tehetségét újabb pályákra terelte.

Áttérek ezzel a kiállításnak részletes megbeszélésére. S úgy akarok cselekedni ez idén is, mint tavaly. Nem csupán rövidebb-hosszabb jellemzést és tájékoztatást akarok adni a kiállításról, hanem foglalkozni fogok, amennyire lehetséges, az egyes tárgyakkal, a melyeket úgy szerkezeti, mind művészeti tekintetben meg akarok birálni. Ha szigorúan

találok birálni s néha egészen apró részletekbe bocsátkozom: ezt azért teszem, mert hiszem, hogy egy valóban lelkiismeretes és figyelmes szemlélőnek megjegyzéseiből iparművészeink talán egyet-mást tanulhatnak.

Első sorban a kiállított hat intérieur keltette fel a közérdeklődést. Már az ezekhez vezető ajtónak homlokfala is teljesen modern és stílszerű volt. *Horti* diszítette. Bármily elegáns és lendületes volt is az ornamentikának vonala, a frizet, a mely egyébként szerintem kissé túlangolos, túltömöttnek tartom, a mely hiba megvan a Horti által tervezett majdnem minden virágékes diszítményben. Az első intérieur a Horti által tervezett előszoba. Benyomásra nem rossz; egyszerű, éppen nem tolakodó hatású s e mellett bizonyos előkelő hátást is tesz. De nem eléggé célszerű. A ruhaszekrény túlontúl kicsiny. A ki ismeri a háziasszonyoknak kivánságát, hogy minél nagyobb ruhaszekrény álljon rendelkezésükre, s a ki ismeri a fővárosi lakások korlátolt térviszonyait, a melyek még igen jómódú embereknek is lehetetlenné teszik, hogy külön ruhaszobájuk legyen, (vestiaire), az felfogja, hogy milyen tökéletlen egy mindössze hatfogasos ruhaszekrény, a mely ezenfelül korántsem eléggé tágas, úgy hogy benne az egyes ruhadarabok, teszem prémeskabátok, vagy más terjedelmesb öltönyök összegyűrődnek.

Még kevésbbé célszerű a ruhaállvány. A fogasok oly mélyen vannak alkalmazva, kb. egy középmagasságú férfi válla magasságában, hogy egész hosszú télikabátoknak okvetetlenül a földet kell érniök, ha ott függnek. Az ernyőtartót szintén célszerűtlenül alkalmazta, mert majdnem közvetetlenül fölötte van egy tolós fiók, úgy hogy hosszabb ernyő vagy bot ott aligha helyezhető el. Ugyancsak nem célszerű az előszobában levő pillérszekrényhez hasonló almáriom, a melynek alsó nyitott része egészen haszontalanul elpazarolt tér, mivel sem dísztárgyaknak elhelyezésére nem alkalmas, sem pedig használati tárgyak tartására nem való, a mely utóbbiakat tudvalevőleg nem szokás szabadon hagyni az előszobában. Aztán az összes fogantyúk sarkai rendkívül élesek, ha pedig a kulcs a zárban van, akkor alig nyúlhatunk a fogantyúkhoz, a mi kétszeresen hátrányos az előszobában, a hol hiszen mindennek zár alatt kell lennie. Hogy a székek és padok igen kényelmesek, az Hortinál, a ki minden ülő-alkalmatosságot a saját hatalmas testéhez szokta szabni, nem éppen feltűnő.

Ha volt is gáncsolni valóm: még több a dicsérni valóm. Első sorban meg kell említenem a rendkívül finom fali kárpitot és az ízléses frizt. Határozottan fényes alkotás, a *Forgó* és társa színes ablaka, a mely mind vonalaiban, mind színhatásában egyaránt kitünő. Ebben az ablakban Horti széles, hatalmas, de mindvégig nagy képzelő erejű tehetsége legjobban jut kifejezésre. Épp oly kitünő a *Kissling* Rudolf készítette csillár, a melynél Horti, egyszerűséget elegánciával tudott párosítani.

Az is nem eléggé dicsérhető, hogy Horti előszoba-szekrényeinél szakít a párkány-szerű felülső végződéssel s ennek helyébe egy meglehetősen széles vájt lécet alkalmaz, s így még az utolsó arhitektónikus emléket is mellőzi. El nem szabad felednem a *Ludwig* és *Stetka* készítette virágállványt vert vasból. Itt végre szakított Horti azzal a régi, már-már tűrhetetlen visszaéléssel, hogy virágokat és fűzéreket naturalisztikusan vasból kovácsolva mutassunk be s megadta a vasnak a maga természetes, lapos szalagszerű alakját.

Az előszobánál egészben véve még sokkal jobb, a szintén Horti által tervezett úriszoba. Kitünő hatású az ablaka, nemcsak dekorative jellegzetes széles vonalaival, hanem színösszetételével. Nagyon dicséretes ezen az ablakon az is, hogy ellentétben a most főleg Amerikában és részben Angolországban is dívó modorral, a mely szerint annyi színes üveget alkalmaznak az ablakokon, hogy ezek nem felelnek meg a rendeltetésüknek t. i. hogy világosság forrásai legyenek, Horti elegendő szintelen üveget alkalmaz, s így megfelelő világítással látta el a szobát.

DOHÁNYZÓ ASZTAL.

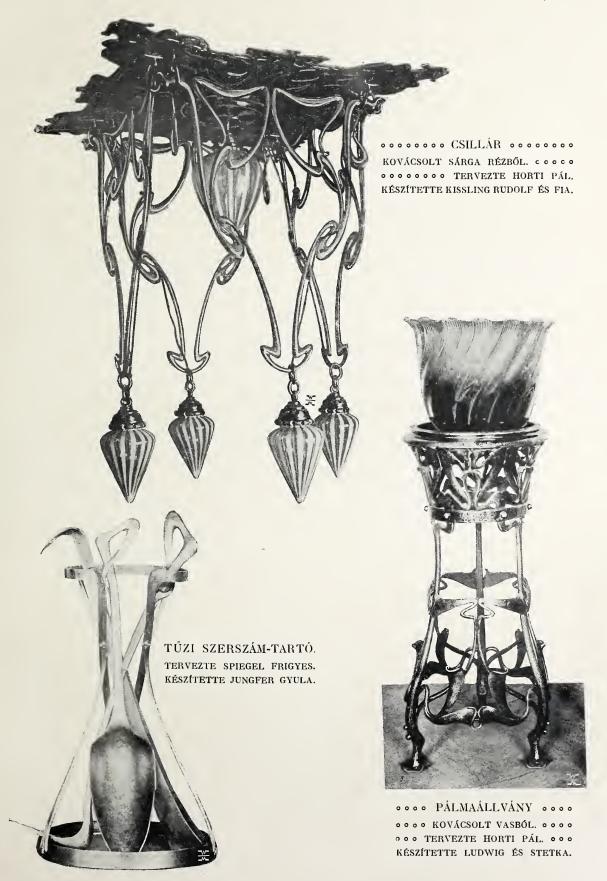
KÁRTYÁZÓ ASZTAL.

• • TERVEZTE HORTI PÁL. KÉSZÍTETTE KŐNIG IZIDOR.

• ÚRI DOLGOZÓSZOBA.

TERVEZTE HORTI PÁL. • • A BÚTOROKAT KÉSZÍTETTE KŐNIG IZIDOR. • • • • • • •

A pamlag széles és hatalmas, s különös dicséretet érdemel a faszerkezete, a mely körvonalaiban és diszítményeiben nemcsak hogy eredeti, hanem mindenféle csinos és célszerű berendezéssel bir. Ugyanez áll a szivarszekrényre is, a melynél főképp a széles vonású, a szerkezethez szeryesen alkalmazkodó veretek sikerültek. A berendezés legkiválóbb darabja azonban kétségtelenül a nagy könyves-szekrény, a mely nemcsak kiválóan célszerű, hanem tagozásában teljesen eredeti. Sehol nem látja az ember az átvitt arhitektónikai formákat, hanem tisztán kiérezni, hogy itt pusztán egy asztalos által készített tartó van előttünk. Az egész teljesen struktiv. Egyetlen kifogásom a felső befejezés ellen van, a mely hasonlít egy felfordított, alacsony zsámolyhoz. Kiválóan ízléses modorban vezeti Horti a vereteket széles, finom vonalalakban az ajtókon keresztül, úgy, hogy nemcsak a nagy, tiszta űrlapdiszítményeinek látszanak, hanem színhatásuk is van, azonkívül az ajtó üveglapjainak is mintegy védelmül szolgálnak. Az iróasztal szerintem túlkicsi, különösen a tulajdonképpeni írólap keskeny. Aztán azt is kifogásolhatnám, hogy az aránylag kis középfiók kivételével, az egész asztalban egyetlen fiók sincs, holott pedig mindenkinek egész csomó olyan holmija van, a melyet nem lehet felállítani, hanem fiókba kell tenni.

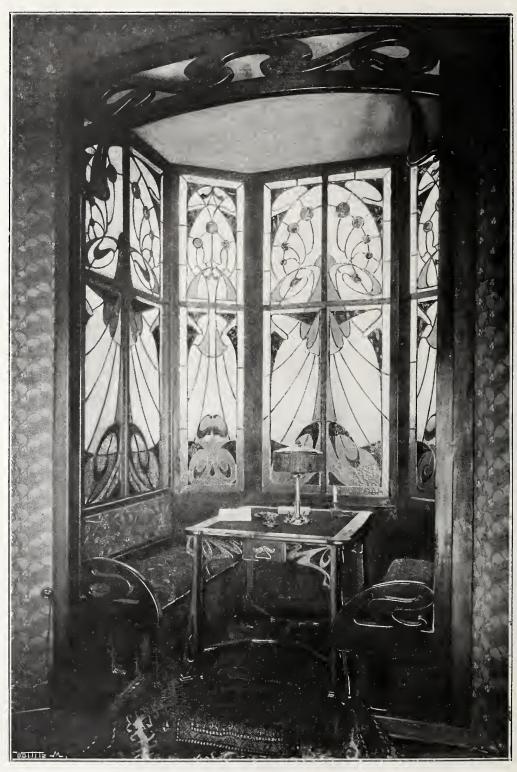
Nagyon hatásos a kandalló, a melynél ismét kitünően érvényesül a Hortinak főleg vonalakban kifejezésre jutó dekorativ érzése. Csak kár, hogy mihelyt a virágékes díszbe csap át, rögtön elveszti mind a hatás, mind a viszonyok iránt való finom érzékét. Így p. o. a kandalló feletti tükörkeretnek kissé naturalisztikus hatású virágdísze éppen nem illeszkedik be az egész szobának stilisztikus jellegébe. Éppen így a virág-ékes tűzvédő nemcsak a diszítés-, hanem a használhatóság szempontjából is egészen el van vétve. Nem említve, hogy az aranyozás az egész szobaberendezésnek különben oly diskrét színeitől erősen elüt, e tárgy egész konstrukciója nem szerves. Ez a sok virág és levél a maga sokféle hegyével és élével, nemcsak hogy nem nyújt erős támpontot a lábnak, a mely pedig, ha a kandalló előtt ül az ember, gyakran nekitámasztódik, hanem a cipőnek éppen veszedelmes. Igen finom a fali kárpit-minta, valamint a szövött függöny, a melyeknél Horti tisztán lineáris diszítménye kitünően érvényesül. Jó a csillár, a mely a felső világítás elve szerint készült. Némi kifogásaim volnának a szoba különböző apróbb berendezési tárgyai ellen. lgy pl. a körülhordozásra szánt kézi gyertyatartónál, a nyél oly erősen működik mint emeltyű, hogy valóságos erőmegfeszítésbe kerül a gyertyatartó egyenesen való tartása. A két álló gyertyatartó viszont nem szép és nem is szervesen kontemplált. Dekorative igen szépen hat a két lámpa, de az a hibája, hogy nem illik jól a kézbe, úgy hogy szinte műfogásokkal kell élni, ha egyik helyről a másikra akarjuk azokat vinni, anélkül, hogy ez a kéznek fájna.

Egészben véve azonban ez az úri szoba nemcsak egészen egyéni, hanem művésziesen előkelő alkotás; és itt csak annak az őszinte kivánságomnak adhatok kifejezést, vajha Horti megmaradna a megkezdett úton. Igaztalanság volna azonban meg nem emlékezni azokról a műiparosokról, a kik Horti tervezeteit végrehajtották. Balogh Jánosnak faragott és aranyozási munkái, Forgó és társának üvegmozaikjai, Jancsurák Gusztávnak ércmunkái (főleg pedig a Ludvig és Stetkáé-i), és a Scholz Róbert festőmunkái, mindannyi dicséretet érdemel. A König Izidor asztalosmunkája is általában jó, legfölebb valamivel több szabatosságot kivánnék.

A szomszédos szoba a *Spiegel* Frigyes tervezte szalón. Megjegyzéseimet itt se vegye senki gáncsoskodásnak, hiszen Spiegel tehetségét a maga teljességében szivesen elismerem, s tőle még sok szépet remélek. Kárpitozott bútorai alakjukra nézve eredetiek ugyan, csakhogy kissé nagyon is józanul struktívek, a mi által a hatásuk túltömör. Valamivel szabadabb körvonalokkal ezen könnyen segített volna. Mint ülő alkalmatosságok ellen azonban, formailag semmi kifogás sem emelhető. Egyébként a Spiegel famunkáiban is

van bizonyos nehéz, tömör karakter, leszámítva a szalonasztalkát, a mely viszont túlságosan könnyű. Az étagère-szerű állványok igen komoly és becsületes hatásuak, nemcsak tömöttségüknél, de a silhouette-vonalak szélességénél fogva is, mégis, nem tanácslom Spiegelnek, hogy ezt a formát erőltesse, mert ismételt megtekintésre nagyon széjjelmegyen s végül oly benyomást kelt, mint egy mosdószekrényre helyezett karosszék. Rendkívül jónak találom a kályhát, valamint a vaskossága dacára igen könnyen kezelhető tüziszerszámot. A csillár, a mely szintén a felülső világítás elméletéből indúl ki, kitünően illeszkedik be az egészbe. Az ablak túlságosan finom és színében erőtelen e szalón komoly jellegéhez, nem is elég erőteljesek a dekorativ vonalai. Igen jó hatású a falifestés, csak a faburkolat vonalai nagyon közönségesek, a miért is inkább egészen elmaradhattak volna. Az állólámpák nagyon eredetiek és a formájukra nézve tetszetősek, széles, élesen megtört vonalaik, a melyeket Spiegel különben mindenkor kedvel, igen jól hatnak, de okvetetlenül apró oldaltámaszokat kivánnék e lámpákhoz, másképp túlságosan könnyen oldalt dőlnek. A kiállított ebédlőt Förk Ernő tervezte. Száraz és kemény, sem a szerkesztését, sem pedig a művészi kiképzését nem tartom érdekesnek. Látni való ugyan, hogy Förk a modern iparművészetben, azaz ennek elméleteiben járatos, de nem igen érti, hogy hogyan kell a teóriáknak életet adni. Elkerüli ugyan, hogy valamely históriai stílusba essék, és azon van, hogy kikerülje a műépítőre mint a bútorművészre nézve oly veszedelmes zátonyt, hogy építészeti motivumokat vigyen át a bútorokra. Valamelyes különösen szembeötlő hibát ugyan ebben az ebédlőszobában fel nem fedezhetünk, de nincs is benne semmi igazán érdekes részlet. Förknek ezúttal egyetlen ötlete sem volt, annyi az egész. És ha volt is egy, ez is teljesen csütörtököt mondott. Bőrvonatú székeket ad, be nem vont hátsótámlával, a mi különösen ebédlőben, a hol a székek egy része az asztal körül áll, nagyon csunyán hat. Hogy pedig e székeket kissé kellemesebbé tegye, egészen fönt a támlán, valami fogantyúfélével látja el azokat. Elfeledi azonban, hogy legnehezebb egy széket úgy felemelni, hogy egészen fönt a támlán fogja meg az ember, a mi különben csak az úgynevezett erőművészeknek kedvelt mutatványa. A fabútor díszeül egy minden darabon egyenlően ismétlődő, meglehetősen tarka virágék szolgál, mely magyarosnak mondható s a modern iránynyal annyiban számol, hogy a stilizálásban hozzá alkalmazkodik. Csinos a mintázott párkány, de kissé nagyon is "utána van érezve" a bécsi szecessziónak, különösen Olbrichnak. Struktive teljesen el van hibázva a csillár, a mely, hogy öt könnyed izzólámpácskát tarthasson, olyan hatalmas méretű s annyi fémanyag van rajta, mintha valami nagy, nehéz lámpákról volna szó. Igen dicséretes a tiszta, szabatos asztalosmunka, a mely Reinhardt Fülöp aradi iparosnak a műhelyét dicséri.

Az intérieuröknek negyedike egy női hálószoba, a melyet *Huszár* Ilona bárónő tervezett, a kinek felügyelete mellett azt el is készítették. Első pillantásra – a túlnyomó lilaszín tónusok miatt – bizonyos báj ömlik el rajta s a következetesen alkalmazott stilizált virágéknél fogva, meglehetős egységesen és modernül hat. De ha jobban megfigyeljük, sok dilettánsszerű, nem gyakorlati dolgot fedezünk föl benne. Igy, teszem, nincs értelme annak, hogy a szekrények és egyéb bútordarabok falait, a helyett, hogy megfestenék, színes mustrás kretonnal vonták be. A modern iparművészet egyik alapelvével ellenkezik, hogy pótlásokat, szurrogátumokat alkalmazzanak és optikai csalódásba ejtsenek. De ezt le is számítva, a dolog nem célszerű, minthogy a kretonon hamar fog a piszok és könnyen szakad, úgy hogy azt évenkint okvetetlenül meg kellene újítani, a mi meglehetősen költséges. Épp ilyen hibás a fakandalló is hímzett plüss-bevonatával. Sem gyakorlati haszna nincs, sem igazi szobadísznek nem való. A *Sulyok* Ylda úrnő vezetése alatt készült különféle háziipar hímzések és varrottasok általában jól alkalmazkodnak a bútorokhoz. A hibák mellett, a miket mint lelkiismeretes bíráló itt el nem hallgathattam, be kell ismernem,

••• ERKÉLY AZ ÚRI DOLGOZÓSZOBÁBAN. ••• TERVEZTE HORTI PÁL. ••••• CONTROL PÁL. •••• CONTROL PÁL. ••• CONTROL PÁL. •• CO

hogy az egész szoba mégis egy előkelő ízlésű nőnek a munkája, a kinek tehetségét csak jobban kellene fegyelmezni, kitanítani és vezérelni és hiszem, hogy így nem egy örvendetes művet hozhatna létre.

Az intérieurőket berekeszti a Pauli Erik által tervezett és Bernstein K. H. és fia cég által megalkotott gyermekszoba. Sajnos, erről csak igen kevés jót mondhatok, mert művészi szempontból értéktelen, gyakorlati szempontból pedig egyenesen el van hibázva. Mint vélekedjünk p. o. az olyan – az ágy után itélve legfőlebb tiz esztendős gyermeknek való – szobáról, a hol nemcsak az asztalon, de másutt is csupa éles szöglet van, holott pedig minden óvatos anya az éles szögleteket lehetőleg elkerülni akarja? Mire való az ilyen szobában az olyan mosdószekrény, a mely a gyermeknek okvetetlenül túlmegy a válla magasságán? Vagy mi célja a játékszekrényen a fiókoknak, a melyek oly magasak, hogy a kis gyermek székre kell hogy álljon, ha el akarja érni? Teljesen elhibázták az ablakmélyedésbe illesztett játszópadot, a melynek ülőkéje annyira távol van az asztaltól, hogy a rajta ülő gyermeknek szinte görbítenie kell a hátát, ha az asztallapot el akarja érni. Célszerűtlennek tartom az ágyat is, mert az oldalvédje sem nem elegendő, sem nem elég magas. A gyermekszoba nem is egységes, mert egyes darabok egészen kicsi, mások egészen nagyobb gyermeknek valók, holott pedig az igazán jó gyermekszoba, a melyet az ember nem változtat naponkint, a gyermek tiz-tizenkettedik évéig kell hogy kitartson.

Végül még néhány megjegyzést a kiállított intérieurök árairól. Ezek a szobák nyilván mind a jobbmódú polgári családok használatára vannak szánva. Elegánsak, a nélkül azonban, hogy túlságosan fényűzőek volnának. Sehol sincs alkalmazva valamely rendkívül költséges diszítőmód, p. o. intarsiák tengerentúli fákból, gazdag bronzveretek vagy drága faragvány, s mégis majdnem érthetetlen az árkülönbözet. A Horti berendezései, vagy egyes darabjai mind olcsók; a Förk-féle ebédlőt már sokkal drágábbnak találom, a női hálószobát és a gyermekszobát pedig egyenesen horribilis árúnak. A míg p. o. – hogy csak megközelítő összehasonlításokat tegyek – a Horti-féle gazdag faművű pompás pamlag 255 frtba kerül, a hálószoba egészen egyszerű nyugágyának ára 180 frt.

Vagy ha gyermekszobában levő egyszerű ülőpad és a hozzávaló egyszerű szekrény 240 frtba kerül: minő arányban van ez a rengeteg nagy, rézzel gazdagon kivert Hortiféle könyvszekrények 380 frtnyi árával? Erről a feltünő árkülömbözetről a szobák összára is tanuskodik. Mert amig a gazdag kiállítású uriszobának összes fa- és kárpitos bútora csak 1350 frtba, a hölgyhálószobának csupán a fabutorzata 1141 frtba kerül, a gyermekszoba meg éppen 782 frtba.

Az intérieurökön kívül még egész sor egyéb bútor is ki volt állítva, amelyről itt, amennyire lehet, meg akarok emlékezni. *Polgár* Alajos ezúttal nemcsak az asztalos munkáját készítette el néhány bútordarabnak, hanem a tervezetét is. Leginkább feltünt egy pohárszék, amely a szerkesztésben és diszítésben mutatkozó minden fogyatékossága mellett is, már az ízlés határozott tisztulásáról tesz tanuságot. Továbbá abban is mutatkozik haladás, hogy ez a pohárszék, noha nincs is teljesen egységesen és eredetien megkomponálva, mégsem pusztán másolat, mint az előbbi évek munkái. Polgár ugyan külföldi példák után indul, de a motivumokat hol kevesebb, hol több, igen elismerésre méltó, ügyességgel dolgozza föl. Igy p. o. némely dolog mind a szerkezet, mind a sajátos módon hajlott vonalak a belgákra emlékeztetnek. Különösen az oldalfalak belga motivumuak, főleg a liége-i *Serrurier-Boy* alkalmazza azokat gyakran. Mindamellett azonban a Polgár-féle pohárszékeknek vonalai kitünőek, s a beosztása is igen célszerű. Egyetlen kifogásom volna csak, t. i. a két oldal ellen, amely itt szerkezeti szempontból teljesen igazolatlan, a diszítés szempontjából semmitmondó; pedig Serrurier-Boynál és a belgáknál struktive mind emelkedőbbek s támasztékúl is szolgálnak. A veretek vonalai

finomak, de majdnem túlkecsesek, ám semmiképp sem illeszkednek be a dekorációba szervesen. A különféle síkok tengerentúli faanyagból készült intárziákkal való diszítése tehnikailag nagyon jó alkotás, művészileg azonban nagyon is egyenlőtlenül sikerült. Itt Polgár nyilván bizonyos nancy-i munkák által befolyásolta magát. Ámde éppen a modern francia műipari munkáknál óvatosnak kell lenni. A franciáknál, ha még oly modern gondolkozásuak is, az ugynevezett objét d'art játsza a főszerepet. Asztal, szekrény, iróeszköz, csésze, stb. náluk csak akkor megy művészi tárgy számba, ha valamely nagy művész jónak látja, hogy tehetségét ilyen tárgyakon érvényesítse, ahelyett hogy vásznon vagy márványtömbön tenné ezt. Ezért még mindig szeretik a műipari munkákat roppant fénvűzéssel kiállítani, anélkül hogy tekintettel volnának arra, hogy ez a gazdag dísz szervesen hozzáilleszkedjék ahhoz a tárgyhoz, amelyen éppen alkalmazva van. Legdivatosabb iparművészeik megteszik, hogy egy közönséges használatra szánt szekrénynek vagy pohárszéknek ajtaját rendkívül értékes intarsia-festménynyel diszítik, amely magában véve kiváló objét d'art, egyébként azonban semmiképp sem illeszkedik bele a szekrény vonalaiba vagy szerkezetébe. Polgár itt elkövette azt a hibát, hogy amig ez a teljesen lineárisan tervezett pohárszék szinte megkivánja a lineáris diszítési motivumokat, ő floreális motivumokat alkalmaz. Leginkább látni ezt a szabadon levő felső részen, a hol a lineáris diszítmény pompásan hat, ellenben a szines virágok zavarólag. Az alsó oldalajtókon a könnyed és karcsú virágornamentumok még tűrhetőek, ellenben a két középajtón a túltömör, túlszínes és túlnaturalisztikus virágékítmény egyenesen kellemetlenül hat. A Polgár hálószobáján, amely összbenyomásában kissé túlszáraz és sablónos hatású, bizonyos ornamentális finomságok iránt való érzéketlenség ötlik szembe. Hogy az ösmert, hajlított belga szecessziós vonalat, amely mint kimagasló szélfa minden síkot átszel, következetesen alkalmazza: az még hagyján, jóllehet például Van de Veldénél a szerkezetből nő ki, mig itt csak cikornya számba megyen. De már az, hogy az említett szecessziós vonal azonkívül még az intársia-diszítményt is átmetszi s ennek esetleges hatását teljesen tönkre teszi, zavaró hiba. Miként legujabban néhány francja, úgy Polgár is megkisérlette munkáját faragványokkal élénkíteni, de valamint a franciáknak, úgy neki sem sikerűlt a dolog, s nem úgy hat a faragás, mintha a bútorhoz tartoznék, hanem úgy, mintha szükségtelen és oktalan módon a bútorhoz volna ragasztva. Elég eredeti, noha művészileg csekélyebb értékű, s a szerkezetben és felépítésben sokszorosan elhibázott a Kántor Tamás háló-szobája. Teljesen franciázó a König Izidor mahagoniüvegszekrénye (Vitrine). Nyilván utánzata valamely copfos francia bútornak s ezért kissé visszáson hat, a modern környezetben. Igaz ugyan, hogy visszamenni kellett Cheppendalere és King Anne-re, hogy végre is az örökös renaissance-, barok- és rokokóskodásnak vége szakadjon, s hogy természetes, egészséges bútorszerkezethez érjünk el, hát az igen jó volt kiindulásnak, de semmikép sem lehet ma az ilyen a kezdethez való visszatérést helyeselni, amikor már egynéhány éve, hogy megindult a modern mozgalom-Nálunk Magyarországon Hirschler Móric és Faragó Ödön úgyszólván az elsők voltak, akik az imént említett angol tradiciókat a japonizmus bizonyos adagjával vegyítve felfrissítették. De, hogy ne tisztára angolosak legyenek, iparkodtak főleg az ornamentációban és a veretekben magyar motivumokat is alkalmazni. Az ily módon elért sikereik közismertek. Tavaly már-már attól tartottam, hogy ez a két művész, minden tehetsége mellett is, megakadt s hogy magyarba oltott, Cheppendalejök fejlődésük végpontját jelzi. Ámde az idei kiállításon kellemesen lepett meg Faragó Ödön az ő Bodon Károly által kidolgozott hálószobájával. Olyan komolyság, szinte méltóság van benne, aminőt eddig Faragóban nem is sejtettem. Emeli a komolyságot a különben igen jó hatású kékes pácolás. Diszítményképp egy kissé mélyen kifaragott, magyarosan stilizált virágot alkalmaz, igen ügyesen. Ha valami ellen kifogást tennék, legfölebb a pohárszék egész indo-

•••••• FAL1 SZŐNYEG. ••••••• ••• ••• FAL1 SZŐNYEG. •••••• ••• ••• KÉSZÍTETTE KOVALSZKY SAROLTA. (NÉMET-ELEMÉR.)

kolatlan hordószerű oszlopai ellen tenném azt, meg a kissé otromba asztal-lábak ellen. Igen célszerű s egyben előkelő elegánciájú a varróasztalkája.

Teljesen eredeti a *Vaszary* János által tervezett és *Riha* Ferenc szobrász által kidolgozott tükörkeret. A pávatoll-díszű oldal igen sikerültnek mondható, de viszont az alsó figurális rész nemcsak hogy nincs eléggé stilizálva, hanem túlmagas reliefben is van kidolgozva. Ezáltal ez a rész nagyon pretenziózus hatású, akárha azt mondaná: "Ime, ide nézzetek, én nem vagyok ám egyszerű tükörkeret, hanem igen nevezetes szobrászati remekmű!"

A *Mirkovszky* Gézáné által festett szekrényke a vonalaiban nagyon jó hatású s egészen ügyes a majdnem pusztán színfoltként ható képecske a tetején is. Tisztára anglizáló, de meglehetős ízlés- és értéktelen a *Hutter* Károly női iróasztala. Igen csinos két, *Hirschler* Móric terve szerint *Engel* Lajos által készített asztalka, a mely kecsesség mellett is olyan szilárdan áll, hogy ezt nem egy nagy asztal megirigyelhetné. Igen csinos a *Bányi* Viktor széttolható tálaló asztalkája is.

Különös figyelmet érdemel egy nagy álló óra, mely *Spiegel* Frigyes terve után készült. Formája tömör, anélkül azonban, hogy túlságosan nehéz vagy ormótlan volna. Dicséretes az arhitektónikus formáknak majdnem teljes mellőzése is. Igen jók az ornamentációba beillesztett bronzlábak. Gáncsolni legfölebb csak az óra lapját lehetne, lévén ez túlságosan teletömött, ennélfogva nem jól áttekinthető. Ellenben a felső oldalrészek igen finomak és elegánsak. A dolog tehnikai kivitelét illetőleg teljes dicséret illeti mind *Polgár* Alajost, a ki a famunkákat készítette, mind *Vandrák* Lászlót, a bronzmunkák alkotóját. Az éppen nem könnyű feladatot szabatosan és szépen oldották meg.

Világító testekben kezd már nálunk a tavalyi tisztán angol formák mellett bizonyos önállóság jelentkezni. Az intérieurökben levő, már említett világító testeken kívül van még néhány más csillár is, amelyeket Spiegel Frigyes tervezett és Rex H. T. készített, Többnyire igen célszerűek és szépek is. Érthetetlen csupán a drótfonat-diszítés. Talán a vezetéket jelképezze? Akkor mégis jobb, ha mindjárt magát a vezetéket használják diszítményi célokra. A magyar fém- és lámpaárú-gyár is felocsudott álmából és neki indult a modern iránynak. De valamint a modern irány legtöbb ellenzője, aki ezt meg- és elitéli, anélkül, hogy azon volna, hogy megismerje annak szellemét és lényét, azt hiszi, hogy a minden rendbeli modern művészet csupán külsőségekből áll, azonképpen cselekszik a magyar fém- és lámpaárú-gyár is. Azt hiszi, néhány cikkcakkos vonal meg egy pár cikornya elegendő ahhoz, hogy egy világítótestből műtárgy, még pedig modern műtárgy váljék. Ez a legnagyobb tévedés, mert éppen a modern műipar, a modern iparművészet legelső sorban tudatosan szerkezeti alapból indul ki, és a hasznavehetőségére, meg az összes ornamentális részeknek a szerkezeti részekkel való egybehangzására fekteti a fősúlyt. Olyan szerkezeti értelmetlenséget, mint aminő p. o. az említett gyár által kiállított, egy picinyke izzólámpán alkalmazott óriási ernyő, modern és gondolkozó művész nem követett volna el. A Hoffmann József által kiállított vert vasból való csillár, némely hibájának dacára, általában sikerültnek mondható. Hibául rovandó fel a sok felfelé irányuló izzólámpa, amelyen reflektor nem alkalmazható s ezért nagy világosságpazarlással jár. Éppen így elvi kifogást kell tennem, minden vert vasból való naturalisztikus virágdiszítmény ellen, mert a vasnak ilyetén való alkalmazása ellentmond a vas anyagának. A haszontalan láncocskákból álló dísz szintén nem egyéb gyermekjátéknál. Ellenben a körülfutó szallagszerű diszítmény legjobb hatású.

Itt említendő meg a Spiegel Frigyes tervezte rézdob-állvány, amely élesen megtört és mégis nagyszabású vonalaival, és a sötétszürke tulajdonképpeni vasállvány meg a vörösréz-dísz közt levő színhatás ellentéteivel pompásan hat. Csupán a lábaknál alkalmazott szárnyszerű diszítésekről mondanék le.

Sok szépet és érdekeset mutat az idén a szőnyegszövés. Itt is lassacskán tért foglal az új művészi szellem és letünnek a régi sablonformák. Különös figyelmet érdemel a nálunk csak újabban meghonosított scherrebecki szövési mód, a melylyel első izben, tudvalevőleg Kovalszky Sarolta úrnő próbálkozott meg. A kiállításon láttunk ilyen szőnyegeket, melyek részint Horti, részint Vaszary tervezetei szerint készültek. Legjobban tetszett nekem a Horti nagy szőnyege széles lineáris diszítményeivel. Ezt a szőnyeget teljesen a szövő-tehnika szellemében tervezte, azonkívül a színeiben harmonikus és diszkrét, de a Horti másik szőnyegétől – repülő ludak – sem vitatható el bizonyos finom, intim báj. S noha úgy érzem, hogy ezek a repülő ludak nincsenek eléggé stilizálva s inkább festményszerűek, mégis kiengesztel a nagy, széles, színfoltos kolorisztika. Rendkivül sikerült ellenben a szegély, stilizált, sás közt nyiló vizirózsáival. A tipikus Vaszaryak közül elsőséget adok a gólyás rajznak, itt legalább a gólyák bizonyos dekorativ vonallá egyesülnek, s ha Vaszary az egyes állatoknál nem lett volna olyan naturalisztikus, hanem inkább ornamentális, úgy itt éppen azt a kitünő hatást érte volna el, mint a szegélynél, a hol a képben való ábrázolást a tisztán ornamentális céllal mesteri módon egyesíti. Ugyancsak a tiszta ornamentika és a képszerű ábrázolás közt ingadozik, a Vaszary másik szőnyege is, rajta a birkanyáj meg a pásztor.

Inkább keleti mintákhoz alkalmazkodik a pozsonyi állami szövőiskola által *Kriesch* Aladár terve után készített szép csomózott szőnyeg. Kriesch kitünően alkalmazza ornamentikáját a szövőipar tehnikájához. A szegély kitünő s ha a középső rész nem volna olyan túltömött, úgy ez a munka teljes, osztatlan dicséretet érdemelne.

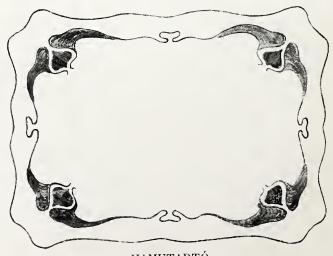
Jó a *Mirkovszky* Gézáné által tervezett és *Kogutovicz* Manóné által varrott nagy ellenző is, a melynél a széles vonalaknak szép ornamentális hatásuk van, csupán a csillagos, kápolnaszerű befejezést túlnaiv-szimbolikusnak tartom. Határozottan figyelmet érdemlők a *Gaiduschek* Erzsi k. a. hímzett-munkái. Az a mód, a melylyel az emberi ábrázat ornamentális vonásait alkalmazza, bizonyos erőteljes stilisztikus érzékre vall. Ajánlom a kisaszonynak, hogy tanulmányozza egy Párisban élő dán művésznek, *Hansen* Jakobsennek munkáit, a ki nem találomra, hanem művészi öntudattal keresi az embernél s az állatnál a dekorativ vonalakat. A pozsonyi Izabella-egyesületnek hímzett munkái szabatosak és elegánsak mint mindig, a nélkül azonban, hogy ezúttal valami nevezetes új dolog akadna köztük.

Bőrmunkákból ezúttal *Fischhof* Jenő mutatott be *Nagy* Sándor tervei után készült kitünő dolgokat. Nagy Sándor most megtalálta tulajdonképeni hivatását és kitünően érvényesíti dekorativ érzékét, a mely őt festményeiben gyakorta valóságos érthetetlenségekig ragadta. Ellenzőjének diszítését jól stilizálta s színe is igen harmonikus. A sík- és színhatásban nagyon jók a Nagy Sándor tervei után készült apró díszműárú-munkák, csakhogy ezek kissé túl vannak tömve. Pompás a *Horti* tervezte papirkosár, a melynek felkúszó, vörös virága dekorativ szempontból igen hatásos. Nem valami nagyon szerencsés Fischhof ott, a hol ő maga választja terveit, p. o. a karosszéknél, a melyet a müncheni szecesszióra erősen emlékeztető képekkel diszít, a melyek éppen nem valók oda, a hova az ember ül. Ennek a széknek a támlája is inkább valamely távoli hatásra szánt plakáthoz hasonlít, semmint egy szobába való, intim hatásra szánt székborításhoz. Egészen eltévesztettnek tartom az aranypréselésű széket, a mely csaknem egy könyv bekötési táblájára emlékeztet, mig az anglizáló virágékes szék már jobb. *Gottermayer* könyvkötészeti munkái nagyobbrészt csinosak, különösen sikerültek egyes magyar ékítményű keretek. Egészben véve azonban sem haladást nem mutat föl a mult évvel szemben, sem valami nevezetes, új dolgot nem hoz.

Jungfer Gyula, a már előbb említett Spiegel-féle rézdob állványon kivül még egy bámulatosan tökéletes tehnikával készített kandelabert állított ki, kovácsolt aluminiumbronzból, a melyet az új országház számára rendeltek meg.

• • • • TAPÉTA. • • • • • TERVEZTE HORTI PÁL.

ooo HAMUTARTÓ ooo zománcos vörösrézből. tervezte horti pál. o

TERVEZTE SPIEGEL FRIGYES. KÉSZÍTETTE BÁNYAI VILMOS.

• TERVEZTE HORTI PÁL • KÉSZÍTETTE KŐNIG IZIDOR.

Porcellánárúkban *Fischer* Emil ismét nem egy csinos új dolgot állított ki. Meglátszik a munkáin, hogy oda iparkodik, hogy minden tekintetben jót és olcsót adjon, amiért nemcsak elismerést érdemel, de támogatást is. Tehnikai szempontból az ő zománcos porcellán-munkái határozottan figyelemreméltó haladásról tanuskodnak, de művészi tekintetben sem állott meg Fischer. Munkáinak java része mind alakra, mind dekorációra nézve különös cachetvel bir. Ha talán még nem részesítik teljes elismerésben, mert nem csupa objet d'art-ot készít, hanem inkább használati cikkeket, hát én meg éppen ezért fejezném ki neki elismerésemet, mert a modern iparművészeti mozgalomnak nemcsak az a célja, hogy egyes műtárgyakat alkosson, hanem fontos feladata a tömeges gyártás is. Mindent, ami a házhoz tartozik, bevonni a művészet keretébe ez a főcél. Nem csupán művészeti, hanem használati tárgyak művészies előállítása, ez legyen az új mozgalom veleje.

Ezúttal a herendi porcellángyár is erőteljesen neki lendült a reformnak. Csupán díszedényeket állít ki, úgynevezett modern formájut és modern diszítményűt. Ezek a diszítmények egészen virágékesek és domborművűek, de nagyon emlékeztetnek már ösmert mintákhoz, meg nem eléggé egyenletesek a színeikben. Ez ugyan kezdetnek kezdet, de még korántsem siker. Tökéletesen hors concours, mint mindig, Zsolnay. Még ha itt-ott kifogást szeretne is tenni az ember egyes nem eléggé kidolgozott rajzok ellen: erről mihamar megfeledkezik és teljesen átengedi magát annak a sajátos bájnak, amely ennek a legnagyobb majolika-művésznek minden művében megvan. Aki hosszabb idő óta tanulmányozza a Zsolnay munkáit, e munkák minden korábbi pompája ellenére is bizonyos nemesedést fog tapasztalni az ujabbakban, főleg formai és szobrászati tekintetben. Aligha tévedek, ha ezt a kitünő Abt Sándor javára irom, akinek finom érzéke és hatalmas tudása itt kifejezésre jut. Az idei kiállítás továbbá egy új találmánynak, jobban mondva egy újra föltalált találmánynyal ismertet meg bennünket a kerámia terén. Kiváló művészi érzékkel megáldott tudós kemikusunknak: Wartha Vince professzornak sikerült a Gubbio lüszternek elveszett titkát újra felfedezni. Lazurájának meg tudja adni a teljes mély tűzfényt meg az ezüstszínt, s a lüsztere sikeresen vetekszik a legjobb fennmaradt Gubbiolüszterekkel.

Üvegmunkákban nem igen jelezhetünk különöset. Giergl Henrik még mindig azt próbálgatja, hogy különböző alaku magyar ékítményes aranydíszszel lásson el, amely nem mindig illik szervesen a formához. Egyedül figyelemre méltó két Sovánka-féle korsó, nem annyira alakjánál, mint inkább a finom, az anyaghoz illő ornamentációnál és az üveg finom színtónusánál fogya.

Meglepetést szerzettek nekünk ezúttal az ötvös-munkák. A Rubin A. és fia cég, amelytől eddig majdnem csupa művészietlen, elcsépelt vásári árút láttunk, most egyszerre művésziesen finom darabokkal állt elő. Látni való, hogy mily kitünő hatása van a jó tervezeteknek. Igy, teszem, számos munkánál az ékítmények a formákhoz illeszkednek, nyél, fogantyú és öntőcsúcs nincs egyszerűen odaragasztva, hanem szervesen nő ki magából a tárgyból, vagy az ékítményből. Munkáiban csak azt kifogásolom, hogy az ornamentális részek haut-relief ben vannak kidolgozva, s hogy néha teljes alakokat alkalmaz, nem dekorativ módon, hanem régi szokáshoz hiven: tisztán szobrászati modorban, mintha nem használati, hanem műtárgyról volna szó. Ha előfordul néha francia mintákhoz való alkalmazkodás, p. o. a dupla gyertyatartóknál, ahol a tárgyat hordó alak egészen à la Wallgreen van átgondolva, nem lényeges, minthogy a feldolgozás mindig sajátos. Amivel azonban sehogy sem tudok megbarátkozni, az a virágékítményeknek szerkezti célokra való alkalmazása, mint p. o. szamovárnál, amelyet virágfüzérek tartanak. Éppenséggel kitünőek azonban a Párisnak szánt zománc ékszerek, amelyeket Székely Árpád és Hirschler Móric tervei szerint Wisinger Mór készített. Itt régi motivumok eredeti módon vannak összefogva az ú. n. modern vonalakkal. Csak a gyöngyök és a kövek alkalmazását

nem találom egészen sikerültnek. Gyöngýnek, drágakőnek csak kolorisztikusan szabad hatnia, itt azonban mintha pöffeszkedő hatásuak volnának. Úgy látszik, a gyöngyök- és köveknek nem a csodás szine, hanem a nagy értéke volt döntő az alkalmazásuknál.

Oskó Lajos festett zománcmunkái, mint ezt már ismételten volt alkalmam megállapítani, tehnice egészen jók, de kivánatos volna, hogy diszítményeihez újabb motivumokat keresne.

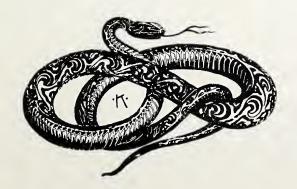
Igen dicséretesek a *Basa* Jenő falikárpit-tervezetei, noha nézetem szerint túlságosan anglizálók.

Mielőtt végezetül a bronzöntvényekről beszámolnék, hadd említsem még meg a Schröffel és fia pohárszékét. Pár év előtt ez a darab még igen tetszett volna, ma már úgy bámuljuk, akár egy özönvizelőtti őslényt. Éppen a karácsonyi kiállítás teljesen modern környezetében mutatja ki ez a darab, minő nagy szükség volt a művészetben a modern átalakulásra. Ez a Schröffel-féle barok faragványos pohárszék olyan, mintha valamely múzeum régiségtárából tévedt volna ide ebbe a modern kiállításba.

Örömmel tapasztalom a bronzöntvényeknél a következetes haladást. Nevezetesen a *Beschorner*-féle öntőde — hála a m. iparművészeti társulat gondoskodásának, a mely a művészi mintákról önzetlen gondoskodik — egy impozáns sorozat kis plasztikai tárgyat mutatott be, a mely most már ár dolgában is versenyezhet a külfölddel. *Teltsch* Ede bronzmunkái alkalmasint csupán mint a sokszorosító művészet tárgyai kerültek ebbe a kiállításba. Hiszen ismerjük "A csók" címü elbájoló domborművet már a műcsarnokból, s a mostani miliőjében sem vesztett semmit finom és intim bájából. *Holló* két apró lovasalakja: a király meg a királyné, szerintem kissé iskolás, a sokoldalu és tehetséges *Sovánka* Istvánnak galvanoplasztikus lovasszobra is kielégítheti a nem túlságos igényeket.

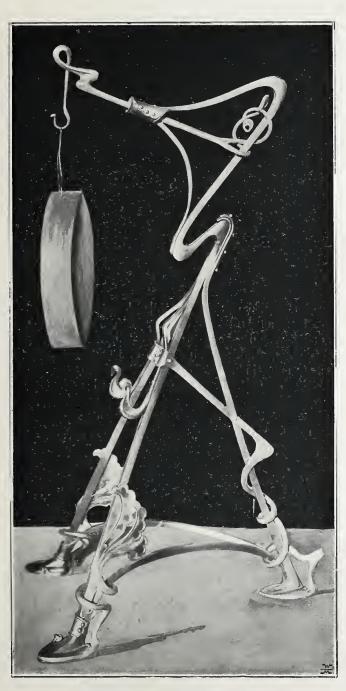
Sokféle gáncsolni valót találtam, sok kifogást kellett tennem, de egészben véve lényeges haladást kell konstatálnom mind művészi, mind tehnikai tekintetben. Remélhetőleg Párisban is meg lesz a siker s majdan a hazai viszonyok is javulni fognak, úgy hogy művészeink és műiparosaink gyakran tövises, áldozatokat kivánó munkálkodásukért is megkapják a méltó elismerést.

Diner-Dénes József.

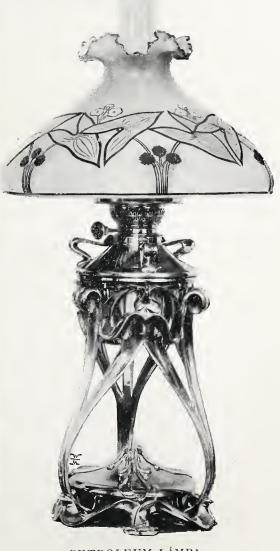

• • RÉZDOB-ÁLLVÁNY. • KOVÁCSOLT VASBÓL. • • • • • TERVEZTE SPIEGEL FRIGYES. KÉSZÍTETTE JUNGFER GYULA.

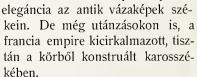
PETROLEUM LÁMPA.
TERVEZTE HORTI PÁL.
.... KÉSZÍTETTE
KISSLING RUDOLF ÉS FIA.

Kossuth József rajza.

A MODERN SZÉK.

Valamennyi bútor közt a szék a legelőkelőbb. Azt akkor találták föl, mikor legelőször nyert valaki jogot arra, hogy ülhessen, mig a többi áll. Urnak való bútor; családfőnek, bírónak, királynak. Meg is maradt benne mindig valami a hellén "thronos"-ból, mely pedig mindenféle széket jelentett, nemcsak "trónt", a mit már mi csináltunk a szóból és fogalomból. A ki leül, ha még olyan szerény is, az inthronizálja magát. Nem csoda, hogy a francia pompás Lajosok udvaránál a "droit du tabouret" nagy dolog volt; t. i. hogy melyik dámának szabad leülni a koronás fej jelenlétében. Meg is látszik a széken, az évezredek hosszú folyamatában, hogy érezte jelentős voltát. Egyszerű és praktikus alkotmány iparkodott lenni, de magatartásában mindig bizonyos fölény nyilatkozott, a sella curulistól a "pouf"-ig, és sokat adott a szép arányokra, nemes tagozásra. Mennyi

A múlt századnak a szék egyik mesterműve volt. Akkor székfantáziák léteztek és székzsenik. Egy Louis XVI-szék már netovábbja a finnyás ízlésnek. Az a connaisseur érzékenységével van végig modulálva, olyan emberek (azaz hogy uraságok) számára, a kik a legkörmönfontabb esztetikus etikett mívelésében nőttek fel. Már szinte azt lehet mondani, hogy az ilyen szék túlszép, arra barbárság ráülni, azt az asztalra kell helyezni Sèvresvirágcserép helyett, hogy csak a szem nyugodjék rajta. Igaz, hogy

nem minden ember érzi ennek a széknek a szellemét. Már a múlt századi angol székét inkább. Chippendale, utána meg Sheraton, székzsenik voltak. Igaz, hogy loptak Franciaországban, Chippendale görbe rokokkó ötletet, Sheraton peckes Louis XVI. inspirációt. De mit csináltak ők abból. A franczia azt mondja, hogy barbárrá változtatták; amint hogy csakugyan barbár volt az angol a franciához képest. De egészséges barbár. Ízléstelen, esetlen, fura. okoskodó, de valami különös, kiirthatatlan egészséggel teljes. Valami vonzó érdességgel, házias nyersességgel. még az ő szögletes "style"-jában is. Ceremoniás és praktikus, logikus és játszi, merev és mégis simulékony: ez az angol szék. Akárhány angol kisvárosi, sőt falusi korcsma "bar"-ja mellett beleültem én egy és ugyanabba a régi mahagoni karosszékbe, melynek ülése az emberi domborúságoknak megfelelőleg van kihomorítva. Mindig és mindenütt ugyanaz a szék, netovábbja a házias kényelemnek, pedig kárpitos nem tömte ki, hanem egyszerű, sima fabutor. Pár év óta a mi bútorkiállításainkon is szerepel, s az újon kapó közönség sietett megvenni szalonszéknek vagy minek, holott az csak aféle kármentő mellé vagy büróasztal elé való mindennapi szék. De az angol szék megkapja a szemet és hamar behizelkedik. Mert a szerkezet logikája beszél belőle, és a kitünő asztalosmunka; meg aztán az az angol "valami". Igaz, hogy az angol széket az egész nemzet csinálta. Az a nemzeti jellem természetes kifolyása. Egy széktypus a mult században, Horace Walpole századában, odaát a nemzet szellemi tőkéjéhez tartozott. Jaj annak, aki azon csorbát akart volna ejteni. Az egész közvélemény föllázadt volna ellene. Egyszer egy akkori székvirtuóznak eszébe jutott, hogy a széktámla közepén függőlegesen lefelé menő két-három lécet nem folytatja az ülés hátulsó széléig, hanem pár hüvelykkel feljebb egy keresztbe tett lécre támasztja. Nosza, egész London ráformedt a szerencsétlenre, hogy ő a szerkezet szilárdságának rovására kokett ujításokra vetemedik. Soká tartott, mig hozzászoktak; most ez a módozat ugyszólván a szabály.

Mennyi agyvelőt fogyasztott egy Chippendale egy székhát középső deszkájának körvonalaira. A legfurfangosabb izléssel metszette ki mindenféle görbületű öblökkel, bütykökkel, hogy a székhát áttörése minél érdekesebb nyilást alkosson. A mai székmesterek megint így törik a fejüket, sőt még sokkal különben. Régen tulmentek ők a kellő határon. A mai individualizmus hatása alatt minden szék lehető legegyénibb akarna lenni. A higgadt, öntudatos, jól nevelt szék ma fickándozik, nagyokat botlik és rossz vicceket csinál. Mi minden nem megy manapság szék számba! A múlt század egy pár széktipussal beérte, a mi századvégünk minden egyes esetben ujdonatúj székötlettel akar meglepni. Pedig vajmi nehéz dolog akár csak egy új varianst is megteremteni. A minap egész komolyan azt irtam valahol, hogy sokkal nehezebb egy jó széket csinálni, mint egy jó szobrot; mert jó szobor százával terem folyvást, de jó szék csak nagyon elvétve. És ezen a fölfogásomon most sincs mit változtatnom.

Ha végig emlékezem azon a tömérdek újmódi széken, amit három év óta számos külföldi kiállításon láttam, bizony inkább humoreszket írnék mint egyebet. Ha egy sereg ilyen négylábun végignézek, mindig olyan benyomásom van, mint a mikor egy száguldó vagy ugró ló pillanat-fotografiáit nézem, melyeken tudvalevőleg a négy láb a legváratlanabb, sőt leglehetetlenebb módok szerint csoportosúl. Minő vastagnyakú vagy csámpáslábú, terpeszkedő vagy gubbaszkodó, ágaskodó vagy guggonülő, derékszögbe fagyott vagy rézsútos lelkü székeket látni. A nagytehetségü müncheni B. Pankok a nyáron többi közt olyan székkel remekelt (mindenütt le volt rajzolva), hogy nem mert az ember ránézni, mert a puszta nézéstől fölbillenhetett. Ez a stilizált bukfenc volt, vagy — hogy kongeniálisan fejezzem ki magamat — az eszményileg alanyított cigánykerék. Egy pocakos valami, O-lábakon, két tenyerét vaskos csípőibe támasztva, és még hátul is valami görbe varkocsot kanyarítva ülőhelye alá, hogy némileg egyensúlyt tartson. Soha ilyen bicegős, döcögős otrombaságot!

•••• TERVEZTE FÖRK ERNÓ. ••••

EBÉDLŐ.

KÉSZÍTETTE REICHARD FÜLÖP (ARAD).

•••• NŐI HÁLÓSZOBA. •••• TERVEZTE BÁRÓ HUSZÁR ILONA.

•••• EOZIN VÁZÁK. •••• KÉSZÍTETTE A ZSOLNAY-GYÁR.

••••• GYERMEK SZOBA. •••••

TERVEZTE PAULY ERIK. ••••••

KÉSZÍTETTE BERNSTEIN K. H. ÉS FIA.

Nevezetes, hogy az X-lábu széket újabban mennyire fölkapták. Elvében ez az ősrégi szék mindenesetre igen szellemes valami; akár a Kolumbus tojása. De hát most minő ballet-szökésekre nem ösztökélik. Valóságos járvány ütött ki, melynek jellemző vonása, hogy a széknek hátulsó lába elül, első lába meg hátul van. Ezt a diagonalizmust tán ugy lehetne kifejezni, hogy a széknek két mellső-hátsó és két hátsó-mellső lába van. De ebből aztán következtetéseket is vonnak. Tovább képzik az állapotot, fölfelé és lefelé, előre és hátra, sőt keresztbe is. A mellső-hátsó lábakat megeresztik fölfelé támlának, a mi még jó volna (Van de Velde is gyakorolja), csakhogy néha e nyúlványok utközben egyszerre előre görbülnek és két fenyegető könyököt mutatnak a szerencsétlennek, a ki közéjök kénytelen ülni. Mortimer Mempes londoni műtermében is állnak ilyen kinzószékek, lásd a "Studio"-t. Alul pedig a keresztbe tett lábak mi mindent el nem követnek, csakhogy az egyenes uttól bármi kevéssé is eltérhessenek. Például a hátrafelé igyekvő elsőláb közepütt megszakad és egyszerűen az előre nyujtózkodó hátsólábra dülled. (Még Grassetnál is előfordul.) Vagy pedig a két egyszerű és minden körülmények között megbizható két "X" helyett a súlypontokat mesterségesen másüvé sanzsirozzák. Akárhová, de másüvé. Például a két "X"-et alul egy vizszintes pecekkel összekötik, s az ülést közepén egy rézsutos pecekkel erre a vizszintes pecekre peckelik. Ilyen fondor, intrikus módon próbálgatják egyre-másra kijátszani az ember természetes eszejárását. Valami rébusz legyen a dologban: azt akarják. Milyen kellemes meglepetés aztán, ha leül az ember abban a biztos várakozásban, hogy ez az ülő szerszám alatta föl fog bukni vagy össze fog roskadni – és aztán mégis állva marad. Az ilyen vexir-butor, sajna, nagyon is széles tért hódított magának vásárainkon.

Más székpoéták az által remélnek föltűnni, hogy minden szögletbe egy ívet enyveznek bele. Mások az egyközű vonalaktól irtóznak. Igy a keskeny deszkákat, melyeken az ülőlap nyugszik, alul nem vizszíntesen, hanem rézsút metszik el, és pedig különböző irányban. Vagy a lábakat összekötő léceket helyezik ferdén, sőt diagonálisban. Vagy a szék különböző pontjai közé görbe ívdarabokat illesztenek, melyek szánkótalpakra vagy hordódongákból hasított lécekre emlékeztetnek. A székhát kiképzése messze túlmegy a Chippendale alakításain. Pankoknál egyszer valóságos kótatám. Másoknál virág, egy pár szirommal, levéllel, meg holmi kis ággal. Ezt a támla keretébe beosztják, úgy hogy jó lyukakat ad. Minél mesterségesebb, komplikáltabb, annál jobb. És minél vaskosabb. Olyan hízott nefelejtseket és kövér liliomokat látni, hogy aligha fájdul meg a hozzá támaszkodó háta. Különben is nagy gondot fordítanak arra, hogy az alkotás testhez illő legyen. Az angoloknál (Voysey, stb.) még van egyenes székhát, sőt nagyon is egyenes, a legfüggőlegesebb merevség. Az az ottani nevelésnek felel meg, mert az angol gyermeket a nevelőnő ugyancsak kikeményíti és kivasalja. Ott minden ember egyenesen ül, még csak meg sem veti a hátát, nem csuszkál a széken ide-oda, nem hadonáz beszéd közben; ezért lehet ott ilyen derékszögü komforttal boldogulni. Már a kontinens szabadabban mozog, mindenfelé támaszkodik, furakodik s a széknek mindenféle alkalmatosságát kipróbálja. Azért a kontinentális székművészek minden áron simulékonyak akarnak lenni. Az a széktámla ugy ki van ráspolyozva, hogy már szinte minden egyes lapockának és csigolyanyújtványnak meg van rajta a maga helye, a melybe szépen beleillik. Egy Pankok-féle széknek ülőlapján a vízmérleg ugyancsak rosszul járna, mert az épen nem vizszíntes, sőt inkább! Pankok legmesszebbre megy abban a törekvésben, hogy mindenen meglássék a munkás kezenyoma. Attól való félelmében, hogy gyári pontosságba és vonalzószerű szabályosságba esik, mindenképen "sajátkezü" akar lenni. Azon a butoron nincs egy egyenes vonal vagy sík fölület. Még a hol ül az ember, az is csupa "moduláció"; menedékes részek, horpadások, duzzadások, mint az ócska ónedénynél. Az ember azt hinné, hogy használat közben a szék az ember minden mozdulatát beveszi önlenyomatban.

Még a támok is olyan görvélyes formák, a lábak ide-oda csuklanak, hajlongnak, pneumatic-szerű görbületekben. A kemény fa fonadékos alakzatokat vesz föl, ágas-bogas lesz, akár az angolkertek fagyökér-butorai.

Azt meg kell hagyni Bécsnek, hogy ott még tudnak jóravaló széket csinálni. Hoffmann, Olbrich és tán még más valaki is. Experimentum itt is van elég, hóbortban sincs hiány, de azért akad jó szék. E részben tudniillik Bécsnek van valami egészséges hagyományféléje. A késő empireből itt az elszegényedett és takarékoskodni kénytelen polgárságnál bizonyos egyszerű, gyakorlati formák fejlődtek, melyek mégis ízlésesek, sőt nagyvárosiasan elegánsak tudnak lenni. Ez a józan ész butorstílusa, holmi "Altwien", vagy "Kaiser Franz". Ugyanaz, amit a 60-as években agyonvert és kigyomlált az állami karhatalommal propagált ál-renaissance, az a végzetes Storckizmus, melyet nemrég csak véres polgárháború árán tudott legyűrni az új nemzedék. Ez most visszamegy az ó-bécsi kézműiparra s attól tanul szoliditást, életrevalóságot. A mellett azonban maga világlátott és nemzetközi színvonalú, úgy hogy ama kor szellemi alantiságába többé nem sülyedhet vissza. A bécsi kongresszus kiállításán egy egész terem tele volt ilyen régi bécsi butorral, pedig már nagyon ritka, mert Storckék rendszeresen fűtöttek vele. Német földön ezt Biedermeier-stílusnak nevezték el, eleinte tréfából, majd meg komolyan. Egy emberöltőnél tovább megvetették, gúnyolták, most — gyűjtik!

Igaz — ez a stílus Magyarországon is nagy szerepet játszott. Mikor még az öreg Steindl mester csinálta nagyanyáink örökéletű butorait. Ezeket az elpusztíthatatlan ereklyéket, melyeket ma már múzeumba kellene állítani, példaadás kedvéért. Vagy pedig kiállítani! Komolyan mondom. A Steindl-korszak butoraiból kiállítást kell rendezni, és pedig minél előbb. Kiválogatni a javát és odarakni a közönség elibe, amely között asztalosok is lesznek. Ez egyike lesz a legérdekesebb műipari kiállításoknak. Roppant tanulságos — és roppant kedélyes.

Bécs, ujév előtt.

Hevesi Lajos.

OCCIONOS POHÁRSZÉK. OCCIONOS TERVEZTE ÉS KÉSZÍTETTE POLGÁR ALAJOS

••• TÜKÖR-KERET. ••• TERVEZTE VASZARY JÁNOS. KÉSZÍTETTE RIHA FERENC. •

Azt hiszem, hogy a kormány komoly szolgálatot tett a magyar művészet ügyének azzal, hogy figyelmére méltatta az Eugenia Oldenburgi hercegnő védnöksége alatt álló szentpétervári "Société Imp. d'Encouragement des Arts" című társulat hozzá intézett kérését, hogy működnék közre a magyar kormány egy modern, osztrák és magyar képző- és iparművészeti alkotásokból rendezendő kiállítás magyar osztályának létrejöttén s vállalná el ennek mintegy védnökségét; az Iparművészeti Társulat pedig ezúttal is, a szokott helyes érzéke által vezéreltetve, bölcsen cselekedett, a midőn a közokt. Miniszterium felhívásának engedett s a Szt-Pétervárra szánt műipari csoport előkészítését eszközölte. Különösen azt a gondolatát kell szerencsésnek mondanom, hogy elkérte a királyunk Ő Felsége magántulajdonában levő, részben történeti nevezetességü, magyar műipari emlékeket, a melyeket neki a nemzet és a főváros hódolata jeléül a legutóbbi időben felajánlott és azokat is, a melyeket a karácsonyi tárlatokon vásárolt Ő Felsége. Hála és köszönet illeti Ő Felségét a tárgyak kegyes átengedéseért. Célszerű ténynek kell jeleznem végül az Iparművészeti Múzeumnak azt az elhatározását, hogy a szt-pétervári gyűjteményt a birtokában lévő magyar művészek tervei után készűlt sorozattal egészítette ki, mert e két sorozat szabta meg a magyar műipari osztály színvonalát s kölcsönzött az egész magyar csoportnak akkora súlyt, a minővel máskülönben aligha rendelkezett volna, kiemelvén azt egy csapásra, már a dolog természeténél fogva, a szomszédos Ausztria kiállítása fölé.

Hazánk ezúttal is versenyre kelt Ausztriával. Egyazon épületben, szemtől-szemben állott a szomszédos idősebb, ezernyi előny felett rendelkező képző- és iparművészet a mi folyton küzdő képzőművészetünkkel és azzal a mi iparművészetünkkel, a mely a megélhetés gondjai s a párisi világkiállításra való előkészülődése közepette csak azt nyújt-

^{*} Radisics Jenőnek, a Magyar Iparművészeti Társulat választmányának 1899. dec. hó 21-én tartott ülésén tett jelentéséből.

hatta, a mije épen készen volt. A verseny tehát egyenlőtlen kilátások mellett indult meg. S ha nemcsak tisztességgel megálltuk helyünket, sőt talán ennél többet is kivívtunk magunknak Szt-Pétervárott, úgy a mi osztályunkban a magyar nép faji jellege s a magyar formák még eleven varázsa voltak azok a tényezők, melyek hazánk számára az oroszok kitüntető érdeklődését kivívták. Magunk sem tudjuk, mekkora erő rejlik nemzeti voltunkban s mennyire igazunk van, ha szűntelen ismételjük, hogy legyen művészetünk is a mi képmásunkra teremtett: azaz nemzeti magyar.

Megbízást kapván a vallás- és közokt. Minister urtól, hogy a szóban forgó tárlat magyar csoportjának iparművészeti részét a helyszínén rendezzem, kedves kötelességet teljesítek, midőn e helyütt őszinte hálámat és köszönetemet fejezem ki dr. Wlassics Gyula minister úrnak, ezért az ép oly érdekes, mint tanúlságos kiküldetésért s a belém helyezett kitüntető bizalomért.

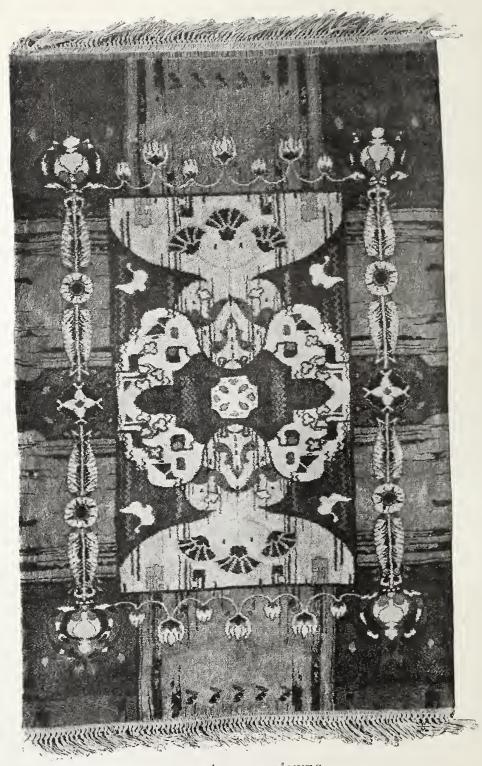
Szt-Pétervárott a társulat titkára fogadott és tudatta velem, hogy a kiállítást a cár fogja megnyitni december hó 2-án. A kiállítási helyiségeknek megtekintésénél kitünt, hogy azok épen nem célszerűek. Három sötét, alacsony udvari szoba és egy világosabb utcai szoba állt rendelkezésünkre, mely helyiségek együtt véve U-alakot képeztek, egy bécsi cégnek már előzőleg felállított interieurjével a kellő közepén, úgy, hogy a közlekedés az egyes helyiségek között teljesen el volt zárva. De egyébként is a magyar csoport számára kijelölt helyiségek oly szűkeknek és alkalmatlanoknak bizonyultak, hogy nyilvánvaló volt, hogy ott kiállítást rendezni merő lehetetlenség. Egy nappal később érkezett oda Bruck Lajos festőművész, a Képzőművészeti Társulat kiküldötte. Nagy hálával tartozunk a Képzőművészeti Társulatnak, hogy Bruck Lajost bizta meg a rendezéssel, mert benne előzékeny munkatársat nyertem volt, a kinek kiváló része van abban, hogy a magyar osztályt olyképen lehetett rendezni, hogy az méltóan tűntette fel hazánk művészeti tevékenységét s általában osztatlan tetszésben részesült.

Ausztria részéről is két kiküldött volt jelen Szt-Pétervárott, névleg Schmoranz Gusztáv tanár, a ki jóval megelőzött volt minket s Thiele Ferenc festőművész, a ki velem egyidejüleg érkezett meg. Közbevetve, megelégedéssel kell kijelentenem, hogy e két társmegbizott részéről sok előzékenységet és szivességet tapasztaltunk s közöttem és közöttük a kitünő viszony soha megzavarva nem lett.

Midőn megtekintettük az épületnek még rendelkezésre álló helyiségeit s láttuk, hogy az első emeleti nagy, felülvilágított terem igen alkalmas volna tárgyaink elhelyezésére, de csak úgy, ha abban egy egyetemes magyar osztályt, nem pedig külön csoportokat rendeznénk, olyformán, hogy a képek képeznék az egésznek a magvát, a képzőművészeti alkotások követelményei döntenének a felállítás rendszerét illetőleg; a művészi becscsel biró iparművészeti tárgyak harmonikusan simulnának a képekhez, a termeknek ezáltal interieur-szerű jelleget kölcsönözve, a népipari tárgyak pedig egészen elkülönítve lennének kiállítandók: kieszközöltük, hogy a szóban levő helyiségeket nekünk átengedjék.

Ennek a nagy teremnek emeletmagasságban karzata is volt, mely oldalról nyert világítást. Ezt egészen átengedtük az osztrák képek számára. Miután pedig ezek a képek a teremből magából nem voltak láthatók, azt értük el, hogy a quantitativ és a qualitativ különbség, mely az osztrák és magyar tárlat képzőművészeti csoportja között — sajnos, a mi hátrányunkra fennállott — nem volt többé oly szembeötlő.

El nem hallgathatom annak megemlítését, hogy a Képzőművészeti Társulat nem úgy fogta fel feladatát, mint Ausztria. Mert a mig szomszédaink az utolsó 30 év alatt élt minden nevesebb művész munkái közül küldtek ki Szt-Pétervárra, addig a magyar kiállításon hírneves művészeinknek nagy része egészen hiányzott. Mindennek dacára azonban volt elegendő nemzeti jellegü kép, hogy azokkal a nagyteremnek reánk eső részét teljesen be lehetett tölteni.

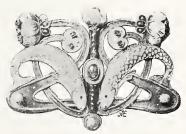

••••• CSOMÓZOTT SZŐNYEG. ••••• KÉSZÜLT A POZSONYI ÁLL. SZÖVŐISKOLÁBAN.

VARRÓ ASZTALKA (ZÁRVA). TERVEZTE FARAGÓ ÖDÖN. •• KÉSZÍTETTE BODON KÁROLY.

• • ZOMÁNCOS CSATT. • • KÉSZÍTETTE WISINGER MÓR. TERVEZTE HIRSCHLER MÓR.

• • ZOMÁNCOS CSATT. • • TERVEZTE SZÉKELY ÁRPÁD. KÉSZÍTETTE WISINGER MÓR.

• • ZOMÁNCOS CSATT. • TERVEZTE HIRSCHLER MÓR. KÉSZÍTETTE WISINGER MÓR.

• • ZOMÁNCOS CSATT. • • TERVEZTE HIRSCHLER MÓR KÉSZÍTETTE WISINGER MÓR.

Az osztrákok csoportjának ugyanis szembe állítottuk a magyar nemzeti jelleget. Éreztük, hogy csak ezzel leszünk képesek ellensúlyozni az ő igen sok izléssel s ügyességgel rendezett képcsoportjuknak hatását s takarni saját fogyatékosságunkat. Nem is csalatkoztunk számításunkban. Azt hiszem, elmondhatom, hogy nem vallottunk szégyent s sikerült magunk iránt felébreszteni az oroszok érdeklődését, a kikben soviniszta törekvéseink élénk visszhangot keltettek, mert hisz őket is a nemzeti eszme vezérli világuralomra törekvő terjeszkedésükben.

A rendezés kezdetén jeleztem, hogy miután Magyarországból egész gyűjteménye érkezett azoknak a tárgyaknak, amelyeket O Felsége engedett át, első sorban ezek számára kell méltó hely s kijelentettem, hogy igénybe fogom venni a nagyterem közepét. Ehhez képest ott dobogót állíttattam fel. Középen Ő Felségének márvány-mellszobra állott, mellette az ő tulajdonát képező tárgyak részint szabadon, részint szekrényekben nyertek elhelyezést. Ez a csoport volt az egész osztrák és magyar kiállításnak központja. Balra egy, az egész terem hosszát elfoglaló nagy falon függtek Mednyánszky, Csók, Munkácsy, Vastagh képei és egyéb magyar tárgyú tájképek. Ez a csoport nagyon elütött a vele szemben levő faltól, melyen az osztrák művészek igen érdekes, de inkább nemzetközi jellegű képei voltak. Ugyancsak ebben a teremben találtak helyet Bachruch zománcos díszedényei és ékszerei, Beck A. Fülöp bronz domborművei s Roth Miksa néhány üvegfestménye. Egy kisebb szomszédos teremben azok a tárgyak voltak, a melyek inkább a népipar körébe tartoztak. Itt voltak egyéb hímzés között a Rippl-Rónai tervezetei után készűlt hímzések is, a kovácsolt vasmunkáknak egy része, bútorok, stb., minden tárgy a maga rendeltetésének megfelelő helyen. A magyar osztály tárgyainak kiállítására szolgált még az a lépcső is, mely a magas földszintről az I. emeletre vezet. Ide került egy Jungfer-féle nagy kandelaber, a Popper-féle Éva-szobor s több Zsolnay-féle díszedény. A folyosón pedig, mely a nagytermet az udvari helyiségekkel összeköti, állottak a Roth-féle opalescensablakok, mozaikok és több Jungfer-féle kovácsolt vasmunka. Ez a lépcsőház nyújtotta a magyar osztály legfestőibb hatású képét. A lépcsőtől balra két középnagyságu teremben a múzeum bronztárgyakkal diszített két szekrénye, a pozsonyi hímzett rámák, a Zsolnayféle majolikák, a Wisinger- és Roger-féle ékszerek és ötvösmunkák, az Osko-féle miniatürök és a Pader-féle kovácsolt vasmunkák egészítették ki a festményeket, melyeknek központját Jendrássik Jenő munkái alkották. Az utolsó szobának rövid falán, épen a nézővel szemben, talált helyet Márk "Orgiá"-ja. Ugyanott voltak a Giergl-féle üvegek, a Rapoport-féle zománcok és egyéb kisebb iparművészeti tárgyak.

A megnyitást megelőzőleg br. Aehrenthal, nagykövetünk, a ki a követség többi tagjaival együtt élénk érdeklődést tanusított munkálkodásunk iránt, a kiállítást megtekintette, hogy a fogadtatás részleteit megbeszélje. Ez alkalommal határoztatott el javaslatomra, hogy a cár legelsőbb a Felség gyűjteményének megszemlélésére fog felkéretni s onnét fogja a körmenetet folytatni.

December hó 2-án, szombaton d. u. 2 órakor volt az ünnepélyes megnyitás. Hivatalos volt arra az orosz iparművészeti társulat választmánya, az osztrák és a magyar kiküldöttek s a nagykövetség. A társulat védnöke, az Oldenburgi hercegnő, nem jelenhetvén meg, egy udvarhölgyével képviseltete magát.

Két óra előtt érkezett meg teljes díszben a nagykövet a követség összes tagjaival, s nemsokára ezután a cár és a cárné, kiséretükben Mihály, Sergei és Miklós nagyhercegekkel, kik nejeikkel jelentek meg. Ott volt továbbá az udvari miniszter br. Frederiks, a téli palota parancsnoka s több más udvari méltóság. A nagykövet Ő Felségét a fél lépcső magasságában fogadta, az osztrák s a magyar kiküldöttek a lépcső végén voltak felállítva, hol őket br. Aehrenthal nagykövet mutatta be a cárnak, a ki valamennyivel kezet fogott.

Kezdetben nekem jutott a megtiszteltetés, hogy kalauzolhassam a cárt. Az osztrák képzőművészeti osztályból visszajövet, ismét hosszasabban nézte a cár a királyunk által átengedett tárgyakat s itt alkalmam nyilott figyelmeztetni a tárgyak történelmi becsére, keletkezésük történetére s felvilágosítani a cárt azon nemes intenciókról, melyek királyunkat vezérlik a karácsonyi tárlatok alkalmából eszközölt vásárlásainál.

A magyar ékszerek csoportja különösen a cárné figyelmét kötötte le, a ki élénken érdeklődött a régibb hagyományokon alapuló formák iránt, a melyek felől nagy elismeréssel nyilatkozott.

Ezután a cár átment a magyar képekhez, hol Bruck szolgált részletes felvilágosításokkal, majd pedig a népipari osztályt tekintette meg. Itt többi között dicsérőleg nyilatkozott Rippl-Rónai tervei után készült himzésekről, elismervén a tehnika ügyes egyszerűségét s célszerűségét. A népipari himzések és festett ládikók is megragadták figyelmét; az utóbbiaknál a cár maga utalt a magyar és az orosz népipar között nyilvánuló hasonlatosságra. Visszamenet, a magyar osztályban, a cárnét annyira meglepték a Zsolnayféle majolikák, hogy oda lépve egy remek vázához, azt mondá: "Ach ist das hübsch, diese Waase will ich behalten!" Megjegyzendő, hogy a cárné mindig németül, a cár ellenben franciául beszélt. A cárnak is igen tetszettek e majolikák és nyomban két darabot le is foglalt magának e szavakkal: "c'est remarquablement beau et c'est tout nouveau pour moi." S hozzá tette még: "Vous n'oublierez pas ce que j'ai choisi?" Látva a cár leereszkedő nyájasságát, bátor voltam őt az Izabella főhercegnő védnöksége alatt álló pozsonyi nőegyesület hímzéseire figyelmeztetni s itt ismét két hímzett keretet vett meg a cár.

Ezek után megtekintette a Giergl-féle üvegeket, a Rapoport zománc munkáit, Jungfer Gyula csillárait (a melyek Oroszországban újdonság számba mentek) Thék Endre zongoráit s a magyar csoportnak egyéb tárgyait.

A cár közel két órai tartózkodás után ismételten kifejezte megelégedését a látottakkal s kezét nyújtva távozott.

Az oroszokat általában meglepte a kiállítás gazdag volta, de különösen a sajátos nemzeti jelleg, a mely a kiállított tárgyakon majdnem kivétel nélkül felismerhető volt. A kiállítás megnyitása utáni hétfőn az Oldenburgi hercegnő reggelire hivta meg a kiállítás rendezőit. A hivatalos felköszöntők után a hercegnő megköszönve a két országnak a résztvételét és a rendezők fáradozását, ezekre ürítette poharát, amit br. Aehrenthal nagykövet köszönt meg.

Általában mindenütt, ahol a magyar kiküldöttek megfordultak, érezték a nagy hatást, melyet a kiállítás, de különösen a cári pár elismerő szavai keltettek.

A megnyitást követő harmadik napon a magyar és az osztrák kiküldöttek rendeztek ebédet az oroszok tiszteletére. Hivatalos volt erre az orosz társulat alelnöke Balaseff fővadászmester, titkára Sobko Petrovics Miklós; a társulattal összeköttetésben lévő ujságíró Goodberg, a társulat biztosa M. Mauriès, br. Aehrenthal nagykövet, Kinsky gróf, az osztrák-magyar segítőegyesület elnöke Koenig, Meschede főkonzul, Franke és Plavsics horvát művészek.

Az első felköszöntőt Aehrenthal báró mondta a cárra, majd társaim megbizásából megköszöntem a Felségek rendkivüli kegyességét s ezenfelül még az Oldenburgi hercegnőre emeltem poharamat, a kinek hozzájárulása nélkül Oroszországban társadalmi vagy művészeti mozgalom egyáltalán nem is képzelhető s a ki valóban kitüntető érdeklődésével s magas összeköttetései révén, előre biztosította vállalkozásunk sikerét.

Sok oknál fogva, de főleg azért, hogy a kiállításunkkal Szt.-Pétervárott elért szép sikert Moszkva számára is biztosítsuk, helyén valónak láttuk, hogy oda is elmenjünk s meggyőződjünk az ottani helyi viszonyokról. A látottak épen nem voltak kielégítők. Az e tárlat számára kijelölt épületben a Stroganoff-féle iskolában mindössze két közép-

OCCORNICION O SZIVAR- ÉS PÉNZTÁRCO OCCORNICIO DE NAGY SÁNDOR.

KÉSZÍTETTE FISCHHOF JEN

• • PORCELLÁN VÁZA • • ZOMÁNCOS FESTÉSSEL. • • • • KÉSZÍTETTE FISCHER EMIL.

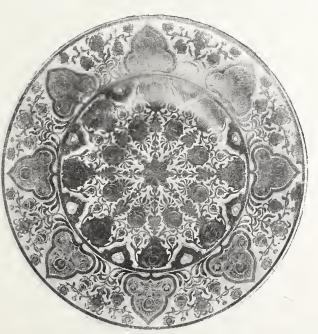
• • PORCELLÁN VÁZA • • ZOMÁNCOS FESTÉSSEL. • • ¢ KÉSZÍTETTE FISCHER EMIL.

PORCELLÁN BONBONIÉRE. KÉSZÍTETTE FISCHER EMIL. • •

o o VÉSETT ÜVEG VÁZA o o készítette sovánka istván.

ÜVEG DÍSZTÁL. KÉSZÍTETTE • • • • SOVÁNKA ISTVÁN.

• • VÉSETT ÜVEG VÁZA • • KÉSZÍTETTE SOVÁNKA ISTVÁN.

ÜVEG VÁZA. FESTETTE °°° GIERGL HENRIK

nagyságú terem volt lefoglalva, mindkettő oly kicsiny, hogy azokba a mi anyagunk sem fért volna el, annál kevésbé a magyar és az osztrák. Több kiállításra alkalmas, üres helyiség a Stroganoff-féle iskolában nem volt található.

Így tehát azt javasolnám a t. választmánynak, kérné fel az orosz társulatot, hogy nyilatkozzék aziránt, vajjon lesznek-e megfelelő helyiségek Moszkvában. Ha pedig csak a Stroganoff-féle helyiségek állnának rendelkezésünkre, akkor a kiállítási tárgyakat vissza kellene követelni, a mint azt Ausztria is tenni fogja, nehogy kockáztassuk a Szt.-Pétervárott elért erkölcsi vivmányokat.

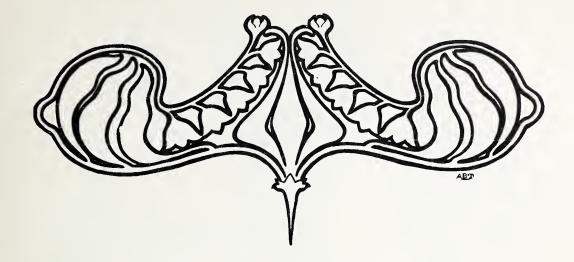
Végül ami a vásárlást illeti, erre nézve eléggé biztató kilátások vannak, miután úgy a társulatnak, mint a kiállítás anyagi részét kezelő biztosnak egyaránt érdekében áll, hogy a forgalom minél nagyobb legyen. Csak a képek eladására vonatkozólag vannak kételyeim, mert az oroszok, úgy látszik, máris életbe léptették azt a minálunk még csak vajudó elvet, hogy az idegen művészetet ki kell zárni s külföldi képeket nem illik venni.

Az imént elmondottakat röviden oda összegezhetem, hogy a szt.-pétervári tárlat, nézetem szerint, határozottan előnyére volt iparművészetünknek. Ennek készítményei közül a Zsolnay-féle majolikák, a Roth-féle mozaik és üvegtárgyak, továbbá a kovácsoltvasmunkák keltettek feltünést. Érdeklődést keltettek a varrottasok, festett ládák és egyéb népipari tárgyak az orosz népipari munkákkal való szembeötlő hasonlatosságuk következtében. Mi magyarok pedig kitüntető előzékeny fogadtatásban részesültünk, a miért kötelességemnek tartom e helyt is őszinte köszönetet mondani Eugenia Oldenburgi hercegnőnek, Balaseff társulati alelnöknek és Sobko Petrovics Miklós titkárnak, mint a kik ügyünk sikerét magas pártfogásukkal, meleg érdeklődésükkel és jóakaratú buzgalmukkal hathatósan előmozdították.

Radisics Jenő.

Kossuth J. rajza.

A RÓMAI IPARMŰVÉSZETI ISKOLA.

(Museo artistico-industriale.)

Olaszországnak, százakra menő ipar- és rajziskoláin kívül, hét olyan felsőbb tanintézete van, melyeknek célja és szervezete a mi iparművészeti iskolánkéval rokon. Most, a nagy iparművészeti mozgalomban, melynek hatása előbb-utóbb az iskolákra is átterjed, tán nem lesz érdektelen ezeknek az iskoláknak szervezetével és reform-terveivel megismerkedni.

Firenze, Milano, Nápoly, Palermo, Róma, Turin és Velence székhelyei egy-egy ilyen intézetnek. Mindannyioknak szervezete nagyjában egyenlő; az apróbb eltérések helyi okokból, helyi külömbségekből erednek. Legkiválóbbaknak a firenzei, a római és a velencei iskolát tartják, melyek az iparművészetnek művészeti oldalát hangsúlyozzák erősebben és sikeresebben.

Mindezek az iskolák iparművészeti gyűjteménynyel is vannak kapcsolatban, sőt hivatalos címük éppen: museo artistico-industriale. A római iparművészeti múzeum még elég szegényes, bár, különösen a keramikai gyűjteményben, egyes elsőrangú alkotásokkal dicsekedhetik.

Az iskolának célja: az iparos-osztály művészi képzése. Ehhez képest, ép úgy, mint a hasonló célú angol iparművészeti iskolák, csupán az esti oktatásra szorítkozik. Tanítványai fiatal munkások, a kik a nappalt műhelyben töltik s a kik az esti órákra, 7–10-ig, bejárnak az intézetbe, hogy ott szakavatott vezetés mellett tökéletesítsék magukat.

De már ez az iskolai oktatás lényegesen eltér attól a szabad és helyes iránytól, melyen az angolok haladnak. Az olasz fölfogás szerint a munkás önállósága és a munka gyakorlati követelményei eléggé érvényesülnek a műhelyben, az iparos egész napi foglalatosságában; az iskolának éppen az életben gyakran elhanyagolt művészi ízlés fejlesztése, a módszeres és szigorú művészi nevelés a föladata. Biztos és választékos

6

RADNAI BÉLÁTÓL.

o o o o ZOMÁNC VÁZÁK. o o o o készítette rapoport és társai.

• • • EZÜST TÁLCA. • • • KÉSZÍTETTE RUBIN A. ÉS FIA.

KANCSÓ CSISZOLT ÜVEGBŐL ÉS EZÜSTBŐL. KÉSZÍTETTE RUBIN A. ÉS FIA, ••••••

GYÜMÖLCS V. VIRÁGTARTÓ EZÜSTBŐL ÉS OPALIZÁLÓ ÜVEGBŐL. KESZÍTETTE RUBIN A. ÉS FIA. °°°

ízlés kifejlődését, a munkás szigorú művészi iskolázottságát pedig csak a múlt emlékeinek és formáinak pontos tanulmányozása útján vélik elérhetőnek. Az olasz iparművészeti oktatás ennélfogva tulajdonképen csak a történeti stilusok tanítása. Sőt még a történeti stilusok között is válogatnak; az 1550-en túl eső fejlődést, különösen a barokot és a rokokót, nem tartják eléggé szabályosnak, szigorúnak és ezért a tanítás anyagából kizárják. Az oktatásnak a klasszikus ókortól egész 1550-ig terjedő anyaga a három évfolyam közt következőkép oszlik meg: Az első év tárgya a görög, az etruszk, a római és a bizánci művészet; a másodiké a longobárd, a román, a gótikus művészet és a kora reneszánsz; a harmadiké végül a reneszánsz és a cinquecento első fele.

A római Museo artistico-industriale, melynek szervezetével pontosabban megismerkedhettem s mely egészében megegyezik a többi olasz iskolával, három szakosztályra oszlik: I. a diszítő festészet, II. a fa, a stukkó, a keramika stb. számára való mintázás és III. az ércmunkák osztályára. Minden osztály élén egy-egy tanár áll, a kinek vezetése alatt dolgoznak a tanítványok.

Minden hónap elsején valami föladatot kapnak a növendékek, egy-egy praktikus, használati dolgot, pl. oszlopot, kútat, kandelabert, mennyezetet, stb., bizonyos meghatározott stilusban megkomponálni. A föladatot úgy oldják meg, hogy elkészítik az egész terv vázlatát kicsinyben s egy részletét nagyban is. A harmadik év végén van a concorso della licenza, a bizonyítványért való pályázat.

A három szakosztálynak, külön-külön szaktanárokon kívül, van egy közös tanáruk a figurális rajz számára. De itt — és ez nagyon figyelemre méltó intézmény — őrizkednek a figurális rajznak olyatén való tanításától, mely a festő-akadémiákon van csak helyén, t. i. az emberi alaknak és egyes részleteinek szubtilisen hű, realisztikus visszaadásától. Mert ez az egész kontinensen dívó tanítás hamis dicsvágyat kelt a művészi iparosban, a ki diszítés helyett, önálló, festői vagy szobrászi alkotásra törekedvén, legtöbbször egyiket sem éri el. A figurális rajzot Rómában a diszítő művészet szempontjából tanítják, nem hangsúlyozzák annyira az egyes részletek természethűségét, mint inkább a vonalak és a formák eleganciáját, szemnek tetsző hajlását, diszítő erejét. A diszítő figurális rajz oktatásán kívül az iskola heti másfél órát (vasárnaponként) juttat a művészetek történetének is.

Mindjárt első pillanatban kitetszik, hogy ez a rendszer sok tekintetben hiányos és elavult. Maga az iskola vezetősége is tudja ezt, s úgy az igazgatóság, mint a közoktatásügyi miniszterium el vannak szánva több rendbeli újításra, a miknek behozatalát csak pénzügyi nehézségek késleltetik.

Tervben van az intézet három szakosztályához egy-egy műhelyt csatolni, hogy a növendék tervezgetéseinek bizonyos gyakorlati alapot adjanak. Ha a növendék tudja, hogy tervének legalább egy részletét valóságban ki kell dolgoznia, jobban fog vigyázni az anyag és a tehnika követelményeire s alkotása úgy a gyakorlati élet követelményeinek, mint a művészi ipar benső törvényeinek inkább meg fog felelni. A műhelyeknek csak az a nagy hátrányuk van, hogy a növendékek gyakran a tanár fantasztikus, de gyakorlatilag hasznavehetetlen és eladhatatlan terveit dolgozzák ki s így a mellett, hogy a maguk egyénisége sem érvényesülhet, az iskolát fölösleges és tetemes költségekbe keverik. Így van ez mindenütt, a hol az iskolai műhely egész, eladásra szánt alkotásokat készít. Ezt a római iskolában úgy akarják kikerülni, hogy a növendékekkel a létesítendő műhelyekben tervüknek csak egy kis részletét dolgoztatják ki; s egész, költséges műveket csak akkor készítenek, ha arra, esetleg egy-egy ilyen részlet alapján, megrendelő akadt.

A római iparművészeti iskola, melyet a kritika erősen megtámadott, a gyakorlatlanság vádja alól eként, műhelyek csatolásával, akar szabadulni. A másik fő vádnak, t. i. hogy nem elég szabad, szinten igyekszik elejét venni. Az iskolát huszonnégy év előtt

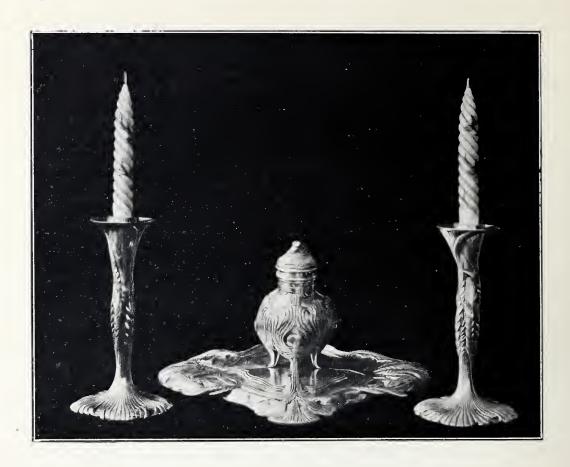
alapították, s azon idők szellemében. Csakhogy azóta a világ nagyot fordult s éveken át a barok, a rokoko, az empire stilus dívott. Ezeknek kedveért szándékoznak az iskola három évfolyamához egy negyediket csatolni, melyben a növendék, kinek művészi ízlését az előző három év szigorú kurzusa már eléggé megfegyelmezte, bármilyen stilusban, egyéniségének érvényesítésével tervezgethetne.

A mi ránk nézve ma a legégetőbb, — az új művészet kérdése — Olaszországban még nem aktuális. A liberty stilt, a hogy itt nevezik, ugyanolyan múlónak nézik, mint a barok, a rokoko, az empire divatját. Az olasz iparművészetet nagy múltja nyomja. Az Itáliába özönlő idegenhad emléket akar magával vinni s az olasz iparművészet minden tehnikai tökéletességét ilyen emlékeknek, múlt alkotások másolatainak gyártására fordítja. De a festészet és vele kapcsolatban a grafikus művészetek terén már mutatkozik a modern irány. S ez azt a reményt kelti az emberben, hogy lassankint majd csak bevonul az új szellem az olasz iparművészetbe s az olasz iparművészeti iskolákba is.

Dr. Meller Simon.

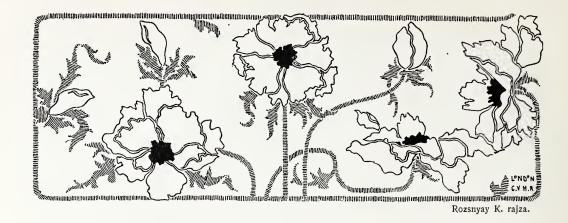
Kossúth J. rajza.

• • • • IRÓESZKÖZ EZÜSTBŐL. • • • • TERVEZTE ÉS MINTÁZTA RINTEL GÉZA. • • KÉSZITETTE RUBIN A. ÉS FIA. • •

A ZOMÁNC-FESTÉSZET NAGYMESTERE.

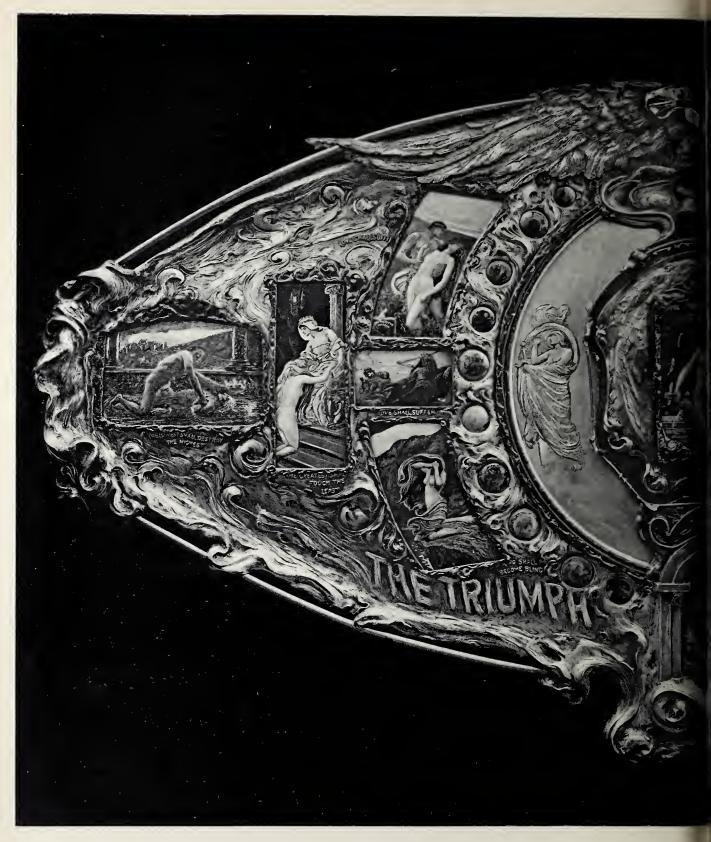
Csodás szép mű járja be most diadalmasan Európa nagy városait: *Herkomer* Hubertnek, a világhírű bajor-angol festőművésznek egy díszpajzsa, "The Triumph of the hour".

Valószínü, hogy már a jövő év folyamán Budapesten is látható lesz a remekmű s nem kételkedem abban, hogy a magyar műértő közönség azt épp oly, ha nem még fokozottabb lelkesedéssel fogadja, mint az itt Berlinben történt.

Tizenegy ércbe illesztett zománcfestmény dicsőíti az idő örök győzedelmét. Lehetetlen ezeknek a festményeknek a szépségét leírni. Bámulattal állottam az itteni Schulte-féle szalonban az idegen jövevényű remekmű előtt. Nem ismertem ezt az anyagot, ezeket a színeket, amelyekben a natalmas drámai kifejezőképesség harmonikusan olvad össze a dekorativ hatással. Tehát olyas valami ez, amit olaj- és vizfestménynyel a tökéletességig soha sem fognak elérni? Zománc! Hiszen ez az anyag művészi szempontból eddig nonszensz volt. Penicaud, Limonsin és Reymond, akik Berlinben is jól vannak képviselve, mind igen derék diszítő-munkát végeztek, de a művész lelkét hidegen hagyják. A mai zománccal festő művészek sem produkálnak jobbat, mint amit "kiváló iparosmunkának" nevezhetnénk. És tényleg, az a – mondjuk – művelt nagyközönség, amely végigjárja egyszer-kétszer életében a múzeumokat, meg-megnézegeti az időszakos kiállításokat is, az ezer esetben kilencszázkilencvenkilencszer nem is tekinti másnak a zománcot, mint iparos kezébe való anyagnak, mert nem is látott eddig magas művészi nivón álló zománcfestményt. A sok ezer zománcozott ezüst dohányszelence, csésze és más dísztárgy, amely a mi derék aranymíveseink műhelyeiből évenkint kikerül, bizony nem mutat művészi festményt. És ime, megjelenik egyszerre egy hatalmas zománcfestmény, amelyről a legszigorúbb műkritikus is kénytelen elismerni, hogy úgy mint zománc és mint festmény remekmű. A ki pedig alkotta: művész, a ki iparos! Elismert nagy mester, aki iparosok anyagával dolgozik, fest, vagy inkább: dalol, gyönyörű gondolatokat, remek szavakkal, a melyekhez a lélekemelő zenét a legharmonikusabb színek csengő akkordjai szolgáltatják.

llyen Herkomer zománcfestése. Aligha túlzok, ha azt állítom, hogy ilyenek az ő többi művei is. Sajnos, a "Magyar Iparművészet" korlátolt tere nem engedi, hogy bővebben

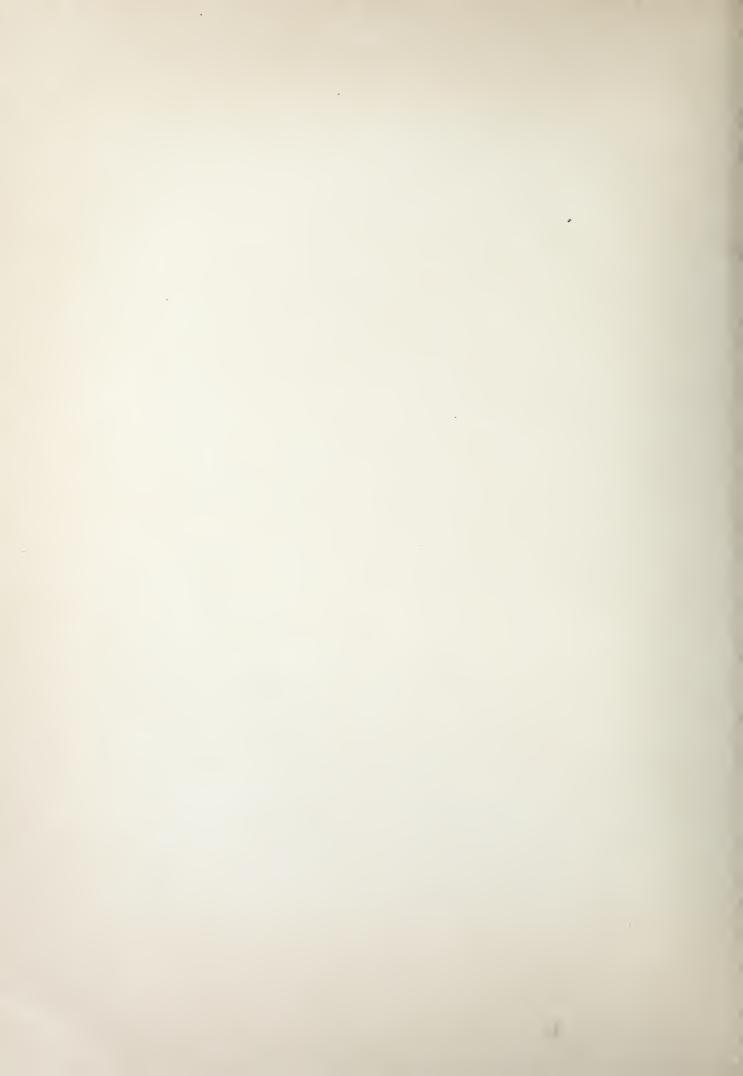

DÍSZPAJZS, FESTETT HERKOM

NCOS KÉPEKKEL. űve.

foglalkozzunk a mester eddigi működésével, a melyet a magyar közönség nagyrészt nem ismer. De midőn bemutatjuk a díszpajzs pompás fotografiáját, amelyet a művész maga készséggel és szép levél kiséretében küldött el e sorok írójának, néhány rövid szóban megemlékezhetünk legalább arról, hogy Herkomer már 1878-ban nagy aranyérmet nyert Párisban és már akkor mint elsőrendű művészről írtak és beszéltek róla. Nagy, nemzetközi hírességének ajtóit-kapuit azonban az ő híres "Fehérruhás hölgy"-e tárta ki 1886-ban. Olyan diadalútat, talán Munkácsy "Krisztus Pilátus előtt"-jét kivéve, festmény még nem tett meg, mint a "Fehérruhás hölgy". Osztatlan elismerés, sok kitüntetés és egész vagyonokkal fizetett arckép-megrendelések csak úgy hullottak a művész ölébe. Jellemző erre nézve az angol királynő egy mondása, a mely Herkomerre vonatkozik. A midőn azt kérdezte tőle valaki, hogy miért festeti magát mindig idegen művészekkel és nem pl. az angol Herkomerrel, így felelt: "Annyi pénzem nincs, hogy vele festessem arcképemet!"

És ez a művész, a kit földi javakkal úgy megáldott a Mindenható, nem volt megelégedve saját alkotásaival. Fáradhatatlan lelke folyton kutatott, újabb után, főleg olyan anyag és eszköz után, a melylyel gondolatait jobban kifejezhetné, mint olaj- és vízfestékkel, mint a pasztellel. Feltalált új módszert műnyomatok előállítására, a melyet róla neveztek el "Herkomtypie"-nek. Majd pedig általános tetszést aratott pompás elefántcsontfaragványaival és ezüst betéteivel, a melyeknek dekorativ hatása azonban őt hidegen hagyta. De ezzel sem állott meg a kutatásban, mert művészi törekvése nem ismert határt. És egy szerencsés véletlen, olyan véletlen, a melyen más művész mit sem törődve egyszerüen elsiklott volna, alkalmat nyújtott neki arra, hogy a zománcfestést nagyobb tökéletességre emelje, mint valaha volt. Maga írja hozzánk intézett levelében, hogy két évvel ezelőtt Birminghamben nehány tanulófiút látott zománcozni. Anyag és módszer akkor még annyira ismeretlenek voltak előtte, hogy azt kérdezte: "Mi az a zománc?"

Most pedig nézzük meg a remekművet. Az eredeti hét angol láb, vagyis mintegy másfél méter hosszú és megfelelően széles. A tizenegy zománckép, halvány fényt árasztó, arany és ezüst színű modellált bronzlapba illeszkedik, amely ringó hullámokat képez szimbolumaképp a tovarepülő, örökké váltakozó időnek. Aranyba öntött mondatok magyarázzák a festmények értelmét és lent húzódik végig domború betükben a mottó: "The Triumph of the hour".*

^{*} Paulus, a kiváló esztétikus így magyarázza a 11 festményt, amelyekben az óra győzedelmes hatalmát mutatja:

I. "A legmagasztosabbat a legalantosabb fogja megsemmisíteni." A dicsőség véget ér. A brutális, meztelen erő a királylyal együtt megsemmisíti a kultur- és állambölcsészetet.

II. A legmagasabb megérinti a leggyengébbet." A legtisztább asszony magához emeli a leggyöngébbet és talán nem tisztát.

III. és. IV. "A szerelemnek szenvednie kell." Ezt a témát a művész két képben dolgozta fel: A felsőn a "Ueu guerismus umbram" felíratu napóra adja meg a megértéshez a kulcsot. Az erős férfiu karjaiban tartja a megtört asszonyt, aki már szerelmében szenvedi át első, mély fájdalmát. Tágabb értelemben itt *a művész valószínüleg a szellemi és érzéki szerelem küzdelmét érti. A második képen az anyának gyermeke iránt érzett szeretete végtelen odaadásában nyilatkozik meg; nem is sejti a veszedelmet, amelyet az Óra halálosan reáhárít.

V. "A kétségbeesés vakká tesz. Egy szerencsétlen némber térdepel a kárhozat mélysége előtt, nem tudva, hogy mit cselekszik. Utolsó pillanatban látja a tátongó űrt és borzongva fordul vissza: csak a hiányzó alkalom menti meg gyakran az embert.

VI. "A hit teremtsen reményt." A hit el van terjedve és kell is, hogy terjedjen. Az embernek erőt ád, hogy a legkülönbözőbb csábításoknak ellenálljon. A világon a hitnek legtermészetesebb, legtisztább képviselője a pásztor.

DEKORATIV TÁJKÉP. EDVI ILLÉS ALADÁRTÓL,

ooooo PÁRKA. ooooo opelescens üvegmozaik. készítette roth miksa.

DEKORATIV TÁJKÉP. EDVI ILLÉS ALADÁRTÓL.

A teremtést és az elmúlást az emberi létben fejezte ki e művében a művész. Változatos, drámai hatású jelenetekben írja le gondolatait. Közös bennük csak egy gondolat, hogy minden a végenyészeté, csak egy marad örökké, az idő, vagy az ő nyelvén: "Az óra". Feltartózhatlanul siet tova romok és virágzó élet fölött, legyőzhetetlenül, örökös diadallal. Érzéketlen, ingadozó, majd adományoz, majd rabol, osztogat bánatot, ritkán örömet és félénken kérdi az ember: "Mit hoz vajjon a következő óra?"

lgazán gyönyörűen oldotta meg Herkomer ezt a problémát, amely szellemét foglal-koztatta. És ami a dicséretnek legfőbb szuperlativusa: el kell ismernünk, hogy *csak így* kellett gondolkodásának végződni és csak így helyes a megoldás. Nem bánjuk, akárhogyan is vélekednek kritikusok és művészek a gondolatfestésről; ha e pajzs előtt állunk látjuk, hogy az anyagkészítő, a színek költője, a filozófus és a komponista mily harmonikusan szövetkeznek egy személyben.

Sólyom Gyula (Berlin).

VII. "Az eltévelyedett hiányozni fog". A művész itt a világtörténelem legszörnyűbb tévedésére mutat, amely más alakban ugyan, de ma is létezik. (Zárda – papok, stb.)

VIII. "A megfejthetetlen örökké tartson." Az utolsó talányok maradjanak a végtelenségig megfejthetetlenek. A fausztiasan gondolkodó embert még mindig tátongó űr választja el a szfinksztől, aki mozdulatlanul nyugszik, elmélkedik és nem hallgatja meg. Hiába minden kutatása és fáradozása, nem fogia megtalálni a rejtvény megfejtését.

IX. "A magasztos nyujtson kezet az elesettnek." Ama hit vezeti a szenvedőt a fejedelem trónja elé: hogy betegsége, még ha öröklött is, elmúlik a király érintésétől. Jótékonyan nyíljék a király keze, aki egy nagyobb úr előtt, az Óra előtt nem több, mint a szenvedő, törékeny beteg.

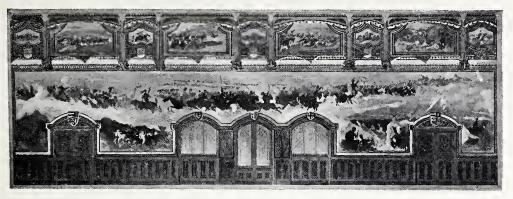
X. "Az idő megőrli az emléket." Ez az a békítő gondolat, a melyben az emberiség szenvedése enyhűlést talál. A dalnok dalában éljen tovább emléke.

XI. "Az Óra minden dicsőségével álljon örökké fenn." Ime, itt áll mint gyönyörű nő, diadalmasan és magasra emelt baljában a győzedelmes Nike. Hatalmának és adományainak súlyát mutatja teli gyümölcscsel a fa, a hozzá támasztott kasza, amelylyel minden létezőt megsemmisít, a fövényóra, a csobogó víz, szimbolumai az örök változásnak és csak maga a változás örök; de most egy titokteljes kéz nyúl utána, hogy tovavezesse. Mert maga az Óra is alattvalója egy magasabbnak: az Isteni törvénynek.

Ez védő szárnyait kiterjeszti a Mindenség főlé és különösen őrzi az órát. A Mindenség ellenállhatatlanul engedelmeskedik, mint az isteni törvény hatalmából odaláncolt emberpár a pajzson. A két fegyveres alak jobbról és balról az Órától a pajzs közepén az ő végrehajtói.

A kapu alatt agg férfiu húzza a harangkötelet; a harangok megszólalnak és új életet hívnak, amely éppen olyan gyámoltalan és ők dicsőségét, nagy szégyenét hirdetik, — az agg férfiú ekkor összerogy. Az örökös változásban a régi elmúlik, hogy az újnak adjon helyet és csak egy áll diadallal: "az Óra".

Tervezte Bálint Zoltán és Jámbor Lajos. A HUSZÁR-TEREM UDVARI FALA. (VÁGÓ PÁL KÉPÉVEL.)

A PÁRISI KIÁLLÍTÁS MAGYAR CSOPORTJAI EGY RÉSZÉNEK INSTALLÁCIONÁLIS TERVEI.

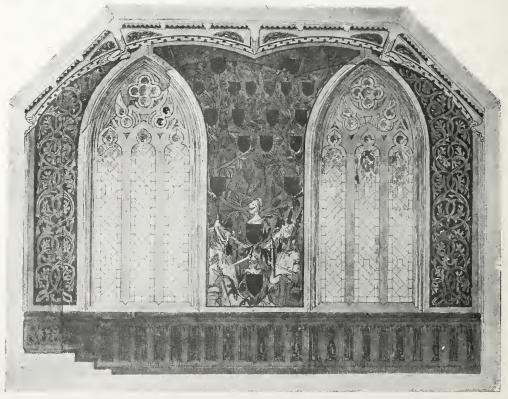
Mielőtt az 1900. évi párisi nemzetközi kiállítás m. kir. kormánybiztosa a magyar csoportok installációnális munkáinak kiadására nézve véglegesen határozott volna, több szakegyesülethez fordult, azt a kérdést vetvén föl: miképpen lehetne a párisi kiállításon szétszórva levő 14–16 magyar csoportnak bizonyos egységes jelleget adni, a mely azokat a többi nemzetek csoportjaitól szemmel láthatóan megkülönböztetné.

A kormánybiztos akkor a többi között a m. iparművészeti társulathoz is fordult, a mely a hozzá intézett kérdésre lényegében azt válaszolta, hogy általában helyesli a kormánybiztos intencióját, a melynek megvalósítását a társulat a maga részéről is a legmelegebben óhajtja. Erre nézve a legfontosabb feladatnak, a magyar csoportok belső diszítésének vezetésével megbizandó tervezőnek helyes megválasztását tartja.

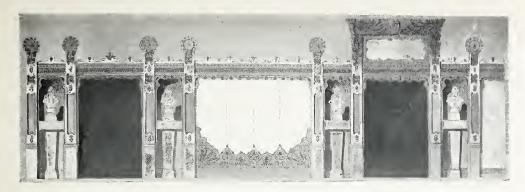
Ennek a szakférfiúnak — a társulat véleménye szerint — oly kiforrott, határozott egyéniséggel biró művésznek kell lenni, a ki egyfelől alkotásaiban egyéniségét önállóan érvényesíteni tudja, másfelől pedig ismernie kell a régi hazai műiparunk emlékeiben fenmaradt s a magyar nép művészi munkáiban fölhasznált diszítési elemeknek és azoknak az alkalmazására nézve észlelhető közös jelleget, a mit jogosan *magyar* tipusnak tekinthetünk. E mellett szükséges, hogy az illető alaposan tájékozva legyen a *modern* művészi irányzatokról s törekvésekről. Ilyen művésznek elégséges lesz, ha tudja a kitüzött célt. Ekkor bizonyosan meg fogja találni a módot s a megfelelő eszközöket, hogy a jelzett föladatot megvalósítsa.

Most, midőn a nehéz feladatnak egy részével megbizott szövetséges két építész: *Bálint* Zoltán és *Jámbor* Lajos munkájuk java részét elvégezték, az előttünk fekvő tervekből már látni való, hogy jó kezekre bízta a kormánybiztos a nehéz probléma megoldását, de látni való az is, hogy munkájukon a fentjelzett intenciók sok tekintetben érvényesülnek. És ezzel meg lesz a harmónia a kiállított tárgyak s azok kerete között. Leginkább pedig meg lesz ez a közös vonás a m. iparművészeti társulat befolyása mellett

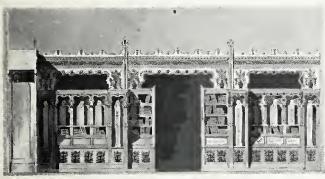

RÉSZLETEK A PÁRISI KIÁLLITÁS HUSZÁR-TERMÉBŐL. • • TERVEZTE BÁLINT ZOLTÁN ÉS JÁMBOR LAJOS. • •

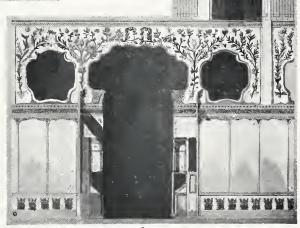
I—III. CSOPORT.

I —III. CSOPORT.

XIII. CSOPORT.

I—III. CSOPORT.

XIII. CSOPORT.

A PÁRISI NEMZETKÖZI KIÁLLITÁS MAGYAR CSOPORTJÁNAK INSTALLÁCIONÁLIS TERVEI.

O O O O O O O O O O TERVEZTE BÁLINT ZOLTÁN ÉS JÁMBOR LAJOS. O O O O O O O O O

létrejött XII. és XV. csoportban, a melynek minden tárgya modern fölfogást, de e mellett határozott magyaros jelleget tüntet fel. Hogy mennyiben összevágnak a társulatnak ez irányban való intenciói a két építő művésznek a fölfogásával, azt bizonyítja az alábbi nehány sor, a melyet Bálint és Jámbor urak a nekünk közlés végett szívesen átengedett terveikhez csatoltak:

"Ismeretes a párisi kiállítás szervezete, a mely szerint a nemzetek nem lépnek fel önálló pavillonokban, hanem azonos iparaik, óriási kiterjedésű csarnokokban egymás mellett, úgy szólván a legélesebb versenyben kerülnek bemutatásra.

Ez alól a rendszer alól csakis az úgynevezett "Avenue des Puissances Étrangères" tesz kivételt, hol az egyes hatalmak, úgyszólván egyediségük megóvására, külön pavillont emelnek. Ezekre a pavillonokra kötelező volt a történelmi stílus, önként érthető tehát, hogy ezt a pavillont Magyarország műemlékeinek legjavából választott motivumsorozatból terveztük; a nagy csarnokban pedig természetszerűen oda kellett törekednünk, hogy erősebben megkülönböztessük magunkat a többi nemzettől és itt is versenybe lépjünk velük, nemcsak iparunkkal, de annak bemutatási módjával. Bele kellett vinnünk a modernséget tervezeteinkbe, de be kellett mutatni azt is, hogy van egyéniségünk, hogy a magyar az a nemzet, mely erős faji jellegével mindenre, a mi itt keletkezik, reá nyomja bélyegét.

A feladat nem volt könnyű és természetes, hogy az eredményt bizonyos szorongással bocsátjuk a világ kritikája alá. Nem várunk sokat, de teljesen ki fog elégíteni, ha sikerült a magyar osztályokat megkülönböztetni a szomszéd államok osztályaitól, ha a kilométernyi távolságokban levő egyes iparcsoportok összetartozóságát feltüntettük azzal, hogy magyaros zamatot hoztunk bele a világ nagy vásárjának abba a részeibe, a melyek a magyarság létét és virágzását hirdetik."

Horti P. rajza.

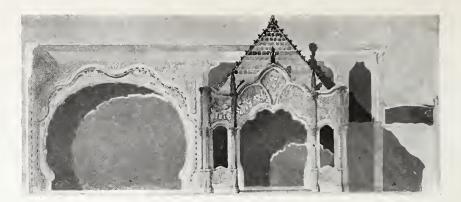
AZ OSZTRÁK IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM KARÁCSONYI KIÁLLÍTÁSA.

Azt hiszem, hogy a mikor Scala igazgató, a két év előtti első kiállításán egy gyűjtemény modern bútort mutatott be megszívlelésül a bécsieknek, nem igen remélhette, hogy az általa kezdeményezett új irány egyhamar oly teljes diadalt fog aratni, mint a minő a mostani kiállításon szemmel látható. A Storck-korszaknak untató, száraz renaissanceja egészen letűnt a színtérről s ha akad is még itt-ott egy-egy tárgy, mely bizonyos történelmi stilus – jobbára a Louis XVI. és az empire – szellemében készült, olyannak tűnik, mintha bocsánatot kérne a nézőtől azért, hogy ott áll, modern társai mellett.

Pedig az új iránynak térfoglalása nem ment valami símán. Tudvalevő ugyanis, hogy a bécsi iparművészeti társulat a legádázabb harcot folytatta Scala ellen. De ez nem tért le útjáról és tudott magának pártot teremteni. Néhány fürge tollú elvtársa pedig megcsinálta a hangulatot, kifigurázta a maradiakat s erős mozgalmat indított meg a modern irány érdekében, a melylyel a közönség is mindinkább rokonszenvezett. Nem változtatott ezen, a legfelsőbb köröknek a modern irány túlzásaival szemben kifejezett ellenszenve s egy főherçegnek, a múzeum védnökségéről való tüntető leköszönése. De legmeggyőzőbb jele a gyökeres átalakulásnak az a tény, hogy a Bécsi Iparművészeti Egyesület, a mely főleg az új áramlatoktól való idegenkedése miatt hagyta el a múzeumot, új helyiségeinek berendezését a szecesszionisták egyik főemberével, Olbrichhal tervezteti. A lefolyt harcnak leghangosabb szóvivőit pedig ma már ismét ott látjuk a múzeum kiállításán, a mely ennélfogva nem mutatja többé azokat a feltűnő hézagokat, mint tavaly.

Szembeötlő jelensége a kiállításnak az, hogy a bécsiek, a rövid egy-két év alatt, hogy náluk lábra kapott a modern irány, máris tudnak annak egy bizonyos helyi ízt adni. A modern stílusnak bécsi válfaja egészen más, mint az angolok, a müncheniek, a belgák és a franciák modern stílusa. Szavakban nehéz kifejezni azt, hogy miben áll a különbség, de a ki ismeri az újabb kor iparművészetének termelését, az csakhamar ráakad az eltérésre.

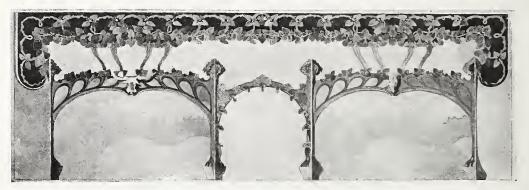
Mint a régibb stílus-korszakokban történt, úgy most is a hatalmasabb egyéniséggel biró művészek nyomdokait követi a kevesebb önállósággal biró művésznemzedék. Bécsben pedig leginkább három művész, Olbrich, Hoffmann és Moser, irányítja az iparművészet fölfrissitését és működésöknek nyoma erősen kiérezhető a mostani kiállításnak ama műveiből is, a melyeket nem ők terveztek.

XII-XV. CSOPORT

XII—XV. CSOPORT.

VII—X. CSOPORT.

VII—X. CSOPORT.

A PÁRISI NEMZETKÖZI KIÁLLÍTÁS MAGYAR CSOPORTJAINAK INSTALLÁCIONÁLIS TERVEI.

(A Kunst und Kunsthandwerkből.)

A kiállított tárgyaknak java része bútor s pedig látható mintegy tiz teljes szobaberendezés, a melyekkel a legelőkelőbb bécsi bútorcégek egymással versenyre kelnek. Ezek közül egy feltűnő olcsó, de a mellett határozott művészi becsű szoba tűnik ki (ruhaszekrény 45 frt, ágy 25 frt), a melyet már a kiállítás első napjaiban többszörösen utána rendeltek.

Általában meg kell adni a bécsi közönségnek, hogy szeret a kiállításon vásárolni. Gyakori eset, hogy egyes bútorokat nyolcszor-tizszer vesznek meg s a vevők lajstromában a magyar főnemesség elég sűrűn szerepel. Ez annyival inkább sajnálni való, mert ma már úgy művészi tervezés, mint pedig a kidolgozás és az árak tekintetében kiálljuk a versenyt a bécsiekkel, mit az is bizonyít, hogy épp egy bécsi "bútorkirály" tett nagyobb vásárlást a karácsonyi kiállításunkon.

A kiállított bútorok jobbára simák, faragás csak elvétve s jen diskréten alkalmazva fordul elő. Annál nagyok gonddal csinálják a vereteket, a melyek gyakran az egyedüli díszét képezik a bútornak. A műlakatosság — vagy talán helyesebben vasművesség — jóformán csakis bútorokon való alkalmazásában fordul elő. A kovácsolt vasból készült virágdíszes és cikornyás asztalok, gyertyatartók, írókészletek, stb.-k, a melyeket azelőtt oly nagy számban csináltak mindenfelé, ma már alig láthatók. Annál nagyobb lendületet nyert a bronz- és a rézművesség, a mely munkákból a mostani bécsi kiállítás több remekművet mutatott fel.

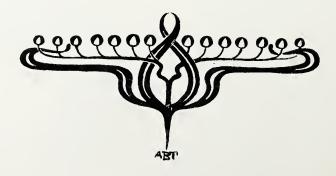
A modern iránynyal próbálkoznak a nagy osztrák üveggyárak, ékszerkészítők s szőnyeggyárak, de a most bemutatott munkáik között alig akad nevezetesb tárgy. Sőt a szőnyegekre mondható, hogy úgy a rajz mint a szín dolgában jó messze állnak azoktól a pozsonyi és torontáli szőnyegektől, a melyek művészi vezetés mellett újabban nálunk készülnek.

Tanulságos dolog azért akad a kiállításon. Így a teplitzi agyagipari szakiskolának a vázáit, kannáit, dísztálait, melyek meglepően szépek s olcsók, megszívlelni való például ajanlanók a mi agyagipariskoláinknak. Az anyag közönséges kőedény, művészi hatású nemes mázakkal borítva s helylyel-közzel alig kiemelkedő domboru művű virágdíszszel. Minden tárgy csak egyetlen egy példányban készül s meglátszik az egész sorozaton a természet utáni tanulmányoknak jó hatása, de érzi a néző azt is, hogy mily kedvvel s szeretetteljes gonddal folyt a munka. Bár mindannyi tárgy növendékeknek munkája, művészi becscsel bir valamennyi. Azt az iskolát, vagy jobban mondva az iskola jeles tanítóit irigyelhetjük az osztrákoktól. Az iskola egy virágzó házi ipart teremtett Teplitz környéken s a legelőkelőbb bécsi iparművészeti raktárak szívesen fogadják be és árusítják a csinos edényeket, a melyek máris nagy kelendőségnek örvendenek.

A karácsonyi kiállításon voltak még láthatók a Hoftiteltaxenfondból kitüzött pályadíjakra versenyző munkák, a melyekről a következő cikkely számol be.

A pályadíjjal jutalmazott munkákat, valamint a karácsonyi kiállításnak egyes érdekesb tárgyait, Scala igazgató úr szivességéből e számunkban közölhetjük.

Gy. K.

A MUNKÁSEMBER BÚTORA.

Okvetlenül rossz és csúnya bútort vásároljon a szegény ember és csak a jómódúak juthassanak szolíd és ízléses lakásberendezéshez?

Hát bizony félig-meddig így áll a dolog. A szegény ember rendesen részletfizetésre vásárol, nagy gyári raktárakban, ahol nem ritkán a hazai és bécsi bútorgyártás alja fitogtatja összelopkodott, célszerűtlen, gyorsan romló formáit. S mit kap a szegény ember az ilyen helyeken? Nem ám olyan bútort, amely foglalkozásához, életrendjéhez illik, hanem jómódú házakban látható bútorok rossz kivitelű, elnagyolt másolatait. A szegény ember bútora manap csakis abban külömbözik a gazdagétól, hogy rosszabb. Stílusa, formái, cicomái ugyanazok, csak silányabb a kivitele, csak az anyaga romlandóbb. Ebből az a paradoxonnak látszó igazság következik, hogy a szegény ember bútora drágább a gazdagénál. És sokáig senki sem törődött ezzel a szomorú állapottal, amely nemcsak gazdaságilag sújtja a szegény embert, hanem erkölcsileg is. Pedig ez sem megvetendő momentum. A rossz anyagból durván, csak külsőségeiben utánzott bútor az üres úrhatnámkodás hangulatát terjeszti maga körül, amely temérdek hiábavaló cicomát követel meg, hiú cafrangot, a gazdagabb lakásberendezés kasirozott díszeit. Csupa utánzása egy vagyonosabb osztály környezetének, hivogatás az urhatnámságra, a szolíd élettől való elvonás; a külsőségekben való tetszelgés hangulata szállja meg a szegény embert az ilyen környezetben. A tulajdon otthonában nincs otthon: egy idegen osztály miliőjébe szorul, amely folyton kihivogatja életrendjéből. Lehet-e ez kellemes vagy hasznos hatással életére?

Két évvel ezelőtt az *Országos Iparegyesület*, egy magyar iparos bőkezűségéből próbált ezen a visszásságon segíteni. Akkor díjat tűztek ki egy olcsó lakásberendezésre. De azóta nem tudunk ilyen akcióról újabb adatokat. Ezen a télen végre az osztrák császári Hoftiteltaxfondból pályázatot hirdetett a bécsi iparművészeti múzeum, első sorban egy munkás lakásberendezésére, azután egyszerű és olcsó porcellán-, üveg- és kamuka asztali készletre. A pályázat eredménynyel járt s még karácsony előtt kiosztották a díjakat és kiállították az összes versenymunkákat.

A verseny közelről érdekel minket, mert a szegény embernek való bútor nálunk is épp oly szükséglet, akárcsak Bécsben. Ezért érdemesnek tartjuk e pályázat rövid bemutatását.

, (A Kunst und Kunsthandwerkból.)

A becsi iparművészeti kiállításból.

(A Kunst und Kunsthandwerkből.)

Négy feladatot tüzött ki a múzeum. Kivánt egy családos munkásnak való lakásberendezést, amelynek előállítási ára, a mosdóedényeket is beleértve, ne tegyen ki 300 koronánál többet. A pályázók kötelesek, jutalmazás esetén, egy év alatt kivánatra legalább húsz ilyen lakásberendezést az említett áron előállítani. Az első díj 2000, a második 800 korona.

A második feladat egy tizenkét személyre való porcellán- vagy fayence-készlet, egyszerű háztartás számára. Az első díj 400, a második 150 korona.

A harmadik feladat az előbbihez tartozó pohárkészlet, 400 korona első, – és 150 korona második díjjal.

Végre a negyedik: kamuka asztalkészlet tizenkét személyre, az első díj itt is 400, – a második 150 korona.

A legérdekesebbek az első feladat megoldásáért versenyző kész munkák és tervek. Tizenkét kész munkásszoba sorakozott egymás mellé, a legkülönfélébb változatokban, a legtöbbje modern ízlésben, bár akadt például a cseh parasztstílust utánzó munka is. Mások a bécsi szecesszionisták kötelékébe tartozó tervelők munkáit iparkodtak követni, az árhoz mérten egyszerűsítve azokat. Régi formákkal ritkábban találkozunk: szolíd, gyakran eredeti szinében meghagyott, pácolt faanyag és egyszerű vas vagy sárgarézveret, a székeknél egyszinű bőr vagy szalmafonat. Teljes bútorzatról levén szó, majdnem minden pályázó egy asztal, egy mosdószekrény, három-négy szék, két ágy, két éjjeliszekrény, egy-két ruhaszekrény, esetleg egy pamlagból állította össze a berendezést.

Nem állíthatnók, hogy a pályázók legnagyobb része csakugyan olyan bútort tervelt, amely munkáslakásba való. Legtöbbje olcsó és szolíd munkára gondolhatott, kevésbé arra, hogy e bútorokkal a munkásember életviszonyainak megfelelő holmit adjon. Innen van, hogy egyik-másik pályamű emlékeztet egyszerű előszobabútorra, más meg a polgári nyárilakások berendezésére. Teljesen megfelelőnek mi is azt a tervezetet tartjuk, amelynek a zsüri az első díjat itélte: Sumetzberger Károlyét. Ez a fiatal műipariskolai növendék közvetlenebbül fogta fel föladatát, mint versenytársai: vörösre pácolt bútorai szilárdság, szerkezeti ötletek és kényelem dolgában jóval felülmulják a többit. Csupa egyszerűség, csupa egyenes vonal. Szerkezeti ötletei közül felemlítjük azt a fogását, hogy a széktámla három lécét levezeti egészen a hátsó két láb alsó kötéséig, ami erőt és szilárdságot kölcsönöz a széknek. Minden arány megállapításánál gondosan tekintettel volt a használhatóság és a célszerűség követelményeire s bár berendezése olcsó (140 frt), egyszerűsége ellenére is frissen hat és éppen nem érezni meg rajta azt a könyörűletet kivánó szinte pauperista hangulatot, amely egynémely versenytársa bútorain megérzik.

Van bútor, amely emlékeztet az újabb bécsi építészeti formákra: ilyen Pospischil munkája, ahol például a szekrény pilonszerűen keskenyedik fölfelé. Járay és Niedermayer viaszolt szilfából készült lakberendezéseiket egyenesen futó, párhuzamosan mélyített vonalakkal, egy-egy nagy kör vagy fürtszerűen csoportosított kisebb körök domború vagy homorú alkalmazásával diszítik. Az előbbi patinátlan vasverete s az utóbbinak sárgarézverete talán mégis kissé szegényes. Egy pályázó nagyon furfangosan kombinálta az ágyat a pamlaggal, sőt a két ágy közt még lehet nyitni egy gyermekágyat is. Még a szekrény is összerakható, úgy hogy az ötletes, de művészi ízlést nélkülöző berendezés azt a gondolatot kelti bennünk, hogy a lakója egy szép napon nösszerakja" az egész bútorzatot s hóna alatt elviszi egy jobb hazába.

Porcellán vagy fayence-készlet kevés érkezett, a tiz pályázó közül egy sem küldött olyan munkát, amely első díjra érdemes lett volna. Szép és célszerű az üvegkészletpályázat első nyertesének, Kolo Mosernek munkája, amely Bakalowitsnál készült. Újszerű üde formák, olyan üvegek, amelyek szilárdan állanak. A hat személyre való készletnek ára 18 frt. Az utolsó pályázatra, amely kamuka-asztalkendő készletet kivánt, harminc-

kilenc pályamű érkezett. Értékük nagyon vegyes, igen sok köztük a külföldi minták utánzata. A legtöbbje stilizált virágmotivummal diszíti a szegélyt, a főszerepet a mák, hóvirág, napraforgó, a bürök ernyője játszsza, van közte egy meglehetősen sikerült paradicsom-madár ornamentumos lepel is. A stilizált virágornamentumokon megérzik, hogy többnyire nem egyenest vászonszövés számára készültek, hanem papiron való tervelgetés gyümölcsei, a tervelő pedig ritkán gondolt arra, hogy motivumait majd szőni kell. Innen van, hogy sok diszítmény szinte elválik anyagától és tapéta vagy bőr után kivánkozik. Az első díjat Benesch J., a másodikat Pillis M. nyerte el.

Az egész pályázat, minden tagadhatatlan sikere ellenére, azt a benyomást kelti, hogy a munkáslakás karakterével kevés tervelő számolt le. Ezen nem csodálkozhatunk, hisz egészen új feladatról volt szó. A pályázat, mint ilyen, nagyjelentőségű s szociális szempontból különösen fontos. Ezt a kezdeményezést valószínűleg további munkálatokkal fogja folytatni az osztrák műipar s mi előre sejtjük, hogy Bécsnek ismét lesz mit importálnia Magyarországba. Okos dolog volna tehát, ezt a várható mozgalmat megelőzni s nálunk is megkisérleni a bécsi problema megoldását. Azt hisszük, hogy tervelőink készen várnák ezt a feladatot s jó munkákkal honorálnák azt, aki e szép és fontos célra áldozni kész volna.

Lyka Károly.

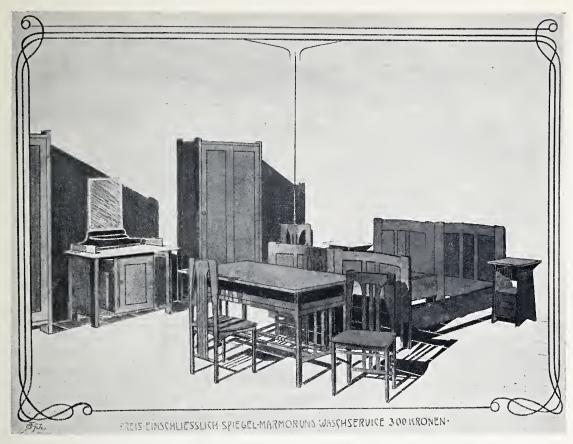

KÉPKERETEK DOMBORITOTT RÉZLEMEZBÖL.

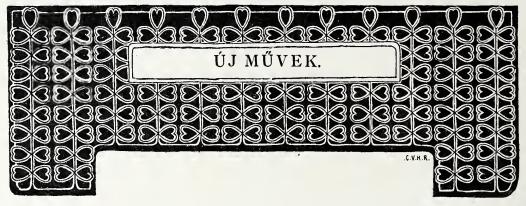
NYARALÓBA VALÓ SZOBA.
• • SCHÖNTHALER F.-TŐL. • •

AZ I. 2000 KORONÁS ELSŐ DIJJAL KITÜNTETETT PÁLYAMŰ, SUMETZBERGER KÁROLYTÓL.

A II. 800 KORONÁVAL KITÜNTETETT PÁLYAMŰ, JÁRAY ZSIGMONDTÓL.

Rozsnyay K.

Az orsz. magyar iparművészeti múzeum és iskola könyvtárának címjegyzéke. Szerkesztette Czakó Elemér. Bpest, 1900. Kapható Eggenbergernél; ára 2 korona.

Az lparművészeti Múzeum és iskola könyvtárának feladata, a művészi ipar számára tervező művészeknek és műiparosoknak, a művészetről kellő tájékozást és anyagot nyújtani. Létjogosúltsága e könyvtárnak a közízlés sokoldalú követelményében gyökerezik, melynek mindaddig nem felelhetünk meg, mig társadalmunk annak az osztályának, mely a művészi ipar tárgyait van hivatva megvalósítani, rendelkezésére nem bocsátunk az iparművészet minden ágát felölelő szakkönyvtárt. A mai ízlés, még a legkezdetlegesebb munkástól is bizonyos képzettségi fokot kíván meg; mennyivel inkább követelőleg lép föl az iparművészszel szemben, kitől a képzőművésznél is népszerűbb és közvetlenebb hatást vár. A művészi ipar fellendűlésének tehát egy jól rendezett és könnyen hozzáférhető szakkönyvtár az első alapfeltétele, hol a művészet emlékei egybegyűjtve, a modern haladást élénken közvetítő lapokkal biztos és kimerítő útmutatással szolgálnak a korok, népek és stilusok fejlődéséről és lényegéről; csak ezeknek az eszközöknek segítségével fog erősödhetni korunk magyar iparművészete.

Az iparművészeti szakkönyvtár, kiváló fontosságához megfelelően bocsátja katalógusát a közönség rendelkezésére. Rövid bevezetés után, melyben keletkezésének történetét ismerteti, három főformában nyújt a címjegyzék felvilágosítást a könyvtár anyagáról. Először szakfelosztásban hozza a könyvnek pontos bibliografiai címét, másodszor az összes tulajdon- és helynevekről egy ábécé-rendű mutatóban számol be. Harmadszor gyakorlati szempontból szükségesnek mutatkozott egy tárgymutató szerkesztése, főleg azok számára, kik stiltani- és nyelvismeret hiánya miatt a szakrendszer útmutatásából és az idegen nyelvű könyv címéből nem birják megérteni a mű tartalmát. A szakrendszer első sorban gyakorlati és általános bibliográfiai vezérelvek alapján készült. Többnyire tárgyi felosztáson belül stiltani részletezések jönnek s e tagozott szakrendszer a kutató alapos tájékoztatásának célzatával készült. A katalógus szerkesztője különös súlyt helyezett arra és ebben simúl az lparművészeti Múzeum szelleméhez, hogy a magyar nemzeti stilus mindenütt kidomborodjék; a hol lehet, külön csoportot képez a magyar műipar, pl. az ornamentikában külön helye jutott a magyar diszítő elemeknek s a textiliparban a hazai varrottasnak, stb.

A könyvtári anyag megfelelő körültekin-

PAP HENRIK RAJZA.

METSZETTE: MORELLI G.

AZ IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM ÉS ISKOLA KÖNYVTÁRÁNAK EXLIBRIS-E.

téssel van egybegyűjtve. Nincs az iparművészetnek egy ága sem, melyből a forrás és alapvető munkák hiányozzanak. Sajátos jellege pedig abban rejlik, hogy nagy fáradsággal és áldozattal szereztettek be a kiállított Különös érdeket ád e címjegyzéknek a díszes könyvtári exlibris. A tervezés Pap Henrik festőművész tanárt dicséri. Mi is bemutatjuk olvasóinknak, hogy alkalmuk legyen meggyőződni, a kedves szimbolum

Vágó Pál rajza.

"PETŐFI ÖSSZES KÖLTEMÉNYEI" C. DÍSZMŰBŐL.

vagy bármiképen hozzáférhető magyar műkincseknek eddig még kiadatlan fényképei és rajzai. Mindezekről azonban részletesebben remélhetőleg a nem sokáig késő "Műlapok katalogusa" fog beszámolni. és a magyaros diszítés egyaránt mily hivatottá teszik a könyvtár karakterének képviselésére. A művészi reprodukcióra, a magyar sokszorosító művészek atyamestere: Morelli Gusztáv tanár tette alkalmassá,

kinek fametszetű kivitele művészet dolgában semmivel sem áll hátrább annál, a mit tolmácsol. S hozzá kell tennünk, hogy mind-

két művész tisztán hazafias áldozatkézségből lepte meg a könyvtárt e könyvornamentikai szempotból kiváló alkotással.

Vágó Pál rajza.

"PETŐFI ÖSSZES KÖLTEMÉNYEI" C. DÍSZMŰBŐL.

nyei I-11. kötet. Budapest, Athenaeum, 1900. Ára: 72

Megszoktuk már, hogy az ünnepi alkalomra megjelenő díszművek aranyos kötései hitvány, külföldről kölcsönzött dúcokkal diszített szöveget takarnak. Sőt általános jelleg nálunk, a részletfizetéses alapon az úgynevezett "művelt családok asztalára" bevonuló kiadványoknál, hogy idegen dísz-

Többszörös örömmel kell tehát megemlékeznünk az Athenaeum nagy Petőfi-kiadásáról, mely irodalomtörténeti, művé-

Vaszary J. rajza.

"PETŐFI ÖSSZES KÖLTEMÉNYEI" C. DÍSZMŰBÓL.

szeti és iparművészeti szempontból egyaránt kiváló terméke a hazai könyvpiacnak.

Tizenhat festőművészszel, egy szobrászszal és egy műtörténészszel szövetkezett az Athenaeum, hogy a magyar géniusz fejedelmét félszázados dicsőség után is friss és hozzáillő pompában varázsolja elénk. Valamikor a nagy költő írt verset más képéhez, ma a művészek tolmácsolják lelkes buzgósággal a költő szellemét. Baditz, Benczúr, Bihari, Böhm, Ebner, Eisenhut, Hegedűs, Karlovszky, Kacziány, Révész, Roskovics, Spányi, Vágó, Vaszary, Wagner vettek részt rajzónjukkal és ecsetjükkel az új kiadás illusztrálásának hangulatos munkájában.

Tagadhatatlan, hogy az első képes Petőfi-kiadás diszítőit, Zichy, Jankó, Székely, Lotz, Keleti, Greguss finoman érző csoportját ifjabb művészeink felül nem múlják a közvetlenség dolgában, de pótolják előttünk, sőt elkápráztatnak bennünket merész felfogásukkal és brilláns tehnikájukkal.

Könyvornamentikai szempontból pedig ez a kétkötetes Petőfikiadás elsőrangú helyen áll a magyar irodalomban és élénken tanusítja a kiadó-társulat őszinte s áldozatkész hódolatát a költőkirály iránt. Érdekkel nézzük a nagyra nőtt Athenaeum első bemutatrésze kifogástalan, a betűk újak s az elrendezés és beosztás Szana kiváló izlését dicséri. A mű tulajdonképeni ékessége, a külön műlapokra nyomott illusztrációk. A szub-

Révész Imre rajza.

"PETŐFI ÖSSZES KÖLTEMÉNYEI" C. DÍSZMŰBŐL.

kozását e kiadványban és meg vagyunk elégedve avval, a mit új gépeivel s ujonnan szervezett sokszorosító művészeti erejével produkálni képes. A Petőfi-kiadás nyomdai tilis fénymetszetű eljárást alkalmazták ennél, a melynek előállítása nemcsak megbízható gépeket, de valódi művészi tudást igényel Különös becscsel bir a kötés is. Nemcsak mivel hazánkban maga nemében egyetlen cérnafűző géppel készűlt, de mert művészi megoldásánál kiváló két művészünk működött közre. A kötés dísze Horti Pál pályadíjat nyert tervezete szerint készűlt s igen szép sikerrel vitte ki a társulat saját gépeivel úgy selyem-, mint vászonalapra. Egy-egy plaquette is emeli a kötetek művészi értékét. Az egyik Petőfi mellképét, a másik emlékszobrát ábrázolja, Szárnovszky finomsággal készűlt mintázása után; anyaga ezüstözött bronz.

Kétségtelenül megérdemli Petőfi költészete, ennyi műbecsű alkotásnak díszes csoportosítását, másrészt azonban az Athenaeum kiadótársulat és lelkes művészgárdája is búsásan kiérdemelték, hogy a közönség minél melegebben érdeklődjék, a nagy költő műveinek e díszes kiadása iránt. *Cz.*

Könyvkötői díszművek. Műipari munkák válogatott gyűjteménye. Ily címen Halfer József budapesti könyvkötőmester száz könyvcímlap-tervezetének reprodukciójából álló munkát adott ki, mely a címfelirat szerint mintalapok gyűjteményét akarja képezni könyvkötők és vésők számára. Érdekesnek tartjuk a mű felemlítését, mert ebben a szakmában minálunk még ilyen minta-gyűjtemény nem jelent meg és bizonyára buzgalom- és áldozatkészségnek tudhatjuk be inkább, mint az anyagi nyereség reményének a mű megjelenését. Kár, hogy tartalmával nem érthetünk egyet. A lapok legtöbbje a közelmult szellemtelen, hol a barok, hol más formák felé hajló stilusát mutatja s bár kivitele szép, éppenséggel nem tud felmelegíteni. Az a néhány magyaros ornamentikájú lap (a szerző saját terve) nagyon is egyszerű, rendbeszedése, sorbaállítása a népies motivumoknak, minden különösebb művészi íz nélkül. Ilyen volt az 1885-ki kiállítás magyarsága. Ha már annyit áldozott a kiadó, bizony nem ártott volna több eredetiséget és modern ízt beleadni gyűjteményébe, ha mindjárt egy kis utánjárásba és költségbe került volna is. Az itt közlött dolgokon már rég túl vagyunk. De azért elég hasznavehető lenne a gyűjtemény rajzmintakép könyvkötők számára és soványan felszerelt ipariskoláinkban. Mindenesetre jobb, ha ezeket rajzolják, a mik nekik valók, nem úgy, mint egy szabolcsi város iparrajztanfolyamában láttam, a hol pl. a szűcsinasok toscanai oszloprendet szerkesztettek.

G. J.

Meyer u. Eyth: Das Malerbuch. 1–11. Bd. Leipzig, Seemann, 1899. 4°. Ára: 28 korona 80 fillér.

Franz Sales Meyer neve eddig az iparművészeti szakirodalomban úgy ismeretes, mint a ki hasznos és népszerű dolgokat ír. Könyvei igen el vannak terjedve; esztergályos, lakatos és ácsmunkákról, de főleg az ornamentikáról írott műve nagy közönséget hódított magának. E sikerének egyik titka, hogy többnyire az illető műiparág mesterével szövetkezik s így nem olyan professzoros, száraz rendszerezést nyújt, hanem hű útmutató és segítőként simúl a gyakorlati élet követelményeihez. A Malerbuch is - melyet Eyth festőművészszel szerkesztett – kimerítő és alapos felvilágosítással szolgál laikusoknak úgy, mint maguknak a mestereknek a diszítő festészetről.

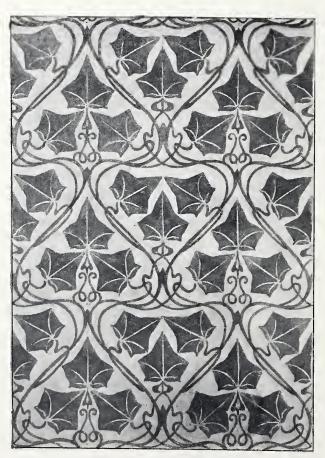
Két kötetből áll e mű: az első szöveg, a második kép. Bár nem fartoznak szigorúan össze, mégis mintegy kiegészítik egymást.

A szövegkönyvben megismerkedhetünk a diszítő festészet fejlődésével korok, népek és stílusok szerint, mindenütt megfelelő ábrák oktatnak a motivumok alapelemeire és elrendezési módjára. Becsesebb a további rész, melyben a diszítő festészet tehnikai oldalát magyarázzák meg a szerzők. Egy kis színtan, egy kis kémia (hasznos utasításokkal) után főleg az eszközök és festészeti eljárások különféle válfajairól nyújtanak szakszerű felvilágosítást.

A második kötet, a minták könyve, már nem bir oly értékkel. Igaz ugyan, hogy gondosan vannak az egyházi, nyilvános és magán épületek külső és belső diszítéséhez szolgáló tervezetek összegyűjtve, azok megoldásai azonban jobbára régebbi stílusok, – többnyire német reneszánsz és rokokoszellemében készültek. – ő.

Ideen von Olbrich. Gerlach és Schenk kiadása. Bécs – Budapest. 78 oldal. Ára 12 korona.

A bécsi Wagner-iskola egyik legkiválóbb s leggyakrabban emlegetett művész tagjának munkáit találjuk egybegyűjtve abban a díszes művecskében, a mely most került a közönség elé. Olbrich — a ki tudvalevően a hesszeni nagyherceg meghívására Darmstadtba költözött s az ottani művész kolóniának a vezére, — határozott egyéniséggel biró művész, a ki költői lelkületének egész melegét bele tudja vinni terveibe. E mellett gondolkodó fő s jól ismeri minden csinjátbínját az anyagnak, a melylyel dolgozik. Nem törekszik olcsó hatásokra s mindig megtalálja a kellő formát arra, hogy a szépérzék, a célszerűség s a teknikai követel-

тарета.

Tervezte Bugát Imre.

ményeket kielégítse. Mint minden ízében modern művész, sokoldalú s egyenlő sikerrel tervez épületet, síremléket, szobaberendezéseket, tapétákat, egyszerű könyvdiszítéseket, stb.

A most megjelent munka jobbára bútorterveket tartalmaz. Számos kép, az Olbrich révén hiressé vált, Bécs melletti Friedmannféle villának belső berendezését ábrázolja, a mely bucsújáróhelye lett a modern művészet barátainak.

A szeretetteljes gondosság, a melylyel Olbrich dolgozik, a legigénytelenebb munkáján is szemmellátható. Utalunk a többi között a F. villának cselédszobájára s a szivattyúgép házára.

Melegen ajánljuk a tartalmas művet tervezőinknek s mindazoknak, a kik a modern

törekvésekkel rokonszenveznek. Hevesi Lajos kitünő írótársunk, lelkes bevezető sorokat írt a műhöz és ezek magukban véve is megérdemlik, hogy azt megszerezzük. *Gy.*

Decorative Anregungen. H. E. v. Berlepsch-Valendas. Leipzig, Meiszner. 1899.

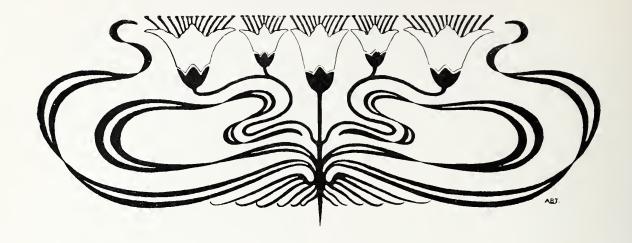
A német professzorokat elfogta a szecessziónak gúnyolt modernitás láza. Már Hofmann, sőt Müller és Mayer nevű urak is nap-nap után ontják a Moderne Stil, Neue Formen, Allerneueste Motiven című műveket, a melyekben az unalomig variálják a gyökérből fejlesztett virágot és a szerpentin lehetetlen kunkorodásait. Az okvetlen feltünőt és újdonságot termelni akarodzó gyönge komponálók tengeréből örömmel halásszuk ki Berlepsch-Valendast.

Berlepsch egyik legjelentősebb dekoráló művésze Németországnak. Semper követői közt vezető helyet biztosított magának. Művei már nem kisérletek, hanem megérett tanulmányok gyümölcsei. A természet az, hová motivumokért fordult s megáldott tehetségével e bő forrásból merítve, egyéniségének bélyegét viselő műalkotásokat produkált. Decorative Anregungen című legújabb kiadványában egy sorozat könyvtábla diszítési kompoziciót kapunk tőle. Sok modernség és szépség van bennök egybegyűjtve. A növényi formák stilizálását és színezését mesterien érti. Színskálája nem nagyon gazdag, bizonyos korlátozásokkal dolgozik és épp ez által hatnak síkba rajzolt díszítményei oly kedvesen; látszik, hogy az anyag természetére, a mely számára dolgozik, tekintettel van. Mert nincs ízléstelenebb, mint ha ilyen természetű felületeket, minő a könyvtábla is, pazar színezéssel, tarkán, sőt talán rikítóan kezelnek. Egyszerű eszközökkel hatni, mindig a legnagyobb művészet volt és marad. Ha ezt figyelembe vennék hazai művészeink, nem volna okunk a bizánci kéziratok, korvinák, s a cinquecento könyvtábláit irigylenünk és "díszkiadású" nagyjaink köntöse korunk művészi színvonalán állana.

Berlepsch-Valendas lapjait azonban haszonnal tanulmányozhatják nemcsak a könyvtábla tervezők, hanem azok is, a kik a textil ipar számára és tapétát akarnak tervezni, s általában a diszítő festők. Hangsúlyozni kivánjuk azonban, hogy e tervezetek főleg tanulmányozásra alkalmasak, másra nem ajánlatosak. Nem pauzálni való mintalapok ezek, hanem egy jó iskola, gondolkodó művészek számára, a kik nem "Vorbilderek" vagy már megrajzolt kész motivumokból éldegélnek, hanem a természet formáit saját eredeti felfogásukkal művészetük keretében alkalmazni óhajtják. Cz.

Innen Dekoration cím alatt, a darmstadti agilis Koch-cég kiadásában megjelenő jeles folyóirat most fejezte be tizedik évfolyamát. Szivesen elismerjük, hogy laptársunknak pályafutása, a melyre annak szerkesztői jogos önérzettel tekinthetnek vissza, folytonos haladást mutat. A most megjelent januári füzet a hirneves belga művésznek, Van de Veldenek munkáiból egy tekintélyes sorozatot közöl. A folyóirat jó szolgálatot tehet mindazoknak, kik a lakás berendezéssel foglalkoznak s tájékozást akarnak szerezni maguknak, az e téren felmerülő nevezetesb jelenségekről s ezért azt olvasóinknak figyelmébe ajánljuk.

KÜLÖNFÉLÉK.

Lechner Ödön, jeles építőművészünket nagy kitüntetés érte, a mennyiben a Magyar Képzőművészek Egyesülete odaitélte neki a nagy aranyérmet. Ezt az érmet tudvalevően két év előtt a magyar művészek összessége alapította s a magyar művészek összessége itéli oda. Lechner munkásságát s érdemeit e lapok olvasói előtt nem kell bővebben méltatni. Elég, ha zsenialitásáról tanúskodó számos alkotása közül utalunk az iparművészeti palotára, a melynél a magyaros jelleget első ízben vitte bele az arhitekturába s a mely ezért bizonyos tekintetben fordulópontot jelent hazai építészetünk történetében. Úttörő működését s munkáinak művészi kvalitásait még azok is elismerik, a kik különben nem értenek egyet, az általa követett iránynyal. Szivesen üdvözöljük kiváló művészünket a méltán megérdemelt sikere alkalmából s őszintén kivánjuk, vajha minél több tere nyílnék, a melyen tudását érvényesíthesse.

A magyar huszárság történetére vonatkozó gazdag történelmi emlékek, a melyeket a párisi világkiállításon leendő bemutatásra gyűjtöttek össze, február hó folyamán nehány napig az Iparművészeti

Múzeum helyiségeiben ki lesznek állítva, a hol azokat a rendes nyitási időben megtekintheti a közönség. Ugyanitt lesz a XII–XV. csoportba tartozó iparművészeti tárgyak javarésze is, melyeknek előzetes bemutatása főképen nagyközönségünk ama részének kedvéért történt, a melynek nem lesz módjában a párisi kiállítást a helyszínén megtekinteni.

A selyemre való akvarell-festésnek új módja. Múlt évfolyamaink júliusi füzetének a külföldi szemléjében arról emlékeztünk meg, hogy a párisi Salonban általánosan föltüntek egy francia művésznő festett legyezői, a melyek külön e célra preparált selyemből készültek, a mely az akvarellfestéket oly módon szívja magába, hogy az egy könnyen le nem kopik róla, mint az eddig ily módon diszített preparálatlan selyemről. Mint szavavihető forrásból értesülünk, a selyem aquarell-festésű modorban való diszítésének egy jóval hasznavehetőbb magyar találmánya is van, a melyet eddig éppen ösmeretlen voltánál fogva nem aknáztak ki nálunk. A találmány lényege az, hogy az sajátos módon előállított folyékony festékből áll, a mely kimoshatatlanúl szívó-

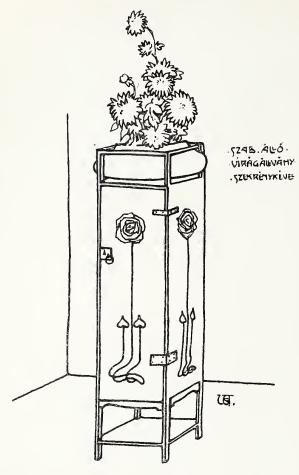
dik be a selyem rostjaiba, még pedig oly módon, hogy a beléje mártott ecsettel tett vonások a selyem mindkét oldalán csaknem egyforma tisztasággal láthatók. Ennek a diszítő festészetben sok tekintetben ugyancsak kiaknázható tehnikának a föltalálója Uhlmann Viktor tanárjelölt (Budapest II. Lánczhid-utca 2. sz.), a ki maga csupán naturalista festő s találmányát eddigelé alig használta föl egyébre, mint életnagyságú arcképeknek selyemre való festésére, a min, tekintve eddig egészen elszigetelt helyzetét, nem csodálkozhatunk. Alkalmilag erre a találmányra még visszatérünk, addig is ajánljuk az érdeklődők figyelmébe, útbaigazításra szoruló mesterét.

Iparművészeti részvénytársaság. Már a tavalyi karácsonyi kiállításunkon feltűnt egy sajátszerű tehnikával készűlt zománctárgyakból álló gyűjtemény, mely az akkor megnyílt Rapoport-féle zománcoló műteremből került ki. A szakértőket meglepte a kiállított tárgyaknak élénk fénye, a különböző színű zománcoknak egymásba való olvadása által keletkezett pompás színhatások s főleg az, hogy a készítőjük képes volt nagyobb görbe felületeket ezzel a zománccal egyenletesen bevonni. Úgy tudjuk, hogy ez a találmány külföldön is élénk érdeklődést keltett s általánosan elismerték, hogy a zománcnak ezt a nemét sehol sem állítják elő, ilyen tökéletes tehnikával.

Mindennek dacára, a kellő tőke, de főleg az értelmes művészi vezetés hiányában, a vállalat nem tudta készitményeit kellőən értékesíteni s félő volt, hogy valamely tőkepénzes külföldre viszi a szép zománcmunkákat a feltalálójukkal együtt. Ennek elejét veendő, Hock János országgyűlési képviselőnek buzdítására többen elhatározták, hogy részvénytársaságot alapítanak, a melynek egyedűli feladata az lesz, hogy a Rapoport-féle zománcmunkáknak gyakorlati értékesitésére a lehetőséget megadja. Mint halljuk, a kibocsátandó részvények aláírását befejezték, úgy, hogy a vállalat az új alapon legközelebb már megkezdheti működését, a melynek sikerét melegen óhajtjuk.

Bécsi műipar a karácsonyi kiállításunkon. És pedig nem szerepelt az nyiltan, hanem mint magyar gyártmány, magyar kiállítónak a neve alatt. Sajnos, hogy a Magyar Iparművészeti Társulat csak későn, egy-két nappal a kiállítás bezárása előtt tudta meg az esetet, a mikor megbizható helyről figyelmeztették, hogy egy-két kiállított tárgyat Bécsben készítettek s így már nem akadályozhatta meg, hogy annak tulajdonosa, a ki csak újabban nevezi magát műiparosnak, nehány hétig ámítsa a közönséget. Bár az illető nagyon is rászolgált arra, hogy nevét ne kiméljük, ezúttal beérjük azzal, hogy csak magát az esetet hozzuk nyilvánosságra s reméljük, hogy ő is beéri a figyelmeztetésnek ezzel a módjával s nem ad alkalmat arra, hogy vele, illetve bécsi dugáruival még egyszer foglalkozzunk. Önként érthető, hogy a Bécsben készült magyar gyártmány, ma már nem bitorolja helyét az Iparművészeti Múzeumban.

Magyar művészek sikere külföldön. Megszoktuk már, hogy festőművészeink és szobrászaink külföldön sikereket érnek el, de arra alig van példa, hogy itthon élő iparművészeti tervelőinkről az ország határán túl tudomást vegyenek. Annyival is inkább örvendeni való, hogy két magyar művész, kinek a Magyar Iparművészet-ben közölt munkái a külföldi szakköröknek figyelmét felébresztették, külföldről megbizásokat kapott, lgy Horti Pált, a Schiewenbusch és T-sa kölni cég megbízta, hogy számára képkereteket tervezzen s eddigi munkáiból többet megvásárolt, Wiegand Edét pedig felkérte a Darmstadtban megjelenő Deutsche Kunst u. Dekoration c. előkelő művészeti folyóiratnak szerkesztősége, hogy egy sorozat bútortervet készítsen a lap számára. Itt fölemlítjük még, hogy a Poster c. kiváló angol művészeti folyó irat, a mely főleg plakátokat közöl, már két ízben foglalkozott a Magyar Iparművészet révén hirdetett plakátpályázatokkal s nagy elismeréssel nyilatkozott a folyóiratunkban közölt magyar plakáttervekről.

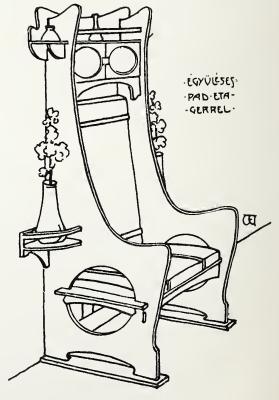

Wiegand Ede rajza.

A magyar iparművészet Berlinben.

A hírneves Keller és Reiner műkereskedő cég Berlinben még az ősz folyamán azzal a kéréssel fordult Radisics Jenőhöz és Györgyi Kálmánhoz, hogy működjenek közre a f. évi április havában a berlini művészeti szalonjukban rendezendő magyar iparművészeti kiállításnak az előkészítésében. Erre a nevezettek egyértelműen azt a nézetüket közölték a berlini céggel, hogy a f. év nem alkalmas arra, hogy a magyar iparművészet magát Berlinben bemutassa, mert annak színe-javát a párisi kiállításra küldik, egy jelentékeny része pedig a jó munkáknak Oroszországban van, a honnan csak április hó folyamán kerülhet vissza. E szerint tehát azt ajánlották, hogy halaszszák el a tervezett kiállítást a jövő évre, a mikor a Párisból visszajövő munkáknak egy része is megszerezhető lesz a berlini kiállítás számára. Igy tehát a kiállítást elhalasztották a jövő évi április havára s remélhető, hogy annak akkor teljes sikere lesz. A berlini cégnek egyik belső tagja *Reiner* úr, a ki az év első napjaiban megnézte a karácsonyi kiállítást, nagy elismeréssel nyilatkozott a magyar iparművészet fejlettségéről s hasonlóképpen erősen bízik a tervezett kiállítás eredményes voltában.

Zichy Mihály a magyar iparművészetről. Tudvalevő, hogy a mikor szóba került az orosz kiállítás, Zichy Mihály nem igen lelkesedett azért, sőt a Műcsarnokhoz intézett levelében leplezetlenül kifejezést is adott ama nézetének, hogy nem tartja még időszerűnek, hogy a magyar művészet Oroszországban bemutatkozzék. Annál örvendetesb tehát, hogy most, a midőn a kiállítás megvalósult, teljes elismeréssel adózik annak iparművészeti részének. Egy buda-

Wiegand Ede rajza.

olvasóinknak.

mózott szőnyege. Ezt a gyönyörü, s rend-

kívül hatásos szőnyeget színesen sokszoro-

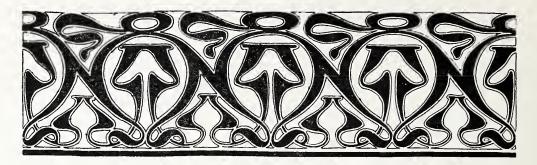
sítva, a jövő számunkban mutatjuk be

Ludwig Edének, a nemrégiben

pesti ismerőséhez intézett levelében ugyanis szószerint ezeket írja: "a műipari osztály igen jól megy az itteni kiállításon. Feltünő előnynek örvendhetnek a magyarok."

A székes-főváros által a párisi kiállítás alkalmából megrendelt iparművé-

Myskovszky E. rajza.

KÜLFÖLD.

Ruskin †. A művészet egy valódi apostola halt meg ez év január 20-ikán. Anglia vallja fiának, de lánglelke meghódította az egész művelt világot s mégis ismeretlen maradt hazája határán kivül. Van valami meglepő abban, hogy az angol izlésnek barátai, követői, csodálói, sőt betegei is vannak a kontinensen s egy ilyen ember művét, a ki 50 éven át vezeti és irányítja a modernnek nevezett áramlatot, a nagy német nemzet nyelvére át sem ülteti, nálunk pedig, bár a Stones of Venice czimű könyve megjelent magyarul, sokan azt sem tudják róla, hogy sarkutazó vagy valami orosz regényiró volt-e?

John Ruskint papnak szánták és vallásos költeményekkel érte el legelső irodalmi sikereit. Ellenállhatatlan vágya azonban Olaszországba sodorta és a művészetek tanúlmányozására késztette. A milliomos szülők gyermeke, London egyhangu és stiltelen utcáiról szökve menekült a Canal Grande szőlőlevéllel ékes márványoszlopfős palotáihoz, hol az arany és azúr egymásba olvadó harmóniája uralkodik.

A Giardino Publico kaméliái közt, az időette templomok és elhagyott palazzok árnyékában bolyongva, az egykor népes

monostoroknak ma már fűverte udvarain és a fényes galériák legutolsó szögére akasztott szűzies quattrocento festők szemlélésében szerezte meg érzelmeinek nemességét és gondolatainak fenkölt színezetét. Igy vált áhítatos szószólójává, kétségtelenül egyrészt nevelésének hatása alatt, az olaszországi naiv és prerafaelista mestereknek. Felfedezte Fra Angelico, Sandro Botticelli és társai művészetét s megértette, hogy Velence kövei mennyi tanúlságot rejtenek, hogy a dogék palotája miért "centrális épülete a világnak".

Könyvei nyomán forradalmak és iskolák keletkeztek a művészetben. A negyvenes években Turner már az ő művészeti hitvallása értelmében alkotta műveit s tanítványai sorában Rosetti, Millais és Burne Jones nevével találkozunk. Mint esztétikust mindig az jellemezte, hogy kevéssé kötötte magát mások itéletéhez; s ezáltal megkétszereződött hatása.

Nagyobb jelentőséget tulajdoníthatunk azonban annak a tevékenységének, a melylyel a művészetek népszerűsítését és demokratizálását vitte keresztül Angliában. Elragadó szónoklatokat tartott Oxfordban, a melyre csak úgy tolongott a műveltebb osztály; a nép közt meg vándor előadásokkal hintette

szét eszméit Szellemi fensőbbségével, ragyogó stilusával, bizalmat keltő és jóhiszemű lelkesedésével bámulatos eredményt ért el. A művészetet, mint hatalmas szociális tényezőt tette ismertté s a művészi ipar megteremtésével nemcsak lelket fínomítani és erkölcsi érzést akart kelteni, hanem egyszersmind sok százezer embernek nyújtott alkalmat a haladásra; a művészetet kezelő gyárakkal szemben, az egyes munkásoknak juttatta a termelés hasznát.

Alapeszméje, melylyel akcióját megkezdte, a természethez való visszatérés volt, azt állította szembe a rafinált rendszernek s attól várta az egész modern ipar művészeti és sociális oldalának megoldását.

Azt a nagy tehnikai haladást, mely az újabb kort jellemzi, Ruskin nem csodálja, mint kortársai, hanem inkább elitéli, mert az iparművészet megsemmisítésére tör. Első sorban pedig ama kifogástalannak tetsző nemzetgazdaságtani tételt kárhoztatja, mely a termelésnél a munkamegosztást tartja célszerűnek. Nézete szerint végzetes tévedés rejlik azon különválasztásban, melylyel a mai munkarendszer a tervezést és a kivitelt más-más kezekre bízza, sőt a kivitelnek egyes részletét is megosztja. Az egészséges továbbfejlődést ez megakasztja, mert a tervező urak találékonysága kimerül nem ismervén az anyagot és annak érvényesíthető előnyeit; a munkás pedig észnélküli eszközzé válik, a ki ugyan ismeri az anyagot, de művészi invencióra egyáltalán képtelen. Ruskin ideálja az a művész, a ki gondolatát saját kezével valósítja meg. A munkamegosztásnál "tulajdonképen nem a munkát darabolják szét, hanem a munkást" — mondja egy helyen – "kiölik belőle a lelket és ne csodálkozzunk, ha szellemtelenség a bélyege a mai ipar produktumainak". Az ő filozófiája szerint Madáchnak nincs igaza, ki mint szomorú veszedelmet állítja elénk, ha Michael-Angelonak széklábat kellene faragni.

Másrészt azonban Ruskin nemcsak a termelést, de a fogyasztást is reformálandónak tartja. Valamint az iparművészt visszavezeti a természetes produktiv módszerre, úgy a publikum ízlését is abba az irányba tereli, a melynél fogva csak tisztán művészi becsű alkotások számíthatnak keresletre, a gyári készítmények mellőzésével.

A művészi nevelést is lelkes agitációjával a legszélesebb alapon rendezte. Ruskinnak köszönhető, hogy Anglia minden középískolájában külön studiumot képez a művészet és csaknem minden valamire való városában művészeti és különösen iparművészeti múzeumok, iskolák és könyvtárak állíttattak fel, melyeknek szerepe a nemzetvagyonosodást illetőleg legkiválóbbak az egész világon.

De Ruskin nem csak elméleti munkásságot fejtett ki, hanem gyakorlatilag is megvalósította ideáit. Iparművészeti iskolát állított fel a maga eszméit saját maga adta elő. Továbbá előkelő művészek segítségével, mint a minők William Morris, Walter Crane, Burne Jones, Maddox Brown, Voysey és mások, nagy műipari telepeket létesített saját három millió koronányi vagyonának feláldozásával, s újéletet, frisseséget hozott a művészi iparba. A tapéta, textilgyártmányok, üveg-agyagipar és grafikus művészetek új lendületet nyertek s diadalmas körútra kelt iskolájának munkássága egész Európában. A régi és keleti művészetek üdesége forgalomba jött általuk, megtermékenyítvén a tespedő iparművészetet. Könyvet lehetne erről írni, hogy minő és mily mértékben érvényesültek a hatások, rövid méltatásban még fogalmat is bajos nyújtani azon széleskörű hullámokról, melyet Ruskin és követői keltettek. Kétségtelen tény, hogy korunk iparművészetének szellemi atyját őbenne tisztelhetjük.

A kartonnyomás történeti fejlődését mutatta be az osztrák iparművészeti muzeum Bécsben, a múlt év végén rendezett időszaki kiállításában, a melynek anyaga javarészt a múzeum textil-osztályának a térszűke miatt állandóan közszemlére nem bocsátható tárgyaiból került ki, a melyek sorozatát különböző helyekről kölcsönzött munkákkal egészítették ki. A szerfölött érdekes kiállítást a berlini Kunstgewerbeblatt ismerteti a legalaposabban decemberi számában. A bécsi iparművészeti múzeum

vezetősége nemcsak arra törekszik, hogy az osztrák iparművészetbe modern szellemet öntsön, de hogy a közönség műtörténelmi műveltségét is gyarapítsa, a mely önálló itéletének a legbiztosabb alapjául szolgálhat. Ez utóbbi célt szolgálta a kartonnyomás történeti fejlődésének a bemutatása is, a melyben az egyiptomiaktól kezdve napjainkig minden kor és nemzet képviselve volt. Igen érdekesek voltak a körülbelül 1500 éves bábuk, a melyeket Graf Egyiptomban ásott ki s melyek ruháján a kartonnyomás, kékes-fekete festékkel színtelen alapon, a késői antik-szövetek motivumait utánozza. A régibb középkorból nehány ezüsttel áttört selyemszövetet utánzó bizanci és olasz munkát állítottak ki; a késői középkor kartonnyomásai között, a tiroli vászonkárpitok tüntek föl, gránátalma motivumaikkal. Ezek a tapeták, kartonnyomásuk sajátos tehnikájával azt a körülményt is megerősítik, a melyre a kutatók már régebben jöttek rá, hogy a kartonnyomásnak nem kis része volt a könyvnyomtatás föltalálásában.

Az olasz renaissance ezen a kiállításon préselt s ékítményeiknél és színezésüknél fogva egyaránt hatásos bársonyszövetekkel volt képviselve. Gazdag volt a keleti eredetű kartonnyomások sorozata, a melyek importja a XVIII. században az európai kartonnyomást tehnikai és művészi téren egyaránt befolyásolta. Nehány XVIII. századbeli kartonnyomású falkárpit, kézi festéssel élénkebbé tett bútorszövet egészen kinai vagy japán jellegű. Szerfölött bájos hatásúak voltak a rokoko-korbeli kartonnyomások, szeszélyes ornamentikájukkal s a mi bennünket közelebbről érdekel, feltünést keltett a sasvári kartonnyomó műhely eredeti mintáinak a gazdag sorozata. Sasvár Nyitramegyében Holics közelében fekszik s emlékei nagy száma után itélve, 1736-ban alapított kartonnyomó műhelye nagy virágzásnak örvendett. Korabinszky múlt századbeli lexikonja szerint a fonóműhelyben alkalmazott munkásokon kívül 300 ember kereste itt valamikor kenyerét. A kartonnyomó műhely tulajdonosa Boltin báró volt, az intézet történetéről, megszűnésének az okairól közelebbi adataink nincsenek. Kivánatos volna, ha szakembereink közül valaki iparművészetünk múltja ez érdekes fejezetének a behatóbb földerítésére vállalkoznék.

Népies lakásberendezési kiállítást rendeztek december havában Drezdában a szász királyné kezdeményezésére. Ennek a kiállításnak a célja oly művészies formájú bútoroknak a bemutatása volt, a melyeket a kevésbé jómódú polgár-családok is megszerezhetnek. A kiállítás sikere érdekében pályadíjakat is tüztek ki; még pedig egy olyan nappali és hálószobából s konyhából álló lakásberendezésre, a melynek ára a 750 márkát túl nem haladja, továbbá egy teljes lakásberendezésre szegényebb emberek részére, a mely 400 márkába s egy egyszerű hálószobára, a mely legfeljebb 200 márkába kerül. A pályázatban több kiváló német tervező vett részt. A rajzaik után előállított bútorok anyaga többnyire pácolt vagy fényezett puhafa volt, formájuk pedig minden ízében modern. A drezdai iparművészeti műhelyek két teljesen fölszerelt lakást állítottak ki; az egyiknek az ára 800, a másiknak 750 márka volt. Ezek a műhelyek közelítették meg leginkább a kitüzött célt, igaz, hogy nem minden önmegtagadás nélkül. Ha azonban minden ízében művészi bútoraikkal most még csak inkább erkölcsi, mint anyagi sikert arattak; több mint valószínű, hogy a célt, a melyet ennek a drezdai kiállításnak kitüztek, nem sokára sikeresen lehet majd megvalósítani. Annak a modern társadalmi törekvésnek, a mely a művészi szellemet a legalsóbb néprétegekbe is igyekszik bevinni, nem lehet más eredménye, mint hogy a mesteremberek, a kik eddig csak mások tervei után dolgoznak, a maguk erejéből is képesek lesznek művészi munkát előállítani. A munkafelosztás, a mely most a művészi bútorokat megdrágítja, így el fog enyészni s a tisztult ízlésű mesterember modern és művészi bútorait kevesebb erő és anyag pazarlással állíthatja majd elő, mint furniros munkáját, azok így természetszerűleg még olcsóbbak

lesznek a szemfényvesztésre számító portékánál.

Az iparművészet a műncheni Glaspalastban ezen a télen harmadszor szerepel. A két kis szobánál, a melyet először bocsátottak rendelkezésére, most jóval nagyobb térhez jutott s a grand Arttal azonos tényezőként szerepel ott. Az iparművészeti tárgyak számának a gyarapodásával azonban nem emelkedett ezek összeségének a művészi színvonala. Német folyóiratok ennek okául azt tűntetik föl, hogy ezzel a kiállítással egyidejüleg még számos más műtárlatot is el kellett látnia a német iparművészetnek s azért nem felel meg müncheni debütje azoknak a várakozásoknak, a melyeket elébe tűztek. Újabb, jelentősebb mozzanatok ezúttal nem érvényesűlnek a müncheni Glaspalast iparművészeti osztályán, a melynek ismertetését a "Kunst und Handwerk" januári számában kezdte el.

Kosztümtörténeti kiállítás nyilt meg október végén Brünnben a morva iparmúzeumban, a mely célját: a férfi és női ruhának az antiktól kezdve századunk elejéig való bemutatását osztrák szempontból véve sok sikerrel oldotta meg. A fősúlyt az eredeti kosztümök kiállítására fektették, csak ahol a fejlődés föltüntetésében hézag maradt, pótolták ezt egykorú képek és szobrok nyomán készült utánzatokkal. Csak úgy vált lehetővé, hogy az egyiptomi, görög, asszír, római s más nemzetek kosztümtani szempontból képviselve lehettek. A kosztümöket csaknem kizárólag az osztrák múzeumok és osztrák főurak bocsátották a kiállítás rendelkezésére.

Alapítvány iparművészeti tárgyű kiadványokra. A berlini iparművészeti múzeumot érte az a szerencse, hogy egy bőkezű mecenás jóvoltából oly alapítványhoz jutott, a melynek kamatait olyan munkakörébe vágó kiadványok rendezésére fordíthatja, a melyek tartalmával a műtörténelmi ismereteket, a műiparban hasznavehető mintákat s a melyek külső kiállításával a jó ízlést terjesztheti. Az alapítvány az 1891-ben Halberstadban elhalt Orlop Sándor hagyo-

mánya s összege 186,100 márka, a melynek csupán kamatai s a kiadványokból befolyó jövedelem használható föl a föntmondott célra. Az alapítványhoz a múlt év őszén adta beleegyezését a német császár s kamatait legközelebb kezdik fölhasználni.

Dupuis Dániel halála. A francia medaillonművesség híres mesterének a tragikus haláláról napilapjaink is megemlékeztek. Páris művészei őszintén gyászolják az alig ötven éves korában véget ért jeles szobrászt, aki a francia medaillonművesség új életre keltésében nevezetes szerepet játszott. Dupuis, Bloisban született s eredetileg festőnek készült. Csak a midőn ezen a pályáján nem nyílt alkalma arra, hogy a prix de Rome-t elnyerje, cserélte föl, Rotyhoz hasonlóan, ecsetét a vésővel. A szobrászatnak a festői hatások kiaknázására a legalkalmasabb tehnikájának, a medaillonművességnek szentelte életét. 1872-ben a prix de Romemal az örök városba utazott, a hol első művei a Villa Mediciben vele egyidőben ott időző tizenkét társának az arcképét ábrázoló medaillonjai voltak. Szinte megszámlálhatatlanok az érmek, arcképek és plakettek, a melyek keze alól kikerültek s a melyek mind ötletességét, biztos kezét dicsérik s tele vannak felülmúlhatatlan eleganciával és üde formákkal. Főbb művei a párisi Luxembourg-múzeumban láthatók. Híres munkák voltak az 1878. évi párisi világkiállítás érmei s jeles kortársait ábrázoló medaillonjai. Az új francia 5- és 10centimos pénzek szintén az ő vésője alól kerültek ki. Utolsó munkája, a melynek reprodukcióját a Revue des Arts Décoratifs decemberi számában közli, három remek plakett volt. Az egyik Madonnát ábrázol, karján a szunnyadó gyermekkel, a másik két virágot ápoló, félig meztelen bájos nő képében a kertészetet. A harmadik plakett az 1900. évi párisi világkiállítás személyzetének a hivatalos jelvénye, a melyen a földgömb fölött lebegve harsonás géniusz látható s a melynek remek kivitele ékes bizonysága annak, a mit a mi művészeink is megszívlelhetnének, hogy a legjelesebb

francia mesterek sem kicsinylenek scmmiféle feladatot, a melylyel a közízlést szolgálhatják.

A párisi világkiállítással kapcsolatos ünnepségek alkalmára a francia l'Union Centrale des Arts Décoratifs pályázatot hirdetett alkalmi utcadiszítésre. A pályázat az imént járt le s a Revue des Arts décoratifs, mely tanúlságos megjegyzéseket fűz hozzá, egykori rajzok alapján igen érdekesen jellemzi mindazt, a mit a franciák e téren közel két század óta létrehoztak. Az említett folyóirat különösen a miatt panaszkodik, hogy miként az építészetben, az alkalmi diszítésben sem teremtettek a XIX. században új stílust Franciaországban s az utcák diszítése a Párisban rendezett ünnepségek alkalmával rendszerint egyformán banális. Nem sok eredetiséget mutatnak a kiállítási ünnepségek alkalmából létesítendő útcadiszítések sem s a folyóirat új alkalmi diszítés beillesztésére buzdítja a művészeket, a mely nem régi, elcsépelt fogások fölhasználásából áll, hanem koncepcióiban, színhatásaiban, elrendezésében s a modern tehnikai vívmányok logikus fölhasznalásával egyaránt a modern szellemet tükrözteti vissza. Boldog franciák! A ki Párist ünnepi köntösben látta, nem vitathatja el, hogy ha nem is eredeti, de művészi izlésre vall mindenkor utcáinak alkalmi diszítése s ezzel ott mindenkor művészi kezeket bíznak is meg. Nálunk rendszerint a jóízléssel hadi lábon álló vállalkozók intézik ünnepélyeink alkalmával az utcák diszítését. Nem is tudtunk eddigelé barbár pompánál egyebet fölmutatni ezen a téren.

A londoni Arts and Crafts kiállítás kapcsán, melyet tizennyolc év előtt William Morris, a modern művészet atyamestere alapított s a melyet csupán minden harmadik évben rendeznek, a Dekorative Kunst lesujtó kritikát ír decemberi füzetében Walter Craneről, a kinek különösen szobrászati műveit becsmérli, azt állítja, hogy nálánál nagyobb barátainak Morris és Burne Jonesnek a halála óta, a kinek útbaigazítása mellett dolgozott, minden ügyességét elvesz-

tette. A bútorok, ékszerek és keramikai tárgyak, a melyek ezen a kiállításon láthatók, az idézett folyóirat szerint szintén nagy hanyatlást vagy legalább is egészségtelen stagnálást mutatnak, a melynek oka az a körülmény, hogy az angol mesterek ujabban az élettől egészen elzárkózva, merő arhaizálásból élnek, a melylyel mintha a kultura kezdetleges korát akarnák visszaállítani. Az egyedűli meglepetés, a Craft and Arts kiállításon, Harry Powellnek üvegedénygyűjteménye. Ezek az üvegedények mind eredeti és ízléses formájukkal és harmonikus színezésükkel válnak ki.

A kiállítás egyik külön osztályában Morris alkotásait mutatják be: szövet-, kárpit-, üvegfestmény-, könyvtábla-tervezeteit, a rajzai után becsült ércveretű, szövött és faragott munkákat, a melyek legapróbb részleteikben is a nagy mester hatalmas egyéniségének a bélyegét viselik magukon. William Morris alkotásai még szembetűnőbbé teszik a hanyatlást, a melybe az angol iparművészet halála óta jutott s a melyből Európa népei immár csak negativ tanúlságokat meríthetnek. Igy a Dekorative Kunst, a melyhez hasonlóan a többi német folyóiratok is már nem egyszer fakadtak ki az angol művészet ellen; a német mesterek mindazonáltal talán nagyobb mohósággal, mint Európa bármely egyéb országának a művészei, nem szüntek meg az angoloktól inspirációt kölcsönözni, ezek alkotásait többkevesebb s néha nagyon is kevés szellemességgel és eredetiséggel utánozni. Egész más a kép, a melyet a francia Art et Décoration erről a kiállításról nyújt ez idei első számának dúsan illusztrált s jóval tárgyilagosabb cikkében. Az ítt bemutatott és méltatott munkák, valamint azok is, a melyeket a Studio folytatólagosan decemberi füzetében közöl, túlnyomó részben arról tanúskodnak, hogy bizony-bizony a németek még ma is sokat tanúlhatnának az angoloktól. Walter Crane ízléses és eredeti munkáin kivül, a melyek reprodukciói a Studióban láthatók, a Crafts and Arts kiállításon bemutatott bútorok közül Simpson és Gibson egyházi széksorai a legérdekesebbek, a me-

lyek a csúcsíves egyházi széksorok modernizált struktúrájával s minden ízében modern, naturalisztikus ékítményekkel birnak. Ez utóbbiak gazdag hatásukkal és friss voltukkal az emlékszerű interiörrel összhangzónak igérkező, méltóságteljes pompát kölcsönöznek a bútoroknak.

Az Art et Décoration, Walter Crane egyik munkájának a képét is közli s a szent Ceciliát ábrázoló üvegfestmény, a mely a képírásnak ezzel a korlátolt tehnikájával annyi érzést fejez ki, a nélkül, hogy ez az anyag és forma harmóniájának a rovására történnék, a mennyivel a németek egyikmásik nagyratartott mesterének az olajfestményein sem igen találkozunk. Bensőséggel teljes Bell színezett domborműve is, mely öt mezőben Krisztust és négy őt imádó angyalt tüntet föl a prerafaelita festők modorában. Marks és Rathboue vert ezüst munkái, Heaton zománcművei, Miss Steele öntött bronzapplikációi, Anning Bell gazdag és ízléses mintáju, damasztszövésü asztalteritői s az Arts and Crafts kiállításon bemutatott egyéb tehnikáju munkák közül is sok arról tanúskodnak, hogy az angol iparművészet ma is azon a színvonalon áll, a melyet Európa népeinek a legtöbbje s köztük a németek is még csak megközelíteni igyekeznek.

A "National Competention, 1899-

ben. Az angoloknak ezt a művészetoktatási intézményét, a mely a szigetország iparművészetének a fejlődésében oly hathatós tényezőnek bizonyúlt, a mi közönségünk is jól ismeri abból a kiállításból, a melyet egy évvel ezelőtt iparművészeti múzeumunk rendezett a nyertes pályamunkákból. Az angol művészeti- és műipariskolák 1899. évi nemzeti versenyére 96,580 munkát küldtek be, a melyet tizenhét szakosztályba osz-

tottak s a melyből 1091 nyert jutalmat. A birálóbizottság jelentéséből, a melynek olvasása a National Competention nálunk kiállított tárgyaival kapcsolatban oly tanúlságos volt, az Innendekoration, a melynek decemberi számából ezeket az adatokat merítettük, mitsem közöl. Csak általánosan jellemzi a versenyt, az angol művésznövendékek törekvését, a kik ebben résztvesznek s a kik évről-évre nagyobb számban látják be, hogy csak vajmi kevésnek nyílik kilátása közülök arra, hogy a grand Art terén érvényesüljenek s azért már kezdettől fogva az iparművészet mezején próbálják kifejteni erejüket.

A pályadíjnyertes munkákból egész sorozatot reprodukciókban is közöl az idézett folyóirat s ezek közül különösen a diszítő szobrászat és festészet körébe vágók válnak ki eredetiségökkel és művészi kivitelükkel. Bútortervezéssel, a mely a legtöbb nehézséggel jár, ez idén kevesen s azok is nagyon különböző sikerrel próbálkoztak; azonban ezen a téren is akadt figyelemre méltó munka. Föltünő jelenség volt, hogy az első díjak közül sokat nők nyertek el, a kik általában a férfiaknál nagyobb komolysággal és ernyedetlen szorgalommal folytatják tanúlmányaikat s a mint ennek legutóbbi számában az Art et Décoration is kifejezést ad, az angol iparművészetben maholnap jelentős szerepet fognak betölteni.

A National Competentionról szóló jelentéséhez az Innendekoration szerkesztője a következő érdekes megjegyzést fűzi: "Nem minden szégyen nélkül valljuk meg, hogy Németországban ilyen modern szellemben szervezett hasznos intézmény még nincs. Cikkünkből azok, a kiket illet, nálunk is meríthetnének impulzust, a National Competentionhoz hasonló verseny életbeléptetéséhez".

HIVATALOS TUDÓSÍTÁSOK.

K. Lippich Elek dr.-t, a vallás- és közoktatásügyi miniszterium művészeti osztályának a vezetőjét, ő felsége a király osztálytanácsossá nevezte ki. Őszinte örömmel üdvözöljük az új osztálytanácsost s nem kételkedünk benne, hogy régi hatáskörében való térfoglalását örömmel látja a magyar művészetnek minden igaz barátja. Lippich Elek dr.-t önfeláldozó ügyszeretete, széleskörű tanulmányokon alapuló szakértelme s megnyerő, tapintatos modora, hivatottá teszi arra, hogy állását sikerrel betöltse. A magyar képzőművészeti viszonyoknak kuszáltsága pedig, most különösen fontos feladatot ró a szépművészeti referensre, de a sokáig mellőzött hazai iparművészetnek, a külföldi óriási fellendüléssel szemben való céltudatos és hathatós felkarolása szintén teljes rátermettséget kiván attól, a kinek e téren vezérlő szerepe van. Lippichnek eddigi eredményes munkálkodásában és üdvös kezdeményezéseiben biztosítékát látjuk annak, hogy további működése áldásthozó lesz a hazai művészetre.

A képzőművészeti aranyérem nyertese. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. minister az orsz. képzőművészeti társulat 1899/1900. évi téli tárlata alkalmából enge-

délyezett állami két nagy arany érem egyikét László Fülöp festőművésznek adományozta, másikat pedig a képzőművészeti társulat 1900/1901. évi téli tárlatára tartotta fenn.

Az iparművészeti aranyérem pályabirósága, mely Radisics Jenő múzeumi igazgató elnöklete alatt dr. Lippich Elek miniszteri osztálytanácsos, Szalay Imre, Ráth György, Gelléri Mór, Thék Endre, Fittler Kamill és Mihalik József tagokból állott, f. é. január hó 8-án tartott ülésében az 1899. évi iparművészeti aranyérmet egyhangúlag Horti Pálnak javasolta adományozni azért a sokoldalú és kiváló tevékenységért, a mit nevezett úgyis mint tervező művész, úgyis mint az iparművészettel gyakorlatilag foglalkozó egyén kifejtett s így a modern magyar iparművészet fellendülése érdekében jelentékenyen közreműködött. A jury ezt a javaslatát a vallás és közoktatásügyi minister elé terjesztette jóváhagyás végett.

Az iparművészeti múzeumot a lefolyt 1899-ik évben összesen 138,394 egyén látogatta meg. A múzeum megnyitása óta (1897. nov. 20.) összesen 337,507 látogató volt a múzeumban. A múlt évben külföldiek is sokan látogatták; ezek sorában

volt T. Pit, a hollandi múzeum igazgatója Amsterdamból, N. Six, a hollandi királyi paloták intendánsa, a svájci szövetségtanács kiküldöttei, Venturi Rómából stb. A könyvtár a múlt évben 387 kötettel és 1450 műlappal gyarapodott.

Ismeretterjesztő előadások az Iparművészeti Múzeumban. Az előadások f. é. január 26-án vették kezdetüket s minden pénteki napon d. u. 5 órakor az iparművészeti múzeum első emeleti nagy termében tartatnak meg. Az előadások sorrendje és tárgya a következő: Január 26-án, Gróh István: A modern és magyar stilus. Február 9., 16. és 23-án, dr. Czobor Béla: A kereszténység az iparművészetben. Március 2. és 9-én Morelli Gusztáv: A sokszorosító művészet és eljárásai. Március 16., 23. és 30-án, dr. Keszler József: Az üveg. - Az előadások teljesen ingyenesek. Belépő jegyeket minden intelligens egyén szívesen kap, ha ez iránt az iparművészeti múzeum irodájába fordul (d. e. 9-től d. u. 1 óráig).

Az o. m. iparművészeti múzeum és iskola könyvtárát az 1899-ik év folyamán, az öt hónapi nyitvatartási idő alatt 4785-en használták s a kivett művek száma 6212 volt. A könyvtár anyaga 387 művel s mintegy 1450 műlappal gyarapodott.

Az Iparművészeti múzeum gyűjteményeinek gyarapodása az 1899. év második negyedétől az év végéig.

I. Ajándékozások.

A) Fémmunkák. Füles ibrik, ón, hornyolt s kagylóidomokkal diszített. 18. század. Ajándékozta: Özv. Stegmüllerné, Gerster Mária, Elek. – Lap, 2 db, vésett vörösréz, nyomtatáshoz való. Ajándékozta: Kubicsek Vilmos, Budapest.

B) Keramikai tárgyak. Füles kanna, tányérkájával, porcellán. Meisseni készítmény. 18. század. Ajándékozta: Özv. Stegmüllerné, Gerster Mária, Elek. – Kép, nagyobb porcellánlapon Humboldt Sándor arcképe és sajátkezű írása, melyet Potsdamból 1857. október havában Fischer Mórichoz, a herendi porcellángyár alapítójához intézett. Ajándékozta: Fischer Jenő, Herend. – Tál,

cserép. Régi olasz majolikának modern utánzata. Ajándékozta: Schaschek Emil, Budapest. - Díszedény, porcellán, festett íriszekkel. Japáni modern készítmény. Ajándékozta: ugyanaz.

C) Szövetek, hímzések. Hímzés, sárga selymen sokszínű selyemfonállal díszedény és virágok. 18. század. Állítólag krakai apácák műve. Ajándékozta: Csehély Adolf főreálisk. tanár, Székely-Udvarhely. – Szövet, sokszínű selyem, hat beszőtt virágcsokorral. 19. század. Ajándékozta: Özv. Stegmüllerné. Gerster Mária, Elek. - Női ing, három db, fehér házi lenszövet, színes pamuttal kivarrva. Modern erdélyi román népies viselet és készítmény. Ajándékozta: Pildner Ferenc orsz. képviselő. – Bársony, az u. n. Velour d'Utrecht. 18. század közepe. Ajándékozta: dr. Bock Ferenc aacheni kanonok. - Hímzés, fehér vásznon sokszínű selyemfonállal hímzett virágok. Erdélyi, 18. század. Ajándékozta: dr. Szádeczky Lajos egyet. tanár, Kolozsvár.

D) Bőr, papir, lakkmunkák. Tapéta, 71 darab, durva papiranyag, részben durva vászon, aranyozottak és fehérek, dombornyomású diszítésekkel. Ajándékozta: Gyömrei Manó, Budapest. — Tok, sokszínű lakkal borítva, gazdag figurális festménynyel ékítve. Régi teheráni munka. — Tok, sokszínű lakkal borítva s lapos és domborműves figurális és ornamentális festéssel ékesítve. Régi teheráni munka. Ajándékozta: gróf Apponyi Sándorné, Lengyel.

E) Fafaragászat, stb. Certosa famozaikminták, albumalakban gyűjtve. Modern készítmények Podany Ferenc bécsi gyárából. Ajándékozta: Heinlein János, Budapest. – Kontyfésű, tülök, áttört lombornamentummal. A jelen század közepéről. Ajándékozta: Kozma Pálné, szül. Báthin Irma.

II. Vételek.

A) Fémmunkák. Kulcs, aranyozás nyomaival. – Kulcs, kovácsolt vas, áttört fejjel.
– Dombormű, sárgaréz. Piéta. 17. század. – Szögmérő körző, sárgaréz, vésett diszítésekkel. 16. század. – Kardmarkolatlemez, bronz, metszett diszítéssel. 17. század.

 Fedeles kupa, ezüst, aranyozva. Födelén levélkoszorúban: MARGARETA BARSE DE TALLIA 1.6.0.6. Fenekén a kassai ötvöscéh hitelesítő lilioma és Rácz Ambrus kassai ötvösmester bélyege. – Fedeles serleg, ezüst, aranyozva. Testén Lőcse város ötvösczéhének hitelesítő jele s egy még megfejtetlen mesterjegy. 16. század. – Fedeles serleg, aranyozott ezüst. Testén három magyar öltözetű alak kiverve. 17. századbeli magyar ötvösmű. – Fedeles serleg, galvanoplasztikai másolat. Eredetije a karlóczai gör. keleti egyház tulajdonában. 15. századbeli magyar ötvösmű. – Talpas pohár, galvanoplasztikai másolat. Német munka a 16. századból. Eredetije a Magyar Nemzeti Múzeumban. – Csésze, galvanoplasztikai másolat, keleti ízlésü diszítésekkel. Délszláv, 16. század. – Kettős serleg, galvanoplasztikai másolat. 16. századbeli német munka másolata. – Feszület, galvanoplasztikai másolat. Eredetije 15. szazadbeli olasz munka a Magy. Nemzeti Múzeumban. – Födeles serleg, galvanoplasztikai másolat, teste sárkány-bőrökkel diszített. 16. századbeli magyar eredetije a M. Nemz. Múzeumban. – Kulcslyuk-paizs, sárgaréz, a 17. század elejéről. – Kulcslyuk-paizs, sárgaréz, rokokó. Kulcslyuk-paizs, sárgaréz, öntve s cizelálva. Rokokó. – Puskatusról való vasalás, metszett s domborított alakokkal, összesen hat darab, 17. század. – Arckép, limogesi modorban készített zománcfestmény: női fej szemben, fején csíkos kendő. Szegélye vieil or peluche. Modern, készítette Hibján Samu tanár. – Zár, kovácsolt vas és sárgaréz. 18. század. – Övcsatt, aranyozott ezüst, filigránnal, erdélyi zománccal és álékkövekkel diszítve. 17. századbeli magyar ötvösmű. – Ablakrács, kovácsolt vas. Magyar, 18. század.

B) Keramikai tárgyak. Kályhafiók, domborműben virágokkal s tornyos várfallal. Erdélyi. 17. század. – Kályhafiók, lapján csúcsaikon keresztekkel ékesített öt torony. Pécsi. – Kályhafiók, lapján díszedényből kiemelkedő virágbokréta D M és I D betük által oldalazott. Évszáma 1665. Magyar. – Kályhafiók, lapján oszlopok alatt madár-

alak által oldalazott nemesi koronával ékesített paizs. Magyar, 17. század. – Kályhafiók, lapján tulipánok, B: E betük és 1661 évszám. Magyar. – Kályhafiók, lapján domborműves tulipánvirágok. Magyar, 17. század. – Kályhafiók, lapján csipkézett szélü levelek között tulipán. 18. század, magyar. Kályhafiók, növényornamentumokkal s madáralakkal. Magyar, 18. század. – Kályhafiók, renaissance virágokkal. Magyar, 18. század. – Kályhafiók csillagidomokkal. 18. század. - Ibrik, 2 db, fayence, testén festett kártyák és tájkép. Tatai készítmény 19. század. – Asztaldísz, fayence, fehér ónmázzal s ibolyaszinű zománcfestéssel. Holicsi. 18. század. – Ibrik, fayence, 2 drb, murányi készítmény a jelen századból.

C) Szövetek, himzések. Szövet, selyemalapon bársony, arany- és ezüstfonállal átszőtt. 17. század. — Párnahaj, 3 darab, fehér vászon, sokszinű selyemmel s aranyezüst-fonállal hímzett virágokkal. Magyar, 17. század. — Lepedő, az előbbi párnahajakhoz való. — Bársonyszövet, virágos mustrával. Régi kinai.

D) Famunkák stb. kézi mángorló 4 drb barnára pácolt, rovátkos faragással diszített bükk- és tölgyfa az 1737, 1670, 1714 és 1702. évekből. Schleswigholsteini háziipari készítmények. — Doboz, hajlított fenyőfa, sokszinű tempera-festéssel. 17. századbeli babaskatulya.

Budapest, 1900. január 15.

Mihalik József, múzeumi őr.

A karácsonyi kiállítás kitűntetettjei. A Magyar Iparművészeti Társulat választmánya által kiküldött bíráló bizottság január hó 21-én Ráth György elnöklése mellett ülést tartott, a melyen a karácsonyi kiállítás alkalmából kiadandó elismerő oklevelek és díjakra vonatkozólag a következő határozatokat hozta:

I. A társulat *elismerő oklevelével* kitűnteti *a) Beschorner A. M. és fia* cs. és kir. műércöntőket, a karácsonyi kiállításon bemutatott munkáikon nyilvánuló abbeli törekvéseikért, hogy a bronzöntésű iparművészeti

MVDA

ERITAS

tárgyaknak a művészi igényeknek megfelelő és olcsó előállításával a külföldi munkákkal sikerrel versenyezhessenek; b) Rapoport és Társai zománcoló vállalatnak, a művészi zománcolásban elért sikerekért; c) Koválszky Sarolta úrnőnek (Német-Elemér) eredmé-

nyes fáradozásáért, a melyet a háziiparszerűen űzött szövészetnek művészi irányban való fejlesztésében kifejt. II. A

társulati díjakkal kitünteti a következő kiállítókat: a) 200 koronás díjjal Forgó és Társát, az olcsón előállítható és művészi hatású edzett színes ablakaiért és kitünő üveg mozaikmunkáiért, általában pedig a karácsonyi kiállítás sikerének az előmozdításáért. b) 200 koronás díjjal König Izidor asztalost, a karácsonyi kiállítás sikerének

előmozdításáért, végül *c) Guil- leaumme* Margit és *Marks* Gizella szövőnőket (Német-Elemér), egyenkint 100–100 kor. jutalomdíjban részesíti, értelmesen és jeles tehnikával készített szövött munkáikért.

A moszkvai osztrák és magyar kiállítás, a január hó 28-án Szt.-Pétervárról érkezett távirati értesítés szerint elmarad. A kiállítás céljaira eredetileg kijelölt helyiségek ugyanis annyira alkalmatlanok voltak, hogy úgy a magyarok, mint osztrákok részéről kijelentették,

hogy ott nem engedik kiállítani az Oroszországba küldött tárgyakat. Erre Sergius nagyherceg maga járt közben, hogy kedvezőbb helyiségekről történjék gondoskodás, de ekkor újabb nehézségek merültek fel a biztosító-társaságok s egyes osztrák kiállítók

> részéről, a kik sürgősen viszszakivánták tárgyaikat, úgy, hogy végre is a kiállítást el kellett ejteni. E szerint tehát

> > a kiállított tárgyakat Szt.-Pétervárról közvetlenül Budapestre küldik.

A magyar iparműv. társulat választmánya 1899. december hó 21-én Ráth György elnöklése mellett ülést tartott, a melyen jelen volt Szalay Imre alelnök, gróf Bánffy György, BeckDénes, Forster Gyula, Gelléri Mór, Gerlóczy K., Kriesch Aladár, dr. Lippich Elek, dr.

Matlekovics Sándor és Radisics Jenő választmányi tagok. Jegyző Györgyi Kálmán titkár.

A jegyzőkönyvnek hitelesítésére az elnök gróf Bánffy Györgyöt kéri fel.

A legutóbbi választmányi ülés jegyzőkönyvét, Gelléri Mór inditványára a választmány felolvasottnak tekinti, miután az a társulat közlönyében már megjelents különben is a hitelesítésre felkért választmányi tag által alá van írva.

Elnök jelenti, hogy Fittler Kamill, Kiss István és Thék

Helbing F. rajza.

Magyar Iparművészet.

Endre választmányi tagok kimentették távolmaradásukat a mai ülésről.

Titkár előterjeszti az idei karácsonyi kiállításról szóló jelentését. E szerint a kiállítás december hó 5-én nyilt meg, nagyszámú meghívott közönség jelenlétében. A ministeriumok és egyéb hatóságokon, intézeteken, egyesületeken s notabilitásokon kívül meghívást kapott a társulatnak minden tagja. Jelen volt a megnyitáson a vallás- és közoktatásügyi, továbbá a kereskedelmi minister ur ő excellentiája s az illető ministeriumoknak számos főtisztviselője. Mindkét minister teljes elismerését fejezte ki úgy a kiállításon észlelt haladás mind pedig annak rendezése fölött. A kiállítás számadatai is haladást mutatnak. Résztvett a kiállításban 81 kiállító, a ki 38.304 frt értékű tárgyat küldött be. Eddig 199 tárgy kelt el, melynek értéke 3953.81. Megjegyzendő, hogy a hivatalos vásárlások később lesznek. A látogatók száma eddig 26.992. Egyelőre tudomásúl szolgál.

Radisics Jenő előadja az Oroszországban rendezett magyar képző- és iparművészeti kiállításról szóló jelentését, a melyet a 32. sz. lapon közlünk.

Elnök rendkívüli örömének ad kifejezést a fényes siker fölött, a melyet Radisics jelentése szerint a hazai iparművészet a maga egészében legveszélyesebb vetélytársa, az osztrák műiparral szemben a külföldön első ízben elért. Örömét fokozza a tudat, hogy a kiállított tárgyak nem külön készültek a kiállítás céljából, hanem iparosaink készletéből szemeltettek ki. Társulatunknak pedig különös megnyugvására szolgálhat, hogy a siker oroszlánrésze azoknak a tárgyaknak jutott, melyek határozott magyaros jelleggel bírtak és a melyeken a niűvészi befolyás érvényesül. Ezzel igazolását látja a társulat által megállapítása óta nehéz viszonyok között állhatatosan követett iránynak helyes voltát, a mely a tervező művész és az iparosság közötti szoros kapcsolatnak létrehozásában s ily úton a teljes eredetiségben, kivált pedig a nemzeti jellegnek az érvényesülésében keresi a hazai műipar virágzásának alapföltételeit.

Ez alkalommal helyén valónak látja, hogy eloszlasson egy félreértést. Ugyanis a Magyar Iparművészetnek szeptemberi számában az úgynevezett magyar stilussal foglalkozó cikk jelent meg, melynek tartalma több tekintetben meg nem egyezhető a társulatnak imént jelzett és a hazai iparművészet fejlesztésénél következetesen szem előtt tartott irányával. A szerkesztőség nyilván az e fontos kérdés fölött felmerülő eltérő egyéni nézetek kifejtésének is akart tért nyújtani, a mikor a cikket közölte, a mi abból is kitűnik, hogy ugyanabban a számban ugyanazt a témát egy más cikk oly módon tárgyalta, a mely teljesen megegyezik a társulat intencióival. Miután azonban tapasztalta, hogy az előbbi cikk tartalma a társulat irányát helyeslő körökben visszatetszést szült, s annak a hivatalos lapjába való fölvétele félreértésekre adott okot, kötelességének tartja kijelenteni, hogy a szóban levő cikk sem a társulatnak, sem a vele szövetséges intézeteknek ebbeli felfogását és céljait nem tolmácsolta.

Dr. Lippich Elek vál. tag megjegyzi, hogy az elnöknek utóbbi kijelentését abban a föltevésben veszi tudomásul, hogy e sajnos differencia az elnökség és a társulat hivatalos közlönyének szerkesztősége között immár rövid uton ki lett egyenlítve. Mert a szeptemberi füzetben megjelent két cikk közlésének módjára nézve lényeges különbséget lát, a mennyiben csak a másodiknál van kitéve a szerző neve s az előbbi csak chiffrevel lévén jelölve, fel kellett tenni, hogy a szerkesztőségtől eredt.

A választmány egyhangulag elhatározta, hogy úgy Radisics Jenőnek az orosz kiállításra vonatkozó érdekes előadása, mint pedig az elnöknek a szóban levő cikkre vonatkozó nyilatkozata a jegyzőkönyvbe vétessék, továbbá, hogy a moszkvai kiállítás ügyében, a tett indítvány értelmében megkeresést intéz az orosz művészeti egyesülethez. Egyszersmind Radisics Jenő választmányi tagnak az orosz, valamint a karácsonyi kiállítás rendezése körüli fáradozásáért köszönetét fejezi ki.

Elnök hivatkozva a választmány legutóbbi

ülésen hozott határozatra, a mely szerint megbizást kapott, hogy a kereskedelmi ministernek a hazai ipar pártolása érdekében megindított nagyszabású akciójára nézve a társulatnak közreműködését illetőleg konkrét javaslatot tegyen, részletesen megokolt indítványt terjeszt elő, a mit a választmány egész terjedelmében elfogad.*

Az idei karácsonyi kiállítás alkalmából kiadandó 500 frankos állami aranyérem szabályzata értelmében a társulat választmánya titkos szavazással két tagot választ a juryba, a miért is az elnök felhivja a választmányt, hogy a titkos szavazást ejtse meg, a mit a választmány meg is tesz. A szavazatok összeszámlálása után az elnök konstatálja, hogy Ráth György 7, Szalay Imre 5, gr. Bánffy Miklós 3, Forster Gyula 2, Fittler Kamill 2, Gelléri, Kriesch és Matlekovics vál. tagok pedig egy-egy szavazatot kaptak s ennek alapján Ráth Györgyre és Szalay Imrére esvén a legtöbb szavazat, ők lesznek a jury tagjai.

Ezzel kapcsolatosan Lippich Elek vál. tag kéri Radisics Jenő iparműv. múzeumi igazgatót, hogy az érem mintáját telhetőleg sürgesse meg a tervező szobrásznál, hogy az aranyérem mielőbb elkészíthető legyen.

A karácsonyi kiállítás díjainak illetőleg elismerő okleveleinek odaítélésére s a sorsolás nyereménytárgyainak megvásárlására alakítandó bizottságba a választmány közfelkiáltással beválasztja Ráth György elnökön kívül Szalay Imre alelnököt, gróf Bánffy György, K. Lippich Elek, Radisics Jenő, Fittler Kamill tagokat.

A Magyar Iparművészet példányszámát a választmány a jövő évre, úgy mint eddig, 1600 példányban állapítja meg. Egyben pedig elhatározza, hogy az 1900 évben belépő új tagok a Folyóiratnak I. és II. évfolyamát 3–3 frtnyi kedvezményes áron kaphatják meg.

Titkár bejelenti, hogy a karácsonyi kiál-

rendezendő sorsolás a pénzügyministernek erre vonatkozó leirata szerint 1900. febr. hó 26-án lesz.

lítás alkalmából a társulati tagok között

Az új év alkalmából a bazár személyzete közt kiosztandó jutalmakra a választmány úgy, mint tavaly, 135 frtot irányoz elő s fölhatalmazza az elnököt, hogy ezt az összeget belátása szerint fölossza.

Végül a titkár bejelenti, hogy a legutóbbi választmányi ülés óta 25 rendes tag belépett a társulatba, a mit a választmány örvendetes tudomásul vesz.

Erre az elnök az ülést berekeszti.

Uj tagok. 1899. évi december hó 1-je óta a következők beléptek a Magyar Iparművészeti Társulat rendes tagjainak sorába: Állami főgymnásium igazgatósága (Munkács), Állami főreáliskola (Körmöcbánya), Belényesi főgymnásium "Vulkán" önképzőköre, Bodnár Károly mérnök (Nagy-Károly), Blum Géza (Munkács), gróf Bánffy Györgyné (Budapest), Basa Jenő diszítőfestő (München), Barabás László (Debrecen), Egri m. kir. állami főreáliskola "Bajza önképzőköre" (Nagyvárad), Fischer Ferencz műépítész (Budapest), Hadnagy Benedek rajztanár (Hosszufalu, Brassómegye), Hontvármegyei múzeum társulat (Ipolyság), Jónás Adolf (Budapest), Kőrösi Albert Kálmán műépítész (Budapest), Kiessling Rudolf és fia (Budapest), *Lázár* Pál műegyetemi tanár (Budapest), Markos György m. a. főmérnök (Budapest), Mestrics Jenő műlakatos (Pécs), Moskovitz Amália (Budapest), Nagyváradi főgymnázium "Eötvös önképzőköre" (Nagyvárad), Ózdi-gyári tiszti kaszinó (Ózd), Pikler Henrik gépészmérnök (Budapest) Radnay Károly (Budapest), Karacsay Clemence Rodakovsky Józsefné (Budapest), Spali János (Budapest), dr. Scholcz István cs. és kir. ezredorvos (Pécs), Szegheő Géza okl. mérnök (Szombathely), Szatmári kir. kat. főgynásium "Kazinczy önképzőköre" (Szatmár), Temesvári k. áll. főreáliskola "Petőfi" önképzőköre. Vajda Izidor bútorkereskedő (Nyitra), Zelinger Ede (Debrecen). Összesen harmincegy új tag.

A titkár.

^{*} A nagyfontosságú indítványra s annak folyományaira alkalomadtán visszatérünk.

SZENT LÁSZLÓ ÉREM.

A Magyar Iparművészeti Társulat tulajdona.

Tervezte:

Szárnovszky Ferencz.

Készíti:

Scheid G. A. Budapesten.

A Magyar Iparművészeti Társulat tagjai az érmet a következő kedvezményes árakon kaphatják:

Szám	Átmérője	Anyaga	Ára dar fül nélkül	abonkint füllel
1	42 mm.	arany ezüst bronz	56 kor. — fil. 5 " — " — " 80 "	58 kor. — fil. 5 " 40 " 1 " — "
2	37 mm.	arany ezüst bronz	32 kor. — fil. 3 " — " — " 60 "	34 kor. — fil. 3 " 60 " — " 80 "
3	30 mm.	arany ezüst bronz	24 kor. — fil. 2 " — " — " 40 "	26 kor. — fil. 2 " 40 " — " 60 "
4	25 mm.	arany ezüst bronz	14 kor. — fil. 1 " 40 " — " 20 "	16 kor. — fil. 1 " 80 " — " 40 "
5	19 mm.	arany ezüst bronz	6 kor. — fil. — "80 " — "10 "	8 kor. — fil. 1

Megrendeléseket elfogad:

A Magyar Iparművészeti Társulat bazárja

(Budapest, Üllői-út 33-37. sz.)

Flolwy

HORTI.

ZSOLNAY VILMOS.

Az agyag legnagyobb magyar mestere örökre lehunyta szemét, Zsolnay Vilmos, a pécsi "fazekasmester" meghalt március 23-án. Meghalt legújabb diadalának friss emlékével. Csak nemrég történt, hogy az Iparművészeti Múzeumot valóságos ostrommal fogta körül napokon át a közönség és rendőrszakaszoknak kellett a kiállításra tóduló tömegeket visszatartani. Mind látni akarta a palotában elhelyezett párisi próbakiállítást. Ott pedig Zsolnay mesterművei képviselték a magyar művészi ipar legnemesebb alkotásait. A sok száz versenyző között őt illette ott az első hely. Csodálatára tódultak az emberek és a hirlapok hasábokat írtak róla. Mert amit ez a művész égett agyagból formált, az olyan bűvészkedés, amiben senki sem utánozhatja. A pécsi ezermester, mesés lüszterrel új atmoszférát teremtett azoknak az edényeknek, valami különös, tőrülmetszett, egészen egyéni zománcot. Az ő eozinját akkor testet öltött szivárványnak nevezték. Megcsodálták azt a finom magyar kultúrát, amely azokban a cserepekben rejlik. Gyönyörködtek a formált agyag felületén hullámzó szinekben, amint azok egymásba kapnak, ölelkeznek, szemmel látható dallamot föstenek. Egy váza: bordáin a lila átfut a lapisz lazuliba, az ultramarinba, az emeraldzöldbe, a tenger simuló, ingadozó, egybeföstött szineibe. Egy másik: gazdag akkordjai a zöld szinnek, amely átfutja a könnyedén odalehelt formákat, a virágbogok hol erősebben kiemelkedve, hol szorosan, majdnem csókosan odatapadva az alaphoz. Egy harmadik . . . istenem, csupa tavasz, csupa derült, mosolygós, formába gyúrt szivárvány . . .

A mesterük nem él többé. Nem érhette meg az örömöt, hogy tehetségének gyermekei újabb diadalt arassanak Párisban, ahová egy pár héttel ezelőtt kiküldték. Szinte azt mondanók, hogy azok magukkal vitték a lelkét. Mert úgy szerette őket, mintha élő személyek, dédelgetett bébék volnának. A mikor a nehéz asztma az ágyba döntötte a hetvenes öreg urat, akkor odaállíttatott az ágyfőhöz egy asztalkát s rá az ő legkedvesebb eozin-munkáit. Rajtuk csüngött a tekintete, de nem érte be vele: öreg kezeivel megsimogatta, becézte. Játszott velük, mint a nagyapa az unokáival. Ilyen az igazi művész: a lelkéből szakadt lélek a munkája.

o o Budai o o kir. várpalota.

A SZENT ISTVÁN-SZOBA KANDALLÓJA.

••••• TERVEZTE ••••••••

••• HAUSZMANN ALAJOS TANÁR. •••

o Készítette o a Zsolnay-gyár.

o o Budai o o kir. várpalota.

A SZENT ISTVÁN-SZOBA AJTAJA.

Készítette
 Thék Endre.

Egyet mindjárt itt meg kell jegyeznünk. Zsolnaynál a művész szó nem jelent exkluzivitást. Ő hasonlatos volt azokhoz a nagy középkori és renaissance mesterekhez, akik egyforma buzgalommal fogtak minden munkához, nagyhoz, kicsinyhez, monumentálishoz és házi aprósághoz. Amit csak az ő kedvenc anyagából elő lehet állítani, azt mind előállította. A csodás eozin-díszedények csak mintegy virágai voltak egyéb művészkedésének. Csinált ő azonfelül konyhaedényt, táviródrót-izolátort, alagcsövet, kályhafiókot, építőkövet. Megcsinálta lege artis és éppen mert így minden formájában idomította az agyagot, tökéletesen kiismerte minden rejtélyét és úrrá lett felette. Ez jellemzi az ős-művészt: néki az anyag az első és az anyagával való megbirkózás a legmagasabb atléta-gyönyörüség. A napról-napra való viaskodásban szemenszedett fegyvereket talál ki magának. Zsolnay is a modern kémia-, a kipróbált teknológia-, a fizika-, az arkeológia-, a konstrukció-tan összes fegyvereivel rukkolt ki az agyag ellen. És legyőzte minden ponton. Az engedelmes lett kezei közt és szinte egy intésére bármily formát öltött, a mérnöki, építészeti, szobrászati kellékektől a legköltőibb drágaságokig. E hosszú, szivós, ravasz és fáradhatatlan harc közepette egymásután fedezte fel ennek az anyagnak titkos tulajdonságait, bájait, erősségeit s a nagy nemzetközi kiállítások mindegyikén el lehettünk készülve arra, hogy Zsolnay ismét egy agyag-leleplezéssel áll elő. Ilyen munkára természetesen csak oly ember képes, akinek semmi egyéb hiú becsvágya nincs, aki hajthatatlanul csak éppen a mesterségére pazarolja minden szeretetét és tudását. Azért mintaképe Zsolnay az igazi mesterembernek, a szó ősi értelmében vett mesterembernek. Ezt érezhette s azért irhatta a királyi udvarnak küldött munkáira a nevét imigyen: Zsolnay Vilmos fazekasmester.

* * *

Amde Zsolnay mégsem volt a középkori konzervativ mesterembernek egyszerű kópiája. Modern volt abban az értelemben, hogy minden munkája a modern élet szükségletéből nőtt ki és hogy felhasználta hozzá a mai napig kitalált összes tudományos segédeszközöket. A század legjellemzőbb ipari tényezője, a gép, a műipar sok ágában helyet kért és nincs rá lehetőség és ok, hogy bizonyos készítményeknél a gép munkája igénybe ne vétessék. A határt a művészi érzék adja meg: vannak korlátok, amelyeket a gép sohasem fog áttörhetni. De vannak területek, amelyeken a gép ignorálása nevetséges volna. Zsolnay művészi érzékéről képet ad a pécsi gyártelep, ahol a három nagy gőzgép, a két zúzómű, az őrlőmalmok, víznyomású sajtógépek, a villamos telepek modern arzenálisa közelében a kéziipar gyönyörűsége, virágai nyilnak. A műkövek, épület-tagok, dísztéglák és lapok szomszédságában teremnek azok a pompás vázák, kulacsok, tálak, amelyek utolsó ízükig a kéz formáló talentumának köszönik életüket. Amazokban a modern nagyiparos kormányozó, szervező tehetsége nyilatkozik meg, ezekben a művész képzelete. De még művészi teremtményeinél is hű munkatársa volt a vegytan, segédeszköze a kutató mikroszkóp és a kémlelő cső. A tudomány összecserdül bennök a művészettel s már eredetük révén is modern alkotásokat ad. Szükség van manap erre a műipari váltógazdaságra. Mert éppen a keramia terén és éppen nálunk ugyancsak becsukhatná a műhelyét az, aki tisztán művészeti portékával foglalkoznék. A gép munkája, a tömegárú, a nagyipar adja a kenyeret, az ad időt, kényelmet, anyagi függetlenséget arra, hogy a művész-tehetség szabadon koncipiálhassa magasabb rendű műveit. Újabb statisztikáink szomorún mutatják, hogy aki ezen a téren egyoldalú, az sikerre nem juthat. Zsolnay azért bővítette, fejlesztette nagy gonddal a gyárat, hogy táplálja és gazdagítsa vele a műtermet. Az agyagtelep e vegyes teremtményei körülbelül a szerint a rendszer szerint állanak egymással viszonyban, mint a köpüben a méhek társadalma: a sok szürke munkásméh — az egyszerű agyagárú — a diszes méhkirályné éltetésére dolgozik. A királyi szerep pedig ezúttal itt a Zsolnay-faience és eozin-edényé.

* * 1

Aki ezt a telepet felvirágoztatta és a magyar kerámiában a világversenyt nem félő alkotásokat teremtett, szerény módon kezdte működését. Kereskedőből lett művészszé. Születési dátuma bizonytalan: a lexikon és a hirlapok nekrológjai 1827 ápril 27-ére teszik születését, a pécsi anyakönyv 1828 ápril 19-ére. Szülővárosában, Pécsett, volt az atyja boltja, abban dolgozott a fiatal Zsolnay is. Aféle vegyeskereskedés volt, amely bazárrá bővült ki s ahol azokat az agyagműveket is árulták, amik az akkor még szerény Zsolnay-műhelyben készültek. Wedgewood és közönséges konyhaedény készült benne, azután épületi és kerti díszek. Közönséges fazekasmunka, amely nem nagy jövőt igért.

A fiatal Zsolnay főképp a bazárban foglalatoskodott. Ügyes, leleményes kereskedő volt, külföldön is járt s ott szabad idejében úgy mellékesen tanulmányozgatta a kerámiai ipart is. Mikor atyja 1868-ban meghalt, átvette az üzletet és a műhelyt. De ekkor már közelebbi, intim ismeretségbe lépett az agyaggal, módfelett megszerette, kisérletezett vele. Az építési kedv fellendülése alkalmat adott neki arra, hogy a kis gyárat, amely egy szemétlerakó helyen épült, fejleszsze, megnagyobbítsa. A terrakotta-gyártás módot adott arra, hogy gondtalanul élhessen kedves eszméjének: az anyagfinomítási kisérleteinek. Éveken át fáradozott ezen, lányai pedig ezalatt nagy buzgalommal gyűjtötték a régi magyar népies ornamentumokat, azokból terveket rajzoltak, diszítményeket állítottak össze. Zsolnay Vilmos rögtön megértette, hogy ezek az agyagon termett díszek fejleszthetők az ő agyagkészítményein is s attól fogva díszedényeket is készített, amelyeket lányai diszítettek fel. Ezekkel a munkákkal nyerte első diadalát az 1873-iki bécsi kiállításon. Akkor az *Anyagi Érdekeink* bécsi kiállításról szóló kritikája körülbelül ezt írta az új pécsi művekről:

Zsolnay Vilmos fölötte változatos, amellett haladásra törekvő, ízlésről és magas fokú gyártási tökélyről tanúskodó edény-gyűjteményt állított ki. A gyártási tökély elérésére pedig a Zsolnay-gyár berendezése akkor csupán egy schlepp-, három máz-malomból, sajtó-, keverő- és szűrőgépből, törő-, zúzó- és vegyítő-gépből állott, amelyeket egy tizenkét lóerejű gőzgép hajtott. E szerény eszközökkel is Zsolnay temérdek kisérletezés után oly összetételű alapanyakból és mázból állította elő készítményeit, amelyet 1700 – 1800 C. fokú hőben lehetett zománcozni s amelynek gyengéd elefántcsontszine sajátos bájt ad. Szakadatlan kisérletezéssel tökéletesítette anyagát, amely végre a párisi 1878-iki világkiállításon mint új kerámiai faj lőn az agyagteknologiában elfogadva. A földpát-anyag csaknem a tárgyakon finom porcellán-mázzal van bevonva, ezt pedig csak nagy tűzben olvadó, tehát az ólomfestésnél jóval tartósabb és becsesebb zománcfestésű diszítmény ékesíti. Miután a keményre égetett anyagot földpátos máz borítja s a tárgyak kissé áttetszők, nem lehetett az új fortélyt semmi ismert eljárás nevével megjelölni: porcellánfajánsznak nevezték tehát el. Nagyszerű tulajdonságai egyszerre lekötötték az összes keramikusok figyelmét, hosszú cikkekben foglalkoztak velük, Zsolnay pedig megkapta az aranyérmet és a becsületrendet.

Ezzel meg volt alapítva világhíre. Annyi megrendelést kapott, hogy alig győzte a munkát. Bármint nagyobbította is telepét, csak nyolc év alatt teljesíthette megrendeléseit. Ekkor történt, hogy a híres bécsi Wahliss-cég tízéves szerződést kötött Zsolnayval, amelynek értelmében a mester Magyarország kivételével az összes európai államokban

o o Budai o o kir. várpalota.

A SZENT ISTVÁN-SZOBA NAGY TÜKRE.

o o Budai o o kir. várpalota. o Készítette o Gelb. M. és fia. való elárusítás és terjesztés jogát a bécsi cégre ruházta, miáltal megszabadult a kommerciális gondoktól s kettőzött szorgalommal folytathatta kisérletezéseit.

Ezzel új korszaka kezdődik a Zsolnay-gyárnak. A nyolcvanas évek elején részben, hogy megrendeléseinek eleget tehessen, részben, hogy új agyagipari ágakat honosítson meg, erősen megbővítette gyárát, új, 60 lóerejű gépet szerzett s a műhelybe mintázókat, szobrászokat szerződtetett. Egyik célja volt új, tartós és szép építési anyagok előállítása, s ebben a törekvésben oly siker érte, hogy nemcsak itthon, de Bécsben is igénybe vették munkáját, ahol a Kärnthnerstrasse híres porcellánházának burkolatát nagyobbrészt Zsolnay telepéről hozatták. A nagyobb fogyasztás számára hozzáfogott az alagcsövek és porcellán-szigetelők gyártásához, s az utóbbiakkal nemcsak a magyar s részben az osztrák táviróhálózatot látta el, hanem tengerentúli kivitelre is dolgozott.

De ez a szorosan vett ipari munka nem tartóztatta a további kisérletezésekben. Fajánsz-gyártmányai bejárták az egész világot, az 1885-iki budapesti országos kiállítás új diadalokat szerzett neki, két évvel utóbb pedig ismét új teknikával lepte meg a keramikusokat. Egyesíteni iparkodott ugyanis az üvegteknikát az agyagteknikával és a gyöngyház változó, átfuttatott, opálos hatásához hasonló mázzal vonta be készítményeit. De belátta, hogy ez inkább mesterfogás, mintsem az agyag veleszületett tulajdonságainak racionális felhasználása és nem sokat törődött utóbb ezzel a fogással. Annál bővebben szegődtette a nyolcvanas és kilencvenes években az agyagot a műépítészet szolgálatába. Az első műépítészeti diszítményt, amely tiszta majolikából való, a vasmegyei Máriafalván állította fel: egy Steindl Imre tervei nyomán készített gótikus oltárt, szószéket és keresztelő medencét. Ugyancsak egy hatalmas, tizenhárom méter magas gótikus oltárt készített 1893-ban a budapesti belvárosi plébániatemplom számára, amely tompa, fénynélküli szinével előkelően illeszkedik be a templomba. A majolikadiszítés nagy felvirágzásához hozzájárult, hogy Lechner Ödön építész az ő magyaros ízű épületeihez nagyban felhasználta ezt az anyagot, vele készült az Iparművészeti Múzeum palotája, a kőbányai templom s nagy szerep jut neki azonkívül az új országházban is, amelynek céljaira mintegy fél millió forint értékű építési diszítményt rendeltek meg Zsolnaynál.

Egyik új felfedezése, a pirogranit, ugyancsak építészeti és diszítési célokat szolgál. A pirogranit a zsugorodásig hevített kőanyag, ellenáll az idő hatásának, sárgásszürke s oly kemény, hogy acéllal szikrát lehet belőle csiholni. Ma már sokfelé használják, főképp mert igen alkalmas a szinezésre is. A budavári Mátyástemplom főbejáró-oldalának timpanonja ebből való. A romániai Jassy és Krajova városokban restaurált templomok részére a francia építészek 364 életnagyságú szentképet rendeltek meg Zsolnaynál pirogranitból. Ebből készült az új országház és a műegyetem diszítményeinek jó része is.

De a művészi iparban, amely mindvégig szeretetének dédelgetett tárgya volt, a kilencvenes évek elején, 1892 táján jutott legnagyobb felfedezésére Zsolnay. Akkor találta ki az eozin-diszítést, amelynek ma már világhíre van s amely Zsolnay legsajátosabb különlegessége.

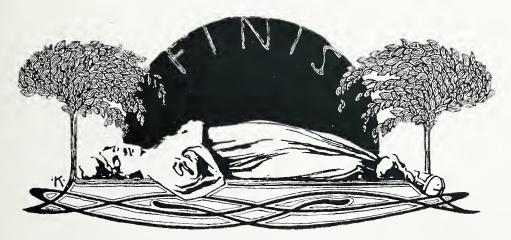
Az agyagkészítmények fémfényű lüszterét már a spanyolok is ismerték a mór művészet révén. De titkát nem adták tovább, azt úgy kellett újra felfedezni. Az olaszországi Gubbióban főképp Giorgio Andreoli remekelt piros, gyöngyházas fémfényű majolikáival a XVI. század első felében. Miképpen készítette, titok maradt. Sokfelé próbálták utánozni, de kevés sikerrel. Többnyire úgy utánozzák, hogy valamely fémoxidot zsíros kötőanyaggal kennek az edényre, amelyről égetéskor a zsír-anyag elillan, vagy letörölhető korom alakjában marad meg, amely alatt előcsillan a fémfény. De ez a lüszter nem tartós. Wartha Vince, az Országos Iparművészeti Múzeumban őrzött egyik gubbiói gyártmányon vegyelemzést végzett s közelebb jutott a rejtély nyitjához. Az így elért eredményeket aztán Zsolnay nagy szorgalommal tovább kutatgatta s praktikusan alkalmazni

próbálta. És a próba fényesen sikerült. A Zsolnay-féle eozin tartósabb, szebb, a diszítési hatások elérésére alkalmasabb a gubbióinál. Sőt talán ennek révén vált a Zsolnay-féle gyár a világversenyben páratlanul álló céggé, mert az ő eozinját eddig még sehol sem tudták utánozni. Valóságos agyagköltemények ezek, soha nem látott szinhatásaik megragadják a hozzá nem értőt is. Eozinos művei biztosítanak Zsolnaynak helyet a kerámia történetében.

Az öreg pécsi gyárosnak ezek voltak legkedvesebb alkotásai. Finom, művészi lelkét ezek fejezték ki legjobban. Velük tette az agyagot arisztokratává a műiparban.

Egyszerű életefolyása, szive jósága, sok, csaknem ezerre menő munkása iránt érzett atyai gondoskodása, törhetetlen szorgalma a kiváló emberek sorába helyezte. Mély művészi érzése pedig műtörténeti jelentőséget ad neki. Benne meghalt a legnagyobb magyar műiparos. És hogy szobrot állítanak neki Pécsett, az nemcsak igazságos dolog, de kötelesség. Ezzel a szoborral a magyar művészi ipar nagy jövőjét s legkitünőbb munkásának dicsőséges multját örökítjük meg.

Lyka Károly.

Kossuth J. rajza.

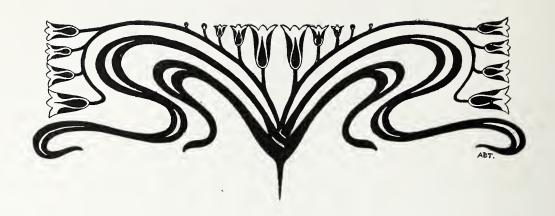

o Készítette Thék Endre.

o o Budai o o kir. várpalota.

A MAGYAR IPARMŰVÉSZET FŐPRÓBÁJA.

Általános helyesléssel fogadták mindenfelé a párisi nemzetközi kiállítás m. kir. kormánybiztosának azt az elhatározását, hogy a párisi kiállításra szánt munkáknak egy részét, elküldés előtt, bemutatja a magyar közönségnek.

A próbakiállítás zöme az orsz. iparművészeti múzeumban volt, a melynek nagy csarnoka s több kiállítási terme egészen megtelt az érdekes látnivalókkal.

Bemutatásra kerültek nevezetesen a huszárteremnek s az azzal kapcsolatos történelmi kiállításnak értékesb darabjai, az ősfoglalkozás csoportja, a XII. és XV. (iparművészeti) csoportok keretében kiállítandó tárgyak egy része, s így a többi között láthatók voltak a budai királyi várpalota számára megrendelt egyes bútorok, a kerti szobának berendezése s az új országház miniszterelnöki szobája, a sz.-főváros által megrendelt iparművészeti tárgyak (polgármesteri szoba), egyes látképek, továbbá a m. kir. iparművészeti iskolában s az állami ipari szakiskolákban készült munkák, stb.

Külön helyen, Thék Endre gyárában volt felállítva a Szent István-szoba, hasonlóképpen külön mutatta be Jungfer Gyula kovácsolt munkáit, a melyekből saját műhelyeiben rögtönzött kiállítást.

Nagy kitüntetés érte a kiállítást február hó 22-én, a mikor Ő felsége a király azt legmagasabb látogatásával megtisztelte s ez alkalommal nagy elismeréssel nyilatkozott a látottak felett. Ugyanezen a napon Ő felsége még két kiváló iparosunkat tüntette ki fejedelmi kegyével. Nevezetesen Thék Endrét, a kinek gyárában az ott felállított Szent István-szobát szemlélte meg, továbbá meglátogatta Jungfer Gyulának hirneves műhelyeit, a hol a királyi palota számára megrendelt remek kovácsolt munkákat mutatták be a királynak.

Magas vendége volt még a próbakiállításnak Mária Valeria főhercegnő és férje Ferenc Szalvator főherceg személyében, a kik február hó 25-én tekintették meg úgy az orsz. iparművészeti múzeumban levő tárlatot, majd pedig Thék Endrénél a Sztent István-szobát.

A próba-bemutatóról a következő három cikk számol be részletesen.

A) A budai királyi vár Szent István-terme.

Az építés alatt levő és befejezéséhez közeledő királyi vár belső fölszerelése, termeinek berendezése és azok diszítése már a legközelebbi jövő munkája leend.

A nagyméretű ünnepi termeken, valamint a lakosztályokon kivül, középnagyságú termek is készülnek, hisztorikus alapon, minők a Szent István-, a Hunyady Mátyás- és a Habsburgok-terme.

Elsőnek a Szent István-terem készűlt el. Befejezését siettette Ő Felségének az a kifejezett kivánsága, hogy alkalom nyújtassék hazai iparosainknak, hogy nagyobb szabású és előkelő tárgyakkal szerepelhessenek az 1900. évi párisi nemzetközi kiállításon. Ez a terem — inkább szoba, mert méretei folytán a "terem" jelző alig illeti meg — közös kiállítási tárgyát képezi azoknak az iparosoknak, a kik készítésén közreműködtek.

A teremnek aránylag csekély méretei (120 m. hosszú 650 m. széles és 550 m. magassággal) nem engedtek nagyszabású arhitektonikus alakítást, hanem intim kiképzést tettek szükségessé, melynél a részlet finomsága és a szin harmoniája kellőleg érvenyesülhet. Ezért választottam faanyagot aranyozással és majolika betéttel — utóbbit azért, mert Zsolnay gyártmányaival jó szinhatást véltem elérhetni.

A midőn hisztorikus termek kiképzéséről van szó, természetes, hogy az illető korszak stilusát kell választani. A Szent István-terem román stilusban készűlt, a mely stilus hazánkban az Árpádok korában tudvalevően szép virágzásnak örvendett. A részletek kifejlesztésében azonban bizonyos szabadságot engedtünk meg magunknak, mert nem a szigorú és megmerevedett román alakokat választottuk — hanem helyt engedtünk itt is a magyar ornamentikának, miáltal a magyaros jelleg kifejezésre jutott.

A terem építészi elrendezésére a helyi viszonyok voltak mértékadók. Hosszasága, a mely a szélességi méret kétszeresét teszi, — megkivánta a megszakítást, a mit azáltal gondoltunk elérni, hogy a szoba hosszfalának közepére oszlopokkal befoglalt falfülkét terveztünk, a mely fülkében hatalmas, a födémig érő, kandalló áll.*

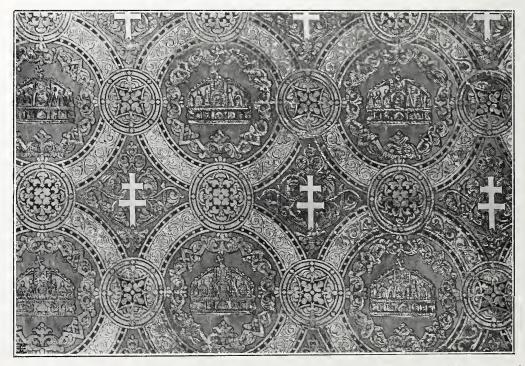
A kandallóval szemben levő ablakos fal közepére hármas osztású tükör kerűlt, – a szoba két választó falában vannak pedig a bejáró ajtók.

Az anyag, mely dominál és a szobának jellegét megadja, a fa, és e célra magyar diófát választottunk. A terem falait körülfoglalja 2'20 m. magasságú faburkolat (lamberia), amely alsó részében tömör, felső része pedig faragott

^{*} Megemlítendő, hogy e kandalló végleges helyén, a falfülkében mélyebben fog állani és nem úgy, mint az Thék Endre gyárában az ideiglenes felállítás alkalmával fölvett képünkön látható.

A SZENT ISTVÁN-SZOBA SARKA.

o o Budai o o kir. várpalota.

A SZENT ISTVÁN-SZOBA FALI KÁRPITJA. TERVEZTE HAUSZMANN ALAJOS TANÁR.

Készítette Haas F. és fiai aranyosmaróthi gyára. o

o o Budai o o kir. várpalota.

 oszlopocskákkal keretezett mezőkre van osztva, melyekben az Árpádházi királyalakok festményei készültek. A faburkolat felett alkalmazott lizének és oszlopok hordják a gerendás mennyezetet, mely gerendák közötti síkok szintén majolikalapokból vannak képezve. Az összes fa-alkotórészek stilszerű faragványokkal díszesek és részben aranyozva vannak.

A faburkolat és a mennyezet közötti falterületeket sötétkék szinű arany- és selyem brokát-szövet borítja, melynek román ornamentikáju motivumai közé a magyar korona aranynyal van beszőve.

Az ablakfüggönyök antik stolák alakjában készültek, bársony alapon, románstilű aranyhimzéssel, közbe szines kövekkel és gyöngyökkel kirakva.

A szoba padolata tölgy- és diófából berakott gazdag diszítésű parkettákból készült.

A tervező-építész legfőbb gondjai közé tartozik, hogy ki fogja tervét végrehajtani. — Ki lesz az a hivatott mester, — vagy kik lesznek azok az iparosok, a kik megértik eszméjét, és nemcsak a vállalkozó szempontjából itélik meg a munkát, hanem belemélyedve annak lényegébe, örömmel és szeretettel végezik a reájuk bizott részt.

Nekem e tekintetben nem kellett aggódnom, mert oly férfiakat hivtam föl a közreműködésre, a kikben már előre is meg volt a biztosítéka annak, hogy csak jót, csak kiválót alkotnak. A legnagyobb elismeréssel kell adóznom azoknak a kiváló művészeknek és iparosoknak, a kik e munka létesítésében közreműködtek és úgy a felhasznált anyag, valamint a foganatosítás minősége tekintetében oly művet létesítettek, a mely, azt hiszem, a külföldön is elismerésben részesül és a magyar ipar becsületére fog válni.

Első sorban a művészi alkotásokat kell fölemlítenem.

Roskovics Ignácz festőművész festette az Árpád-ház nagy alakjainak képeit. Ezek: Szent Imre (a szent ifjuság jelképe), I. Béla az 1051—1052-iki nemes háború lelke, Szent László, Kálmán, III. Béla, II. Endre, az aranybulla adományozója, Szent Erzsébet, IV. Béla Budavárának alapítója, Szent Margit, és III. Endre az utolsó Árpád. Az ő ecsetjét dicséri az ajtók feletti mezők két képe is: "Szent István alapítja a székesfehérvári templomot" és "Szent István megkoronáztatása".

A ki e képeket látta, csak bámulatát fejezheti ki a művész alapos tanulmánya felett, a ki korhűen kivánta ábrázolni királyi alakjait. Mennyi gondot fordított a ruházatra, az ékszerre, melynek legcsekélyebb részletére is kiterjedt a művész figyelme!

Itt minden részlet alapos tanulmányra vall és művészi virtuozitással van megfestve. Bátran állíthatom, hogy ezek a királyképek forrásműül szolgálhatnak a jövőben, az Árpádkori művészetre.

A szoba famunkáját *Thék* Endre készítette. Thék, a ki hazai faiparunk legkiválóbb képviselője, ez alkalommal is igazolta, hogy hirnevének meg tud felelni. Nem kimélt fáradságot, hogy rengeteg fakészletéből kiválaszsza a legjavát és abból készítse meg a szobát. A válogatott magyar diófa úgy szinével, valamint faragványainak finomságával tökéletesen megfelel a román stilus jellegének. A hatást fokozza a pontos összeépítés és a kifogástalan remek munka, melynek minden részén meglátszik, hogy szeretettel készűlt. A fa-alkotórészek közé betét gyanánt

alkalmazott s Roskovics királyképei után készűlt nagy majolika-lemezek s egyéb majolika-részek, valamint a nagy kandalló, Zsolnay Vilmos pécsi gyárából kerűltek ki. Mennyi munkával járt ez és hány próbára volt szükség, mig különösen az aránylag nagyméretű királyképek sikerűltek, hogy a majolika-lemezen levő kép hű utánzata lett az eredeti festménynek még a szinek árnyalatában is, ezt csak szakember tudja kellően méltányolni. De Zsolnay megküzdött minden nehézséggel és gyárának magas fejlődését és képességét fényesen beigazolta. A kandalló korona-párkányán alkalmazott Szent István mellszobrát *Strobl* Alajos tanár mintázta.

A fali aranybrokát szövet Haas Fülöp és fiai aranyos-maróthi szövőgyárában készűlt. Első eset, hogy hazánkban ily előkelő minőségű aranyselyem szövet gyártatott, és fényes bizonyítéka annak, hogy iparunk erre is képes, csak igénybe kell azt venni.*

A kárpitozás és bútor Gelb M. és fia diszítő műterméből kerűlt ki. Az ablakfüggönyökön alkalmazott plasztikus, igen gazdag aranyhimzés, mint kézimunka, nagy szorgalommal, a munka tehnikájának teljes ismeretével készűlt, és tanujelét adja, hogy e tekintetben sem állunk a külföld hasonnemű alkotásai mögött.

A padolat parkettje *Neuschloss* Ö. és M. gyártmánya, a bronz-csillárok és fali karok *Kiessling* Rezső budapesti bronzmíves készítményei, a kovácsolt bronzdiszítések pedig *Jungfer* Gyula műhelyének képességét hirdetik, az aranyozást *Scholz* Róbert festő, az összes modelleket pedig *Szabó* Antal szobrász készítette.

A szoba összes itt felsorolt munkái 92.000 frt költséget vettek igénybe. Végül pedig, amit már kezdetben kellett volna felsorolnom, a midőn a szobának művészeti részéről szólottam, még fel kell említenem, hogy a szoba összes részletezését *Györgyi* Géza építész munkatársam végezte, a ki ritka érzékével rajzolta azokat, és ha ez a munkánk sikert arat, — a megfelelő rész őt is megilleti.

Hauszmann Alajos.

B) A történeti csoport.

A párisi világkiállításon bemutatásra kerűlő s régi magyar lószerszámokon és fegyvereken kívűl főképen ötvösművekből és keramiai termékekből álló gazdag műipari anyagnak a huszárság történetére vonatkozó művekkel kapcsolatos kiállítása az iparművészeti múzeum nagy üvegcsarnokának mellső részében történt.

Bár e kiállításban a Királyhágón inneni ötvösművek közűl is szerepelt néhány példány, mégis a régi Erdély területéről származó magyar ötvösművek szerepeltek benne túlnyomólag, melyek fényes sorozatban mutatták be e hajdan virágzó művességnek korunkra maradt egyházi és világi emlékeit: az ereklyetartókat, úrmutatókat, kupákat, serlegeket, kapcsokat, billikomokat, öveket, násfákat s egyéb különböző használati tárgyakat.

^{*} Több lapban olvastam, hogy e szövet méterje 1000 frtba került. A tudosító tévedett, mert még nem is 100 — hanem csak 95 frt volt az ára.

• MENNYEZET-DISZÍTÉSEK • • • • • • • • TERVEZTE • • • • • • • • HAUSZMANN ALAJOS TANÁR.

o o Budai o o kir. várpalota.

• MENNYEZET-DISZÍTÉSEK. • • • • • • • TERVEZTE • • • • • • • • HAUSZMANN ALAJOS TANÁR.

A fényes sorozat, melyben háromszáznál több műtárgy volt kiállítva, elsősorban a párisi kiállítás magyar történelmi csoportja erdélyi bizottságának lelkes munkáját dicsérte, aminek elismeréssel kell adóznunk most is, a midőn e pompás műtárgyaknak terünkhöz mért rövid ismertetését eszközöljük. Ezt az elismerést annyival inkább sietünk kifejezni, mert a sok fáradságot igénylő gyűjtés Erdély számos kicsiny, elrejtett falusi templomából s az odavaló úri családok kincses-ládáiból oly ötvösműveket hozott össze, amelyek idáig teljesen ismeretlenűl lappangva, eddigelé szakértők szemei elé nem kerűlhettek.

Úgy fedezték fel azokat most hazai ötvösségünk régi dicsőségének késő hírmondói gyanánt, amivel nagy szolgálatot tettek művészettörténetünknek, mert minden egyes darab új meg új momentummal járúl hozzá a régi magyar ötvösség kérdésének tisztázásához; régen porrá, hamuvá vált donátorok és mesterek neveit hozza ismét napfényre s a maga egészében fényes dokumentuma annak a tündéri fénynek, mely a régi magyar egyházat és úri háztartást beragyogta.

A gazdag sorozatból kiragadunk néhány példányt, hogy azokat írásban és képben bemutatva, legalább halvány emlékét őrizhessük meg annak a fényes kiállításnak, melynek megtekintésében közel kétszázezer ember versenyzett egymással.

Elsőnek a *marosvásárhelyi* ev. ref. templom tulajdonát képező, ezüstből vert s aranyozott poharat mutatjuk be. Teste tizenkét oldalú s felső részében architektonikusan tagozott szép pánttal, alúl liliompártás gyűrűvel van övezve. Peremén, hat domborúra vert, hólyag foglal helyet, amelyek mindegyike az ajak számára egy-egy kis öblöt képez, mert az edény az úgynevezett *ablutiós* poharak sorába tartozik, amelyekből áldozás alkalmával a bort a hiveknek osztogatták. Az undor elkerülése végett osztották fel a pohár szájnyilását apróbb részekre, a melyeken keresztűl az ivás felváltva történt. A pohár a XVI. század elejéről származik.

Ugyancsak a XVI. század elejéről származik a *maros-szentkirályi* ev. ref. templom aranyozott ezüstkelyhe, mely hatkarélyú talpán, gombján és kupájának kosarán sodronyzománcos cifraságokkal van ékesítve.

E zománcozási teknika – legújabb kutatások szerint – *Velencében* a XIV. század folyamán keletkezett s a XV. század első tizedeiben jutott el hazánkba, a hol a legnagyobb mértékben s a legszebben kifejlődött, úgy, hogy a XV. századbeli magyarországi sodronyzománcos művek európai hírre tettek szert s messze földön keresett cikkek voltak. A szentkirályi kelyhen a drót finomsága, a virág- és levélmustrák pontos, ízléses kivitele, valamint a zománcok színharmóniája mesteri. Kár, hogy a kelyhet utólagos javítással szakavatatlan kezek eredeti formájától megfosztották, a mi a stílus felső részének szabályellenesen túlmagas s alsó részének törpe szerkezetéből szembeszökően kirí.

A segesvári ág. hitv. evangelikus templom XVI. századbeli részben aranyozott ezüstkelyhe a maros-szentkirályitól merőben eltérő műalkotás. A kehely minden ízében góthikus ízlésű; a nyél gyűrűi, a gomb s a kupa kosara oly áttört lombozatot ábrázol, mely egymásba fonódó ágaival harmónikusan oldja meg a nehéz feladatot, mit a művész, ki bizonyára erdélyi volt, maga elé tűzött.

A gyöngyösi Szent Bertalan-templom remekmívű aranyozott ezüstkelyhe ismét egy más, hazánkban nagyon is elterjedt teknikának a képviselője. A kehely az ú. n. filigránművek sorába tartozik, melynek fődíszét a kelyhet úgyszólván egész felületén elborító apró s vékony drótokból alakított köröcskék s egyéb, többnyire geometrikus ékítések képezik, amelyeknek érintkező pontjaiba apró fémszemecskék vannak beolvasztva.

Régi ötvöseink a középkor óta a XVIII. századig nagy előszeretettel gyakorolták a filigrán-művességet, amit ők sajátos kifejezésükkel "bőrtűs"-munkának neveztek el. Maga a gyöngyösi plébánia-templom a bemutatott példányon kívül még hét e fajta kehelylyel bír, melyek szépség és műbecs tekintetében valósággal versenyeznek egymással.

A kehely kora a XVI. század eleje.

Az úgynevezett "erdélyi" zománccal ékesített egyházi szerelvények között feltűnő helyet foglal el a *nagyszebeni* ág. ev. presbyterium tulajdonát képező nagy aranyozott ezüst úrasztala-pohár, mely, kupájától eltekintve, minden részében tiszta góthikus ízlésben készült a XVII. század hatvanas-hetvenes éveiben s így egyúttal tanúbizonysága annak, hogy a csúcsíves műízlés nálunk az egyházi művészetet még a XVII. század végén is foglalkoztatta.

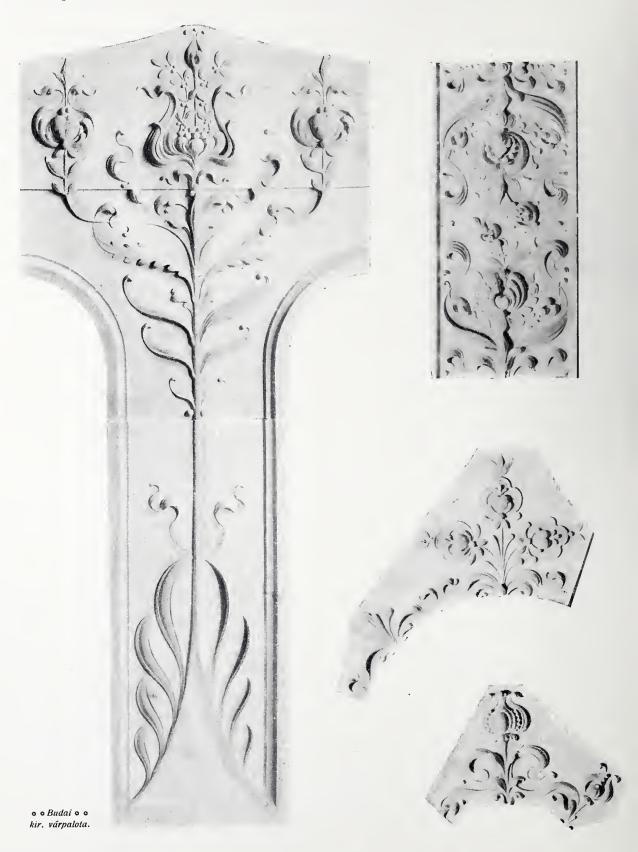
A szokatlan nagy pohár főékességét a gomb s a szár lemezein és a kupa gazdagon áttört kosarára alkalmazott zománcos virágok alkotják, mik gyöngéden kidomborított vörösréz alapon, kék, zöld, vörös, fehér és sárga szinekben pompáznak s "luminálva" vagyis felülfestve vannak.

Ez a sajátságos műgyakorlat az erdélyi zománc kifejlődésének későbbi fázisában, úgy a XVII. század közepe táján lép fel s a századvégi alkotásokon már nagyon megközelíti a miniature porcellán-festészet teknikáját.

A pohár történeti becsét emeli a talpa peremébe vésett eme fölirat: DIESEN KELCH LEST MACHEN ZVM HEILIGEN GEBRAUCH DER KIRCHE GOTTES H. ANDREAS FLEISCHER KON. RICHT. AVS SEINEN SVMP. ZV., amiből megértjük, hogy a poharat saját költségén isteni tisztelet céljára Fleischer András királybiró készíttette. Egykorú történeti források tanítanak meg,* hogy ez a Fleischer András már 1657-ben tanácstag volt Nagy-Szebenben s hogy ezt a tisztséget 1660-ban is viselte, amikor január hava 31-én Andreas Lächselsdörfer tanácsos társával együtt városát egy gyűlésben képviselte. Fleischer a XVII. század hatvanas-hetvenes éveiben lehetett királybiró, amivel a pohár keletkezésének ideje elég pontosan fixirozható. Nincs okunk kétségbe vonni, hogy a pohár nagyszebeni ötvösmester munkája. Erdélyben még a XVII. század második felében is az ötvösöknek pompásan megy a dolguk, egyébként lehetetlen lett volna oly nagy számban megélniök, hiszen 1657-ben 23 mester él és működik egymagában Nagy-Szeben városában. Miután nem bír a valószinűség látszatával, hogy Fleischer András, a nagyszebeni patricius és királybiró alkalmas művész létezése mellett ötvösművének elkészíttetése végett idegen városhoz fordúlt volna, a poharat nagyszebeni provenientiájúnak kell tekintenünk. A mester nevének megállapítása a jövő kutatás feladatai közé tartozik ugyan, de egyelőre szívesen fogadhatjuk a keletkezési hely fixirozását is, mert ezzel kétségbevonhatlanúl be van igazolva, hogy a luminált erdélyi zománcnak ezt az eredeti teknikáját a XVII. század második felében Nagy-Szebenben művészi készűltséggel gyakorolták az odavaló ötvösök.

Művészi báj, elegáncia és teknikai tökéletesség dolgában páratlan alkotás az *erzsébet-városi örmény templom* tulajdonát képező fedeles ezüstpohár, melynek szárát tunikába öltöztetett kiterjesztett szárnyu s jobb kezében koszorút emelő géniusz öntött alakja képezi. A talp domború mezőit, a kupa kosarát s a fedél laposan emelkedő szélét levelekkel gazdagon megrakott, ágakon ülő virágok diszítik, a melyek közűl az előbbiek keretes mezőkben, az utóbbiak keretek nélkül erdélyi zománccal vannak megtöltve s művészi kezekkel luminálva. A kék, fehér, sárga, zöld és vörös zománcszinek összhangja a lehető legbájosabb s magának az egész műnek kivitele oly mesteri, hogy messze földön ritkítja párját. Pompásan sikerűlt reprodukcióját ötszínnyomatú fametszetben, mi Morelli Gusztáv tanár intézetében készűlt, mellékletképen csatoljuk s csak azt sajnáljuk, hogy a kiváló

^{*} Paulus Brölfft: Wahrhaftige Beschreibung stb. Trauschenfels: Deutsche Fundgruben zur Geschichte Siebenbürgens. (Neue Folge). 386. old. – Karl Albrich: Die Bewohner Hermanstadts im Jahre 1657. Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde. XVII. köt. 268. old.

ooo mennyezet-diszítések. ooo terv. hauszmann alajos tanár.

A VÁRADI BIBLIA KÖTÉSE.

OOO A KOLOZSVÁRI OOO

OO EV. REF. TEMPLOM OO

OOO TULAJDONA. OOOO

• • ABLUTIOS POHÁR. • • A MAROS VÁS ÁRHELYI
• • EV. REF. TEMPLOM • • • • • • TULAJDONA. • • • •

mester nevét, a magyar ötvösművesség dicsőségére ez alkalommal nem közölhetjük olvasó közönségünkkel.

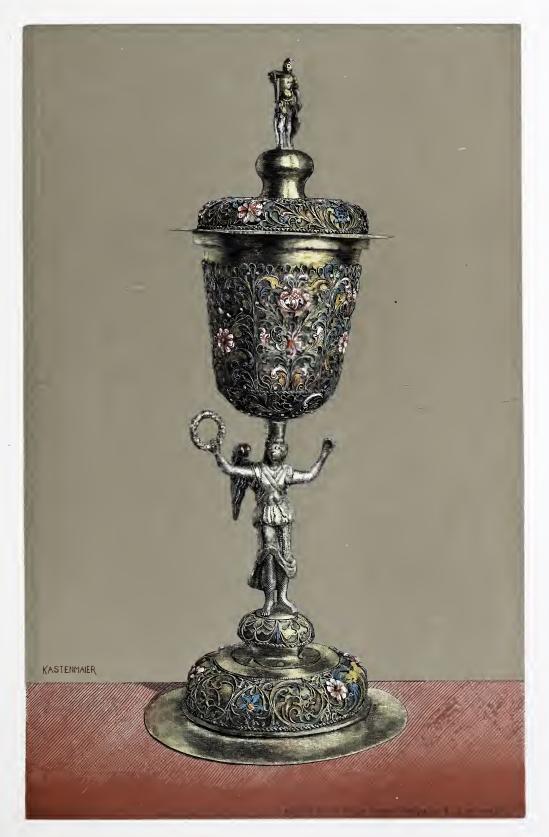
Az egyházi szertartáshoz való edények sorozatát a *zalatnai* ev. ref. egyház tulajdonában levő fedeles ezüstkupával fejezzük be. Ennek hengeralakú testét trébelt művű lombozatok között szárnyas gyermekalakok diszítik, melyek leleményesen vannak a kompozicióba beleillesztve. A kupa rendeltetését és donátorát a talp fölötti perembe bevésett eme felírás határozza meg: székely lászló csináltatta ez edényeket a sz. sacramentvmnak kiszolgáltatására. Ember, jövendőben a kinek kezedben akad, más szükségére ne fordicscsad, hogy el ne vesz boldizsar királylyal. dan. cap. v. a. 1680.* A kupa mestere a nagyszebeni *Hann Sebestyén*, mit a peremre ütött mesterjegy igazol. Hann 1644-ben született, 1675-ben lett mesterré s 1713-ban mint hírneves mester húnyt el Nagy-Szeben városában. Művei közűl idáig tizenhat darab volt ismeretes. E kupa s a donátori felirat többes számában rejlő kehely, mely szintén a zalatnai templomé, tizennyolcra egészíti ki ezt a számot. E sorozatban különös érdekkel bír a zalatnai fedeles kupá, mert korra nézve ez a legidősebb ötvösmű, mit Hann Sebestyéntől idáig ismerünk.

A régi magyar ötvösség a könyvkötészettel párosúlva s néha művészetben egymással versenyre kelve, valóságos remekműveket hozott létre, miknek egy kiváló példáját a kolozsvári ev. ref. templom tulajdonát képező könyv kötésében láthatjuk, amely a maga táblái között a váradi könyvnyomdászat utolsó termékét, a Váradi bibliát rejti, melynek nyomtatását a Váradról kibujdosott Szenczi Kertész 1661-ben fejezte be Kolozsvárott, A chagrin bőrlapon renaissance keretekben díszedényből kinövő, levelekkel dúsan megrakott ágakon stylizált szekfű-virágokat látunk bepréselve, míg a levelek s a cartoucheok közötti területeken apró, a nefelejcs-virághoz hasonló körkörös díszek foglalnak helyet. A középső nagy keret alatt és fölött egy-egy köralakú medaillonban nyolc apró lángoló szívből alakított motivum van előállítva, melyeknek középpontjában a nefelejcs-virágalak megismétlődik. A tábla négy sarka, középső kerete és két kapcsoló pántja aranyozott ezüstlemezekkel van kiverve. Ezeken az ötvös gazdag lombozat között stilizált virágokat s egy-egy angyalfejet használt fel diszítés gyanánt. Mindez a kötéssel együtt elsőrendű mesterremek s minden valószinűség szerint kolozsvári mestereknek a munkája, a hol a XVII. század hatvanas-hetvenes éveiben a stilizált szekfüveknek könyvkötési díszekhez való felhasználása eléggé ismert dolog.

Ábrában bemutatott ötvösműveink utolsó példányát egy úgynevezett vőlegény- és menyasszonypohár képezi. A pohár öblösebb felét széles szoknyás nőalak alkotja; a pohár másik része kisebb, tengelyen forgó és dézsát utánzó edény, melyet a hölgy két kezével feje fölött tart. Az ilyen poharak divatja Németországban keletkezett s tréfás szerepük abban állott, hogy a pohár mindkét részét szinűltig megtöltötték borral s az öblösebb edényből a férfi a bort az utolsó cseppig kiinni tartozott a nélkül, hogy a kisebbikből egy csepp is kiömlött volna, mire a poharat hölgyének nyujtotta át, ki a kisebb edényke tartalmát ürítette ki. Németország behatása révén ezek a poharak bőséges számmal terjedtek el nálunk, sőt itthon is készültek belőlük példányok, a minő példáúl a szóbanforgó, mely a nagyszebeni Bruckenthal-múzeum tulajdona.

A keramiai alkotások csoportjában huszáralakokkal diszített korsókat, kancsókat és fayencelapokat állított ki a rendező-bizottság. A korsók között legérdekesebb az iparművészeti

^{*} A vonatkozott szöveg Dániel próféta könyvének V. részében az 1–31. versben foglaltatik s Balthazár kháldus királynak esetére vonatkozik, a ki az atyja, Nabukodonozor király által a jeruzsálemi templomból elvitt szent edényeket egy dorbézolás alkalmából főrendeinek engedte át.

FEDELES SERLEG.

Az erzsébetvárosi örmény kath. egyházközség tulajdona. Morelli Gusztáv tanár vezetése mellett metszette Kastenmaier György a m. kir. iparművészeti iskola növendéke.

múzeum tulajdonában levő öblös példány, a melynek oldalán tizenhetedik századvégi kuruc és labanc-vitézek tusája van sokszinű zománcfestéssel ábrázolva e felírások kiséretében: NIX PARDON! NE FÉLJ PAJTÁS, MAJD ADOK! Meisseni porcellánból készűlt kis huszárszobrocskák, ólomkatonák, bábsütő-minták s egyéb apróbb, a huszárság történetére vonatkozó régi iparművészeti alkotások egészítették ki a kiállítás e csoportjának érdekes emléktárgyait, a melyek bizonyára Párisban is osztatlan tetszésben fognak részesűlni s a régi magyar iparművészet emlékét a világ nagy nemzetei előtt méltóképpen fogják képviselni.

Mihalik József.

C) A párisi kiállításra küldendő műipari tárgyaink bemutatása alkalmából.

A párisi világkiállításon bemutatandó és sokat emlegetett huszártermünk képein és történeti tárgyain, valamint néprajzi kiállításunk egy részén kívül, néhány napra művészi ipari tárgyaink egy csoportja is látható volt az iparművészeti múzeumban; és ez alkalommal az iparművészeti iskola és az állami ipari szakiskolák is bemutatták tanulóiknak ugyancsak Párisba küldendő munkálataikat.

Ez alkalommal szokatlanul sokan jöttek el a kiállítottak megtekintésére. Meglátszott, hogy a "Páris" névnek még ma is mily nagy a varázsereje. De hogy az érdeknek e sajátságos és rendkívüli jelentkezését más is okozta, az bizonyos. A hazafias önérzet is valami, s felébresztéséről a huszárteremmel kapcsolatosan már előzőleg történt gondoskodás. A sajtó nap nap után közölt valamit a huszárteremről és legközelebbi bemutatásáról; s sokakat csakis ez vonzott oda. Nem célunk itt a huszárképről mint dekorációról szólni; csak annyit említünk, hogy hatását, valamint a műipari tárgyak csoportjának érdekét csökkentette az a körülmény, hogy a képet egész környezete nélkül, a kiállításra kerülő szobaberendezéseknek pedig nagyobbára csak részeit láthattuk. De így is mindenki érdeklődéssel szemlélte az ujdonságokat.

Nem szükséges itt az egyes kiállítók munkáinak méltatásába bocsátkoznunk; hiszen minden együtt sem volt; és Párisban, a hely színén az összeség másként is fog mutatkozni, tehát majd ott vagy utána, úgyis lesz alkalom holminkról és velejáró egyebekről bővebben szólani.

Ez alkalommal elég legyen kijelentenünk, hogy a kiállított munkák ipari vagyis tehnikai szempontból, a mennyire látható volt, néhány kivétellel majdnem kifogástalanok. Ezt úgy a bútorasztalos munkákról és fafaragásokról, a fém- és ötvösmunkákról, a kerámikai és részben az üvegmunkákról, valamint a bőrdíszművekről és a szőnyegszövésekről el lehet mondani.

Más kérdés azonban a *művészi*. Majdnem valamennyi munka új, és jobbára egyenes megrendelésre készült; így keletkeztek a tárgyak tervezetei is: közvetlenül a párisi kiállításra. Mi sem természetesebb, mint hogy a megrendelő és tervező szemei előtt az a bizonyos modern jelleg lebegett; erre törekedtek ők, mert Párisba idejét mult régit küldeni nem lehet, tehnice bármily jól legyenek is megcsinálva a tárgyak. Tehát a fősúly a mikéntre, a megjelenésre, a külsőre van helyezve.

Már most nézzük csak, hogy milyen az a bizonyos "új" kiállítási tárgyainkon. Jellege általában többféle. Csoportokba foglalni legcélszerűbben tán úgy lehetne, hogy ha az első csoportba az önálló jelleggel bíró ama tárgyakat soroznók, a melyeknél a nemzeti vonás eltünő, a második csoportot a magyaros nemzeti jellegre való törekedés nyilvá-

A SEGESVÁRI ÁG. EV. HITV. EGYHÁZ

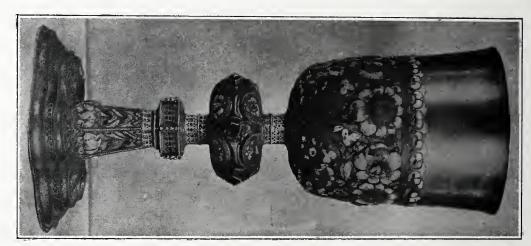

ERDÉLYI ZOMÁNCCAL ÉKESÍTETT ÚRASZTALI

•••••••••••• POHÁR. •••••••••

A NAGYSZEBENI ÁG. HITV. EV. PRESBYTERIUM

0000000000 TULAJDONA. 0000000000

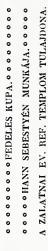
• SODRONYZOMÁNCCAL ÉKESÍTETT KEHELY.

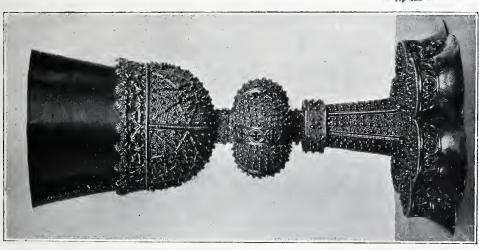
A MAROS-SZENTKIRÁLYI EV. REF. TEMPLOM

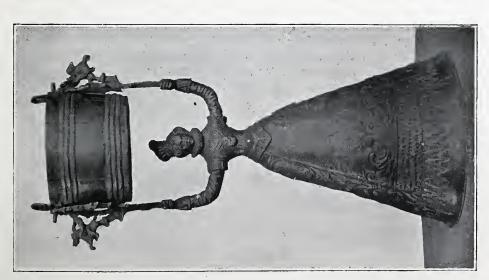
• • • • • • • • • • • • • TULAJDONA. • • • • • • • • • • •

nulásai alkotnák, végül a harmadik a formai utánérzések vagy utánzások csoportja lenne. Egyéb átmeneti jellegű tárgyaktól eltekinthetünk. Mindegyiknek többé és kevésbé sikerült alkotásait láttuk; és sajátságos, hogy a tervezőknek majd mindegyike a mondott irányok hol egyikét, hol másikát követi. Ingadozik a fiatal nád, mert hol ez, hol az a szellő üti meg; gyenge a növése, hajlékony, és tartunk tőle, hogy itt-ott a sok hajlongástól kidül majd egyik-másik szála a nádnak.

De hát ki is állíthatja azt, hogy tervezőink valamiféle különleges művészi nevelésben vagy támogatásban részesültek volna. Hiszen fiatalok ők; mint "modern" tervező művészek összevissza pár évesek: ép a hány éves az újabb műipari mozgalom és a nyomában keletkezett folyóirat áradat. Mit is várhatunk tőlük hát egy-kettőre? Az ő új "modern" művészetük nem sokban — s mint ami igen természetes — legfeljebb külsőségekben külömbőzik a régitől. Nem is tudtak volna a némileg új formákkal elbánni, ha az igazi művészet tápláló jó anyateje már annakelőtte nekik erőt, értelmet nem adott volna.

Az a kérdés foglalkoztathat tehát most, hogy sikerült-e ily körülmények között a kivánt új? vajjon a kormánybiztosság részéről rendelkezésre bocsátott 60,000 korona nem kis áldozat árán megszerzett művészibb színvonal tényleg az lett-e, amit reményleni lehetett, s mint olyan kiállításunk előnyére vált-e. Kétséget nem szenved, hogy kiállításunknak előnyére vált és e színvonalra való törekedésre szükség is volt, a menynyiben ilyen ügyet: a bizonyos művészi színvonalon álló tervezeteknek beszerzését csak úgy a véletlenre bízni nem lehet. E tekintetben az ezredéves kiállítás tapasztalata, most értékesíthetők voltak ugyan; csakhogy mégis az idő rövidsége a munkát tetemesen megnehezítette.

A kiállítottakból örömmel láthatta a közönség, hogy vannak ügyes embereink – tervezők és iparosok egyaránt, akik a reájuk bízott feladatokat nem siker nélkül oldották meg. Az a körülmény, hogy e néhány emberünket, akiknek most újabb alkalmat adtak képességüknek bemutatására, munkájuk után már azelőtt is ismertük, az nem korlátozhat elismerésünk kifejezésében. Sőt érdekes volt megfigyelni, hogy ők, akiknek korábbi működése a maitól némileg eltérő volt, az újabb művészeti áramlattal és újabb feladatokkal szemben hogyan viselkedtek.

Ma, amint említettük, a "modern" dominál. Feléje, eme több tekintetben bizonytalan jövőjű irány felé hajózik hát, aki csak akar; oda, ahol végeredményeket vagy csak komolyabb nemű időleges eredményt általában (Anglia kivételével) most nem igen fogunk találni, sem Párisban, sem egyebütt: mert semmi több, mint átmeneti vagy meginduló munkálkodás az, amit nap nap után látunk, s legfeljebb pillanatnyi sikerekről, meglepetésekről, ötletekről lehet szó. De hogy ezek miként válnak be, mennyire lesznek életképesek, belőlük hol és mi marad meg, mi ölt állandó alakot, — az még csak a jövő titka.

Egy, az bizonyos: hogy a modern műipari vajudásnak és munkának a főhaszna a tanúságaiban rejlik; az érték ezekben van, s ezek képezik fundamentumát jövőjének. Ha tehát tervezőink mint magyar művészek jelennek is meg a versenytéren, ezt szintén szem előtt kell tartaniok avégre, hogy a magyar szellem modern nyilvánulása összeségében oly alakot öltsön, a melyre az egész világon mindenki mint modern és jellemzetesen magyarra ismerjen. Ez célunk legyen, erre törekednünk kell; s itt a művészi ambiciónak felette tág tere nyílik. Nálunk pedig ez már azért is könnyebb, mert a nemzeti elemeknek — ha ezek mindjárt csak jelentéktelen ornamentek volnának is — művészies érvényesítésével önálló sajátos jellegre szert lehet tenni. De itt egyszersmind figyelmeztetésképen utalunk arra a sokszor tapasztalt balhitre, amely szerint a magyar stílust a magyar ornament teszi. Korántsem. Ami pl. subaornament, az még távol áll

attól, hogy művészeti magyar stilus legyen. Ha a kettő azonos volna, akkor magyar stilusunk kérdése már régen megoldott kérdés lenne. Pedig az még csak a jövő feladata. Ez említett előnyök tervezőink úgyszólván valamennyiét többé-kevésbé már régebben serkentették és serkentik is folytonosan. Faragó, Hirschler, Horti, Spiegel, Förk, Várdai, Hollós, Györgyi G., Háry, Nádler, stb. ismert nevű művészeinknek nem egy sikerült alkotása erről tanúságot tehet. De — egynek kivételével — ők mindnyájan ezt az irányt művészi ihlettel ugyan, de nem kizárólagosan, hanem egyebek mellett kultiválják. Majdnem fordítva áll a dolog az említett kivételnél: — Faragó Ödönnél. — Ennél a tehetséges művésznél feltűnése óta máig következetesen ugyanegy jellegű koncepció, diszítési eljárás, szóval modor az uralkodó; úgy, hogy Faragónak eredetisége előttünk ma már kétségbevonhatlan. De minden sokoldalúsága mellett, egy-két segítőjével most ő sem képviselheti majd a magyar bútor- vagy diszítőstilust a külföldön.

Mi másképen állana már ma is a dolog, ha úgy mint ő, magyar tervezőink többije is, ahelyett, hogy az idegen formák variálásával saját nemzeti és egyéni alkotó erejük ilyetén gyöngítése helyett, ha csak 5–10 év óta a nemzeti magyar jelleg megalkotásához munkájukkal hozzájárultak volna; — ha mostanáig országszerte egész nagy sora a hasonló természetű munkáknak rendelkezésre állana, a melyekből idővel talán tipusok alakulnának és így a diszítési modorra, a színezésre, tagozásra s több efélére, mint nemzeti magyar stilsajátságokra máris következtetni lehetne, — mi másképen dolgoznánk ma és készülhetnénk a párisi kiállításra!

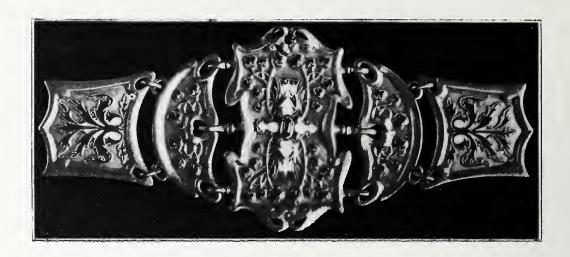
Igaz, hogy ez is csak kísérletnek volna tekinthető. De hát utóvégre is: mi nem kísérlet ma műipari téren? és mi van széles e világon kész dolog, amit kisérletek meg ne előztek volna? Ennek reánk nézve legalább alapgondolata, háttere és közelebbi érdeke lenne, — mindenesetre több, mint az idegenből vett formákkal elbánó ama "modern" művészetnél, s a mely mögött a "modern"-ség — tehát időlegesség — tekintetében a mienk egy lépéssel sem volna hátra.

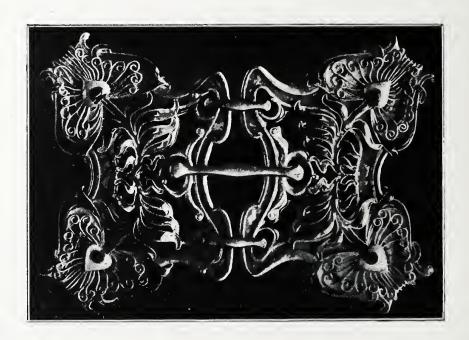
Az elmondottak után tartunk attól, hogy egynémely szíves olvasónk a sorok között a modern művészeti áramlatnak ha nem is halálítéletét, hanem legalább visszautasítását fogja kiolvasni. E gyanakvó olvasó megnyugtatására ki kell mondanunk, hogy az új mozgalomtól elzárkózni, vagy azt visszautasítani eszünkbe sem jut. Sőt ellenkezőleg, valóságos Isten áldásának tartjuk a művészetre és fiatal ujraszülöttére, a művészi iparra nézve. Akinek szeme van, az világosan láthatja, hogy hány makacs előítélettől szabadult meg az új törekvések nyomán a művészet, és hogy e mellett mennyi életerő jelentkezik a szabadabb mozgásban. Igenis, életerő és szabadság kell a művészetnek, hogy emelkedjék, hogy felújuljon. Csakhogy úgy mint a szabadság általában, úgy a művészet szabadsága sem való mindenkinek.

Tudjuk, hogy a régi előítéletek helyébe újak fognak lépni; sőt jól szemügyre véve a dolgot, azt észlelhetjük, hogy máris kezdenek lépni és előhirnökei mind többen jelentkeznek. Napjaink erkölcstelen színezetű világának művészetében máris visszaélésekkel, utálatos fattyúhajtásokkal találkozunk, a melyeknek a művészethez ugyan semmi közük, de magukat azzal a világ előtt azonosítják, helyébe tolakodnak és úgy mint az élősdiek, táplálójukat megrontják. Jól külömböztessük meg tehát t. olvasó a művészetet új mozgásában és az őt épen ebben akadályozó, valamint a lényegét, természetét diszkreditáló megrontó elemeket.

Sok elővigyázattal kell tehát saját új művészetünket gondozni; vigyázzunk fejlesztőire, segítőire, a művészekre, munkásságukra és legyünk különös tekintettel igényeinkre, szükségleteinkre, hogy össze ne téveszszük magunkat másokkal.

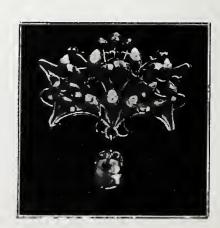
Épen azért meg nem állhatjuk, hogy e kis elmélkedő kitérések után ez alkalommal még egyről ne szóljunk: az általános vélemény fejlesztéséről és irányításáról. Jónak

ZOMÁNCOS • • • ÉKSZEREK.
• TERVEZTE • HORTI PÁL. • KÉSZÍTETTE • HIBJÁN SAMU.

ZOMÁNCOS NŐI NYAKLÁNCOK.

••TERVEZTE HORTI PÁL.••

KÉSZÍTETTE HIBJÁN SAMU.

véljük ennek felemlítését is, hogy rámutassunk ama felületes itélők önérzetes kijelentésekre a melyekkel magyar műiparunk dicsőségét már előre világgá kürtölik. Érezzük, hogy kényes kérdésbe fogtunk. De utóvégre is, hol szóljunk ilyen dologról, ha e helyütt, egyedüli művészi szaklapunk hasábjain nem. Jól tudjuk, hogy a "Magyar Iparművészet" egyedül magában nem lehet vezetője, irányítója a magyar műiparnak (mert ehez rajta kívül sok más hasonlóképen fontos tényező szükséges); hanem őre, védelmezője nagyon is lehet; ez egyik kötelessége is.

Mit szóljunk tehát például ahoz, ha valahol egy kis üvegtárlóban három embertől való bőrmunkáról szólva, csak úgy odamondják, hogy a "magyar bőrműipar"; — vagy ha egyre-másra a "magyar bútoriparról", annak művészi voltáról és fejlettségéről olvasunk; — mi az, ha a magyar művészi ipart a legmesszebb menő igények kielégítésével hozzák kapcsolatba? Mit jelentsen végre az, hogy: nem félünk a párisi kiállításon az összehasonlításoktól, — büszkén lépünk a sorompóba — stb. stb.?

Nekünk úgy tetszik, mintha ez állítások, a melyek papiron kinyomatva az olvasó közönség ezreinek irányadóul, tájékozásul és oktatásul kellene hogy szolgáljanak az országban, a véleménynek és ítéletnek, megengedem, hogy jóakarattal, de túlságosan impresszionista módon és kellő tájékozottság nélkül való formulázásából támadnak. Céljuk ugyan nincsen; de eredményük — persze akaratlanul — mégis félrevezetés. Bővebben erről szólni itt most nincs módunkban és nem is szándékunk. Azt hisszük, hogy egy kissé több szerénység és lelkiismeretesség ebben a dologban csakugyan nem ártana, mert e téren még nagyon de nagyon sok a tenni való.

Csak egyet akarunk megjegyezni. Fejlődésről most, rövid néhány évi és csakis egy helyen — a Magyar Iparművészeti Társulatban — megindult munka után szólni egyáltalában nem lehet. Fejlődést ez még nem jelenthet. Majd csak évek hosszú során át, az országbán szerte-széjjel működő ily társulatnak vagy fiókbizottságnak tervszerű együttműködése után remélhetőleg fejlődik a magyar művészi ipar az egész vonalon.

Mindaz, amit kevés kivétellel mint megrendelt alkalmi dolgot most Párisba küldünk, tulajdonképen egy ígéret, egy fogadás képében jelenik meg előttünk és legközelebbi munkánk kezdetének határköve, záloga. De egyszersmind biztosítéka annak is, hogy a munkára képesek leszünk és hogy annak folytatása is lesz. Ez tény; és mint ilyen tiltakozást rejt magában a kifogásolt öndícsérő kitételekkel szemben.

Azért csak szálljunk magunkba és szép szerényen várjuk meg a nagy világ versenyét a század fordulóján; és aztán, — de aztán! — dolgozzunk, célzatosan, kitartással, csöndesen; s ne csak produkciós vizsgára készítsük holminkat, hanem az élet, a ház, a magyar család számára. Amíg ezt meg nem tettük, addig keveset tettünk a magunk művészetéért és saját magunkért. Ha művészetünk ezeknek a kívánalmaknak, feltételeknek teljesen meg nem felel, akkor az egész elhibázott dolog. Ennek szem előtt tartását tehát mindenekelőtt el ne mulaszszuk.

És most ennek révén térek át *m. kir. iparművészeti* és *ipari szakiskoláink* kiállítására. *Ipari szakiskoláink* együttes kiállításán egy szalon, egy ebédlő és egy férfi dolgozószoba berendezése, valamint egy csoport himzés és csipke kerül bemutatásra. Valamennyi tárgy előzetesen, meghatározott program alapján, az állami ipari szakiskolákban készült. Tehát a kiállítás a kész tárgyakkal azt tünteti föl, hogy a magyar állami ipariskolákban az oktatással mire képesek. Megjegyezzük, hogy a tárgyak terveit részint megbízás után szerezték be és kivitelükre az egyes iskolák felsőbb helyről megbízást kaptak. Ebből is látható, hogy nem az iskolák, hanem az iskolákban készült dolgok kerülnek bemutatásra.

Jól tudja bárki is, hogy iskolát, iskolai működést, annak életrevalóságát kiállításon egyáltalán bajos bemutatni. Amit a kiállítottakból nem lehet kilátni, az rendesen ama bizonyos eleven erő, amely az iskolát élteti és mozgatja. Ez lehetett egyik fő indító oka annak, hogy mértékadó helyen a régi szokásos sablontól eltérőleg a bemutatásnak most ezt a módját választották.

Ipariskoláink egyes tárgyai, magukban véve nagy gonddal és figyelemmel készültek; de a tervezetek itt sem mindig a legszerencsésebbek, s egynehány dolgot, mint p. a görög edénypéldányokat, bátran el lehetett volna hagyni; helyettük inkább helyén lett volna hazánk számos vidékén jellemzetes agyagiparának épen az ipariskolák utján való művelését bemutatni. Mit keresnek e kicirkalmazott görög ékítményes dolgok a párisi kiállításon? Ez is illusztrálja azt, hogy kész tárgyak után sem lehet ipariskolát megítélni. Vagy tán ebben az esetben lehet?

A tárgyak általános karaktere itt — s ezt jól esik konstatálni — valami magyarféle, ami megint első sorban Faragó Ödön alkotó képességét igazolja; de hogy ezek a dolgok ebben az összeállításban odakünn a nagy versenyen hogyan állják meg a helyet, az majd ott dől el.

Amit az iskolákról általánosságban mondottunk, az az egészen másként, t. i. az általán megszokott és ismeretes módon bemutatkozó *iparművészeti iskolára* nézve is áll; vagyis a bemutatott munkálatok után ezt sem lehet megismerni; mert valójában az iparművészeti iskola is csak otthonában, működése közepette volna megítélhető.

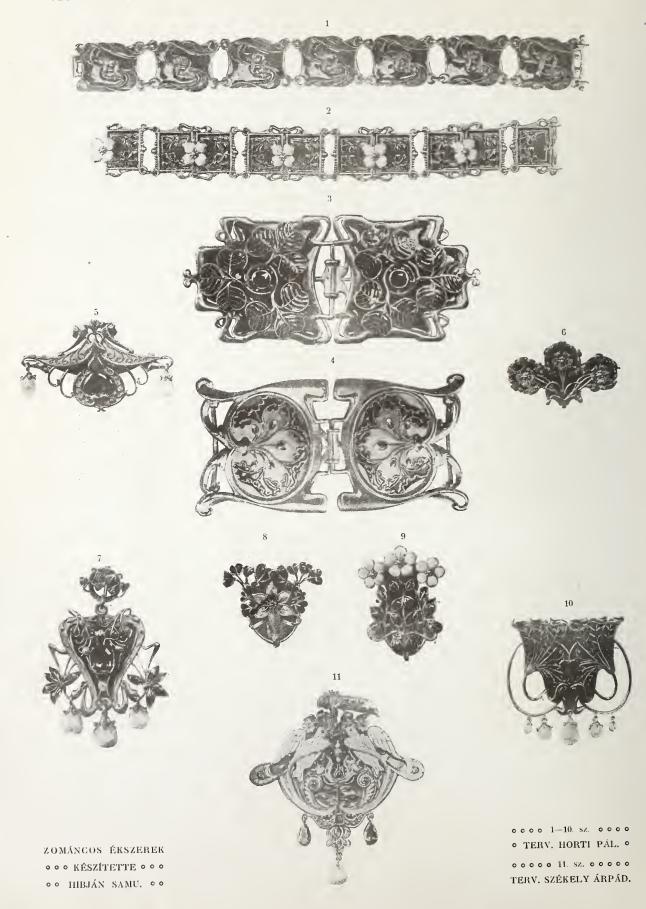
A terjedelmes kiállításból konstatálhatjuk a haladást, nevezetesen az ornamenttanulmány egyik részében. De ugyanitt hiányok is vannak; így például az emberi alak dekorativ célokra való alkalmazásának tanulmánya teljesen hiányzik; hiányosak a stilisztikai tanulmányok; nem látjuk az építészeti tanulmányoknak dekorativ célokra való alkalmazását sem. Haladásnak kell azonban nevezni a természetnek közvetlenebb és általánosabb felhasználását ornamentális célokra is; valamint azt is, hogy az iskola a művészi ipar modernebb áramlatának jó szellemétől sem idegenkedik annyira, mint még rövid idővel ennekelőtte. Iskola természetesen az elhamarkodástól tartózkodik; mert hova is jutnánk, ha az iskola is csak úgy hamarjában minden legkisebb új dologba, áramlatba beleugranék. Az iskolának tisztába kell jönni azzal, vajon az újabb dolognak tanulmányát a szükség megköveteli-e vagy nem. Ha meggyőződésből dolgozik, akkor jól is dolgozik; csak kelletlenül ne tegye; az utánzás persze szintén semmit sem ér. Ez a kérdés tehát az iskola működésére és hatására nézve igen fontos.

A magyar népipari diszítő elemek tanulmánya is idetartozik; ezt sem lehet csak úgy akaratunk ellenére megszeretni; érzék kell ehhez is, valamint meggyőződés és áhitat; mert a művészet legkisebb rejtekéhez is csak ezen az úton férhetünk. Csak jól esik tehát látnunk, hogy a m. kir. iparművészeti iskola e sokaktól mellőzött, de egyszersmind sokat igérő apróságokkal is gondosabban kezd törődni.

Mindent összevéve, a kiállítás a tájékozott szemlélőre azt a benyomást teszi, hogy az iskola a haladás, az egészséges fejlődés útján van.

Csízik Gyula.

ZSOLNAY • • • • EOZIN VÁZÁK.

••• SZIVARTÁRCÁK ••• FARAGÓ ÖDÖN RAJZA UTÁN KÉSZÍTETTE TULL VIKTOR.

MINTÁZTA FÜHRER RIKÁRD. •
••• BRONZBA ÖNTÖTTE •••
A BESCHORNER-FÉLE ÖNTŐDE

A m. kír. iparművészeti iskola kiállításából.

MINTÁZTA SZŐDY SZILÁRD.

••• KISPLASZTIKAI •••

•• III. SZAKOSZTÁLY. ••

Az ötszáz frankos állami aranyérem nyertese. A mint már a legutóbbi számunkban előre jeleztük, a magyar királyi vallás- és közoktatásügyi minister a magyar iparművészet kitüntetésére alapított aranyérmet az Orsz. Magyar Iparművészeti Múzeumnak 1899. évi karácsonyi kiállítása alkalmából Horti Pál rajztanárnak és festőművésznek adományozta a hazai iparművészetnek fellendülése érdekében kifejtett kiváló és sokoldalú tevékenységeért.

Kinevezés. A magyar királyi vallás és közoktatásügyi minister Hencz Károly földmivelésügyi m. kir. ministeriumi kezelő díjnokot az orsz. m. kir. iparművészeti múzeumhoz tollnokká kinevezte.

Az ipari munkások képzésére szervezett vasárnap délutáni ingyenes előadások téli ciklusa március hó 11-én fejeződött be. A sorozatban összesen 17 előadás volt, melyeket Radisics Jenő igazgató és Mihalik József múzeumi őr tartottak, felváltva magyarázván a múzeum kiállítási anyagát az ipari munkásoknak. Az összes látogatók száma 9211 egyénre rugott, mely szám a tavalyihoz képest 2381 egyénnel nagyobb összeget mutat, a mi az előadások közkedveltségének legilletékesebb bizonysága gyanánt szolgálhat.

Az iparművészeti múzeumban f. é. február hó 20-ától 25-éig bemutatott próbakiállítást, 44 nyitási óra alatt, összesen 163,200 egyén látogatta meg, egy-egy órára tehát átlagosan 3700 látogató esik. E roppant mérvű látogatottság a maga nemében páratlanul áll a hazai kiállitások történetében. Sajnálni való azonban, hogy a közönségnek jó része s mondhatnók intelligensebb része, éppen a szinte életveszélyes nagy tolongás miatt nem nézhette meg a látni valókat. Ennek pedig elejét lehetett volna venni, ha egy-két napon át belépő dijat szedtek volna mint azt többen, éppen az intelligensebb körökre való tekintettel ajánlották.

Az orsz. magy. iparművészeti műzeum ismeretterjesztő ingyenes előadásainak második ciklusa f. é. január 26-án Gróh Istvánnak "Modern és magyar stilus" című előadásával vette kezdetét. Előadó szerint a XIX. századot, a legutóbbi egy-két év leszámításával éppenséggel nem lehet a művészi invenció századának tekinteni, de e század annál buzgóbban tanulmányozta a történelmi stilusokat, kezdte a görögön és megteremtetette az u. n. empire-ízlést. Folytatta a gótikán, olasz-, német-renaissanceon és barokkon. A tervezőknek és a

^{*} Az aktuális anyag sokassága miatt a most kiszorult többi rovatot csak a legközelebbi számunkban közölhetjük.

A szerk.

művészi iskoláknak nem volt más céljuk, mint hogy minél jobban beleéljék magukat egy-egy rég elmult kor formavilágába. Ennek következménye az az új áramlat, amely az iparművészetben nemcsak szóval, de sikerült alkotásokkal is hirdeti, hogy jogunk van a korunknak és felfogásunknak megfelelő új formákhoz. Az új irány, bár anyagát legnagyobb részt a természetből veszi, nem nélkülözheti a stilizált formákat. A primitiv népies stilusok elemeit is szivesen dolgozza föl és ezért nemzeti ornamentikánknak is van befolyása jövő stilusunkra. A laza, még renaissance befolyásra mutató XVII. századbeli himzések, de még inkább az újabbkori, teljesen eredeti népies diszítményeink a leghasznavehetőbb elemek gazdag gyűjteményei. Valószinű, hogy iparművészetünk idővel ezek nélkül is sajátos nemzeti szinezetű lesz, azonban mégis nagy mulasztás lenne, ha a mostani kedvező alkalom ötletéből elmulasztanók nemzeti diszítő művészetünk multját és jövőjét összekapcsolni. Előadó részint az iparművészeti, részint a néprajzi múzeum gazdag himzési gyűjteménye tárgyain természetben is bemutatta azokat a mintákat, a melyeket a modern magyar iparművészetben sok szerencsével fel lehetne használni. – Dr. Czobor Béla egyetemi tanár február hó 9-én, 16-án és március 2-án tartotta meg előadásait "A kereszténység az iparművészetben" címmel. Bevezetésül ismertette a kereszténység fellépésének korszakot alkotó jelentőségét a történelemben és a művészet terén. A klasszikus Róma művészete mélyen aláhanyatlott, amikor a pogány vallás erkölcseitől, melyeknek szolgálatában a művészetek kimerültek, egészen elütő világnézetet hirdető új tanok hihetetlen gyorsasággal tért hódítottak a hatalmasok palotáiban és a szegények kunyhóiban egyaránt. A kereszténység üldözése korában készült földalatti üregek (katakombák) az őskeresztény-kor művészetének valóságos kincsesbányái. A falak festményekkel voltak diszítve, melyhez hasonló a pécsi sírkápolna, mely a IV. századból származik. Czobor ismertette továbbá a titoktartás rendszabályát (disciplina arcani), mely létrehozta a keresztény jelvényeket. Igy például Krisztus majd mint jó pásztor, lantos Orpheus, majd pedig mint hal ábrázoltatott. Feszület helyett elefántcsontból, vagy kőből faragott halakat viseltek nyakukon az első keresztények. A katakombákból különféle iparművészeti tárgyak kerültek ki; így a terrakotta-lámpák, az üvegtárgyak közül a kelyhek és az áldozó poharak, melyeket a szeretetlakomáknál használtak. Ismertette a fondi d'oro nevezetű aranyos talpú üvegeket, a paténákat, az áldozó csészéket, a bronzból és borostyánkőből készült műveket, a melyek mind a kereszténységnek szolgáltak. Majd ismertette az őskeresztény bazilikákat, áttért a római és ravennai mozaikok jellemzésére és felemlítette, hogy Szent-István király székesfehérvári bazilikája is hasonló mozaik-kockákkal volt ékítve. A byzánci művészet jellemzése után áttért a keresztény templomok leglényegesebb alkotó-részének, az oltárnak fejlődés-történetére.

Második előadásában Czobor Béla az egyházi szerelvények fejlődését ismertette és megmagyarázta azoknak készítésmódját. Beszélt az ötvösség középkori gyakorlatáról, az egyházi ötvösökről, ismertette a zománcozás nemeit, kiemelvén a sodronyos zománcot, amely a középkorban hazánkban találta meg legnagyobb s legszebb kifejlődését. Ismertette az úrmutató fejlődését és az ereklye-mutatókat, az oltár felszereléséhez tartozó tárgyakat, a kereszteket, gyertyatartókat, ámpolnákat stb. Harmadik előadásában Czobor Béla az egyházi öltönyöket ismertette s méltatta az egyházi művészetek fellendülését, előadásának gazdag szemléltető anyagát a párisi kiállítás történelmi csoportja számára összegyűjtött kincseiből merítvén.

Március 9-én és 16-án Morelli Gusztáv, az iparművészeti iskola fametszés-tanára tartott előadást "A sokszorosító művészet és eljárásai"-ról. Első előadásán ismertette a fametszést és cinkográfiai eljárást. Szólott a fametszés történetéről, elősorolta a nevesebb fametszőket, majd áttért a fametszés

B. ..

••••• NŐI SZALON ÉS EBÉDLŐ.••••• ••••• TERVEZTE FARAGÓ ÖDÖN.••••• KÉSZÍTETTÉK AZ ÁLLAMI IPARI SZAKISKOLÁK.

KÉSZÍTETTE KÁNTOR TAMÁS.

• SZALON SZEKRÉNYEK. • TERVEZTE FARAGÓ ŐDÖN.

KÉSZÍTETTE REISZ ÉS PORJESZ

TERVEZTE FÖRK ERNŐ.

FÉRFI DOLGOZÓ SZOBA.

KÉSZÍTETTÉK AZ ÁLLAMI • IPARI SZAKISKOLÁK. •

művészetének magyarázására, sőt egyik volt tanítványa, most segédje által azt gyakorlatilag is bemutatta. Felhívta hallgatóinak figyelmét a terem körül felállított állványon elhelyezett több történeti vagy művészi becsű fametszvényre, többek közt a kromoxilografiai eljárás magyarázása közben egy 18 színskálában látható színes képre.* Elmagyarázta a fametszetek sokszorosítását a galvanoplasztika útján. Aztán áttért a cinkografiára s csakis az autotipiai eljárást ismertette s midőn a háromszín-nyomásról szólott; tőle tudtuk meg, hogy Weinwurm Antal budapesti műintézete is berendezkedett ez eljárás szerinti klisék készítésére és hogy a Hornyánszky-cég a háromszínnyomást nagyban akarja kultiválni. Előadása végén, hogy hallgatósága fogalmat szerezzen a fametszetekről történő nyomásról, segédje által apró sajtón lenyomatokat készíttetett. Ez a kis sajtó történelmi nevezetesség annyiban, hogy 1848-ban magyar bankókat nyomtak rajta. Most Morelli fametsző iskolájában a fametszetek levonatainak készítésére szolgál. A második előadáson a rézmetszés, a rézkarc és a rézmaratásról szólott s miután ezt a művészetet is tanítják az intézetben, ez eljárásokat is gyakorlatilag mutatta be a hallgatóságnak; még a réznyomást is, mely teljesen eltér a könyvnyomtatástól s így olyanok, kik a könyvnyomó sajtó működését ismerték, ugyancsak csodálkoztak a réznyomás lassuságán és annak körülményes voltán. Azután rátért a litográfiai eljárásra, azt apróra elmagyarázván, bemutatott egy-egy vésés, fényképátvitel és maratás útján rajzzal ellátott követ. A litográfiával kapcsolatban szólt még a fénynyomás-eljárásról, bemutatván a rajzzal ellátott üveglemezt; végre az algrafiai eljárást ismertette, melynek nagy jövőt jósolt, már csak azért is, mert az aluminiumlemezek a drága köveket részben nélkülözhetőkké fogják tenni és ezeknél könnyebben kezelhetők.

* Ez alkalommal került bemutatásra az a kiválóan sikerült, négy duccal nyomott fametszet, a melyet mint mellékletet e füzetünkhöz csatolunk. Az előadásokon minden alkalommal nagyszámú s intelligens közönség volt jelen mindkét nemből, az érdekes előadásokat nagy rokonszenvvel fogadta s az előadókat mindannyiszor szíves ovációban részesítette. A ciklus befejezéseül *dr. Keszler József* "Az üveg"-ről tart három estére terjedő előadást. Ez folyamatban lévén, ismertetésére jövő számunkban térünk rá.

Japáni sablonok szép példányaira tett szert az iparművészeti múzeum könyvtára, melyek tanulmányozás végett minden érdeklődőnek rendelkezésére állanak. Csodálatraméltó az a hatás, a mit egy kézzel kiszeldelt papiron a természeti formák utánzásával a sablonmetsző japáni művészek kelteni képesek. Nincs is szabadabb és nagyobb fantáziával megáldott művész, mint a japáni művész. A világ összes objektumait meghódítja művészete számára. Állatés növényvilág, a hó szabályos kristálya, a tenger szeszélyes hullámfodrai egyaránt motivumokul szolgál neki. Nem minták után dolgozik, mert ott az szégyen; s ha már az egyes stilizálási módokat el is lesi a másik művésztől, önálló és eredeti összeállítással, elrendezéssel, koncepcióval lep meg. Minden egyéni jellegű e produktumokban, százat és százat átnézhetünk a metszetekből, mindig új, eredeti, friss és ötletes mintákra lelünk, sehol nyoma sincs az unalmas és fáradt kompilálásnak. Az a pazar könnyedség, a mivel kölönösen a virágok stilizálásához értenek, érthetővé teszi forrásuk kiapadhatatlanságát. Egy lényeges és európai szemnek feltűnő különbség jellemzi főleg a japáni sablonokat, koncepciójuknál a szimétria szabálya semmiképen sem érvényesül, egy törvényszerűséget mutat csak: a proporcióét. S még egy tünik fel nekünk furcsának, hogy a java része e lapoknak olyan, mintha egy ablakon látott részét a természetnek adná vissza csak. Cz.

Az iparművészeti könyvtárt f. é. március hóban 1433-an látogatták s 1641 művet használtak. Különösen élénk érdeklődés mutatkozott a folyóiratok legújabb számai iránt; a következők állanak díjtalanul bárkinek rendelkezésére: Agyag Ipar, Archaeologiai Értesítő, Art et Décoration, The Artist, Blätter für Kunstgewerbe, The Building News, Centralblatt für das gew. Unterrichtswesen, The Century Magazine, Dekorative Kunst, Deutsche Kunst u. Dekoration, Erdélyi Múzeum, Ethnographia, Haladás, Harper's Magazine, Hivatalos Közlöny, Innen-Dekoration, Isskusstwo (S. Peterburgje.), Journal of Indian Art and Industry, Jugend, Die Kunst, Kunst-Chronik, Kunstgewerbeblatt, Kunst und Handwerk, Kunst u. Kunsthandwerk, The Magazine of Art, Magyar Ipar, Magyar Iparművészet, A magyar mérnök- és építész-egylet értesítője, Magyar Könyvszemle, Mittheilungen des Mährischen Gewerbe-Museums, Műcsarnok, Moderne Kunst, Politikai Hetiszemle, The Poster, Revue des Arts Décoratifs, Revue d'Orient, The Studio, Századok, Tehnológiai Lapok, Természettudományi Közlöny, Tidsskrift for Kunstindustri, Ver Sacrum, Zeitschrift für bildende Kunst. És ezeken kívül van még 78-féle befejezett vagy csupán kiállítási és karácsonyi számokból álló folyóirat.

A m. iparművészeti társulat választmánya 1900. évi március hó 17-én Ráth György elnöklése mellett ülést tartott, a melyen jelen volt Czigler Győző alelnök, gróf Bánffy György, Fischer Ignác, Fonta Gyula, Gaul Károly, Gelléri Mór, Kiss István, Nádler Róbert, B. Pauer Leó és Radisics Jenő vál. tagok.

Jegyző: Györgyi Kálmán titkár.

Az elnök megnyitván az ülést, bejelenti, hogy Beck Dénes, dr. Matlekovich Sándor s Thék Endre kimentették távolmaradásukat. A mai ülés jegyzőkönyvének hitelesítésére Gelléri Mór vál. tagot kéri fel.

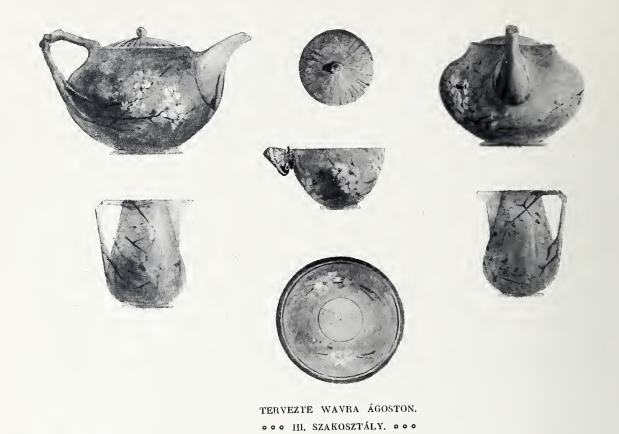
A legutóbbi választmányi ülés jegyzőkönyvét a választmány felolvasottnak tekinti, miután az hitelesítve van s a társulat közlönyében megjelent.

Titkár jelenti, hogy a társulat legutóbbi karácsonyi kiállítása alkalmából az ötszáz frankos állami aranyérmet az illetékes jury javaslata alapján a vallás- és közoktatásügyi minister *Horti* Pál tanárnak adományozta, a hazai iparművészet fellendülése érdekében kifejtett sokoldalú és sikeres tevékenységért. Továbbá jelenti, hogy a társulati elismerő oklevelek és díjak odaítélésével megbizott jury megbizatásában eljárt. (A kitüntetettek nevét lapunk legutóbbi számában már közöltük. A szerk.)

Végül a titkár bejelenti, hogy a karácsonyi kiállítás alkalmából a társulati tagok között rendezett sorsolás február hó 26-án volt, s hogy a nyereménytárgyakat az összes nyerő tagok már átvették. A választmány a bejelentéseket tudomásul veszi.

Titkár felolvassa a kultuszminiszter leiratát, a melyben felhatalmazza a társulatot, hogy tolmácsolja a miniszter elismerését hazafias készségükért mindazoknak a kiállítóknak, a kik a sz. pétervári kiállításon résztvettek. Egy másik leiratban a miniszter közli a társulattal az orosz nagykövetségünknek, illetve a külügyminiszteriumnak átiratait, egy a jövő tél folyamán Moszkvában rendezendő kiállításra vonatkozólag. A szóban levő átiratok szerint a sz. pétervári kiállításnak kedvező sikere arra buzdítja az orosz császári műegyesületet, hogy Moszkvában megismételje a tavalyi kiállítást ezért tudni óhajtja, vajjon művészi iparosainkban meg van-e a hajlandóság arra, hogy egy újabb orosz kiállításon részt vegyenek?

A választmány behatóan foglalkozván a fölvetett kérdéssel, több felszólaló utalt arra a sajnos tényre, hogy a sz. pétervári kiállításnak elenyészően csekély anyagi eredménye volt, továbbá arra a durva bánásmódra, a melylyel ott a kiküldött tárgyak hazaszállítását végezték, a minek következtében kiállítóink, majdnem kivétel nélkül – kisebb-nagyobb mértékben megkárosodtak, végre pedig a hosszadalmas kártérítési eljárásra, a mely miatt kiállítóink jogos követelései még máig sincsenek kielégítve. Ezek után a választmány alig hiszi, hogy kiállítóinkban meg lenne a hajlandóság arra, hogy részt vegyenek egy újabb orosz kiállításon. Mindennek dacára azonban nem

• • TERVEZTE TAISZER JÁNOS. • • KISPLASZTIKAI III. SZAKOSZTÁLY.

TERVEZTE EBERLING GYULA.

••• I. SZAKOSZTÁLY. •••

•• I. DIJ NYERTESE. •• FELEK GYULA TERVEZETE.

•• II. DIJ NYERTESE. •• BUNCSEK REZSŐ TERVEZETE,

GALÁNSZKY JÓZSEF TERVEZETE.

PÁSZTOR JÁNOS TERVEZETE.

akar ridegen tagadó választ adni, mert még sincsen kizárva a lehetősége annak, hogy a moszkvai kiállítás kedvezőbb eredménynyel záruljon mint a sz. pétervári, és a párisi kiállításról visszakerülő, s ott el nem adott tárgyak esetleg Moszkvában mégis értékesíthetők lesznek. Ezeket figyelembe véve, a választmány elhatározza, hogy a kultuszminiszterhez intézendő fölterjesztésében ki fogja jelenteni, hogy bizonyos határozott kikötések mellett esetleg hailandó egy újabb orosz kiállításnak előkészítését elvállalni. Nevezetesen biztosítékot kiván arra nézve, hogy a sz. pétervári kiállítás alkalmából kiállítóinknak nyújtott kedvezményeken, ú. m. a csomagolás költségeinek megtérítésén, a díjmentes oda- és visszaszállításon, a helypénzmentességen, stb.-n kívül

a) az orosz művészeti egyesület kezességet vállaljon arra nézve, hogy a kiküldendő tárgyaknak egy bizonyos előre meghatározandó, mintegy 20 százaléka el fog adatni, minek ellenében az orosz egyesület képviselőjének bizonyos befolyás engedtetnék a kiküldendő tárgyak kiválasztásánál.

b) Az orosz művészeti egyesület kötelezze magát arra, hogy társulatunk, illetve kiállítóink egy megbizottjának utazási költségeit Moszkvába és vissza fedezi, továbbá, hogy neki Budapestről való elutazásától kezdve, a kiállítás egész tartama alatt s az összes visszamaradt tárgyak csomagolásának befejezése után leendő hazaérkezése napjáig, megfelelő napidíjat fizet. Ennek a megbizottnak feladata volna nemcsak a tárgyak ki- és becsomagolására ügyelni, hanem neki kellene a kiállítás ideje alatt kiállítóinknak anyagi érdekeit lehetőleg előmozdítani.

c) Kikötendő továbbá, hogy a kiállítás oly időben tartassék meg, hogy a párisi kiállításról visszamaradt tárgyainkat Moszkvába szállíthatjuk, valamint

d) az is, hogy megfelelő biztosítékot kapunk aziránt, hogy károsodás esetén a kárösszeg lehetőleg a legrövidebb idő alatt meg fog téríttetni.

Titkár ismerteti egy helybeli ötvösmű-

árugyárosnak a kereskedelmi miniszterhez intézett folyamodványainak tartalmát, a melyekre vonatkozólag a vallás- és közoktatásügyi miniszter a társulat nyilatkozatát kivánta.

Miután a társulat a beadványokban felhozott több rendbeli panaszra és vádakra vonatkozólag az összes érdekeltektől beszerezte a tényállás helyes megitéléséhez szükséges adatokat s nyilatkozatokat s a maga részéről is kijelentheti, hogy az említett folyamodványokban úgy egyes intézmények, mint iparosok ellen emelt vádak részben valótlanok, részben a valóságot irányzatosan elferdítik, a vál sztmány elhatározza, hogy a rendelkezésére álló összes iratokat felterjeszti a kultuszminiszterhez. A társulatra vonatkozó vádakra pedig ki fogja jelenteni, hogy a társulat mostani s jövőben kifejtendő működésében magát nem korlátoztatja egyesek magán érdeke által, hanem mindig csak a hazai iparművészet jól felfogott érdekét tarthatja szem előtt.

Titkár bejelenti, hogy egy Angolországban élő honfitársunk útján érintkezésbe lépett Walter Crane-val, a ki egyik levelében kijelentette, hogy szivesen rendezne a jövő tél folyamán Budapesten kollektiv kiállítást a maga, valamint családjának munkáiból, ha szándéka rokonszenves fogadtatásra találna. Ennek nyomán az orsz. iparművészeti múzeum igazgatósága is írt már Crane-nek, eleve biztosítva őt, hogy a legnagyobb előzékenységre számíthat a magyar iparművészet összes tényezői részéről.

A választmány örömmel fogadja a bejelentést és elhatározza, hogy a Crane-kiállítást az orsz. iparművészeti múzeummal, együttesen fogja rendezni. Ez alkalommal egyúttal azt is kimondja, hogy társulatnak a jövőben rendezendő összes kiállításait szintén az orsz. iparművészeti múzeummal, mint a mely a társulat kiállításaival közvetlenül érdekelve van, közösen rendezi. Györgyi K. titkárnak pedig az elnök köszönetet mond a nagyérdekűnek s tanuságosnak igérkező kiállításnak kezdeményezéseért.

Györgyi Kálmán utalva arra az átalán ismert tényre, hogy sok üzletünkben még

mindig ezerszámra árusítják és vásárolják a legizléstelenebb árukat az iparművészet cégére alatt, helyén valónak látja, hogy ezekből egy kollekció állíttatnék össze oly célból s oly módon, hogy az a közönség okulására s ízlésének nemesítésére szolgáljon. Tekintve pedig azt a körülményt, hogy a szóban levő stílszerűtlen munkákat jobbára külföldről importálják hozzánk, célszerű volna ezekkel együtt oly hazai produktumokat is bemutatni, a melyek ízléses formájuk, jó kidolgozásuk s olcsóságuk által tünnek ki.

Tehát voltaképpen egy olyan kiállításról van szó, a melyen a közönség közvetlen szemlélet útján párhuzamot vonhatna az ízléstelen, gyarló és az ízléses, jó munka között.

Szólónak tudomása van róla, hogy annak idején Angliában, a londoni South Kensington múzeumban is rendeztek hasonló kiállítást, a melynek üdvös hatása volt. Indítványozza tehát, hogy a társulat keressen módot, hogy ilyen kiállítás a jelzett intenciók szemelőtt tartása mellett rendeztessék.

A választmány hosszabb eszmecsere után kimondja, hogy mielőtt a tervezett kiállításra vonatkozólag határozna, megbízza Gelléri Mór elnöklése mellett Fischer Ignác, Kiss István és Györgyi Kálmán tagokból álló bizottságot, hogy az indítványnyal behatóan foglalkozzék, s a kiállítás megvalósítására nézve alkalomadtán konkrét javaslatot tegyen.

Titkár bemutatja az 1899. évről szóló pénztári mérleget s a nyereség- és veszteség-számlát, a mely szerint a társulat vagyona 43.334'38 frt; a mult évi bevétel 17.038'32 frt volt, a kiadások ellenben 14.957'80 frt. E szerint az üzleteredmény 2.080'52 frt. Ezzel kapcsolatosan jelenti, hogy a közgyűlés által kiküldött számvizsgálók a számadásokat megvizsgálták s teljesen rendben találták. A választmány a jelentést tudomásul veszi.

Az idei előirányzatot a választmány úgy állítja össze, hogy 28.520 koronával szemben 31.489'04 kor. bevétel álljon. Egyben kimondja, hogy felhatalmazást fog kérni a közgyűléstől, hogy az esetben, ha a befolyó jövedelmek túlhaladják az előirányzottakat, a várható többletet az előirányzott kiadások 4., 5. és 6. pontjaiban felsorolt tételek felemelésére fordíthassa.

Az idei közgyűlés napját a választmány április hó 1-re tűzi ki s megbizza a titkárt, hogy annak szabályszerű kihirdetése iránt intézkedjék.

T. Fischer Ignác felhívja a választmány figyelmét a legutóbb kiadásra került öt koronás érmekre, a melyeknek egy példányát be is mutatja. Miután a választmány konstatálja, hogy az új pénz oly kezdetleges munka, hogy sem művészi, sem tehnikai szempontból nem felel meg a jogos igényeknek, a mi annyival is inkább sajnálni való, mert az egyidejüleg kiadásra került osztrák ötkoronások igen sikerülteknek mondhatók: Gaul Károly és Gelléri Mór indítványára elhatározza, hogy felterjesztést intéz a pénzügyminiszterhez, a melyben kérni fogja, hogy a szóban levő pénzek helyébe újakat készíttessen. A társulat egyben fel fogja ajánlani közbenjárását arra nézve, hogy a szükségelt új modelleket pályázat útján, vagy más alkalmas módon

Végül a titkár bejelentette, hogy hatvani Deutsch József 200 koronával alapító tagja lett a társulatnak, továbbá, hogy a legutóbbi választmányi űlés óta 63 új rendes tag lépett a társulat kötelékébe, a mi örvendetes tudomásul szolgált.

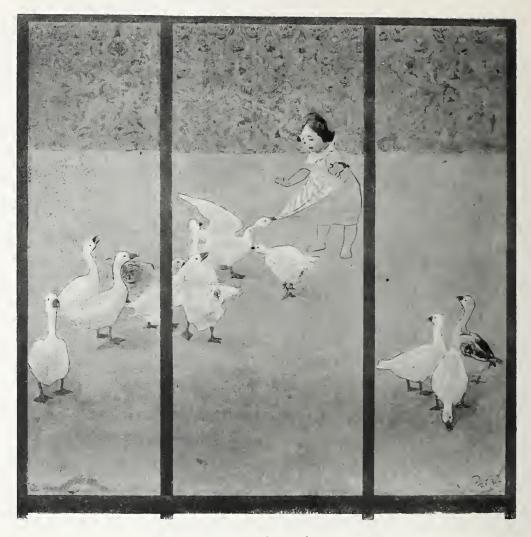
Erre az elnök az ülést berekesztette.

A magyar iparművészeti társulat 1900. évi április hó 1-én délelőtt 11 órakor tartotta meg az orsz. iparművészeti múzeumban XV. rendes évi közgyűlést Szalay Imre, társulati alelnök, vezetése mellett. Jegyző Györgyi Kálmán vezértitkár.

Jelen vannak *Czigler* Győző alelnök, T. Fischer Ignác, Gaul Károly, Kiss István és Szmrecsányi Miklós választmányi tagok és a társulatnak husz tagja.

Az elnök üdvözli a megjelenteket s a következő beszéddel nyitja meg a közgyűlést:

"A beteg Ráth György elnök helyett nékem jutott a szerencse a mai ülésen az elnöki széket elfoglalni.

••••TERVEZTE BÁTKY JÓZSEF.•••• DISZÍTŐ FESTÉSZETI III. SZAKOSZTÁLY.

•••• TERVEZTE KERN PÉTER. •••• DISZÍTŐ FESTÉSZETI I. SZAKOSZTÁLY.

TERVEZTE FREYER MÓR. HARMADIK SZAKOSZTÁLY.

TERVEZTE STIASNY ALADÁR.
•• ELSŐ SZAKOSZTÁLY. ••

TERVEZTE IGAZ ISTVÁN.
• ELSŐ SZAKOSZTÁLY. •

Bucsúzó századunkkal az iparművészeti társulat működéseinek XV. évébe lépett, s büszkén mondhatjuk, hogy a gyarapodás jegye alatt!

Kétségtelen jele ez a helyes iránynak, amelyet társulatunk tevékenységében követ: ez egyébként nagynevű alapítójának eme jelszavában rejlik: fejlesszük hazai művészi iparunkat nemzeti irányban!

Minden kornak meg volt a maga jellemző stílusa, csak a XIX. század tért eddig mindég vissza az elmúlt idők stílusára, amig végre legutolsó éveiben a realismus egy stílt alkotott meg, amely századvégünk egész lényének megfelel, amelyet mindenkor a XIX. század jellegzetes stílusának fognak nevezni, s amelyet helyesen vagy hibásan nem kivánom kutatni – ma még secessionak hivnak. Távol álljon tőlem a secessiot minden kinövéseivel magasztalni, de ép oly távol álljon tőlem azt feltétlenül elitélni; van ennek a stílusnak egy a természet igaz szépsége felé hajló iránya, amely ép úgy mint a japán művészet: bájos is, fejlődésre képes is, ez az irány a természet bizarrságainak csak alárendelt, diszítő szerepet ad, s e mellett a gyakorlati élet követelményeit szem elől nem téveszti; épen ezért, de mert amint mondám, a kor átalános jellegének is megfelelt, gyorsan találta meg útját az emberek szívéhez; röviden divatossá vált. Társulatunk pedig feladatához képest ezt az idegen jövevényt meghonosította, s azt a magyaros diszítési jelleggel kapcsolatba hozta, iparművészeti termékeinket a külfölddel is ismerteti, s a nagy közönség, amely közoktatásügyi kormányunk művészeti politikája által műérzékében hathatósan fejlődik, az iparművészeti társulat körül örvendetesen gyarapodó arányban csoportosul. Ime rövid jellemzése az elmult év kedvező eredményének, a melyet a társulat örömmel üdvözöl. Csakhogy ez örömünk nem lehet zavartalan, mert a kérlelhetetlen halál éppen legjobbjaink sorából szedte áldozatait.

Mult tavaszszal hunyt el b. Lipthay Béla, volt elnökünk, a kiváló jellem, klasszikus finom ízlésű és önzetlen hazafi, a tiszta meggyőződésű férfiú, kit e tulajdonságaiért mindenki tisztelt, becsült;

a nyáron Giergl Ernő választm. tagunkat élte tavaszán ragadta el a halál, őt, ki oly lelkesen ápolta saját munkakörében a magyar iparművészetet;

ma pedig két, alig behantolt sír mellett állunk: Zsolnay Vilmos, a magyar iparművészet e ragyogó csillaga, kire mindig oly büszkén hivatkozhattunk, ki remek munkáival a külföldön világszerte ismeretessé tette a hazai műipart,

s a tegnap örök nyugalomra tért b. Atzél Béla alapító tagunkat nevezem itt meg, a kinek oly sok érdeme volt a műízlésnek társadalmi úton való fejlesztésében.

Ime fájdalmas veszteségeink! a kiknek az igaz kegyelet adójával áldozunk, s emléküket mai közgyűlésünkön megörökíteni kegyeletes szomorú kötelességünknek ismerjük.

Midőn ezennel az iparművészeti társulat XV. rendes közgyűlését megnyitom, konstatálom, hogy a közgyűlés napja az alapszabályokban előirt módon közzé volt téve s felkérem a közgyűlés jegyzőkönyvének hitelesítésére Kiss István és Mihalik József társulati tagokat.

Az elnöki megnyitó nyomán a közgyűlés mindenekelőtt egyhangulag kimondja, hogy br. Lipthay Béla, Giergl Ernő, Zsolnay Vilmos és br. Atzél Béla halála feletti fájdalmának a jegyzőkönyvben kifejezést ad.

A választmány jelentését az 1899. évi működéséről a közgyűlés felolvasottnak tekinti s tudomásul veszi, miután ez nyomtatásban megjelent s előzetesen ki lett osztva.

A titkár felolvassa az 1899. évi számadások megvizsgálása a mult közgyűlés által kiküldött számvizsgálóknak jelentését s ennek alapján a közgyűlés megadja a választmánynak a fölmentést.

Az idei számadások megvizsgálására a közgyűlés közfelkiáltással megválasztja Benke Gyula orsz. képviselőt és Hoffmann Alfréd társulati tagokat.

Az 1900. évi költségvetésre nézve a közgyűlés elfogadja a választmány javaslatát, a mely szerint 28.520 korona kiadással szemben 31.489'04 korona áll. Egyben fölhatalmazza a közgyűlés a választmányt, hogy a várható többlet bevételt az előirányzott kiadások 4., 5. és 6. pontjában felsorolt tételeknek felemelésére fordítsa.

Az alapszabályok 26. §-a értelmében a választmányból kilépnek az 1897. évben megválasztott tagok. Betöltendő ezenkívül két elhunyt vál. tagnak a helye. Az elnök felhivja a közgyűlést, hogy tiz választmányi tagsági helyre ejtse meg a titkos választást s felkéri Czigler Győző, Gaul Károly és Kommer József tagokat, hogy a szavazatokat összeszámlálják. A szavazás megejtése s a szavazatok összeszámlálása után Czigler Győző kihirdeti az eredményt, a mely szerint a közgyűlés megválasztotta választmányi tagokká Beck Dénest, dr. Czobor Bélát, dr. Forster Gyulát, Gerlóczy Károlyt, Horti Pált, Kammerer Ernőt, Morelli Gusztávot, Pap Henriket, Radisics Jenőt és Zsolnay Miklóst.

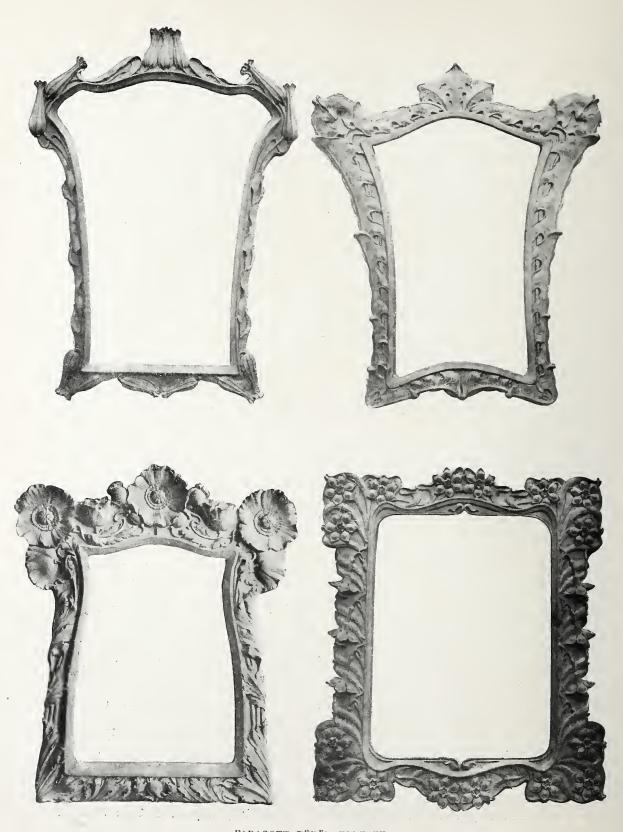
A jelenvoltak éljenzéssel fogadták az eredmény kihirdetését, mire az elnök a közgyűlést berekesztette.

O Felségének iparművészeti vásárlásai. A m. iparművészeti társulat 1800. évi karácsonyi kiállításán Ő Felsége legkegyelmesebben megvásárolta a következő tárgyakat: 1. "Kozma", mintázta ifj. Vastagh György, bronzba öntötte Beschorner; 2. "Oboján", mintázta ifj. Vastagh György, bronzba öntötte Beschorner; 3. "Arató", mintázta Radnai Béla, bronzba öntötte Beschorner; 4. "Furulyás", mintázta Holló Barnabás, bronzba öntötte Beschorner; 5. Ezüst iró készlet, tervezte és mintázta Rintel Géza, készítette Rubin A. és Fia; 6. Zománcos váza, készítette Roger A.; 7. 3 zománcos váza, Rapoport-tól; 8. 3 porcellán váza, készítette P. Fischer J. Herend; 9. Üvegszekrény mahagoni fából, készítette König Izidor; 10. "Deák Ferenc" arcképe zománcos keretben, készítette Oskó Lajos; 11. 2 darab üvegváza, készítette Sovánka István; 12. "Krisztus", Eozin relief Zsolnay-tól, kerettel; 13. Ereklye tartó, ifj. Herpka Károly-tól; 14. "Husvéti locsolás", mintázta Loránfy Antal, ezüstből készítette

Rubin A. és Fia; 15. "Libatömés", mintázta Loránfy Antal, ezüstből készítette Rubin A. és Fia. A felsorolt tárgyak vételárának öszszege 11918 korona.

Új alapító tag. Hatvani Deutsch József (Hatvan) 200 korona alapítványnyal a m. iparművészeti társulat alapító tagja lett.

Uj tagok. F. évi február hó 4-dike óta e füzet megjelenéseig a következők beléptek a m. iparművészeti társulat rendes tagjainak sorába: Apáti Abt Sándor (Pécs), Altstädter Izidor dr. (Budapest), Bugsch Gusztáv dr. (Budapest), Bieber Gyula (Budapest), Birchbauer Károly (Budapest), Barna Sándor (Makó), Dániel Ferencné (Nagy-Becskerek), Fischer Győző (Budapest), Grünwald Imre (Budapest), Goldberger Ernő (Budapest), Haranghy György (Debrecen), Hungaria nagy szálloda (Budapest), Hoffer Imre (Budapest), Hajós Izsó (Nagy-Bánom), Holitscher Robert (Budapest), Jauernik Nándor (Budapest), Jelentsik Klára (Nagyvárad), Dr. Jelfy János (Budapest), Jancsurák Gusztáv (Budapest), Kikindai Aladár (Kalocsa), Kernstock Károly (Budapest), Kracher Gyuláné (Budapest), Lord Albert (Budapest), Ligeti Miklós (Budapest), Márk Lajos (Budapest), Mihalik Dániel (Budapest), Molnár Mihály (Nagybánya), Nagybányai m. kir. áll. főgyınnasium (Nagybánya), Nasch József (Budapest), Nagyszebeni m. kir. áll. főgymnasium igazg. (Nagyszeben), Németh Lipót (Budapest), Pécsi ipartestület (Pécs), Pusztai Ferenc (Budapest), Pallay Lajosné (Nagyvárad), Pizinger Lajos (Budapest), Radó Ignátz dr. (Nagyvárad), Ringeisen József (Budapest), Reiter Ferenc (Budapest), Scholtz Margit (Budapest), Senyei Károly (Budapest), Sándor Béla (Budapest), Szenes Fülöp (Budapest), Szinek Izidor dr. (Pannonhalma), Stehló Robert (Budapest), Storno Ferenc ifj. (Budapest), Soproni Képzőművészeti kör (Sopron), Szőnyey Dezső dr. (Budapest), Schoszberger Adolf (Puszta-Martinca), Szécsi Antal (Budapest), Schuster Márton (Nagyszeben), Szendrey Imre (Komárom), Telcs Ede (Budapest), Thébusz Béla dr.

FARAGOTT TÜKÖR KERETEK.
• TERVEZTE HORTI PÁL. •
MINTÁZTA FANTUSZ JAKAB.

•••••• A WESSELÉNYI EMLÉKTÁBLA, ••••••
•••••• HOLLÓ BARNABÁSTÓL. ••••••
BRONZBA ÖNTÖTTE A BESCHORNER-FÉLE ÖNTŐDE

(Bécs), Taussig Siegfried (Budapest), Vojnits Piroska V. (Szabadka), Vajda Zsigmond (Budapest), Nagy Varjas Rókus (Szabadka), Weiner Mór (Budapest), Weinwurm Antal (Budapest). Összesen ötvenkilenc új tag.

Nemzetközi képes levelezőlap-kiállítás nyilik meg május közepén Budapesten az Iparművészeti Múzeumban. A kiállítás elnöke Gelléri Mór, az orsz. iparegyesület igazgatója, végrehajtó bizottságának
tagjai pedig gróf Nyáry István, Mihalik
József, Kovács Frigyes, Kunosy Frigyes,
Divald Károly és Ferry-Frankl Emil. —
A kereskedelemügyi minister dr. Hennyey
Vilmos posta- és távirdaigazgatót, a vallásés közokt. ministerium pedig Radisics Jenő
iparművészeti múzeumi igazgatót, illetve
helyettesét, Mihalik József múzeumi őrt
delegálta a képviseleti bizottságba. A kiállítás célja a képes levelező-lapok előállítá-

sával foglalkozó iparágak és a művészi lapok gyűjtését felölelő sport, valamint az ezek által érdekelt szakmák tevékenységeinek és fejlődésének fokozása, az ezek körében érvényesült tapasztalatok és elért vivmányok megismertetése, alkalmazásuk és értékesítésüknek támogatása, végre a műérzék terjesztése és a művészi termelés előmozdítása, valamint a jó ízlésnek, a néprajzi ismeretnek és az idegenforgalomnak emelése. A kiállítás a következő 5 alosztályt foglalja magában: a) postai, b) művészeti, c) ipari, d) sport, e) különlegességek. A kiállításon, a felhasznált terület arányában, térdíj fizetendő. Magyar festőművészek öt darab kézi festésű levelezőlapot díjtalanul állíthatnak ki. A kiállítás adminisztrációjára, bővebb szervezetére, a térdíjakra s minden egyéb más kérdésre Ferry-Frankl Emil titkár ad irásbeli felvilágosítást (Budapest, V. Nádor-u. 13. sz.).

AZ ÚJ MAGYAR ÉS OSZTRÁK ÖTKORONÁS ÉRMEK.

WALTER CRANE
• EX LIBRISE. •

WALTER CRANE.

NÉHÁNY SZÓ A MAGYAR IPARMŰVÉSZETRŐL.

A "Magyar Iparművészet" számára irta: Walter Crane.

Nehéz dolog, pusztán csak képes ábrázolatokból megfelelő fogalmat alkotni a magyar iparművészetről, miként egyébiránt egyáltalában bármely nemzetnek vagy korszaknak a művészetéről is; de egy-egy fénykép vagy fametszet, ha nem állítja is tökéletesen elénk azt a tárgyat, a melyet ábrázol: mégis bizonyos benyomást, sőt gyakran igen világos és hatalmas impressziót kelt bennünk olyan dolgokról is, a melyek előttünk egészen idegenek.

Csak benyomásról számolhatok tehát be, de — s ezt mindjárt az elején jegyzem meg — a magyar iparművészet roppant változatosságának és gazdagságának a benyomásáról.

A mint "Az iparművészet 1896-ban" című gyönyörű művet forgatom (melynek egy példányát a m. iparművészeti társulat szivességének köszönhetem), az evoluciónak ugyanaz a neme ötlik elém, a mely jellemzi az európai művészetet általában: a román és a korai gót korszak legegyszerübb szigorú formáitól és

RELIEF.

WALTER CRANE EBÉÐLŐJE.

RELIEF.

WALTER CRANE SZALONJA.

diszítményeitől a Flamboyant- és a Renaissance-kor túlcsapongásáig. Ám a magyar nép sajátos jellege, a virágdíszítményben nyilvánuló gazdag és kimeríthetetlen fantáziája, romantikus és gyakorlati érzéke és a kivitelben való nagy ügyessége mindvégig érvényesül.

Semmi sem múlhatja felűl a himzések és himzés-rajzok némelyikének szépségét és a hagyományos paraszt-himzéseknek a viselet színhatását emelő báját. Ezek közűl igen sok emlékezteti az embert, tipus és forma tekintetében, a gyönyörű persa és indus himzésekre. A csipkék és a szövött munkák általában nagy szépségnek a benyomását teszik, úgyszintén az ötvösmunkák is, a mely iparművészeti ágban a finom művészi képzeletnek úgyszólván szabad tere van.

A vasmunkákat és a fegyverzeten látható rajzokat, valamint a faragásokat a leleményességnek rendkivüli gazdagsága jellemzi.

A higgadtabb angol izlésre a modernebb iparművészeti alkotásokban mutatkozó eme termékenység néha a nyugtalanság hatását teszi. De ez épp az a nyugtalanság lehet, a mely a modernség jellemvonása.

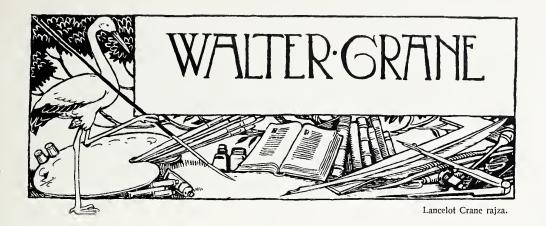
Feltűnő az extravagáns vonalak iránt való hajlandóság a bútor-rajzok egynémelyikében; mig mások viszont egyszerüek és nyugodtak.

Egészben véve azonban éles és gyors felfogást, kisérletezést, eredeti alkotást, átformálást, kézi ügyességet és szabatosságot észlelhetni; és jóllehet — mint az összes országok jelenlegi iparművészetében — a párisi és müncheni műtermekre visszavezethető különféle befolyások nyomai láthatók, sőt itt-ott angol, vagy japáni és keleti rajzmodornak a hatása tűnik fel: a karakterisztikus magyar érzés ott van mindenben és uralkodik, elhatalmasodik az összes befolyásokon.

Annak a reménynek a kifejezésével végzem cikkemet, hogy mi angolok mihamarabb és minél alaposabban meg fogunk ismerkedni a magyar művészettel, az ő összes változataiban.

A mi engem illet, nekem már pár hónap múlva személyesen lesz szerencsém ehhez és Önökhöz. Addig is:

Szires üdvözletet Küld Önöknuk Walter (rans

London, 1900. március 20.

Minden áldott nap együtt vagyok vele reggeltől estig.

Kijár a kommencióm az asztalánál, ott ülök rendesen mellette a "hármas padon", melyet maga tervezett, maga faragott, maga festett s melynek ékes piros betűi nyilván hirdetik:

"A seat for three where host and quest may side by side pass toast or jest and be their number two or three with elbow room and liberty what need to wander east or weast."

"A book for thought a nook for rest and meat for fasting or for fest in fair and equal parts to be a seat for three."

"Then give youl plearant company for youth or eld a shady tree a roof for council or sequest a corner in a homely nest free equal and fraternally a seat for three".

És ezt a nagy embert mindig csak embernek látom, csudálatos, nagyszívű embernek. Ne is várják, hogy nagyképűsködve úgy foglalkozzam vele mint a művészszel. Ahhoz gyönge az én tollam.

Ruskin, Morris, Rosetti, Crane neve a műtörténelem és az iparművészet történetének lapjain a legfényesebb nevek.

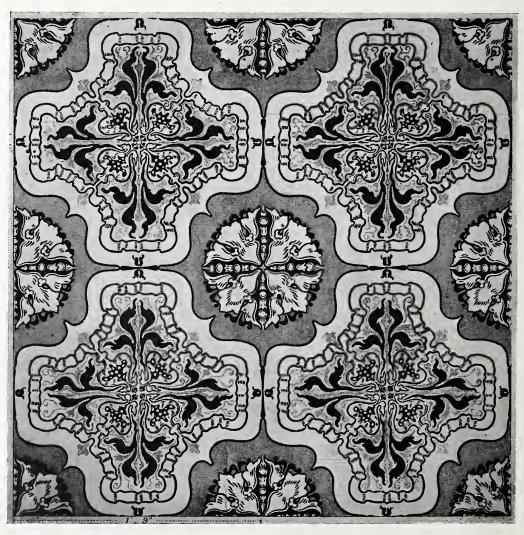
Crane neve szinte parancsolja, hogy: "engem csak hódolat illet meg, nem birálat..."
Tehát a mint mondám, nem a művészszel foglalkozom most, hanem csak az emberrel, a kit pongyolában látok a családi körben, az iróasztal mellett, a stafelia előtt, a chatedrán...

Életrajzi adatait szóról-szóra lefordítom a "Who's who"-ból. lme:

"Walter Crane festő, decorátor, rajzoló, könyv illusztráló, író, költő, socialist a "Royal College of Art" igazgatója, született Liverpoolban 1845 aug. 15-én. Atyja Thomas Crane festő, nősült 1871-ben, neje Mary fraces Andrews művésznő. Első kiképzését atyjától nyerte, s azután teljesen maga fejlesztette tehetségét. Nem tanult semmiféle iskolában. Első illusztrált műve, a "The New forest", 1863-ban jelent meg, első művét 1862-ben állította ki a Royal Academián. Páris és München kiállításainak arany- és ezüst-érmeit több ízben nyerte. Nagy és érdemes működést tanusított a modern iparművészet fejlesztése körül. Maga is példát adva minden tehetségével. Előadásai a "Society of Art"-ban nagy jelentőségű események. Az "Art und Craft-Society" megalakulása az ő érdeme s ennek elismeréseül annak elnökévé választották. A South-Kensington művésziskolája

RELIEF.

MENNYEZET KÁRPIT.

RELIEF.

FALI KÁRPIT.

vizsgálóbizottságának elnöke, úgyszintén a manchesteri és University Extension Collegenak is. Megjelent művei:

"Picture Books" (1865–76), "Baby's Opera" (1877), "Baby's Banquet" (1879), "Mrs. Mundi" (1875), "Pan Piper" (1872), "Grim's Story" (1882), "First May" (1883), "The Sirens Tree" (1885), "Baby's Own Esop" (1886), "Flora Feast" (1889), "Queen Summer" (1891), "Claims of decorative Art" (1892), "Renascenc" (1892), "A Wonder Book" (1892), "The old Garden" (1893), Decorativi illustration of book" (1896), "Fairie Queene" (1895–97), "Calender" (1897), "The Bases of Design" (1898) és sok más.

Leghíresebb festményei: "Renascenc of Venus", "Fate of Pherephone", "Sirens Tree", "Europa", "Freedom", "The Bridge of Life", "La belle Dame sans Merci", "Neptunes Horses", "The Swain Maidens", "Englands Emblem's", Britania's Vision", "The Wald's Conqueros".

Dekorativ munkái közül több kandalló a padockhursti frizek, a chicagoi "Women's Christian Temperance" paneljai, Sir Leighton mesés arab mozaik hall-ja.

Szórakozása: lawn-tennis, bicikli.

Klubja: -.

Klubja az nincs.

A klubbot a hajléktalanok menhelyének tartja. Mindene a családja. És ez a kis család minden tagja érdemes erre a nagy szeretetre. Minden házanépe művészlélek és csodálatos harmoniában olvad össze.

Neje művei hiresek. Remekűl himez. A mester rajzait festi ki tűjével, selymével. Már két könyvet írtak tündérujja remekeiről.

Idősebb fia, Lionel Francis Crane, építész s az alig 24 esztendős gyerekember tervei, különösen tipicus angol falusi lakházai nagy tetszésnek örvendenek. Most a "Royal Academia of Art" kiállítását dominálja.

A Mester büszkesége kisebbik fia, Lancelott. Ős erő, igazi genie ez a fiú. Már öt esztendős korában ott dolgozott az apja mellett. Érdekes, hogy hogy nevelte művészszé Crane ezt a fiút. Láttam egy kis könyvtárra való vázlatkönyvet, melyet három-négy esztendős fiának rajzolt tele a Mester, hogy az azt kipingálja. Mennyi naiv, kedves humor és milyen mélységes emberi sziv és lélek nyilvánul azokban... Szinte szeretném, ha egyszer valamely lapban alkalmam lenne azokat megösmertetni. Lancelott teljes kiképzését atyjától nyerte. Csak az elméleti tárgyakat hallgatja az akadémián. Az ebédlőjük pompás kandallóját ő tervezte 12 éves korában s a bronz-veretű művek az ő keze ügyességét hirdetik. És megjegyzem, hogy nem azon csudagyerekek közül való, a kik egy pillanatra elkápráztatnak fényükkel, mint a rakéta és sötétség marad utánok. Ez a fiu maga a szorgalom, a szerénység és a törekvés. Mindenki úgy tekinti, mint a "comming men"-t, a "jövő emberét". Első nagyobb tájképe most lesz kiállítva a tavaszon a "New Gallery"-ban. — Milyen örömmel beszél erről a Mester...

Leánya Beatrice, a ki most boldog menyasszony, szintén tehetséges piktor.

A Mestert ez idő szerint roppant elfoglalják a kiállítások. Páris, Berlin, Liverpool. Azután Budapest

Harmadfél hónapja élek vele, velök. Ez idő óta aligha volt nap, hogy a magyar művészi viszonyokról ne beszéltünk volna.

Nagy érdeklődéssel hallgatta, a mit az "Iparművészeti társulat" működéséről, népiparunkról, Zsolnayról, Lechnerről, Wartháról, Gyarmathyné népéről beszéltem. A társulat lapja nagyon tetszett neki s az arról való véleményét, ugy tudom, meg is irta Györgyi

Kálmán úrnak*, a kinek szives figyelméből csak az elmult napokban kapta meg a milleniumi emlék-könyvet, melyről a legnagyobb elragadtatás hangján nyilatkozott volt.

Látva fényes iparművészeti poziciónkat (no meg egy kissé az én nógatásomra is) úgy határozta a Mester, hogy ez év szeptember vagy októberében Budapesten az Iparművészeti múzeumban műveiből kiállítást rendez.

Dekorativ frizek és panelek, szobrok, bútorok, hímzések, könyvek, legyezők, tapéták, jelmezrajzok, illusztrátiók, ex-librisek, pecsétek, szövetek, selymek, damasztok, agyag- és üvegtárgyak, ablakok egész legiója lesz ott látható. Úgyszólván minden alkotása ennek a nagy zseninek.

Ma kaptuk a levelet, hogy tervét kész örömmel támogatják K. Lippich Elek, Ráth György és Radisics Jenő urak, — s mi már ma hozzáfogtunk a kollekció összeállításához

Otthona olyan mint egy múzeum. Az antik és a modern műipar remekei vannak itt felhalmozva. Ezreket érő dolgok.

Különösen szép az ebédlő. Finom érzékkel, művész ízléssel van ott összhangba hozva sok periodus változatos terméke. Legszebb darabja azonban az a hármas pad, mely a képen is látható. Rendkívül finom, ízléses és ötletes munka. És különösen szép ennek a szobának a kárpitja is. Mindkettő a Mester műve.

A szoba falait családi képek diszítik. Ide került az a kép is, melyet a Mester nejéről festett Rómában 1872-ben. A napokban vette meg Mrs. Crane egy árverésen.

Ép asztalnál ültünk estebédnél, a mely roskadozik a pompás antik ezüst, kristály, porcellántól, a mikor hazahozták a képet.

A terem sok gyertyája művészi világításánál olyan jól festett a Mester bársony kabátja, a mistress mindig orginális és artisztikus toiletteje, a fiatalság fényes plastronjai és az inasok fantasztikus livreéje...

Az ebéd végét járta. Édességek, gyümölcsök, pezsgő volt csak még az asztalon. Elmerülve nézte a Mester a képet.

– "Emlékszik édes" – szólt a feleségéhez – "milyen körülmények között készült ez a kép? Napokig alig volt mit ennünk, olyan nyomoruságban éltünk. Már-már csak füge volt a napi eleségünk, mikor egy műkereskedő megkönyörült és megvette ötven lirán."

Azután egy könny gördült végig komoly, okos arcán. És én úgy láttam, hogy mindnyájunknak nedvesen csillog a szeme....

Csupa szív ez az ember.

A fiatal nemzedék útját szeretettel, lelkesedéssel egyengeti . . .

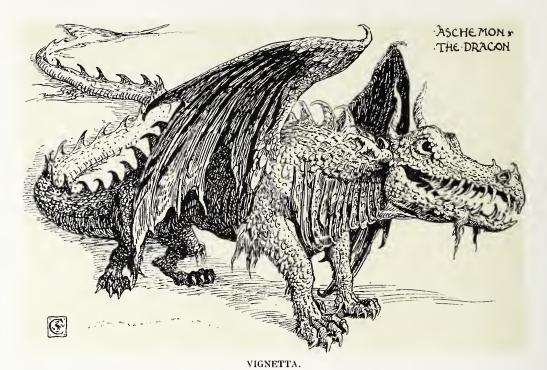
Száz és száz módját találja annak, hogy azokon segítsen, hogy azokkal jót tegyen és mindig kímélettel, gyöngéden.

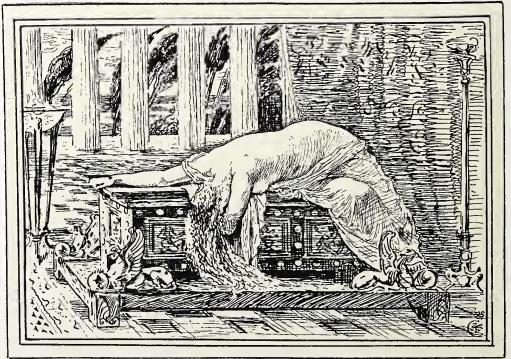
Alig mulik el nap, hogy a külföldi posta ne hozzon egy csomó rajzot, képet a continensről, kritikát, angol lapokban való közlésüket kérve. Ez a nagyon elfoglalt ember, a kinek minden perce drága, mégis talál időt, hogy egy pár buzdító sort vessen papirra s ha csak egy kissé valamire való is a munka, kijárja, kilevelezi annak értékesítését.

Sokat, nagyon sokat tudnék én erről beszélni, a ki csak senki és semmi, a ki idejött a messze idegenbe ambicióval, lelkesedéssel s a ki most úgy érzi, hogy szárnyai nőnek...

Rozsnyay V. H. Kálmán.

^{*} E levél utolsó sorát *magyarul* irta a mester; reprodukcióját a 154. sz. lapon közöljük.

PANDORA.

WALTER CRANE

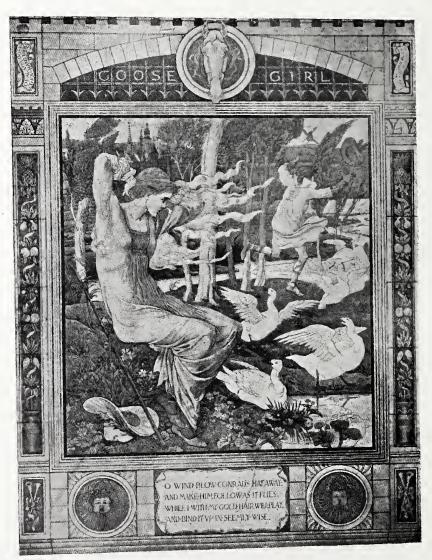
PLAKÁT.

JELMEZ FRIZ.

DANTE VIZIÓJA. HIMZETT PANNEAU.

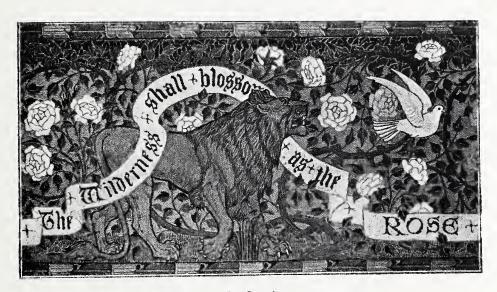

MAJOLIKA KÉP.

All Austria

DÍSZEDÉNYEK.

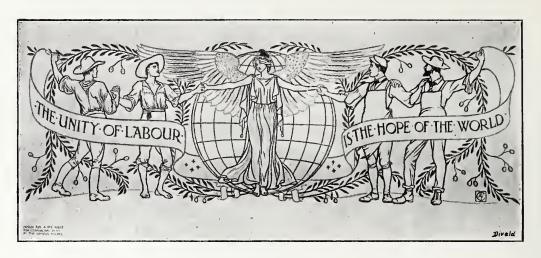

coccocc ebédlő fríz. coccocc (eredetije a párisi kiállitáson van.)

EX LIBRISE. ...

LANCELOT CRANE

A F. ÉVI MÁJUS 1-ÉN TARTOTT MUNKÁS ÜNNEP ALKALMÁBÓL.

"LILIOM." FESTETT KÁLYHA ELLENZÓ.

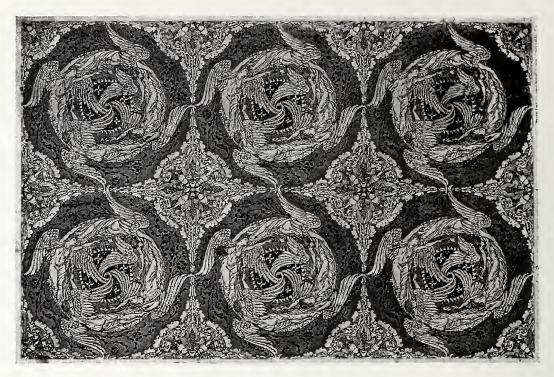

ÜVEGFESTMÉNY.

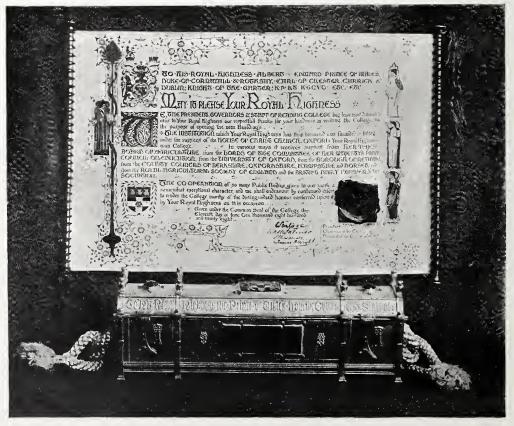

SZT. GYÖRGY, FESTETT PANNEAU.

• SZT. CECILIA •

MENNYEZET PAPIR.

ÜDVÖZLŐ IRAT ÉS SZEKRÉNYE.

MENNYEZET PAPIR.

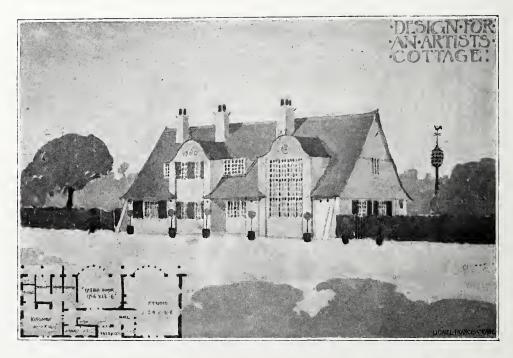

KAMUKA ABROSZ.

»KERÉKPÁR«

• RELIEF. •

LIONEL CRANE.

MÜTEREM TERVE.

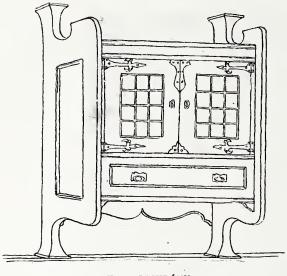
LIONEL CRANE.

FALUSI LAKHÁZ.

LIONEL CRANE.

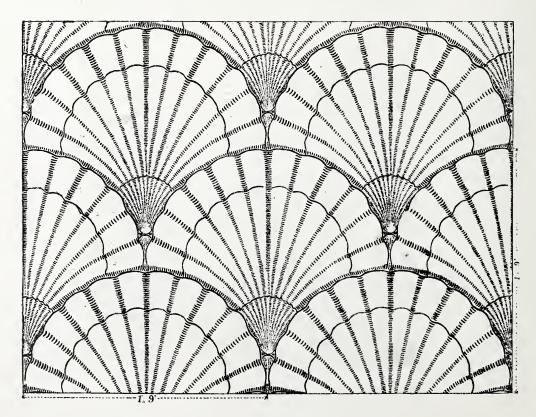
NYARALÓ.

FALI SZEKRÉNY.

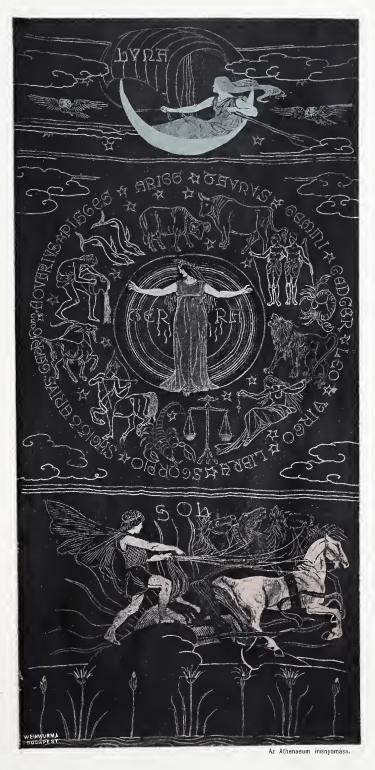

• • EX LIBRIS • • MORRIS MAYNAK RAJZOLTA W. C.

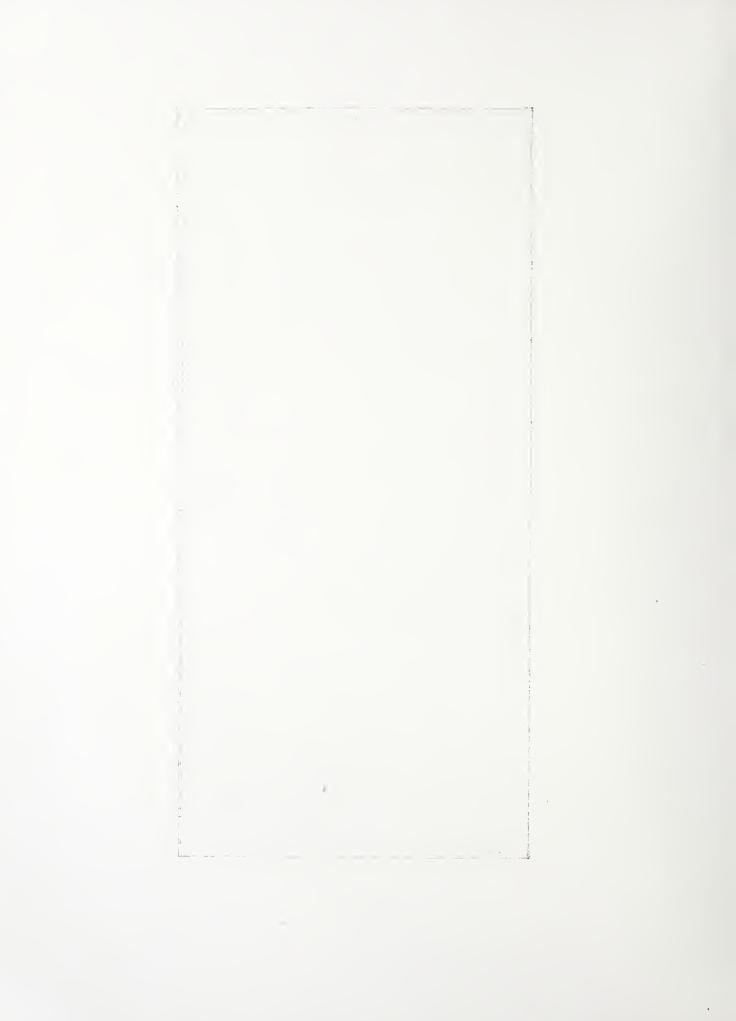

FALI KÁRPIT.

WALTER CRANE

A FÖLD, A NAP, A HOLD. Himezte Mrs. Crane.

WALTER CRANE

MUNKÁCSY MIHÁLY †

Megrendítő fájdalom hatalmasadott el minden jó érzésű ember szívén, a mikor reménytelen betegség ütötte ki a lánglelkű mester kezéből az ecsetet. Ennek a fájdalomnak a mértéke azonban csak most telt be igazán, hogy Munkácsy Mihály emberi mivoltában sincs többé.

Meghalt a festők fejedelme, a ki nemzete életéből kiragadott alakjaival népesítette be magyar lélektől áthatott első világhirű vásznait; meghalt a mester, kortársai között talán az egyetlen, a ki a letűnt században zsenialitásával úgy varázsolta bibliai tárgyú óriási vásznaira két évezred ideálját, a mely emberöltők folyamán szakadatlanúl ihleti meg a világ nagy művészeit, a mint ennek az ideálnak a fönséges alakja korának a köztudatában élt.

S hogy megszűnt dobogni milliókat magával ragadó érzésekben gazdag, élte alkonyán azonban orvbetegségtől kifosztott szive: gyászba borúlt Magyarország, a melynek idegenben is mindvégig hű fia maradt, a melynek a maga hírével az egész világ előtt dicsőségét növelte. S a gyász, mely nálunk a királyi trónuson kezdve, palotát és kunyhót egyaránt letakart fekete palástjával, árnyékot vetett külföldön is a földkerekség minden tájékára, a hol a nemesebb ideálokért hevülnek.

Művészete az egész világé volt, alkotásai javát idegenben kapkodták széjjel. Ő maga alkotásai nagy részében s egész emberi mivoltában azonban a mi vérünkből való vér volt s a gyász, a melylyel az egész művelt világ siratja, épp azért a magyarságra nézve a legfájdalmasabb.

Ennek a mindeneken elhatalmasodó gyásznak a hatása alatt szenteljük e sorokat a lánglelkű mester dicső emlékének. Midőn Munkácsy Mihály szédítően magas régiókba vezető pályáján megindult, kontinensünkön csírája is alig volt meg a mozgalmaknak, a melyeknek folyóiratunk szószólója. A mesteremberek műhelyeiben, a melyekben manapság a művészek s a művelt társadalom egymással vállvetve igyekeznek a jó ízlésnek otthont teremteni, ezekben a művészietlen szellem lelketölő atmoszférája honolt. Munkácsy Mihály ilyen asztalos-műhelyből lépett ugyan ki a művészet virágos mezejére;

a szivében szunnyadó isteni szikrával azonban holtáig is ott tespedhetett volna, ha a merő véletlen nem vezeti útjába a műhelyen kívül első rajzmesterét, a ki a lelkét elzsibbasztó környezetből kiragadta. Gépiesen dolgozó asztalos helyett, kis vártatva a világ első művészeinek egyike lett Munkácsy Mihály s a szó szoros értelmében vett grande Art festőfejedelme, a ki azonban művészi lelke finom ízlésével a művészi ipar alkotásain is szakadatlan szeretettel csüngött. A művészi ipar remekeivel töltötte meg mesés fényű párisi palotáját s időnként talán maga is kedvvel foglalkozik az iparművészettel. Azoknak az éveknek a közfelfogása azonban, a melyekben legszebb diadalait aratta, ha akarja vala is, meggátolja abban, hogy a grande Art magaslatáról leszálljon. Ezenkívül a diadalai nyomában rázúduló megrendelések is arra kényszerítették, hogy szüntelenül a végsőkig megfeszített energiával dolgozzék, míglen lelki ereje egyoldalúan kimerítve meg nem tört.

És alig pár év alatt, miközben a lánglelkű mester már élőhalott volt, megváltoztak az idők. A mesteremberek műhelyeiben, hála új alapra helyezett iparoktatásunknak, a legszerényebb művészi tehetség sem kallódhatik el többé s a grande Art művelői sem találják többé méltóságukon alólinak, hogy az iparművészetnek kevesebb lelki energiát igénylő, de nem kevésbbé nemes föladatokkal szolgáló mezején tehetségüket ne érvényesítsék.

Az Art nouveau eszméjének valamivel korábban való diadala a Párisban élő Munkácsyt is bizonyára hívévé tette volna s pihenővel szolgálván szűntelen tevékenység után szomjúhozó lelkének, talán ennek kimerülését is megakasztotta vagy legalább késleltette volna.

Nem úgy történt. A lánglelkű mester így csupán mint mecénás volt a művészi ipar ügyének előmozdítója. De ha mint ilyen sem lett volna az, a modern iparművészet, a melyet a képzőművészet testvérének fogadott, nem kisebb gyászszal siratja, mint így. Kétszeresen nagy a magyar iparművészet gyásza a lánglelkű festőfejedelemért, a ki meghalt, de halhatatlan alkotásaiban élni fog az idők végezetéig.

KÉT LEGYEZŐ.

Az égiek különös kegye a negyvenes évek végén egy tüneményes képiróval: Giacomo Favretto-val ajándékozta meg Veneziát. A művész mély kedélyt, szerető nagy szívet s bámulatos megfigyelő képességet nyert osztályrészeül. A lagunák városának a régi nagy mesterek kora óta nem volt képirója, ki mélyebben átérezte volna az omladozó régi paloták, a szük callék miszticizmusát; ki igazabb gyönyört talált volna a lagunák ezer árnyalatos, ezer fényjátékot mutató vizében, s a déli nap fényétől bearanyozott compok sürgő-forgó, még nyomoruságában is mindég kedélyes, örökké fecsegő és daloló szépségében. Mindezeket nagy igazsággal, kecscsel és őszinteséggel tudta átvarázsolni vásznaira és apró deszkáira az egyszerű foltozó asztalos fia, Giacomo Favretto.

Egy szerencsétlensége azonban mégis volt ennek az Isten különös kegyelméből való nagy művésznek: csak hanyatlásában, a mai mindennapi élet szükségében láthatta az ő kedves Veneziáját. A Piazzán Sanrovino hires loggiája előtt, a Piazettán, a dogek palotájának oszlopcsarnoka alatt, nem Goldoni himzett selyem szoknyát viselő kacér dámáival s hajporos és spádés lovagjaival találkozva, hanem modern szürke és fekete ruhákba bujtatott alakokkal, kik a szép régi keretből — az ő hite és meggyőződése szerint — nagyon kiríttak. Az egykori gazdag, vidám és fényes Veneziát ő már csak a nagy Paolo festményéről, s az olasz krónikairók munkáiból ismerte; de ez a ragyogó, szines kép ott állt a képzelődésében teljes ingerével és visszavágyakozott bele poetikus lelkének folyvást erősbödő sóvárgásával.

Bámulatos hűséggel és költészettel festette meg a modern Venezia utcai életét, a halés zöldségvásár lármás jeleneteit, a traghettók mozgalmas képét; fantáziája azonban csak vissza és visszavitte őt a multak derültebb világába, s ebben a világban számára az első megállapodási pont a fényelgő, pajzán és vidám XVIII-ik század volt. Amidőn

anyagi helyzete jobbra fordult, műtermét ennek a századnak butoraival népesítette be; a falakra kecses arany-rámákban szinezett francia metszeteket függesztett, s ott függesztette föl Tiepoló egyik megrongált képét is, melyet épen az utolsó pillanatban ragadott ki az ügyetlen restaurator karmai közül. Ennek a műveletnek emléke a *Vandalismo* cimü kép, melyet a milanoi Brera gyűjteményében csodálhatunk. Favretto mind nagyobb előszeretettel merült Tiepolo korának tanulmányozásába, egészen a mester szellemében rajzolta meg a rézkarcok Organia által rendezett új kiadásának kecses címlapját s nem sokára megfestette a *Soli* czimü bájos képet is, melyről már egészen a XVIII-dik századnak játszi vidámsága és kedves pajzánsága szól hozzánk. A fehér festésű veneziai salon rövid kis diványán, szorosan egymás mellé simulva, ül a fiatal szerelmes pár. Valami nagyon bizalmas közleményük van vagy talán nem is beszélnel csak a szemek járásában és a kezek szorításában árúlják el szívük minden gondolatát és óhajtását. A bájos jelenetnek legméltóbb kerete a tiepolós falfestmény a fejük felett.

Favrettó ebben az időben, a nyolcvanas évek elején, szeretettel foglalkozott a XVIII. század nagy dekorativ festőjével: Tiepolóval s hatása alatt készült a tulajdonomat képező két legyező is, melyet ezuttal mutatok be a folyóirat olvasóinak. Favretto mindakettőt közönséges fehér vászonra festette; az egyiken a tavasz istennője szór maga körül virágokat; a másikon amorettek repülnek és pajzánkodnak bimbózó és nyiló virággalylyakkal. A legyezők, a művész valamelyik szabad órájában, emlékül készülhettek. Favretto nagy gyorsasággal, és a dekoráló művészet teljes biztosságával vetette vásznára a bájosan könnyed alakokat, melyek Lemoynenak vagy Boucher-nak is becsületére válnának. Másolatunk csak a kecses vonalakat érezteti; de aki Favretto szineinek gazdagságát és kifejező erejét ismeri, a legyezőket színhatásukkal együtt is könnyen elképzelheti. A legyezőkön a lila és kék szinek dominálnak.

Szana Tamás.

A PÁRISI KIÁLLÍTÁS ÉPÜLETEI.

Páris, 1900. május hó 10.

Az új század küszöbén a hanyatlónak, dekadensnek nevezett francia nemzet meghivására a világkerekség minden művelt, minden ambiciózus, törekvő nemzete, faja összehordta munkájának, tudásának, művészetének legjavát.

Versenyre keltek a nagy munkára, hogy nemzetők geniuszát mentől egészségesebb, mentől tehetősebb formában mutassák be.

A világkiállítás, a béke e porondján összecsaptak a szellem fegyverei s már fogalmat alkothatunk magunknak, a kiállítás készületlensége dacára, az egyes nemzetek erejéről, hatalmáról.

Mily nagynak, izmosnak, egészséges vérűnek kell, hogy tartsam az állítólag dekadens Franciaország testét, agyát, ha végig nézek iparán, gazdagságán, művészetén, melyet a világ elé tár.

Mennyi öntudatos erő, mily pazar szellemi adományok gyümölcse csak e hatalmas kiállítás koncepciója, mily erélyre vall annak keresztülvitele. Évek óta készülődő iparosok, mérnökök, művészek agyának lázas forrongásából, munkások százezreinek verejtékéből keltek ki e tündérpaloták, melyek hatása meseszerűen szép, fölemelten hatalmas.

Sőt ha a látvány nagyszerűségében fokozatot keresünk, ezt megtaláljuk az elragadó mesterséges esti világítás mellett, melyre a tervező művészek minden bizonynyal számítottak. Vannak egyes építményei e kiállításnak, melyeket szembeszökően a fényhatások effectusaival számítva terveztek.

Ilyen a kiállítás fő kapuja: a porte monumentale. Egy érdekes, szép, minden izében modern, s mint ilyen kissé idegenszerű alkotás.

Új formák, új diszítések, szokatlan színei (fehér és kék) segítségével bizarrsága dacára lefegyverzi és megnyeri a kezdetben bizalmatlankodó szemlélőt. Vasszerkezet az egész, grès flammè, metallikus diszítésekkel, színes üvegekkel és lámpákkal diszítve.

Három óriási ív s az azoknak megfelelő gömbszelet kupolaszerűen egyesítve képezi a három nyilású kaput; az egyik ív homlokzatnak van kiképezve, tetején a híres és sokszor támadott "Parisienne"-nel, egy utcai öltözetet viselő modern női alak, ki tárt karokkal várja Páris vendégeit.

A homlokzat előtt két óriási obeliszkszerű oszlop áll. Ez a váz színes téglákkal, üveglapokkal, melyek mögött elektrikus lámpák rejtőznek, sárga fém ornamentikával, grès

reliefekkel van diszítve. Hatása különösen este megvilágítva meglepő, egy óriási filigran munkájú ékszerhez hasonló, megrakva ragyogó tűzű, különféle színű drágakövekkel.

Ha e kapu ösmertetésével különösen bőven foglalkoztam, szolgáljon mentségemül az, hogy ez az egyedüli, hogy úgy mondjam "őszinte" épülete a kiállításnak.

Nem takarja, fedi vasszerkezetét, sőt kérkedve mutatja s ahhoz idomítja, simítja diszítő elemeit, művészi kiképzését. S ez a helyes.

Nem térhetek ki az elől, hogy meg ne említsem lapunk elődének, a *Művészi Ipar*-nak az 1889-iki párisi kiállításról szóló ösmertetését, mely mint nagy haladást és nagy vívmányt jelezte a vasszerkezet művészi fejlesztését, mely az arhitekturába új vért vitt be, annak, új és friss teret nyitott. Pompás dokumentumai voltak annak az akkori gépcsarnok s a művészetek palotája, gyönyörű példái az új szerkezettel összhangzó és ahhoz idomuló ornamentikával elérhető hatásoknak.

Erről a francia építészek ez alkalommal, sajnos, egyes kivételektől eltekintve, tökéletesen lemondtak.

Az épületek vasszerkezetét, a belső organizmust megtagadó építészeti formák és megoldások borítják; óriási csarnokok vasszerkezetű boltozatai emeletes, kis tagozatú homlokzatokra támaszkodnak.

A majolikát, a grèst tökéletesen kiszorította a gipszfal, diszítés, burkolat; hatalmas pilasztert látunk monumentális építményben, de egy erős ökölcsapás tátongó ürt vág az óriás súlyt hordó oszlopon.

Az első benyomás, a dekorativ hatása az épületnek kedvező ugyan, de közelebbről szemügyre véve a dolgot, bántólag hat ez a bizonyos tekintetben "gsnasz" építkezés.

A gipsz e túltengését az idegen szeme előbb látja meg és ez szolgálhat tán e hiba mentségeül.

Köztudomású dolog, hogy Páris díszesebb lakóházai, palotái, középületei a Páris közelében lévő gazdag kőbányák vakítóan fehér és könnyen megmunkálható köveiből épülnek; és a mint azt a kiállítás tőszomszédságában épülő Gare d'Orléanson szembeszökően láthatjuk, az e fehér kőből épült pályaudvar távolról való hatása tökéletesen összevág e gipsz Potemkin paloták ragyogóan fehér megjelenésével.

Ez a ragyogó fehérség egyik jellemző vonása a kiállítási épületeknek, mintha márvány és cukorból vágták volna ki e merész silhuettek tömegét.

Egy másik jellemző vonása az arhitekturának barok jellege, ezt a barok ízt még a Beux Arts klasszikus stilű épületein is megtaláljuk. Legkivált az Esplanades des Invalideson szembeszökő.

Ez a része a kiállításnak az Esplanades, a pont Alexandre a Beaux Arts két palotájával, melyek az Avenue Nicolas-t alkotják, művészi konceptusát tekintve, a legsikerültebb.

Maga a pont Alexandre bátran mondhatjuk egy műremek nemcsak egészében, de minden egyes apró részletében is. Egy nyugodt lapos ívben hidalja át a Szajnát; feljáróit két-két magas piedestálon aranyozott lovas-csoportok diszítik, a híd karfái, kandeláberei, szoborcsoportjai oly szerencsés arányban állanak egymáshoz, hogy szépségében párját nem igen találja az ember.

A szépművészetek Petit Palaisja, mely a franciák retrospectiv kiállításának adott hajlékot, nemcsak arányos szép alkotás, hanem állandó jellegű épület, mely múzeumi célokra van praedestinálva. Alaprajza, termei világítása, az épület célját tekintve kifogástalan; ezt a fődolgot mily szépen össze tudta egyeztetni a tervező művész az épület külső szépségeivel!

Fájdalommal gondolok Budapestünk nem egy középületére, melynél egy kétes értékű homlokzat kedveért tönkre építették az épület rendeltetését, belsejét.

A Grand Palais, melyben a francia és idegen nemzetek modern művészetét helyezték

A SZ, FŐV. POLGRÁMESTERI SZOBÁNAK KÖNYVSZEKRÉNYE.

O O O O O O O O TERVEZTE FARAGÓ ÖDÖN. O O O O O O O O O O O

el, hatalmas arányaival lepi meg a látogatót. Óriási oszlopos csarnokon keresztül az udvarra lépve, egy szobor-erdő közepén találjuk magunkat. A bejárattal szemben levő kupolás üveggel fedett terem, melybe az emeletre két oldalt vezető lépcsőházak torkolnak, hagy mélyebb benyomást az emberben.

Az Esplanades des Invalides, a Manufactures Nationales és a művészi iparnak tanyája. Pompás barok paloták utcája, óriási falfestményekkel, aranyozással borítva, vakítóan fehér összbenyomással, melynek ragyogó fehérségét még emeli a Palais des Invalides sötét tömege, patinás arany kupolája, mely az utcát befejezi.

Egy másik szép pontja a kiállításnak a Champs de Mars patkó alakú hatalmas csarnoka. A patkó közepét a Salle des Fêtes és a Chateau d'eaux képezik, ágai az Eiffel toronynál végződnek.

Az ünnepélyek csarnoka a francia dekorativ művészet egy remeke úgy szín, mint forma tekintetében. Óriási kupoláját a nemzetek címerei, galeriáit a nemzeteket jellemző szoboralakokkal a lex, pax, labor, fas allegóriái diszítik. E terem, melyet áhítattal szemlél mindenki, suggeráló hatással bir, ünnepélyes hangulatba ejti a nézőt.

Homlokzatát a Chateau d'Eau képezi, óriási kapu alaku nyilás, melyből a víz esését szabályozó terasszok és kiszögelések pompás dekorativ szobrokkal fejlődnek ki, csipkeszerűen finom silhuettel betetőzve.

A harmadik kiváló arhitektonikus csoportja a kiállításnak a Rue des Nations a Szajna partján, az idegen hatalmak pavillonjai, tizenöt egész húsz többé-kevésbé sikerült palota sora, a part felé egy összefüggő teraszszal egyesítve, a paloták pincéiben nemzeti vendéglőkkel. Világosan látszik, hogy minden nemzet lehetőleg arra törekedett, hogy nemzeti építészetének eredetiségeivel, sajátságaival hasson és ezért a kiállítás e része változatosságánál fogva igen érdekes. Így Olaszország egy, Velence monumentális építményeire emlékeztető palotát emelt – talán a legnagyobb társai közt – a Palazzo Ducale, a Márk templom formáinak, aranyos kupoláinak felhasználásával.

A törökök, az Egyesült-Államok épületei banálisak, érdektelenek, üresek.

Ausztria egy Mária Terézia stílusú palotával képviselte magát.

A mi pavillonunk, minden nemzeti elfogultság nélkül mondva, egyike a legsikerültebbeknek. Bővebb leirásába nem bocsátkozom, tervei úgy kiállításainkról, mint reprodukciókból eléggé ismertek.

A belgák saját izű gótikájokban igen szerencsésen megoldott városházat építettek fel. Norvégia egy fából készült polgári lakóház tipusát mutatja be, egy feltünően szép, halakból komponált frízzel diszítve.

Németország egy sikerült német renaissance házat emelt gazdag falfestéssel, mely az ismeretes "Deutsches Haus" képviselője.

Svédország pavillonja egy faépület, az ottan divó építészeti tipusokból összeróva, originális alakú toronynyal.

E törekvéssel és célzattal tervezték a többi népek is pavillonjaikat.

Sajnos, csak a paloták külsejét élvezheti eddigelé az idegen, mert azok még nem nyíltak meg a közönség számára, így tehát belsejökről mitsem irhatok. Pedig érdekes volna azt is összehasonlítani, mert meglepő a versengés, melyet az egyes nemzetek ízlés, művészi koncepció és kivitel tekintetében csoportjaik installácionális munkáiban kifejtettek.

Tagadhatlanul a jól megoldott installáció a kiállítás fél sikere; ez annak csak dekorativ része ugyan, de a csoport külső foglalatja, elrendezése az, a mi a szemlélőt megragadja s a mi leginkább megmarad emlékében; a tartalma a szakembert vonzza és érdekli, s ez a tárgyait felkeresi, bármiféle környezetben és foglalatban legyenek is.

A szép és jó installáció dokumentuma az egyes nemzetek ízlésének és önkéntelenül vonzza a néző tömeget. Igen gyakran egy jól sikerült kiállítási szekrény okozója annak,

hogy tartalmát is szemügyre veszszük, különben könnyen lehet, hogy közömbösen elsétálunk mellette.

A rövid idő, melyben benyomásaimat szereztem, nemkülönben sok osztály készületlensége lehet, hogy arra visz, hogy nem ítélhetek helyesen s egy vagy másfél hónap múlva, mikor a kiállítás tökéletesen elkészült, más eredményre jutok, de ma csak azt mondhatom, hogy a mi installációink mellett csak a német és osztrák installációk maradtak emlékemben, melyek a többin túltesznek.

Különösen az osztrákoké tűnik ki majdnem minden csoportban igazán diszkrét elegánciájával. A "Ver Sacrum" ismeretes vonalait, formáit, az abban uralkodó ornamentikát ismerjük itt fel s látjuk testet ölteni. Wagner, Olbrich, Moser, Hoffmann ízlése és tudása nyújtotta ez installációk alapját. Ha visszaemlékszünk e művészek ismert koncepcióira, könnyen elképzelhetjük, hogy dekorativ fa-architekturára és szövetek diszítésére ezek igen alkalmasak. Számos csoportjuk igazán sikerült. Csak ha erős kritika alá veszi az ember, egy bizonyos fokú ridegséget vethetne szemükre.

Tartalmasabb, monumentálisabb a németek installációja, különösen szép, talán az egész kiállítás legszebb installációja a német iparművészet csoportja. Ennek vetélytársa ugyancsak a német képzőművészetek csoportja lehet. Az előbbit Seidl, utóbbit Lenbach tervezte és rendezte.

lgaz, hogy az osztrákok és németek a hozzá való anyag s a kivitel tekintetében, úgy látszik, költséghatárokat nem ösmertek s ez lényegesen hozzájárult az elért hatás fokozásához.

A mi csoportjaink installációi az iparművészeti múzeumban rendezett kiállításról ösmeretesek. Derekasan megállják helyüket. Elütően a többi nemzetek berendezésétől, azt a magyar nemzeti diszítő formák alkalmazása jellemzi. A többi nemzet többnyire a régi ornamentika keretében mozog s nem törekedett installációinak nemzeti ízt kölcsönözni. Kivéve az éjszaki nemzetek installációit (svéd, norvég és dán), melyek az új irányban is igen figyelemreméltóan és szellemesen tervezvék.

Ezek volnának röviden és futólagosan szerzett benyomásaim, melyekhez csak egy megjegyzést óhajtanék fűzni, azt, hogy millenáris kiállításunk óta e tekintetben nálunk is észrevehető fejlődést és haladást konstatálhatunk. Vajjon mennyire fogják azt az idegenek megbecsülni és méltányolni és mennyire fogjuk helyünket megállani a nagy versenyben, azt majd megmutatja a jövő.

Pap Henrik.

ANYAI SZERETET.

FUCHS EMIL RELIEFJE.

KÜLÖNFÉLÉK.

Magyar művész Londonban. A napokban nyilt meg a londoni New Gallery pompás kiállítása. Különösen Alexander Fischer remek emailjai keltettek nagy feltünést, a melyeket a művész elküld Budapestre az őszön rendezendő Walter Crane kiállításra és *Fuchs* Emil apró dekorativ szobrai, plaquettjei, érmei. Fuchs még egész fiatal ember. Magyarországon, Trencsénben született. Első tanulmányait együtt végezte Bécsben Fadruszszal és Zalával. Azután Rómába ment, hol egymásután nyerte a legelső dijakat. Egyetlen monumentális művét, egy sirkeresztet, melyen egy anya kétségbeesetten védi csecsemő gyermekét, a bécsi császári múzeum vette meg. Később Londonban telepedett le s itt egyike a legismertebb, legfelkapottabb művészeknek. Különösen kiválóak a portreitos medáljai. Legutóbb a királyné és a walesi herceg is ültek a jeles művész műtermében, új emlékérmeikhez. Most kiállított apróságai közül különösen forbes Robertson, a világhirű Hamlet, Pineró, az író, Major General Sir Ellis, Maurice Ephrussi asszony, Lady Churchill két fia, Sielern gróf, Beres lord admirális, a két Rotschild gyerek: Evelyn és Anthony plaquettjei csudálatosan finomak rajzban és beállításban. Fuchs szintén nagyobb csoporttal vesz részt őszszel a budapesti angol kiállításon.

Múzeum Szegzárdon, A nagybecsű és az ország hasonló vidéki intézetei közül messze kimagasló szegzárdi múzeumnak lesz végre a közel jövőben különálló hajléka. Wosinszky Mór apát plébánosnak lelkes agitációja s a vármegye intéző köreinek dicséretreméltó közreműködése folytán a múzeumépület létesítése most már biztosítva van. A belügyminister e célra 30.000 frt, a közoktatásügyi minister pedig 20.000 forint állami segélyt engedélyezett. Ezenkívül a vármegye által 1896-ban megszavazott 3000 frton felül a múzeumépítés céljaira fordíttatnak a magyarosítási alapnak időközi kamatai, az alapítványi uradalom segélye, a múzeumegyesület részéről az alapítótagdíjakból befolyt összegek, úgy, hogy a város által ingyen feljánlott telken kívül eddig 62.061 frt áll rendelkezésre a vármegyének a múzeum építésére. Az épület tervét Schikedanz budapesti műépítész készítette; a gyönyörű egyemeletes renaisance épület a költségvetés szerint közel 70.000 frtba kerül. A megyei közgyűlés határozata értelmében a rendelkezésre álló 62.961 frt

ANYAI SZERETET.

FUCHS EMIL RELIEFJE.

3 krajcár építési tőkét néhány évig kamatoztatják, mig a szükséges összeggé növekedik s akkor fognak az építéshez, addig pedig a dunántúli közművelődési egyesülettől is kérnek anyagi hozzájárulást.

A párisi kiállítás nemzetközi juryje május hó 23-án alakult meg. A képző-és az iparművészeti csoportokban a kereskedelmi m. királyi minister megbízásából Magyarországot a következő tagok képviselik: Gróf Andrássy Tivadar, gróf Esterházy Pál, Ráth György, Fittler Kamill, továbbá Edvi Illés Aladár, Thék Endre, Faragó Ödön és Zsolnay Miklós.

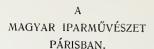
Zsolnay Vilmos emléke. Pécs városa a minap tartott közgyűlésén foglalkozott a modern művészi keramika legjelesebb mesterének emlékével. Majorossy Imre polgármester szép beszédet mondott a nemrég elhunyt Zsolnay Vilmosnak, Pécs város díszpolgárának munkás életéről, eredményteljes működéséről és indítványozta, hogy érdemeit jegyzőkönyvbe iktassák, arcképét festessék meg a közgyűlési terem díszére és Pécsett fölállítandó szobrának pénzalapjához 2000 koronával járuljon a város. A közgyűlés az indítványokat egyhangúlag elfogadta. A kegyeletes célra lapunk szivesen közvetíti s nyilvánosan nyugtázza az adományokat, melyek a "Magyar Iparművészet" szerkesztősége címére küldendők.

Ifj. Vastagh Gy. "Csikós" szobrának reprodukciója, melyet lapunk legutóbbi számában közöltünk, többféle félreértésre adott okot. Ezért helyén valónak látjuk kijelenteni, hogy a közölt kép, mintegy 35 centiméter magas bronzöntvény után készült, melynek eredetije jelenleg a párisi kiállításon levő sz. főv. polgármesteri szobát diszíti. Ez a kisméretű szobrocska kisebbített hű mása annak a mintegy 4 méter magas kiválóan sikerült szoborműnek, mely, Vastagh eredeti mintája után, Steiner Ármin és Ferenc gyárában, domborított rézlemezből készült, s mely Párisba való elküldése előtt egy ideig az országos iparművészeti múzeum előtt fel volt állítva. A szobornak kisméretű mintáját a magyar iparművészeti társulat vette meg, sokszorosítás céljából.

Az "Innen Dekoration" utolsó (áprilisi) füzete a magyar iparművészet egy nagytehetségű művészével, Wiegand Edével foglalkozik, a kinek bútorterveiből egy egész sorozatot közöl.

Örömmel veszünk erről tudomást, annyival is inkább, mert ebben épen iparművészetünknek az az ága jut megérdemlett elismeréshez, a mely nálunk a leghosszabb ideig vergődött idegen hatás alatt s csak a legrövidebb idő óta szabadult fel e hatás alól. A bútor-tervezés dolgában az utolsó időig kényre-kegyre ki volt szolgáltatva Bécsnek — s ime ma már a külföld is elismeri önállóságunkat e téren.

Wiegand terveit mindannyian ismerjük. E folyóirat is közölt belőlük szemelvényeket s a karácsonyi kiállításunkon látható volt sorozatról úgy a közönség, mint a kritika elismerte, hogy e téren ő elsőink között áll. – Azóta pedig a Mérnök- és

A BUDAPEST-ERZSÉBETVÁROSI TEMPLOM KELYHE.

•••••• TERVEZTE STEINDI. IMRE.

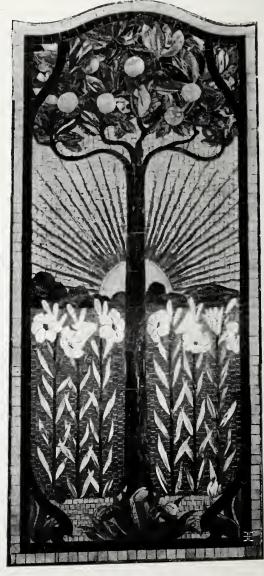
•••••• KÉSZÍTETTE LINK ISTVÁN.

VÁZA.

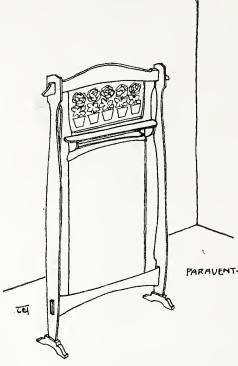
ROTH MIKSA.

EOZIN-MOZAIK.

• • FALI SZÓNYEG. • • TERVEZTE HORTI PÁL. • • • • KÉSZITETTE • • • • KOVÁLSZKY SAROLTA.

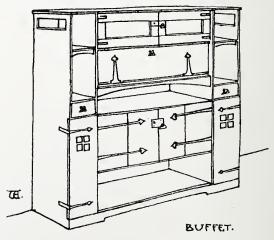

Wiegand E. rajza.

Építész-Egylet Közlönye és az Építő Ipar – is közölt egynehányat terveiből. Már akkor szóba jött - mi előnyei vannak Wiegand terveinek s akkor elismertük, hogy művei megfelelnek tervező intencióinak: mindenben izléseset, gyakorlati szempontból célirányosat teremteni s hogy a bútorok észszerű szerkezetük, szellemes formájuk és a vonalak eleganciája által művészi hatást keltsenek. Mindezt elismeri Wiegand bútorairól az "Innen Decoration" is, a melynek szerkesztősége, Györgyi Kálmán tanárnak Wiegandot és működését jellemző cikke után még külön kiemeli a tervező rajzbeli ügyességét. "Vázlatai – mondja a szerkesztőség megjegyzése – részben tollal rajzolvák, részben aquarelle munkák – világosan és üdén, sőt gyakran merészen (keck) vannak oda vetve, s valamennyi megragadó, ötletes és egyéni."

Wiegand különben most munkáival átmegy a calaisi csatornán is. A Londonban megjelenő "Akademy Architecture" júniusi szántában a karácsonyi kiállításról ismert "Kunyhóm" című tervet és Dr. Baróthi nyaralójának tervét fogja hozni. A keresk. ministerium égise alatt megjelent "Mintalapok" pedig legközelebb egy teljes Wiegandfüzetet fognak adni. Rexa Dezső.

Phòto-Club. E címen az amateur fényképezők társasággá alakultak. A klub célja: a fényképezés művészi és tudományos fejlesztése. A klub kényelmes és célszerűen berendezett helyiségei az Egyetem-tér és Kaplony-utca sarkán lévő Andrássy-palotában vannak, a hol e hó folyamán művészi levelezőlap-kiállítás fog megnyilni. A múlt hó folyamán a klubnak házi kiállítása volt, a melyen Br. Eötvös Loránt, dr. Wartha Vince, a klub elnöke, Márffy Albin és H. Gaal Adorján, alelnökök, Széchy Gyula festő, Rexa Dezső, dr. Joannovics Pál, stb. stb. vettek részt. A klub minden pénteken este összejövetelt tart, a melyen vetített képeket mutatnak be, ugy a tagok, valamint Zamborin Károly – az Európaszerte ismert diapositiv festő – műveiből. A legközelebbi péntekek valamelyikén Rexa Dezső tagtársunk "Shakespeare Itáliában" címmel – vetített képekkel illustrált előadást fog tartani. - A klubban kényelmes műterem, laboratorium, társalgó, könyvtár áll a tagok rendelkezésére. A laboratoriumban dolgozóknak pedig Zamboni és Funk udvari fényképészek szol-

Wiegand E. rajza.

gálnak tanácscsal és magyarázattal. A klub az érdeklődőket szivesen látja péntek esti összejövetelein.

Chamber of horrors. A mint e folyóirat legutóbbi számának hivatalos rovatában olvasható, a m. iparművészeti társulat választmányának március hó 18-án tartott ülésén indítványt tettem, hogy állítson össze a társulat egy gyűjteményt külföldről importált olyan tárgyakból, a melyeket nálunk úton-útfélen árulnak s a melyeken az izléstelenség legszembeötlőbben nyilvánul. Ezzel azt akarnám elérni, hogy a közönség tudja meg, hogy mit ne vásároljon, mire ne költse a pénzét. E gyűjteménynyel együtt oly hazai iparművészeti tárgyakat kellene kiállítani, a melyek külső forma s kidolgozás tekintetében kifogástalanok s ár dolgában is kiállják a versenyt a külföldi selejtes portékával. Így tehát nemcsak oktató s izlésnemesítő hatású volna az ilyen kiállítás, de nemzetgazdászati szempontból véve is üdvösnek igérkezik. Egyébként utaltam Angliára, a hol annak idején szintén helyén valónak látták, hogy efajta kiállítást rendezzenek, a melyet "Chamber of horrors"nak neveztek el.

A fölvetett eszméhez egyes lapok kommentárt fűztek s érthető, hogy a többféle véleménynyilvánítás közt olyan is volt, a mely a sajátságos s szokatlan kiállítással nem rokonszenvezett, sőt azt éppen képtelenségnek nyilvánította.

Nem szándékozom ezekkel az ellenvéleményekkel e helyen vitába bocsátkozni, hiszen elég világosan körvonaloztam a kiállítás intencióját, úgy hogy minden elfogulatlan tisztában lehet annak céljával. De nehogy hallgatásom félremagyaráztassék, szó nélkül nem hagyhatom két lapnak, ú. m. a Magyar Geniusz s a Neues Pester Journalnak V. B. jegyű, illetve Balduin Groller nevű munkatársainak azt a ráfogását, hogy az angol példa, a melyre hivatkoztam, nem áll.

A magam igazolására tehát a legilletékesebb helyre, a londoni South Kensington Museum igazgatóságához fordultam s egy Londonban élő honfitársunk révén kérdést intéztettem a "Chamber of horrors" dolgá-

KANDELÁBER
KOVÁCSOLT • • • • • • • • ALUMINIUM
BRONZBÓL. • • • • • • • • TERVEZTE • • • STEINDL IMRE. • KÉSZÍTETTE • JUNGFER GYULA.

• FALI SZÓNYEG. •
TERVEZTE •••••
•••• HORTI PÁL.
KÉSZÜLT •••••
••• A TORONTÁLI
SZÓNYEGGYÁR R.-T.
NAGYBECSKEREKI
•• GYÁRÁBAN. ••

• FALI SZŐNYEG. •
TERVEZTE •••••
• NAGY SÁNDOR.
KÉSZÜLT •••••
• A TORONTÁLI
SZŐNYEGGYÁR R.-T.
NAGY BECS KEREKI
• • GYÁRÁBAN. • •

ban, mire az igazgatóság a következőkben adta meg a kivánt választ:

M. No. 12415/1900.

> Board of Education, South Kensington, London, SW.

> > 20-th. April, 1900.

Victoria and Albert Museum [late South Kensington Museum].

Sir!

In reply to your letter, received on the 12-th. instant, I am directed to refer you to page 33 of the First Report of the Department of Practical Art. From this Report it will be seen that when, in 1853, the collections of purchases from the Great Exhibition of 1851 were publicly exhibited in Marlborough House a small portion of the Museum thus formed was fitted up with specimens of manufactures which appeared to illustrate departures from those principles of Art which were recognized by the Department. After some time, this special collection was withdrawn.

Jam, Sir, Your obedient Servant, J. R. Fowke.

Ebből tehát nyilvánvaló, hogy az angol példa, a mire hivatkoztam, áll, a mennyiben az 1851-iki londoni világkiállításon tényleg beszereztek egy gyűjteményt, "mely felvilágosításul szolgált a művészet alapelveinek *hiányáról*", a mely gyűjtemény 1853-ban a Marlborough Museumban egy ideig kiállítva volt.

A londoni múzeum igazgatóságának nyilatkozatát eredetiben bárkinek szivesen megmutatom. *Györgyi Kálmán*.

A párisi kiállítás magyar iparművészeti csoportjának kétségkívül egyik legérdekesebb darabja az az ékszer-szekrény, a melyet Scholtz Róbert udv. szobafestő megrendelésére és Nádler Róbert tanár terve alapján, Thurnherr János asztalos és Mlinek Adolf ötvös közösen készített. A szekrény magyar diófából készült, mely berakott (inkrusztált) ezüstdrót-ornamentumokkal, változatos alakú, részben drágaköveket magába foglaló, részben zománcművű szögekkel s rozettákkal gazdagon van diszítve.

Elküldés előtt a szekrénykét megnézte Hegedüs Sándor kereskedelmi minister, a ki elismerését fejezte ki az érdekes munka megalkotói előtt. Füzetünk második mellékletén hű képét mutatjuk be a szekrénynek.

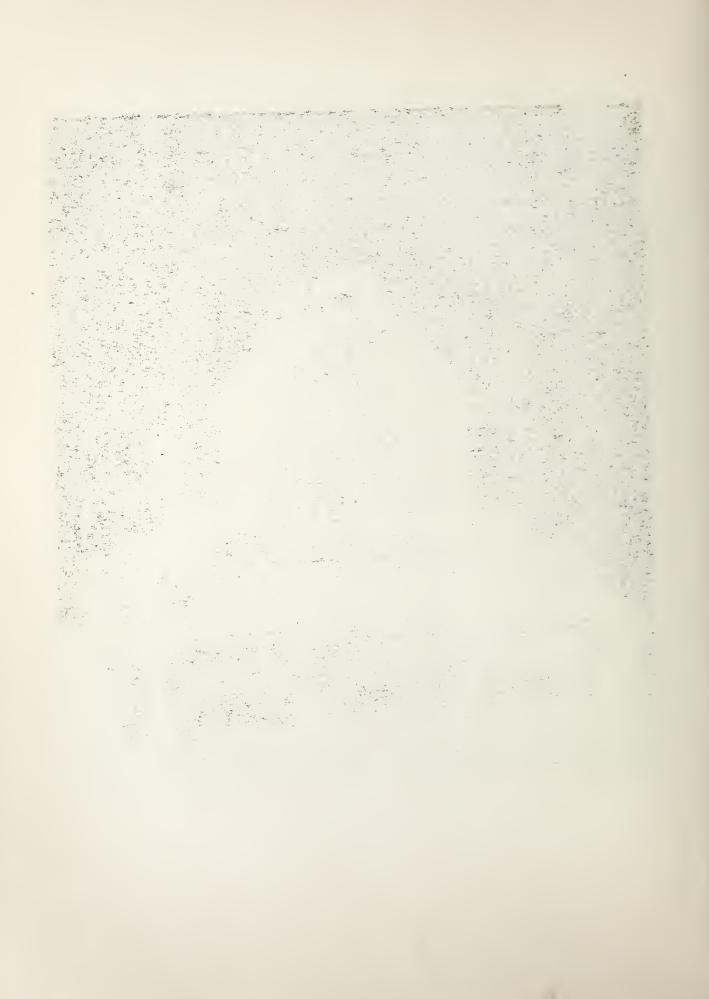
Az Országos Iparegyesület évi jelentése az 1899. évben kifejtett működéséről, melyet az egyesület igazgatósága a f. évi május hó 20-án megtartott közgyűlés elé terjesztett, vaskos füzetet tölt be. A nagy gonddal szerkesztett jelentés könnyen áttekinthető képet ad arról a buzgó és sikeres tevékenységről, melyet az érdemes egyesület a lefolyt évben kifejtett. Számos fontos kérdésben az egyesület köréből indult ki az első lépés s törekvése minden aktuális kérdésben oda hatott, hogy az iparos-közvélemény fölfelé s lefelé egyaránt érvényesüljön. Ezeknek a törekvéseknek hathatós támasza a tekintélyben mindinkább erősbödő egyesületi közlöny, a Magyar Ipar, melyet a ritka energiájú igazgató, Gelléri Mór nagy ügyszeretettel szerkeszt, mely folyóirat nemcsak éles szemű, állhatatos védője a hazai ipar érdekeinek, de egyúttal oktatója s irányítója a magyar iparosvilágnak. A múlt évi tevékenységnek súlypontja az iparpártolási mozgalomra esett, a melynek sikereiben az egyesületnek elévülhetlen érdemei vannak. Működése e mellett kiterjedt úgyszólván a hazai ipart érdeklő minden mozzanatra. A jelentés a többi között örömmel konstatálja a közeledést, a M. Iparművészeti Társulat s az egyesület között. Remélhető, hogy a közel jövőben, a midőn a M. Iparművészeti Társulat is szélesb alapokra fektetheti működését, a kapocs a rokon-egyesülettel még bensőbbé fog válni.

ÉKSZERSZEKRÉNY.

Tervezte Nádler Róbert tanár. Készitette Thurnherr János asztalos és Mlinek Adolf ötvős.

SZAKIRODALOM.

Lippich de Korongh, Alexis: Les Beaux-Arts en Hongrie. Budapest, Hornyánszky, 1900.

A párisi szépművészeti kiállítás magyar osztályának katalogusa tartalmazza Lippich ez értekezését, melyben rövid alakban, mégis alapos tájékoztatást nyújt szerző a külföldnek hazánk művészi történetéről és törekvéséről. Mátyás király dicsőséges korszakát tárgyalva, a könyvdiszítés világhirű remekeit, a korvinákat is ismerteti. Ezeknek örökszép miniatürjeit és kötésük művészi becsét eléggé méltányolja; más iparművészeti szempont azonban csak még egy helyütt fordúl elő, midőn a magyar ötvösség dicséretére elmondja, hogy III. lván cár 1488-ban hazánkból csalogatott ötvösöket udvarába. A kiváló gonddal és a célt szemmel tartó felfogásban megírt értekezés a művészi nevelés fontosságának különös hangsúlyozásával záródik.

"Uránia" cím alatt Molnár Viktor vezetésével egy érdekes lap jelent meg (Akadémia-u. 4.), mint a tudományok s a művészetek népszerűsítése céljából alakúlt "Uránia magyar tudományos egyesület" egyik eszköze, a melyben egy neves tudósgárda megkedveltetni igyekszik a nagy közönséggel a közművelődés minden ágazatát felölelő ismereteket, a miket tartalomra nézve komoly, de formára nézve könnyed alakban közöl olvasóival. Élénk figyelem-

mel fogjuk kisérni, hogy a magyar iparművészet népszerűsítésénél mennyiben fog számunkra segédkezet nyújtani.

Mennyezetfestés nehány fenmaradt emlékét ismerteti Kelemen Lajos az Erdélyi Múzeum ez évi februári számában, melyet a pókai, ajtoni és a maros-szt.-györgyi templomokban látott.

A pókai templom hajóját egyszerű deszka négyszöglapok fedik, mintegy 50 darab, a melyek 1666-ból származnak és a magyaros reneszánsz-stilű ornamentumok gazdag változatát őrizték meg. A festőjük fősúlyt nem is annyira az összhangra, mint inkább a motivumok összeállítására és az egyes táblák szépségére fektette. Csaknem mindenik tábla önálló kompozició. De ezen változatosságra az egyes táblák különböző alakjai is kényszerítették a festőt. Mert van azok közt négyzet, több különböző alakú téglalap és általános négyszög. Ezeken mind megfelelő minta van alkalmazva. Jellemzésül közöljük egyiknek leirását:

"A szentély közepe táján lévő mintegy 60 cm. hosszú és 80 cm. széles négyszögön közepétől kezdve a hosszúsági középvonalon fel és le egy szalagszerű piros átkötéssel kettéválasztva egy-egy izmos, sárga száron piros liliom virág nő fel. Kelyhe alatt hármas kis, gömbölyű, sárga vacok helyezkedik el, mely felé két oldalt egyegy íj-szár alakban visszahajló sárga kardlevél nyúlik ki az átkötő szalag alól. A szélességi középvonal szimmetrikus diszítményét az átlók irányába kihajló sötétkék akanthus alkotja, melynek szélei a hosszúsági középvonal felé símák, a szélességi középvonal felé pedig szelid hajlású karajokat képeznek. Egyik mélyebben kivágódó karajból kétfelől a szélességi középvonalra merőlegesen egy-egy kisebb piros liliom nő szembe s köztük a harmadik kelyhével vizszintes irányban befelé, a piros átkötés irányába nyúlik be. A nagyobb karajközökből kacsok ágaznak el, a széthailó levelekről és a hosszúsági középvonalba eső nagyobb liliomoktól üresen hagyott területre pedig piros bimbó hajlik elő."

Az ajtoni (Kolozsmegye) ev. ref. templom mennyezete 1750 körül készült. A két asztalos-festő – Hajdú Sámuel és Bétsi Sámuel -- nevét megőrizte a felirat. Alighanem kolozsvári mesterek lehettek, s elég ügyességgel alkalmazták a népies magyar motivumokat. Festményükön a virágdísz az uralkodó: tulipán a hagymájával, szegfű levélcsokorral. Az ajtoni mennyezetfestők azonban nagyobbszabású kompoziciókra nem képesek. Csak a bútorok sablonos festéséhez szoktak s nemesebb munkánál sem tudnak azon felülemelkedni. Nem tudnak alkotni. De mégis van egy érdemük: fentartották az eltanult alakokat, igaz hogy kezökben az is népies elemekké válik s épp úgy megjelenik a tulipános ládákon, mint a templomok mennyezetén. Korra és műértékre – a marosszt.-györgyi – r. kath. templom mennyezete sem áll utolsó helyen. Kidolgozása igen szép, bár változatosnak éppen nem mondható. A XVII-XVIII. században készült.

Nyomdász-Évkönyv 1900-ra cim alatt Novitzky László szerkesztésében megjelenő könyv a nyomdász-íróknál megszokott eleven és tömör cikkeket tartalmaz. Az első cikk magáé a szerkesztőé. A könyvnyomtatás történetét adja elő érdekesen és értelmesen; kezdve azon időtől, a mikor a könyvnyomtatás még nem volt mesterség, hanem művészet meg mélységes mély tudomány, a mikor a könyvnyomtatónak még címere volt, kardosan járt, akár csak az

ország bárói; folytatva a történetet századról-századra napjainkig. A következő cikk Ruzicska Gyuláé és a modern irányú szedésnek alapelvét tárgyalja. Természetszerű folytatása ez az előző históriai cikknek, belőle a jövő képét látjuk, a midőn a nyomdászat célja és hivatása azonos az iparművészetével általában és a mesterség, kiemelkedvén a sablonokból és ízléstelenségből, magasabb igényeknek kielégítését tekinti feladatául.

A bölcsőkről írt értekezést H. Gabnay Ferenc, a Természettudományi Közlöny februári számában. Az inkább ethnográfiai jelentőségű dolgozat a bölcsőt műipari szempontból is méltányolja. Számos illusztrációt közöl somogyi, kalotaszegi, torockói bölcsőkről. Általános művelődéstörténeti háttérben tárgyalja a nomád népektől kezdve a legújabb francia bölcsőkig, melyet az Art et décoration 1897-iki pályázatából vett át.

Larisch: Ueber Zierschriften im Dienste der Kunst. München, 1899. Ára: 1 korona 80 fillér.

Soha annyit nem vétettek a föliratoknál a művészi elrendezés és a jó ízlés ellen, mint napjainkban, mikor pedig a művészet érvényesülésének kívánalma a legkisebb részletekre is kiterjed. Az olvashatatlan és egyszerűen rettenetes betűk üldöznek a plakátokról s más feliratos holmikról és nyomtatványokról; arról pedig, hogy a felírat célja és környezete, valamint más szempont befolyása is figyelembe vétessék, szó sem lehet. Larisch könyvecskéje minderre vonatkozó szabályokra tanít meg bennünket s egyben világos példákkal igazolja a jóízlés követelményeit. Hasznát vehetik nemcsak a címfestők és nyomdászok, hanem mindazok is, kik nyomatnak vagy valamely felíratot készíttetni akarnak.

Neumann, Carl: Der Kampf um die neue Kunst. Berlin.

Mitrovics Gyula ez évi Budapesti Szemle első számában hosszabb cikk keretében foglalkozik a fönt nevezett művel. Nem lesz talán fölösleges főbb vonásaiban nekünk is bemutatnunk Neumann könyvét, melynek egyes része a magyar iparművészet jövője

iránt érdeklődők előtt kétségbevonhatatlanul tanulsággal szolgálhat. Különösen ama pontjára fordítjuk könyvénél a figyelmet, amely a művészet és a közönség viszonyáról szól, mint amiről nálunk is sok szó esik. A művészet felvirágozásának nélkülözhetetlen kelléke a képzett és öntudatos közönség, mely jelentékeny hatást gyakorol magának a művészetnek irányítására is. A múlt története elég világos és sok példát nyújthat erre. Sốt azt a tünetet, hogy a XIX. század ipari termékeinek nagy része úgyszólván teljesen nélkülözték a művészi elemet s bennök a sablon elölte a művészetet és csak gyárakból elégítették ki a szükségleteket, szintén a közönség fejletlen ízlésének tudhatjuk be; miután a divat szeszélyét követő közönség csak az olcsó és új formákat kereste. A divat zsarnoksága tehát az, amely nem is annyira jelensége, mint inkább oka korunk művészeti hanyatlásának. Magok a művészek és a művészeknek impulzust adó esztétikusok is az újat tartják jobbnak s valamint a mindennapi élet megkívánja a meglepetéseket a ruházkodásban, bútorozkodásban és szobadíszben, azonképen a művészetben is a még soha sem létező megalkotásával próbálkoznak. Így a művészek nem a művészet nagy céljait akarják megvalósítani, hanem újabbnál-újabb különösségeken törik fejöket. Mindez pedig - Neumann szerint - a közönség kiforratlan ízlésében leli magyarázatát; nem belső szükséglet még ma a művészet, legfeljebb csak divat. A letűnt századok műpártoló közönségének elenyésztével a művészetre jótékonyan ható Maece-

nások is megcsappantak. S valamint minden hatalmat, úgy a pártfogás jogát is az állam maga-magának szerezte meg. A vezető elemek állami támogatásban részesítik a művészetet: akadémiát állítanak fel s múzeumokat szerveznek bevásárlások által. Azonban az akadémiákban nincs hitünk, mint a hogy (ha lehetne) egy költő-iskolától nem várhatnók a nemzeti irodalom fellendülését. A másik állami eszköz, a művásárlás, még kétségesebb becsű, mert ha a protekció érvényesülésére nem is tekintünk, a bizottságok kompromisszumra lépett ízlése nem irányíthatja megállapodott elvek szerint áldásosan a művészetet. Szóval a saját egyéni ízléssel bíró államfők bőkezűségét nem egy könnyen lehet pótolni. Többé-kevésbé lényegtelennek tartja Neumann az egyesületi tevékenységet is, noha ezeknél kiemeli, hogy a nagy közönség érdeklődését ébren tartják, fokozzák és a művészek és a nagy közönség közt az összeköttetéseket ápolják. Mindezzel azonban nincs az mondva, hogy az állam húzódjék vissza a művészetek felkarolásától. Az állam gondoskodjék a közönség neveléséről és ne annak pótlásáról vagy helyettesítéséről, – mint a cikk mondja. "Költsön milliókat szegényes gyűjteményeinknek megállapított becsű s már különböző idők ízlését kiálló darabokkal, klasszikus műremekekkel való kiegészítésére, a hazai emlékek föltartására, összegyűjtésére és fölkutatására, vidéki múzeumok és tárlatok szervezésére és gyámolítására, a közönség ízlésének fölolvasások, szakegyesületek útján való fejlesztésére, az ifiúságnak a műélvezetekre való ránevelésére".

SPICER-SIMSON I.

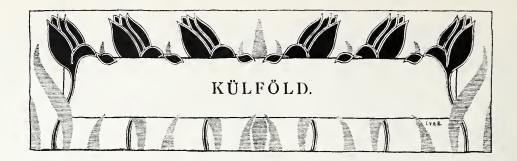
••• LONDON. •••
EZÜST KÉZI TÜKÖR
•ÉS KÉPKERETEK. •

Magyar Iparművészet.

A könyvkötészetet is egyik jelentős ágává fejlesztették a modern iparművészetnek az angolok és utána a németek, mig a franciák, kik pedig e szakban egyidőben a legelőkelőbb helyet foglalták el, ma már nem mérkőzhetnek e két nemzettel. Igy a Grolier, Majoli, és Le Gascon kötések hajdani utánzói nyomán erőskezű művészek, mint Crane és Morris, reformálták a könyvtáblák diszítését is, úgy hogy napjainkban Anglia után megy a mai ízléstől áthatott iparművész. Gyönyörű sorozatát látjuk a könyv külső diszítéséről egybegyűjtve a Studio ez évi Winter-Number-ében; az egész szám modern könyvtáblák reprodukcióinak és azok tervezőiről írt ismertetéseknek van szentelve. Walter Crane, Cowlishaw, Housman, Fell, Robinson, Talwin Morris s más előkelő művészek tervezeteiben csak élvezetet lelhetünk és egyben világosan megtanítanak a modern könyvkötés alapelveire. Mindenekelőtt tartsák a könyvtábladísz-tervezők szem előtt a kötés tehnikáját és célját. Csupán a fedél diszítéséről, szemnek kellemessé tételéről lehet szó s nem a tartalom illusztrálásáról, bár a szöveggel ellentétes hangulatot sem szabad keltenie a dekorálásnak. S ha ismerjük is a történeti kötés-stílusokat, azt szolgailag követni értelmetlenség és nem művészet. A mai kor művészeti ízlésének bélyege rajta kell hogy legyen a könyv külső megjelenési formáján is, a mely szintén hivatva van beszámolni az utókornak törekvéseinkről és

ideáljainkról épp úgy, mint bármely ívekre terjedő szöveg. Ugyancsak a könyvkötésre vonatkozó néhány hasznos szabályt és példát mutat be P. Kersten a Kunstgewerbeblatt 6-ik számában.

A modern művészet és a kereskedők. Az arhitektura keretében, a mely a városi utcáknak művészi jelleget kölcsönöz, ezeknek ízléses vagy ízléstelen voltát misem befolyásolja annyira, mint az egymás mellett sorakozó boltok külső kiképzésükkel. Budapest utcáinak az arhitekturájában sok művészi vonással találkozunk, sajnos, sok az ízléstelenség is ebben s a mi ez utóbbit ellensúlyozhatná: kereskedőinknek boltjuk külső kiképzésében nyilvánuló jó ízlése, ez még vajmi ritka madár nálunk. A cégtáblákon kezdve, a melyek formátlan betűikkel, egymást túllicitáló rikító szineikkel szinte elviselhetetlen disszonanciában ordítanak legelőkelőbb utcáinkban is, a portálok, kirakatok, az ezek elé iktatott korlátok lépten-nyomon megbotránkoztatják a jó ízlésű embert. Azok az üzleteink, a melyek tulajdonosai ezek külsejének gazdagabb kiképzésével is akarják cégük előkelőbb voltát kifejezni, történelmi stílusokban tervezett portáljaikkal úgy festenek, mintha egy fába transzponált antik templomot vagy renaissance palotát lapítottak volna ajtajuk, kirakatablakaik elé. Van ugyan egy-két külsejében modern szellemben alakított boltunk is; sajnos, a reklám s nem a művészi szellem lévén kiképzésének az alapmotivuma, a sze-

cesszio szertelenségeivel ez sem kevésbbé ízléstelen a fába vagy ércbe transzponált kőarhitekturánál. Hogy mily pompásan érvényesülhet a modern stílus az üzletek külsején és belsejében egyaránt, hogy választékos művészi vonásainak diszkrét harmóniájával mint bilincseli le a járókelőt, ennek a bizonyításával foglalkozik az Art et Décoration februári számának az első cikke. Nagyobbára Charles Plumet és Tony Selmersheim, két jeles párisi tervező-művész alkotásaival találkozunk az ebben bemutatott munkák sorában, a melyeken a modern művészet körének újabb gyarapodása tárul elénk örvendetes módon. Hogy Páris kereskedői mennyire értik meg koruk szavát, annak misem örvendetesebb bizonysága, mint az, hogy egymásután alakítják át portáljaikat, cserélik ki modern szabásúval berendezésüket, mely eddig az előkelőbb cégeknél mindenfelé barokk, rokokó vagy empir stílű volt. Az üzletek közül, a melyek külsejét az említett folyóirat képben is bemutatja, egy ötvös bolt, egy kis vendéglő, fehérnemű és divatárú üzlet válik ki. Portálja valamennyinek modern szellemben tervezett, pácolt fakeret, itt-ott diskrét festéssel, bronz és vas applikációkkal. A vendéglő emeleti ablakait két oldalt festett panneauk diszítik, az ablakok között kovácsoltvas-gázlámpások láthatók; az ötvösbolt kirakatablakait pompás művű kovácsolt rács védi, a mely az ajtó nyiláséval egységes, lendületes, lineáris kompozicióba olvad. Modern szellemű és ízléses e boltok belső diszítése is, bútoraik s a különböző polcok szintén. A modern stílusnak a párisi szállókban és kávéházakban való alkalmazásáról szól a Revue des Arts Décoratifs februári száma. A Café de Paris diskrét pompával ellátott helyiségeinek az egyes részleteit láthatjuk itt reprodukálva, a melyek diszítése és bútorai Henri Sauvage-t dicsérik. Fejlődő iparművészetünknek s a közízlésnek, de önmaguknak is bizonyára nagy szolgálatot tennének kereskedőink s mindazon helyiségek tulajdonosai, a melyekben sok ember fordul meg, ha párisi s más nagy városokban hasonló szellemnek

hódoló társaik példáját követve tervezőinknek ilynemű föladatok megoldására alkalmat adnának.

Modern német könyvdiszítések. A kik a modern német illusztráló és sokszorosító művészetet csak a nálunk szerfölött elterjedt "Jugend"-ből ismerik, azoknak ajánljuk figyelmébe a Dekorative Kunst márciusi számát, amely néhány kiváló folyóirat s néhány előkelő német könyvkiadó cég munkáinak a művészi diszítéséről szól. A nyolcvanas években a német könyvdiszítés azzal kezdte ujjászületését, hogy régi renaissance kori mintákat utánzott. A modern szellem, a mely az utánzásból kiszakítja, a mely akadémikus értékű elvek kitűzése nélkül, egyedül a tehnika és forma, a szöveg és az illustráció harmoniájára fektet sulyt, a "Pan" című folyóirat füzeteiben 1895-ben kezd érvényesülni. A szertelenségeknek hódoló modern könyvdíszszel ellátott német folyóiratoknak és könyveknek egész özöne keletkezett azóta. Szerencsére nem egyedűl ezek merítik ki a német sokszorosító művészet erejét, bár tagadhatatlan, hogy a nagy zajjal, a melylyel működnek, különösen nálunk ezek a legelterjedtebbek. A tisztultabb ízlésű német mesterek a könyvdiszítésben nyilván angol példák után indulnak. A szövegben a betűk metszése Hesse "Eine Stunde hinter Mitternacht" című munkájában mutat a legtöbb eredetiséget, a szemnek jóleső, éles és formás az alakja ezeknek, a melyet a gót metszésű betűk a a legvégsőig való egyszerűsítésével értek el. Az illusztrátorok, mint Barlösius, Stassen Cissarz, Pankok, Vogeler, rajzaik szellemének a szövegével való összeegyeztetésén kivűl, a tehnikára is ügyelnek, a melyben művük reprodukálva lesz s a melynek munkáikat átalakító hatásával a mi rajzolóink gyakran nincsenek tisztában. A könyvkiadók, a kik a modern kiállításban könyveikben egymással versenyeznek, a lipcsei Diederichs, a berlini Fischer und Frankl és Schuster und Löfler, a folyóiratok közül e tisztult ízlésű mozgalomnak a konzervativvel s a szertelenségeknek hódolóval szemben ma a "Die Insel" cimű áll, mely utóbbinak rendkívüli

gazdag hatású februári címlapja valóságos remeke a modern levélékítményes kompozicióknak.

Német papirkárpitok. A papirkárpit története jóformán csak a XIX. század huszas éveivel kezdődik a tetszésszerinti hosszaságú papiros gyártásának s a hengernyomásnak a föltalálása után. Párisban kezdik az alárendelt helyiségeken kívül a nagyobb termeket is papirkárpitokkal diszíteni s a szokást épp úgy, mint a francia kárpitok mintáját, sorra utánozzák Európa többi országaiban is. A kárpitok nyers naturalisztikus növényi ékítményei, a melyeket a franciák még XVIII. századbeli diszítő festészetüktől örököltek s a stílszerűség rovására erőszakolt tájképi minták Németországban is csak a hatvanas években kezdenek a háttérbe szorulni, a midőn a kárpittervezők a régi szövetekhez fordulnak sík felületet diszítő mintákért. A német kárpitművesség ez új korszakát Fischbach indította meg azzal, hogy a bécsi császári iparművészeti múzeum szövetgyűjteményét a saját gyűjtésével gyarapítva publikálta s közel 2000 mintát bocsátott közre. A kárpitokon ettől fogva a nyers naturalizmus helyébe a harmonikusabb hatású stilizálás lépett, a mely azonban csakhamar a szövetek szolgai utánzásába csapott át, miglen az angolok, élükön Wiliam Morris-szal s Walter Crane-val, e téren is úttörő működésükkel föl nem léptek. A szövetminták fonalas rajzának, körvonalaik éles markirozásának a fonák szokása angol hatás alatt a német kárpitokon is megszünt s e helyett a növényi elemeknek a papiranyag természetének megfelelő, mérsékeltebb stilizálása lett általánossá. Az angol tapetagyárosokhoz hasonlóan a németek is kiválóbb művészekhez fordultak tervezetekért; így a mannheimi kárpitgyár Eckmannhoz, a berlini Burckhardt-féle gyár Leistikowhoz, a dessau-anhalti müncheni művészekhez. Valamennyi tervező közűl Otto Eckmann válik ki legjobban növényi elemekből komponált kárpit-tervezeteivel, a melyek nemesen stilizált formáiknál, kompozicióik és szinezésük egyformán játszi változatosságánál fogva mind mintaszerűek. Kevésbbé sikerültek állati alakokból álló tervezetei, a melyekhez hasonlóan Leistikownak mind floreális, mind madarakat föltüntető mintái egyaránt nyugtalanok. Mindkét művész tervezeteiből bő sorozatot mutat be a bécsi iparművészeti múzeum folyóirata, a Kunst und Handwerk februári számában.

Kiváló tervező művészek. A külföldi folyóiratok újabb füzetei több kiváló művészi egyéniséggel ösmertetnek meg, a kikről összefoglalóan megemlékezni bizonyára nem lesz érdektelen olvasóink előtt. A bajor iparművészeti társulat Kunst und Handwerk című folyóiratának ezidei 4. füzetét Theodor Fischernek, a starenbergi tó mellett levő Bismarck-torony eredeti építőmesterének szenteli, a ki, mint tervező, az iparművészetnek csaknem minden ágában otthonos. A diszítő szobrászat körébe vágó alkotásai, humoros tusrajzai nem mentek a szertelenségektől. A fantasztikus elem, a melyen kapva-kap, pompásan érvényesül textil munkáin, mint a minők hímzett törülközői, applikált diszítésű szupraportái. Stílérzéke kovácsolt munkáin a legfejlettebb, a melyek minden ízében eredeti friss linearis és növényi motivumain pompás az anyag és forma harmoniája. Játszi fantáziája is ilynemű munkáin érvényesül a legvonzóbb módon. A schwabingi iskolaépület ajtóvasalásai a legszebb példái ennek: a friss növényi motivumokból összerótt sarokpántok s az ajtókilincseket körülfogó kulcspajzsok, a melyek mindegyike más és más motivumot: csókát, fiait tápláló verebet, csigát s más apró állatot tüntet föl, elbájolóan kedves, humoros s az iskolás gyermekek lelkivilágához alkalmazkodó naiv stilizálásban. A müncheni Hermann Obrist-nak szenteli februári füzetét a Dekorative Kunst, a ki különösen a diszítő szobrászat terén fejt ki nagy és jelentős tevékenységet. Képekben is bemutatott művei közűl, bár merőben festői koncepció, pompás humorával, mely rajta végig ömlik, a tündérek riadalmát ábrázoló domború műve válik ki. Ez a domború mű közkutat diszít s a barlangjából előbukkanó

medve láttára ijjedten széjjel rebbenő lenge tündér-hadat ábrázol. A szertelenségektől, a melyek kedveért a német mesterek ma gyakran az ízléstelenségtől sem riadnak vissza, Obrist sem ment. Szertelen munka Liszt emléke, a melyet bazalt tuskó képében mintázott meg. A tuskó egyik sarkából a zeneművész karakterisztikus arca meredt ki, mintha a kőbe fagyott volna. Némi szertelenség Obrist ízléses bútorain a szerkezeti feladat túlságos hangsúlyozásában is nyilvánul, hímzései helyenként szárazak; általában azonban az említett folyóiratban bemutatott munkái sokoldalú, eredeti és leleményes egyéniségéről tesznek bizonyságot.

A párisi Ecole Boulle. Utolsóelőtti számunkban megemlékeztünk a modern szellemről, a mely a párisi Conservatoire des Arts et Metiers vezetésében mindinkább tért hódít. A berlini Kunstgewerbeblatt februári száma az École Boulleről emlékezik meg, a mely nevét a XVII. századbeli hires francia műasztalostól nyerte s a melyet Páris városa 1886-ban alapított, oly célból "hogy benne fiatal asztalosok megfelelő művészi készséget sajátítsanak el s ezzel a francia asztalosság hagyományos ízlését ápolják és szuperioritását föntartsák". Közel harmadfélszáz husz éven aluli fiatal ember tanul itt. Munkáikból évenkint kiállítást rendeznek, mely legutóbb azonban még szintén arról tett bizonyságot, hogy az École Boulle vezetői sehogysem akarják megérteni koruk szavát s a modern művészet principiumaitól konokul elzárkóznak. Növendékeik, a kiket az elméleti ösmeretek egész özönével terhelnek meg, java erejüket XV. és XVI. Lajos korabeli munkák szolgai másolásában merítik ki, miközben bizonyos tehnikai ügyességet elérnek ugyan, az önálló érvényesülés talaját azonban egészen elvesztik lábuk alól. A modern művészetnek mindinkább hódoló francia iparművészetnek szerencsére már vajmi kevés az olyan szigete, a hol az idejüket multa tradiciókhoz oly szívósan ragaszkodnak s a művészi közvélemény nyomása alatt az École Boullevel együtt ezek sem lesznek képesek sokáig

ragaszkodni egyoldalú konzervativizmusukhoz.

A német póstabélyeg művészietlen kompoziciója miatt sűrű panaszok hallatszanak a müncheni szaklapokban. Keményen ráolvassák az intéző körökre az ízlésnélküliség vádját. – Sőt becsületsértésnek veszik póstabélyegükön látható – hivatalosan Germániának nevezett – koszorús hölgyet.

Pedig épp Németországban van a maga nemében páratlan berlini pósta-múzeum, de úgy látszik tanulságot az sem rejt magában. Csodálatosképen bélyeggyűjteménye egyáltalán nincs. A világforgalomban, hogy mennyi kifejező képességet és reprezentáló erőt tulajdonítsunk e kis képes jegynek, azt az angolok és amerikaiak gondosságából tanúlhatnánk el legjobban. Nagyhatalmi és kulturállami voltukat nem-e fényesen jelképezik a Viktoria ifjúkori arcképével diszített és az amerikai alkalmi (chicágói kiállítás) bélyegek művészi kivitele. A magyar turulmadaras póstai heraldikusoknak sem ártana a tavalyi bélyegpályázatból több művésziességet forgalomba hozni.

Németországban a császári parancsra elrendelt századfordúlóra képes levelezőlapokat készíttetett a póstaigazgatóság. Azonban az még kevésbbé sikerült, mint a mi milléniumi "anzix"-eink. Esetlen és otrombának mondják német művészi körökben s a parlamentben felháborodva vetették fel, mint olyant, a mely a "nagy német nemzet világtekintélyét kompromittálja". Müller képviselő bátor szavakkal ilyetén végmondatot használt (alighanem a lex Heinze hatása következtében): "Németország intéző és hivatalnoki kara annyit ért a művészethez és esztétikához, mint az elefánt a furulyázáshoz!"

Németalföldi batik-szövetek. Indiának a szövetek diszítésére szolgáló ősi tehnikáját támasztotta föl a hollandusok jeles művésze, Thorn-Prikker, a batik-tehnikával, a melynek lényege a következőkben nyilvánul. A diszítő motivumokat fehér selyem, bársony, karton-szövetre, de pergamenre és bőrre is folyékony viaszszal

rajzolják s azután a diszítendő anyagokat festékes oldatba mártják. A viasznak vegyi szerekkel való eltávolítása s ismételt festés után, a rajz a színes alapon pompásan érvényesül. A színhatásnál fogya, a melyet így az ennek eszközévé szintén tett rajzolt motivumok a márványszerűen tarka alappal együttesen gyakorolnak, a Dekorative Kunst szerint, mely márciusi számában szól ezekről, a batik-szövetek oly helyet foglalnak el a textil alkotások sorában, mint Tiffany művei az üvegedények között. A batikdiszítést Hollandia előkelőbb szalonjaiban, kárpitokon, függönyökön, szőnyegeken, asztalterítőkön, párnákon immár széltében alkalmazzák. Thorn-Prikkeren kívül a haagai Arts and Crafts élén álló Uiterwijk is foglalkozik ezekkel, sőt ujabban a párisi La maison moderne megbizásából Lemmen, a kiváló hollandiai művész is.

Érdekes iparművészeti pályázatokról ezúttal is sűrűn esik szó a külföldi folyóiratokban; részletes ösmertetésüket terünk szűk volta azonban nem engedi meg s azért pusztán fölsorolásukra szorítkozhatunk, a miből egyesek vagy nagyobb vállalataink így is okulhatnak. A Deutsche Kunst und Dekoration modern himzéseken kívül egy vasgyár megbizásából öntöttvaskályhák művészi tervezésére hirdet pályázatot márciusi számában. A Majna melletti Frankfurt odavaló művészek részére a Römerhofon fölállítandó közkútra nyit pályázatot, egy drezdai cég nevében a berlini Kunstgewerbeblatt februári számában mennyezetek és falburkolatok tervezésére. A párisi l'Union Centrale des Arts Decoratifs interieurök diszítésének s szövetek, ékszerek tervezésére harmadik versenypályázatában, mely március 1-én járt le, 22.000 franknyi összegű díjakat tűzött ki. Ékszerek tervezésére hirdet pályázatot a párisi ötvösök és aranyművesek Chambre Syndicale-ja. A párisi műkereskedők különösen versenyeznek egymással abban, hogy részint pályázatok, részint közvetlen megbizások útján minél változatosabb feladatok megoldására nyújtsanak alkalmat. A "La maison modern" című vállalatnak ily úton

nyert ujdonságait a müncheni Dekorative Kunst ösmerteti februári számában s a a legérdekesebbek ezek között a modern ízléssel diszített kefék és tükörkeretek, valamint Dufrêne remek bot- és ernyő-fogantyúi.

Kosztüm-kiállítást rendeztek e hóban a berlini iparművészeti múzeumban a Lipperheide-féle gyűjteményből. A meglepő gazdagságú kiállítás kimerítő képét nyújtotta a korok, népek s divatok ruházkodási módjának. 10 ezer könyvet és 30 ezer műlapot gyűjtött össze harminc év alatt a műszerető Lipperheide; kodexek, inkunábulák, kézirajzok és a sokszorosító művészeti termékek mind a kosztüm történetétmutatták be, a nép, hivatalos személyek, a nők, harcosok s dísztornázók kosztümjét.

A modern művészetről. A berlini iparművészeti egyesületben Jessen, a berlini iparművészeti múzeum igazgatója, rendkívül érdekes felolvasást tartott e témáról: mit jelent a "modern" elnevezés az építészetben és iparművészetben? A társaságban sokat vitatkoznak a "modern" művészet értékéről s nem tudnak megállapodni a fölött: mi is hát voltaképpen a "modern" művészet? Ez sok félreértés forrása, különösen a térbeli művészeteknél, így az építészetben és az iparművészetben. A "modern" szó éppenséggel semmit sem jelent s már századok óta használják a művészek, ha a régitől eltérő valamit akarnak megjelölni. Nem könnyű dolog a közös vonásokat fölfedezni egy olyan irányban, a mely egy nemzedékkel ezelőtt kezdődött Angliában s azóta messze földön elterjedt és különböző formákat öltött. Azt mondták, hogy a modern művészeti törekvés gyűlöletet jelent minden ellen, a mi régi, a mi történelem, a mi hagyomány. Ez nem áll, mert hiszen az angolok is a gótikából indúltak ki s a régi művészet szépségeiért senki sem hevűlt lelkesebben, mint azok, a kik a mai művészeti irány előharcosai voltak. Az új irány közös jellemvonása nem a régi művészet ellen való gyűlölet, hanem harc a mód ellen, a hogy a régi művészetet a tizenkilencedik században meggyilkolták. A régi mestereket nem a belső tartalmuk, de a külső formáik

szerint becsülték és utánozták, az ornamentikát fődolognak tartották s ezt ápolták. Innen van az, hogy az iparművészeti törekvések eddig eredményre nem vezettek s innen az általános elégedetlenség is. Rossz jel tehát, hogy az ornamentális járvány a modern művészek közül is sokra ráragad. A miért a régi stílus formáinak utánzása nem sikerült, ne az legyen a jelszó, hogy félre a régi ornamentikával s tegyünk újat a helyére, hanem az: minél kevesebb ornamentikát! – A ki a Budapesten legutóbb épült és épülő házakat megnézi, könnyen belátja, hogy a berlini igazgató szavait sehol se kellene inkább megszívlelni, mint a magyar fővárosban.

Otto Eckmannak szenteli a Deutsche Kunst u. Dekoration legújabb füzetét, a német iparművészet e legkiválóbb mesterének, aki mint festő is nagy sikereket aratott működési idejének első felében. Az 1894. év fordulópontot jelez Eckmann életében, ekkor árverezteti el Frankfurtban a műtermében maradt hangulatos tájképeit, mélyértelmű és erőteljes alakos kompozicióit s megértvén kora szavát, ettől fogva szenteli minden idejét és erejét a német iparművészetnek. A sokszorosító művészettel kezdi s ornamentális jellegű fametszeteivel közfeltűnést kelt. Csakhamar aztán egyforma kedvteléssel foglalkozik az agyag-, a vas-, a textil-művességgel s a külföldi mesterek után induló, koncepcióikban, motivumaik stilizálásában azonban eredeti tervezeteivel. valamint az egyes tehnikákban kifejtett gyakorlati tevékenységével a német iparművészetnek vezéralakja s hatásával a legszélesebb körökre kiterjeszkedő regenerátora lesz. A művészi diszítés lineáris jellegével szemben, mely a belga Van de Velde munkáin domborodik ki a legerőteljesebben, Eckmann motivumait a természet kimeríthetetlen tárházából meríti. A növényi és állati elemek stilizálásának a mértékét a japánoktól leste el, a nélkül azonban, hogy ezeket szolgailag követné; kompoziciói nem asszimetrikusak, mint ezeké, motivumai rajzban és színezésben egyaránt frissebbek. derűsebbek. Megkapó frisşeség jellemzi szín-

pompás üvegfestményeit; minden ízében eredetiek s lágy színeik harmóniájával stilszerű voltukkal a kelet ilynemű alkotásaival vetekednek csomózott szőnyegei. Pompás bútorain a szerkezeti principiumok hangsúlyozása s a diszítés egyaránt diskrét s a harmónia, a melylyel e két tényező egybeolvad, oly előkelővé teszi bútorait mind, hogy ezekhez foghatókkal egy német tervező sem dicsekedhetik kívüle. Eckmannak a papirkárpit-tervezésekben kifejtett működéséről egyik előző cikkünkben volt szó.

Mucha jelenleg Franciaország legdivatosabb és keresettebb dekoráló művésze. Mucha morva születésű s németekhez járt iskolába, ha pedig alkotásait nézzük, a messze keletet juttatja eszünkbe. Mindezek dacára a franciák szeretik magukénak tartani, pedig Grasset, Lautrec, Chéret vagy Villette szelleméhez közel sem hasonlítható. De mivel Párisban jött divatba s a franciáknál csinált fiatal kora dacára iskolát, az egész világ is mint francia terméket kapkodja mindenfelé menü-kártyáit, meghívóit, plakátjait, címlapjait, naptárképeit, exlibriseit, főleg pedig faldiszítő képeit, a melyeken annyi szeretettel szimbolizálja az évszakokat, a művészetet, a virágokat.

Az Art et Décoration friss sorozatát közli májusi számában Mucha legújabb alkotásainak. Ezekben is az ő pontos vonalai s behizelgő kompoziciói keltik fel csodálatunkat. A hajlékony rajz szeszélyes, de nem unalmas; kontúrjait még mindig hangsúlyozza, a mellett azonban könnyed elegánciát érvényesít. S poétikus felfogása, a mivel a színeket alkalmazza, elbájoló. Napsugár, szerelem és méltóság sugárzik le alkotásairól; kifogyhatatlan fantáziával teremtett ornamentikája a buja kelet gazdag ékszereivel vetélkedik. Még plakátjainak mindenike is – hisz ismerjük Gismondától a Hamletig egy-egy nyugodtan, csendesen, tisztán és harmonikusan hangzó akkord, nem oly mozgékony és kiabálós, mint Chéret és iskolájáé. Ez nagyon becses hiba nála.

A művészetek demokratizálásának Angliából kiindúlt áramlata Muchát is magával ragadta. Újabban népies és gyermekek számára készűlt képes könyvekre fordítja munkásságát. A Revue populaire és más vállalatok révén történeti s meseképeket hoz a legalsóbb rétegekben forgalomba. Képes Miatyánkja egyik legutolsó és legszubtilisebb alkotása. Az Ilsée princesse de Tripoli-hoz készített százharminc színes litográfiával egy csapással Grasset Quatre Fils Aymon és Schwabe Gyermekek evangeliuma mellé emelkedett a modern könyvillusztrátorok sorában. S ezek mellett pazarúl ontja a grafikai s más iparművészeti ágak számára a rajzokat és tervezeteket. A párisi kiállításon több művével szerepel. Bosznia és Hercegovina pavillonját is ő ékítette falfestményeivel, a melyben e nép történeti és etnográfiai sajátságait domborítja ki.

A párisi kiállítás magyar osztályáról külföldön megjelent ismertetések közül a Kölnische Zeitung május 13-iki számában olvasunk leghízelgőbb nyilatkozatot. Ez a különben magyarellenes érzelmeiről ismeretes újság a Népek Útján épűlt pavillonunk révén fel akar fedezni bennünket a világ számára. Elragadtatás hangján ismerteti az ott egybehalmozott műkincseket és újabb műipari produktumainkat, s míg egyrészt csodálattal említi, hogy Nyugoteurópa előtt a tarka huszárok és bánatos cigánymuzsikán kívül más nem létezett a puszták országában, addig másrészt a kulturállamok sorában elsőrangú szerepet jósol mai ipari tevékenységünkből ítélve. Sikerűltnek tartja cikkíró a magyar pavillon históriai külsejét; még inkább hódolattal adózik azonban a műemlékek pazar gazdagságának. Vannak itt tárgyak, - mondja a minők a Louvre-ban vagy a Cluny-ben sem találhatók. A huszárterem, kiállításunk clou-ja pedig csaknem extázisba hozza. Műipari tárgyainkat látva, Aladin barlangjának modern kiadásában érzi magát. A műipari szótár minden szavát kimeríti s a hízelgő jelzők légióit ontja leirásában. Hazánk első mérkőzését a Szajna-parton az igazi nagy nemzetekkel siker koronázta tehát. A Kölnische Zeitung 500 soros ismertetésének végén büszkén is hivatkozik rá, hogy a magyar nemzet a németnek nem-

csak politikailag szövetségese, hanem a kulturális haladás fejlesztésében is méltó társa.

Klubbok alakulnak külföldön a művészet társadalmi úton való terjesztésére. Igy Bécsben iparművészeti egyesület alakult, melynek célja az iparművészetben az igazi művészet ápolása és terjesztése. A tagok kétfélék: tervezők és műiparosok. Minden tervet, a melyet a társaság felkarol, bizottság birálja el, úgyszintén annak kivitelét is. Továbbá kiállításokat fognak rendezni, a melyen a közönség érdeklődését szándékoznak megnyerni. Az első kiállítás most tavaszszal lesz. - Londonban van egy egyesület, a mely már 1883 óta fennáll és műértékkel bíró képeket sokszorosíttat s terjeszt iskolák, kórházak, munkások stb. számára. Demokratizálni a művészetet! a jelszavuk. Ruskin hazájában az ilynemű fáradozásokat siker koronázza, mert a mult évben is a fillérekért árult képek fejében 12 ezer koronányi összeget vett be az egyesület.

Darmstadtban művésztelepet alakított Ernő Lajos fejedelem protektorátusa alatt egy lelkes és dolgos társaság. Ingyen telket kaptak a kis Hessen fővárosában, a hol se művészeti akadémia nincs, se műcsarnok, tehát nyügös szabályok és paragrafusok nem kötik a szabadszellemű művészeket. Nagy műtermek fognak felállíttatni Olbrich tervei szerint, a melyekben igazi kultuszát gyakorolják majdan a művészetnek és iparművészetnek. Különös gondot a lakás, az otthon berendezésénél nyilvánuló művészetre fognak fordítani és a modern szinpad művészi kiképzésére. Az egyéniség szabad fejlődésére helyezik a súlyt, mert hisz nincsenek megkülönböztetve iskolák, régi és új irányok által; kiki saját ereje, tehetsége s eszméi által fejezi ki művészi ihletét. Behrens, Olbrich, Christiansen az elsők, s ezek nevei máris kezeskednek, hogy a modern kultura hű visszatükröztetője lesz minden alkotás, mely a darmstadti művésztelepről kikerül.

HIVATALOS TUDÓSÍTÁSOK.

Walter Crane-kiállítás az orsz. iparművészeti múzeumban. Szeptember havában nyilik meg az igen érdekesnek és tanúságosnak igérkező kiállítás, a melynek java részét Walter Cranenak, feleségének, Lionel és Lancelot fiainak munkáiból a m. iparművészeti társulat az orsz. iparművészeti múzeummal együttesen fog rendezni. Eddigi megállapodások szerint a mester mintegy hatszáz művet küld s a kiállítás alkalmával családostúl jön Budapestre. A kiállítás áttekinthető képet fog adni Walter Crane sokoldalú, bámulatos tevékenységéről, a mennyiben láthatók lesznek mintázott és festett reliefjei, díszedények, majolika-lemezek, himzések, könyvtáblák s könyvdiszítések, illusztrációk, kamuka asztalneműk, nyomtatott selymek, mozaikok, tapéták, bútorok, ex libris-ek, programmok, étlapok, meghívók, belépti jegyek, üvegfestmények, bronzok, fegyverek, jelmezrajzok s mintegy 150-200 kisebb-nagyobb festmény.

Valószinű, hogy ugyanakkor több neves angol művésznek, mint Morris, Rosetti, Millais, lord Leighton, Burne Jones, Ruskin, Wats s másoknak munkáiból is kapunk egy gyűjteményt, továbbá Fischer és Herkomer email-munkáit, Colton s a trencséni

születésű *Emil Fuchs* szobrászoknak több szoborművét, plakettjét, stb.

Így tehát várható, hogy a tervezett kiállítás fogalmat fog adni nemcsak Walter Crane működéséről, hanem a modern angol művészet úttörőinek színe-java munkáiról s ezért előre fölhívjuk arra a magyar közönség figyelmét.

A Magyar Iparművészet, mint jutalomkönyv. A kereskedelmi minister értesítette a m. iparművészeti társulatot, hogy a Magyar Iparművészet II. évfolyamából harminc díszkötésű példányt hajlandó megvásárolni, a főhatósága alatt levő ipari szakiskolák jelesb tanulói jutalmazása céljából. Őszinte örömmel veszünk tudomást a minister úr elhatározásáról, mely bizonyítéka annak, hogy lapunk rendeltetésének megfelel.

Munkácsy Mihály halála alkalmából az Orsz. Iparművészeti Múzeum és iskola s a M. Iparművészeti Társulat szintén jelét adta fájdalmának s kegyeletének A megboldogult nagy mester ravatalára egy-egy koszorút helyeztek és a temetésen az Iparművészeti Múzeum s a Társulat háromhárom tagú küldöttséggel hivatalosan képviseltette magát, az iparművészeti iskola növendékei pedig, élükön az egész tanári karral, csapatostúl vonultak ki a végső tiszteletadásra.

Az o. m. iparművészeti múzeum és iskola könyvtárát újabban ajándékkal gazdagította: K. Lippich Elek dr., özvegy Mocsáry Béláné, Hazelius Artur Stockholm, Dr. Herrmann Antal, Györgyi Kálmán, Velics László Kalksburg, Helbing Hugó München, Szalay Imre, Radisics Jenő, a South Kensington Museum London, Technologiai Iparmúzeum, Orsz. Statisztikai Könyvtár, József műegyetem, Mintarajziskola, Gewerbe Museum zu Bremen, Kunstgewerbe Museum zu Berlin, Kunstgewerbe Museum in Wien, Kereskedelemügyi Minister, "Magyar Iparművészet" szerkesztősége (568 műlap), Fényképészeti Szemle, Erdélyi Múzeum, Természettudományi Társulat.

Az Országos Magyar Iparművészeti Múzeum ismeretterjesztő előadásainak ez idei cyklusát dr. Keszler József tanárnak az üvegről tartott három előadása fejezte be április havában. Keszler József a tőle megszokott nagy alapossággal és sok tudással, a franciaországi népszerű tudományos előadások "conference"-modorában tartott előadásai közül az elsőben az egyptomi, a

görög s a római üvegekről beszélt; a másodikban a velencei s a reneszánsz-kori vésett cseh-üvegekkel foglalkozott, az utolsóban pedig a fiatalabb csehországi üvegiparművesség ismertetése mellett, szólott a modern üvegekről is, tüzetesen megmagyarázván a Gallé-, Tiffany-, Koepping- stb. díszüvegek esztétikai kiválóságait és készítésük módját. A kitünő előadó három előadását, miket az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében lévő és a saját tulajdonát képező gazdag és érdekes üvegedények bemutatásával tett szerfölött tanulságossá, szépszámú és előkelő közönség hallgatta meg s a szeretetreméltó tudós előadót mindannyiszor zajos óvációkban részesítette.

Új tagok. F. évi április hó 15-ike óta e füzet megjelenéseig a következők léptek be a M. Iparművészeti Társulat rendes tagjainak sorába: Drumeczky Béla (Szolnok), dr. Hajdu Béla (Szolnok), dr. Hunyor István (Szolnok), dr. Haraszti Emil kir. törvényszéki biró (Szolnok), Hencz Károly (Budapest), Leopold Mihály (Trefort-puszta, u. p. Vemend), dr. Pap Géza (Német-Elemér), Say Thekla (Székesfehérvár), Steiner Zsigmond (Pozsony), Slachta Saárosy Betty (Kassa), Slachta Kálmán (Kassa). Összesen tizenegy új tag.

HBC DEF GNUMM GNUMS GUYXX

ABGD EFGDIJ KLMNO NORST UWXYX

abcde fshijk lmnop qrstuv XX

WALTER CRANE BETŰMINTÁI.

LUNA EGZIN SZOBÚR KÉSZÜLT A ZSOLNAY GYARBAN TERVEZTE ABT SÁNDOR

AZ IPARMŰVÉSZET A PÁRISI KIÁLLÍTÁSON.

Friss benyomásaimról akarok beszámolni lapunk tisztelt olvasóinak, a melyeket a párisi kiállításon levő óriási iparművészeti anyagnak szemlélése közben szereztem s a mennyire lehetséges, áttekinthető képet óhajtanék adni a művészi iparnak a kiállításon való bemutatkozásáról s arról a szerepről, mely a nagy világversenyben hazánknak jutott.

A kiállításnak alig van olyan csoportja, a melynek berendezésénél nem jutott volna szerep az iparművészetnek, s épp ezért merő lehetetlenség volna egy korlátolt terjedelmű cikk keretében megemlékezni a kiállítás egész területén levő mindama kiválóbb alkotásokról, melyek a művészi ipar körébe tartoznak.

Ezért ismertetésemben főleg azokkal a tisztán iparművészeti csoportokkal akarok foglalkozni, melyek az Esplanade des Invalides-on emelt két nagy épületben vannak, a hol még ezeken kívűl a "vegyes" iparágak (mint kefekötő, késes, kosárfonó, órás, stb.) is nyertek elhelyezést.

Az iparművészetnek szánt épületeknek külsője elég díszes; gipsz ornamentumok s festmények borítják a falakat, a párkányok felett a csarnokokban képviselt összes nemzeteknek lobogói vígan lengedeznek, a mi bizonyos ünnepi benyomást tesz. Mindamellett nem mondhatom, hogy a cifra külső kielégít; mert nem mond igazat a gipszből készűlt arhitektura, a mikor elhitetni akarja velünk, hogy faragott kőből való.

Az Esplanade baloldalán levő nagy csarnokot a hozzátartozó melléképületekkel együtt a franciák maguk részére foglalták le, sőt maguknak tartották meg a jobboldali épületnek északi végét is, a hol a francia agyag- és üvegiparárukat helyezték el. A megmaradt részt a különböző nemzetek között osztották ki, a melyeknek ilyképpen a franciákéhoz viszonyítva aránytalanúl kis hely jutott.

A kiszabott területet azután az egyes nemzetek, tekintet nélkül egymásra, a maguk módja szerint rendezhették be, a mi helyes dolog volt, mert ez által a csoportok milieuje magában véve is jellemző lehetett az illető nemzetek művészi ízlésére s haladására.

E mellett a kép így sokkal változatosabb, mintha egy egységes terv békóiba szorították volna az idegen nemzetek installációit. S csakugyan, az Esplanade két nagy

28

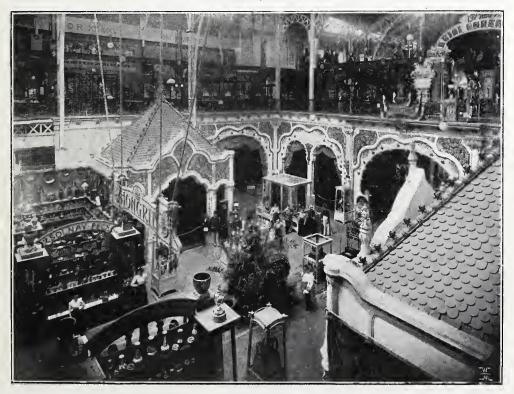

A NÉMET IPARMŰVÉSZETI CSOPORT.

A MAGYAR IPARMŰVÉSZETI CSOPORT. (Erdélyi fényképe után.)

csarnoka közűl a jobboldali már hangulatos installációinál fogva is mennyivel gazdagabb hatást tesz, mint a franciák által egyedűl elfoglalt csarnoknak belseje! Ennek elrendezése különben sem mondható szerencsésnek, csak egyes csoportokban, mint az ékszerek, a tapéták s a gobelinek csoportjában látszik meg, hogy művész ember és pedig *modern* művész vezette az elrendezést, a többi semmiben sem különbözik nagy árúházak raktáraitól.

A jobboldali épületben a legnagyobb gondot a németek fordították csoportjuk elrendezésére s tegyük mindjárt hozzá, a gondos előkészítést s munkát teljes siker koronázta, mert a német csoportnak külső képe impozánsabb, mint bármelyik más nemzeté. Az alaprajzi megoldás igen szerencsésnek mondható, a mely Hofacker K. berlini építésznek az érdeme, a ki az egész installációt tervezte. Középpontja a csoportnak egy nagy udvar, az "Ehrenhof", a melyen túl egy minden részletében művésziesen megoldott boltozott csarnokon átlépve, egy előnyös világítású kisebb udvar következik, a hol a német porcellángyárak nyertek elhelyezést.

Az előbb említett Ehrenhof megalkotásánál a németek pazarul bántak el a térrel. És pedig nemcsak nagy méreteinél fogva ünnepélyes hatású ez az udvar, de főleg azért, mert úgyszólván üresen hagyták, a mi által arhitekturája teljesen érvényesülhet. Csak a közepére helyezték el Armbrüster frankfurti berlini vasművesnek impozáns csoportját (sárkány viadala a sassal) s az amerikai csoportról nyíló főbejáróval szemben, a fal elé állították fel a berlini országház számára megrendelt rézből domborított Maison-féle lovasszobrokat.

A nagy Ehrenhof körűl s az emeleten sorakoznak a kisebb fülkék s vitrinák, a melyek közűl azonban csak az emeletiek vannak jól világítva.

Hogy mily nagy súlyt helyeztek a németek az egységes művészi installációra, kitűnik abból is, hogy nem fogadták el a kiállítás igazgatósága által felajánlott, az emeletre vezető vasszerkezetű lépcsőket, mint a milyenek a csarnok többi részeiben vannak, hanem maguk gondoskodtak művészileg tervezett s faragványokkal gazdagon díszített lépcsőkről, a melyeknek csarnokait ügyesen tudták felhasználni kisebb bútorcsoportok, üvegmozaikok stb. elhelyezésére.

A németekéhez hasonló gonddal készítették az osztrákok installációjukat, melyet Baumann L. építész tervezett. Itt kifejezésre jut az a sajátos bécsi ízlés, a mely a rövid nehány év alatt, hogy a császárváros – legalább a műipar terén – a modern stílus előtt meghódolt, annak különös helyi zamatot tudott adni. Hozzájárúl az installáció kedvező hatásához a jó anyag (zöldre pácolt juharfa) s a kifogástalan munka. Az emeleten egy előkelő hatású dísztermet rendeztek be, a melynek közepén királyunk nagyméretű mellszobra áll. A falakat ügyesen alkalmazott szövetekkel s számos bronz-domborművel díszítették.

Egységes képet mutatott még a magyarok tőszomszédságában levő dán csoport, Svájcnak bár jellegzetes, de részleteiben nem kifogástalan csoportja és a japánok majdnem dísznélküli, de e mellett elegáns termei. Az amerikai Egyesült-Államok, Nagybritannia, Oroszország s Belgium csoportjának külső képéről nincsen felemlíteni valónk. Az olaszoké pedig határozottan ízléstelenűl van rendezve.

Az emeletre szorúlt nemzetek közűl kiválik Hollandia, a mely a rendelkezésére álló kis terűletet leleményesen tudta kihasználni. A díszítésnél a hatásos batik szöveteket alkalmazták, s a folyosót kovácsolt vasból készűlt eredeti vonalú korlátokkal vették körűl. Jó benyomást tesz még Svéd- és Norvégországnak könnyen áttekinthető csoportja, semmitmondó azonban a spanyolok s a portugálok kiállításának a berendezése.

Az osztrák s a dán csoport közé kerűlt a magyar iparművészeti osztály, a melynek installációja egyöntetű benyomást tesz. A tervezők (Bálint és Jámbor) motivumaikat főleg

a magyar fazekasságból merítették, a mely tudvalevően egyik legjellemzőbb ága a hazai művészi iparnak.

Ügyesen alkalmazták a csoport rendezői a csarnok közepén, a tetőhöz erősített, szabadon függő díszes címtáblát. Nagybetűs felírása "Hongrie" a két oldalt alkalmazott magyar címerrel, messze láthatóan hírdeti a magyar iparművészeti csoportot.

Az iparművészeti csarnokok terűletének nagyobb részét a bútoripar, a lakásberendezés foglalja el. A franciák a nekik rendelkezésre álló rengeteg területre, a sok kiváló becsű munkákon kivül sok olyan anyagot is hordtak össze, a mit a saját érdekükben elhagyhattak volna. S így a francia bútorcsoport csodálatos vegyüléke a legkülönbözőbb kvalitású bútoroknak. Túlnyomó részük a múlt század históriai stílusait utánozza, helyenkint szabadon, többnyire azonban jól, azaz hűségesen. Az asztalos munka főleg a drágább bútornál általában kifogástalan és a finoman formált és gonddal cizellált bronzveretek, a melyekkel a bútorokat diszítik, többnyire jeles művészek mintái után készülnek.

A jó munkáért azután meg is kapják az árakat, a melyek egyes kiállítóknál, a mi viszonyainkhoz mérten, hallatlanúl magas összegre rúgnak.

Hogy erről fogalmat adjak, felemlítem, hogy a többi között láttam egy Louis XV stílusban készült szobaberendezést Linke bútorgyárostól, a mely kerek 650,000 frankba kerül. A marketeriával diszített gyönyörű famunka s a gondosan cizellált bronzveretek oly tökéletesen utánozzák a múlt század efajta munkáit, hogy bátran bele lehetne állítani az egész berendezést a retrospectiv csoportba. És ilyen most készült remek művű ósdi formájú bútor sok van, úgy, hogy helyenkint úgy érezzük magunkat a francia bútor-kiállításban, mintha múzeumban járnánk, nem pedig egy modern kiállításon, mert mindenütt a letűnt korszakok művészete ötlik elénk, jeles másolatokban.

De csodálni való, hogy a sok francia bútor között, a mi a számos fülkét betölti, a polgári viszonyoknak való szolid, egyszerű, egyetlenegy szobaberendezést sem láttam. Ha csak a kiállításon levő butor után kellene ítélni, azt hihetnők, hogy ilyet a francia asztalosok egyátalán nem csinálnak, mert a kiállításon csak jó, kevésbé jó és rossz, azaz drága és olcsóbb *cifra* bútor van, de célszerű, egyszerű, ízléses és e mellett olcsó bútor nincs.

Ebből tehát látni való, hogy a modern iránynak s annak apostolainak főtörekvését, mely a művészet demokratizálását tűzte ki célul magának, a franciák átalában nem vallják a magukénak. Ott még a szerény viszonyok között élő polgár is, otthonát jobbára úgy rendezi be, hogy az a királyi paloták és kastélyok termeire emlékeztessen. Az olcsó bútortól is megkivánják, hogy látszatra úgy hasson, mint a gazdagok drága holmija. Pedig mily paradoxon ez a francia republikánusoknál!

Az a kevés modern berendezés, a mit a francia bútorcsoportban találunk, szintén csupa luxus-szoba. A francia művészek, a kik a modern irány szellemében terveznek bútorokat, csak a felsőbb tízezer számára dolgoznak. Csak nemes faanyagot használnak s pazarúl alkalmazzák a drága diszítést. Olyan egyszerű bútor, melynek egyedüli diszítése logikus szerkezetében van, mint a milyent például a belga Van de Velde, a bécsi Olbrich, a berlini Werle Ferenc, vagy milyeneket általában az angolok készítenek, a francia kiállításon nincs. Nagyon meglátszik ugyan a legtöbb modern francia bútor szerkezetében a külföldnek, nevezetesen a belgáknak befolyása, de az egyszerűséget, a józanságot, a mely azokat általában jellemzi, a franciák többnyire mellőzik, s a túlságosan alkalmazott diszítés a szerkezetet gyakran elrejti.

A modern francia berendezések közül kitűnik az Union centrale des Arts decoratifsnek érdekes kiállítása, a melyet a nagy tehetségű és sokoldalú művész, Hoentschel építész, tervezett.

Az Union négy szobájának díszes mahagoni tárlóiban együtt találjuk úgyszólván

HOENTSCHEL G.

Az Union centrale des Arts decoratifs o kiállításából. o

FRIZ AZ UNION CENTRALE D. A. D. PAVILLONJÁBAN.

•• SZEKRÉNY ÉS SZÉK. •• MAJORELLE FRÈRES NANCY.

színe-javát annak, a mit a modern francia műipar a legutóbbi években alkotott. E sok jeles munka mellett is kitűnik Hoentschel remek fürdőkádja majolikából az alapba olvadó finom reliefjeivel s egymásba mosódó halvány szineivel.

Három francia bútortervezőnek rendkívül tanulságos kísérleteit foglalja magában az a hét helyiségből álló díszes pavillon, melyet az Esplanade-nak meglehetősen elrejtett helyén Bing, az ismert műbarát s műárús állított fel. Bingnek a rue de Provenceban levő állandó kiállítása, a melyben a modern műiparnak kiválóbb alkotásait gyűjti s árúsítja, a modern művészetnek kiinduló pontja volt Párisban. Bing a szenvedélyes műbarát szívósságát a kereskedő élelmességével párosítja, hogy a modern művészetet minél sikeresebben propagálja s nem rajta múlik, hogy a francia bútorosság még ma is túlnyomó részben a múzeumok gyűjteményeiből veszi mintáit.

Pavillonjának berendezésével három tehetséges fiatal művészt bizott meg, Gaillard, De Feure és Colonna urakat, a kiknek munkáján meglátszik, hogy igaz lelkesedéssel teljesítették a rájuk bízott feladatot.

Gaillard tervezte az előcsarnokot s az ebédlőt, a melyből nehány bútort olvasóinknak képben is bemutatunk. A nagy pohárszékét nem tartom szerencsés alkotásnak. Szertelenűl alkalmazott görbe-vonalai unalmasak s szerkezete nem logikus. Annál sikerűltebbek Van de Veldere emlékeztető székei, a melyeknél jobbakat nem láttam a francia bútorkiállításban. De értök meg is kívánják ám az árát, a mely nem kevesebb, mint négyszázötven frank s ehhez arányosak a többi bútordaraboknak az árai is.

Colonna egy nagyon előkelő hatású fogadószobát tervezett, melynek bútorai citromfából valók, De Feure öltöző-szobája angol mintákra emlékeztet, mig szalonjának, alig kiemelkedő domborművekkel diszített, homályos aranyozású bútoraiban, a Louis XVI. korabeli művészetnek modernizálását látjuk.

Azok a csoportos kiállítások, melyeket a nagy árúházak, a Louvre, Printemps, a Bon Marché, a Samaritain, stb. rendeztek, általában mintaképei az úgynevezett tapeciros stílusnak. Művészetről ott szó sincs. Egyetlen egy dicsérendő kivételt láttunk a Louvre csoportjában, a melynek egyik szobáját, egy ebédlőt, Charpentier tervezett, a kinek munkája valóságos oázis a sok ízléstelenség s banalitás között.

Művészi gondolatot s találékonyságot találunk még a nancyi Majorelle Testvérek kiállításában, kik bútoraikon ügyesen tudják összhangzásba hozni a faragványos diszítést az intarsiával, s a mi fő, a művészetet a célszerűség követelményeivel.

Kevésbé szerencsés e tekintetben Gallé Emil, a világhírű üveges, ki nancyi iparművészeti telepén speciális szakmája, az üveggyártás mellett, bútorokat is készít. Ezek, mint a francia bútorok legnagyobb része, bámulatosan jól vannak megcsinálva, intarziái a legszebbek közé tartoznak a kiállításon, de a szerkezetnél nem veszi tekintetbe a fa strukturájának követelményeit, vonalai s faragványos diszítései annyira naturalisztikusak, hogy efajta munkái gyakran egészen elveszítik a bútor jellegét. És nevezetes, hogy éppen neki máris sok követője akadt, pedig a bútorai minden eredetiségük mellett általában nélkülözik a modern bútornak legfőbb föltételeit.

Ha még fölemlítjük Plumet-Selmersheimnak előkelő ebédlőjét, Damon et Colinnek képben is bemutatott szállodai fogadószobáját, akkor nagyjában beszámoltunk a kiválóbb francia modern bútorművészekről.

Nem mellőzhetjük e helyen főlemlíteni, hogy a franciák az egyes szakcsoportok mellett nagy gonddal egybeállított centennalis kiállítást rendeztek. Különösen becses anyagot tartalmaz a bútor osztálynak centennalis csoportja, a melynek anyagát egyes gyűjtőktől s múzeumoktól szerezték be. A szóban levő csoport nyolc teljesen berendezett szobából áll, melyek a Louis XV., Louis XVI. Restauratio, constituente, directoir, empire Louis Philipp, és Napoleon III. korabeli bútorzatnak jellegzetes példányait mutatják

be. Az érdekességet fokozza az a körülmény, hogy a bútorok nagyobb része s a többi berendezésnek egyes darabjai történelmi becscsel bíró ereklyék.

Elszomorító látványt mutat az olaszok bútorkiállítása, a kik még mindig palazzo-arhitekturás faragványos szekrényeket csinálnak és derűre-borúra utánozzák, nagy tehnikai tudással, de többnyire értelem nélkül, a florentini elefántcsont berakású, XVII. századbeli bútorokat.

Modern stilű bútor is akad az olasz csoportban, egy két szobára való, de ezek a kisérletek csak torzképei a modern bútornak.

Csupán csak régi stilű, főleg Louis XIV. és XV. korabeli utánzatokat mutat az Esplanadon levő orosz iparművészeti csoport, s a mi csodálni való, a belgák csoportja, a melyből sajnálattal nélkülözzük a Van de Velde, Hankar, Horta s más úttörő művésznek műveit. Teljesen érthetetlen, hogy a belgák, kiknek bútoripara ma már az angollal vetekedhetik, beérték azzal, hogy ilyen semmitmondó utánzatokkal vegyenek részt a kiállításon, a mikor egész sora a belga művészeknek, éppen a bútoripar terén az egész művelt világ elismerését vívta ki magának.

A spanyol és a portugál bútoripar nehány nagy igényű, de teljesen érdektelen faragványos barok s inkrusztált diszítményekkel ellátott mór stilű munkákkal szerepel.

Sajnálni való, hogy az amerikaiak alig küldtek nehány darab bútort a kiállításra s a mi van, az sem jellemző példány. Azok a szekrények, a melyeket Cutler és Girard amerikai cégnek csoportjában mutatnak be, nyilvánvalóan, legalább részben olasz munkák.

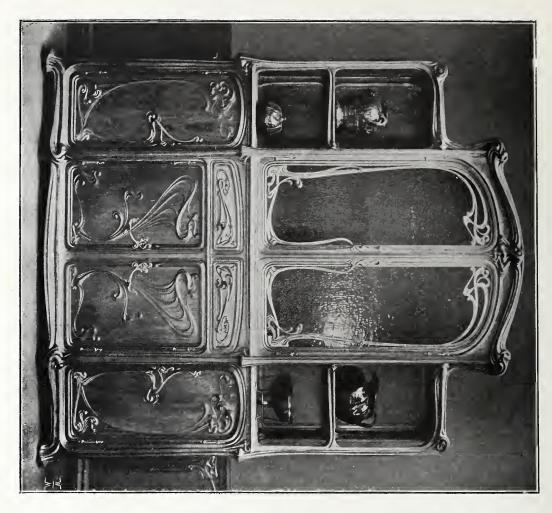
Az északi népek bútorcsoportjai igen szegényesek. Svédország és Norvégia alig küldött nehány darab bútort. Ezek között kétségtelenűl legérdekesebb a Boberg építész terve után készűlt lapos reliefben kiemelkedő ornamentumokkal diszített hatalmas szekrény, mely a modern bútorművességnek egyik legkiválóbb alkotása. Dánia csoportjában a kopenhágai múzeumnak gyűjteményes kiállításában találunk nehány erőteljes struktúrájú, eredeti alakú bútort. Hollandia négy-öt egyszerű, de ízléses intérieurt küldött, svájci bútort csak a genfi iparművészeti iskolának a Champs de Marson levő intérieurjében láttam, a mely igen jó s teljesen modern munka.

Anglia hatalmas bútoriparát sem látom kellően képviselve abban a nehány fülkében, a mit az angol bútor betölt. Itt azonban nycma sincs a kisérletezésnek, nem látjuk a cifra faragványokat, az erőszakos és teljesen főlösleges görbéket, a mit sokan a modern bútor főkellékének hisznek. Az angol tervezőket nem vezeti a hatásvadászat, nem akarnak egymáson túltenni eredetiség dolgában, szóval a bútor nem akar egyéb lenni, mint bútor, nem pedig objet d'art, és éppen ebben rejlik az angol bútortervezőknek titka s fölénye. Azért nem dísztelen az angolok bútora, de a diszítés nem nyomja el az alapformát s nincsen a használhatóságnak a rovására. Szóval diszkrét.

A legelőkelőbb angol bútor-cégnek, Waring és Gillownak hat szobából (hálószoba, fürdőszoba, gyermekszoba, ebédlő, yacht szoba és egy szalonból) álló csoportja ritka élvezetet nyújt a szemlélőnek. A lehető legtökéletesb kidolgozású bútorokat láthatjuk ezekben az intérieurökben, finom ízléssel elrendezve. A bútorok általában Chippendale és Sheraton műveire emlékeztetnek, de azoknak nem szolgai utánzatai, hanem alkalmazkodnak a modern élet követelményeihez.

A nevesebb cégek közül még Henry, Heal and Son, Johnston and Appleyards szerepelnek a kiállításon, utóbbinak több szobaberendezése a rue des nations-on levő angol pavillonban, a Manon House-ban nyert elhelyezést.

A németek, a bútoripar terén az utolsó években nagy tevékenységet fejtettek ki s a műipar történetében talán páratlanúl áll az az átalakulás, a mi a német bútoriparban az utolsó nehány év alatt észlelhető. A históriai stílusokból, főleg az "altdeutsch" bútorokból egyszerre, úgyszólván átmenet nélkül, ott találjuk majdnem az egész német bútoripart a modernek táborában s a nevesebb modern tervező művészek alig tudnak eleget tenni

DAMON & COLIN

• EBÉDLŐJE. •

A Louvre áruház kiállításából.

- • KANDALLÓ. •
- oo TERVEZTE oo
- A. CHARPENTIER. •

a sok megrendelőnek, a kik tőlük modern s legmodernebb bútorterveket kivánnak. De sok ilyen művésznek bútorán meglátszik, hogy festőművész tervezte, a ki főleg a festői hatást keresi, s nem igen ügyel a logikus szerkezetre, a használhatóságra és egy eredeti ötlet kedveért föláldoz minden egyebet.

A kiállításon levő német bútor, egy két szobára való bútornak kivételével, mindannyi modern stílű munka. Ezek között a legérdekesebbek a müncheni egyesűlt műhelyek (Vereinigte Werkstätten) által kiállított szobák. Riemerschmidt, Pankok, Bruno Paul s Pfau voltak a tervezők, kik egyéniségüket szabadon kifejthették, mert a rendelkezésükre bocsátott szobának minden részletének diszítése az illető tervezőnek rajza szerint készűlt. Legsikerültebbnek tartom ezek között az utóbb említett művésznek ivószobáját.

Szakkörökben nagy érdekkel várták a darmstadti művész koloniának kiállítását, de az a mi látható, csak részben igazolja a várakozásokat. A kissé túlzsúfolt szoba, Olbrichnak, a kolonia vezérének ismert bútortipusait mutatja.

Berlepsch, a jeles tervező, a düsseldorfi Buyten cég számára készített terveket, mely cég tudvalevően xylectipomnak nevezett eljárásával bizonyos fanemek felületét olyképpen készíti ki, hogy a fa erezete reliefszerűen kiemelkedjék. Kedvezően hatnak Werle által tervezett s Bodenheim cég által készített fülkék, továbbá a karlsruhei iparművészeti iskola igazgatója, Hermann Götz által tervezett ünnepi hatású anyakönyvvezetői szoba, polgári esküvők számára. A bútorcsoportban feltűnik még egy betétmunkával gazdagon diszített zongora Schiedmayertől, melynek oszlopszerű lábai azonban nincsenek összhangzásban a diszítéssel.

A régi stílusok szellemében készült szobaberendezések között csak a Seidl-féle nagy apparatussal berendezett fogadóterem érdemli a felemlítést, a melyben Stuck terve nyomán készült néhány antik stílű bútor is van.

Az osztrákok, dacára annak, hogy a modern irány Bécsben csak két-három év óta kaphatott lábra, majdnem kivétetel nélkül modern bútort küldtek a kiállításra. Piece de resistanceja a csoportnak egy nagyobb szoba, melyet részben a Hoftiteltaxenfondnak támogatásával több bécsi műiparos készített Olbrich terve nyomán.

A szobának összhatása igen kedvező s részleteiben is sok örvendeteset mutat. Különösen dicséretet érdemel a kifogástalan asztalosmunka, s kitünőek a nagy gonddal készített ezüst veretek. Az ismert bútorcégek közül Niedemoser, Pospischil, Schmidt, Ungethüm s mások a legutóbbi bécsi karácsonyi kiállításról többé-kevésbé ismert munkáikat állították ki. Salzburg egy ó-német szobával szerepel, a lembergi iparművészeti iskola, a prágai kereskedelmi iparkamara lengyel, illetve cseh nemzeti motivumokkal diszített szobákat küldtek. A prágai iparművészeti iskola, mely interieurjének ajtaját is egy művészies domborművel diszítette, egy oltárt, egy rendkívűl sikerült szekrényt, ládát, egy sorozatot kitünő fayenceokból s vert művű ízléses ezüst műveket, a bécsi iparművészeti iskola három szobát rendezett be és pedig egy teljesen modernet (S. Hoffmann terve nyomán), a melynek szürke falait skarlátvörös s a Ver Sacrum ismert motivumaira emlékeztető applikáció diszíti, egy empire és egy rokoko szobát, mely utóbbiaknak eredetijei az osztrák kultuszminiszteriumban, illetve a schönbrunni császári kastélyban vannak. A Magyarországon is ismert Portois és Fix cégtől ered a nagy díszteremnek diszítése, továbbá három fogadószoba, mely az osztrák pavillonban van elhelyezve.

Az osztrákok szomszédságában van, mint már említettem, a magyar iparművészeti csoport a melynek tekintélyes részét szintén a bútoripar foglalja el.

A középső udvarra hat intérieur nyílik. Egyikben van a centennalis csoport, melyben azonban bútor nincs, ha csak ide nem sorozzuk a Werdenstetter-féle markéteriás s a hatvanas évekből származó díszes nagy álló órát. A másikban egy terített asztalt látunk, melynek összes tartozéka s diszítései a budai királyi palota számára készült. Mellette van a székes-fővárosi polgármesteri szoba, Faragó Ödön s Nádler Róbert bútoraival,

Horti Pálnak nagy kandallójával, mely utóbbit érdemes munka, rosz megvilágítása miatt alig látható. Az udvar másik oldalán van az új országház számára készült miniszteri szoba, azon túl a Szent István-terem, a melyről már a májusi számunkban részletes ismertetést közöltünk, végre a királyi palota számára megrendelt s Faragó Ödön terve után készült kerti szoba.

Külön fülkékben szerepelnek még Gelb M. és fia (női budoir, applikációval gazdagon díszített bútorokkal s függönyökkel), Kramer H. (olvasószoba, tölgyfából skarlátpiros bőrmezőkkel), Bernstein József és fia (fogadószoba), Bernstein K. H. és fia (budoir), Spiegel Frigyes, illetve Bányai Viktor (szalonrészlet), Mahunka Imre (hálószoba) és Steinbach Gábor (budoir). A többi bútort a folyosók mentén a falak mellett helyezték el, nevezetesen ide került Bolkai Pál, Czimbalmos Ferenc, Horvát András, Kántor Tamás, Polgár Alajos, Reisz és Porjesz, Walnicsek Béla, Zimonyi György szekrénye, Biró Lajos, Keszli Ferenc és Varga József íróasztala. Az említett bútorok, Hirschler, Polgár és Wiegand által tervezett 3–4 darabnak kivételével Faragó Ödön tanárnak tervei után készültek, a ki elismert leleményességével elég változatosságot hozott a sok hasonló nagyságú s azonos rendeltetésű bútorba. Mindamellett bútorai bizonyos egységes jelleggel birnak, a mit, miután semmiféle más nemzetnél nincs meg, joggal magyarosnak nevezhetünk. Ezt különben a tervező – nagyon helyesen – nyilvánvalóan el is akarja érni, a mi abból is kitűnik, mert bútorain előszeretettel alkalmaz magyar népies diszítményű motivumokat. Hogy bútoraiban csakugyan van "race", ezt legjobban bizonyítja az az örvendetes tény, hogy a londoni South Kensington Museum azok közül több szekrényt, sőt egy egész szobaberendezést is megvásárolt. Csak sajnálom, hogy Faragó mellett, a kinek tehetségének és eredményes munkásságának különben teljes elismeréssel adózom, alig szerepel más tervező. És pedig főleg azért, mert kívüle eddig alig volt magyar művész, a ki hivatásosan bútortervezéssel foglalkozott volna és így ő úgyszólván kénytelen volt a sok munkát magára vállalni. Megjegyzem még, hogy az iparművészeti csoportban nyert elhelyezést az iparoktatási csoportból helyszűke miatt kiszorult egyik szalonberendezés s egy pohárszék, melyeket - ugyancsak Faragó Ödönnek rajzai után az állami iparoktatási intézetek műhelyeiben készítettek.*

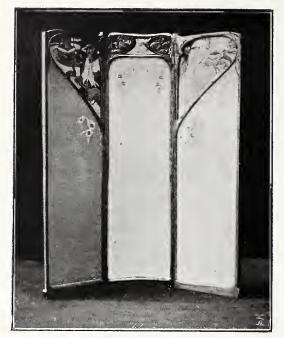
Nem mellőzhetjük még fölemlíteni jeles nagyiparosunknak, Thék Endrének, a ki különben az országház miniszteri szobáját is készítette, gondos kidolgozású s művészi faragásokkal diszített szép három szárnyas diófa-ajtaját, a mely a külföldi szakemberek osztatlan elismerésében részesül.

A hajlított fabútornak most, a mikor a hajlott vonalak divatja járja, van csak igazlétjogosúltsága. Elvégre kivánatos is, hogy a sok millió ízléstelen és ülésre alkalmatlan szék, stb. helyett, kecses formájú, az emberi test anatomiájával számoló ülő alkalmatosságok kerüljenek a piacra. De nemcsak székeken, hanem minden egyéb bútoron is helyén van a hajlított fa mint konstruktiv rész, ha t. i. a forma összhangzásban van a fa megmunkálásának tehnikájával. Ilyen jól megszerkesztett, igen ízléses és célszerű e mellett még olcsó bútort látunk az ungvári bútorgyár szobájában. Kevésbé sikerültek a Thonet testvérek hajlított bútorai.

E helyen említem fel Horti Pál naturalisztikus virágmotivumokkal diszített, faragott, részben festett, részben aranyozott tükörkereteit, melyeket Fantusz Jakab mintázatai nyomán Balogh János készített. Ezeket is jó részben ismerik t. olvasóink előző számainkból, a melyekben azok közül többet bemutattunk.

A katalógus a bútorok közé sorozza a Nádler Róbert terve nyomán készült értékes ékszerkaszettát, a melynek reprodukcióját szintén juliusi számunkban közöltük. Ezt Scholz

^{*} A Faragó-féle bútoroknak egy részét az előző számunkban közöltük.

• DE FEURE. •

TEÁS ASZTALKA.

• GALLÉ EMIL. •

PIPEREASZTAL.

COLONNA.

SZALONSZEKRÉNYKE.

• • COLONNÁTÓL. • •

L'ART NOUVEAU BING.

Róbert kir. udv. szobafestő rendelte meg, hogy alkalmat adjon két fiatalabb iparosnak (Thurnher Jánosnak, a ki a remek asztalosmunkát s az inkrusztált diszítményeket készítette, továbbá Mlinek Adolf, ötvös- s ékszerésznek, a kinek műhelyéből a veretek s zománcos szögek kerültek ki), hogy nevesebb munkával szerepeljen a kiállításon.

A magyar iparművészeti osztálynak egyik nem éppen előnyös fekvésű intérieurjét a horvát iparművészet foglalja el. Egyik felében különböző kiállítók munkái vannak, másik felét pedig a zágrábi iparművészeti iskolának munkái töltik be. Mindamellett az egész szoba elég egységes hatású, miután közös mennyezettel bír s a kiállított tárgyak egyöntetű tervek alapján készültek. Az egész horvát kiállításnak előkészítése, nevezetesen a kivitelre került tervek mind Bollé Hermann, a zágrábi iparművészeti iskola igazgatójának felügyelete mellett készültek. Érdekes, hogy a horvátoknál is mindinkább meglátszik a törekvés, a melylyel a modern stílust főleg népies diszítményi motivumok fölhasználásával nemzetivé akarják formálni. Az eddigi kisérletek, a mit e tekintetben láttunk, igen biztatók.

Ha a bútoripar terén konstatálnunk kell, hogy a modern irány még meglehetősen távol áll a teljes győzelemtől, a párisi kiállításon bemutatott agyagipar már alig-alig mutat régi formákat. Pedig annak, épp úgy mint a bútoriparnak, a maga hagyományai vannak. Sèvres, Meissen, stb., bizonyos határozott formákat, színeket jelentettek, s ezek a formák s szinek évtizedeken át ellentállottak minden változásnak.

Az utóbbi években az agyagipari tehnologia óriási haladást tett. A Pâte-sur pâte festés, a platinának s az aranynak alkalmazása grand-feu alapon, a lángos s a jegeces mázak tökéletesítése, a grand-feu festékkel való máz alatti festés, a fémfényű lüstereknek újból való feltalálása, szóval a kerámiai eljárásoknak bámulatos tökéletesítése által meg volt a lehetősége annak, hogy a keramikusok minden kivánt festői hatást létrehozzanak.

Ha még tekintetbe veszszük, hogy a modern irány föllépésével számos kiváló művész, a ki annak előtte csak a grand Art-nak szentelte tehetségét, ma már az iparművészettel foglalkozik s nemcsak mint tervező új diszítési formákkal gazdagítja az agyagmívesség formakincsét, hanem mint művészi tudású fazekas, maga kisérletezik s kisérletezés közben létre jött s a közönséges munkások által azelőtt figyelemre nem méltatott véletlen színhatásokat fölhasználja, újabb s újabb kisérletek által tökéletesíti s ezáltal beláthatlan sorát létrehozza az új, azelőtt nem ismert érdekes színelegyeknek és fényhatásoknak: akkor könnyen érthető, hogy változásnak kellett bekövetkezni. Így ma már Sévres teljesen szakított hagyományos formáival s egészen modern edényalakjait csupán modern diszítményekkel látja el s a különböző hőfoknál olvadó mázaknak együttes alkalmazásával festői hatású foltokat s jegecalakokat hoz létre az edények felületén.

A francia kerámia egyáltalában impozánsan mutatkozik be s bár itt is akad, mint a butorcsoportban sok kivetni való, a művészi becsű munka azonban oly nagy tömegekben lép fel, hogy teljesen háttérbe szorítja a jelentéktelen gyártmányokat.

A művészi fazekasmunkák közül csak a legkiválóbbakat akarjuk felemlíteni s így nem mellőzhetjük Bigotnak, sajátos tompa fényű mázzal borított, acélkeménységű edényeit, reliefjeit, építészeti részleteit. – Mueller nagyszabású majolikáit, Dalpayrat és Delaherche nemesen egyszerű edényeit, Dammouse-nak, részben a világosságot átbocsátó diszítményekkel bíró rejtélyes fényű vázáit, Lachenal munkáit, melyek szándékos véletlenségek által létrejött színvegyületekben pompáznak; az immár különvált Massier testvéreket, a kik fémfényű mázakkal kisérteties tájakat, vízeséseket, vulkánkitöréseket varázsolnak edényeikre, Naudotnak átlátszó zománccal diszített, áttört bisquit-edényeit, stb. stb. Mindezek a művészek a maguk útján haladnak, egyéniségüket beleviszik még a legapróbb tárgyba is, a mi kezük alól kikerül. És mindezek *modern* művészek, a kik a multakból csak a tanulságokat vonják le, de semmit nem utánoznak, még a maguk munkáját sem.

A kerámiához hasonló változáson ment át az üvegipar, a mely még röviddel ezelőtt a csiszolt vagy vésett, az aranyozott vagy zománcos diszítményeken kívül csak a muranoi gyár tehnikájának többé-kevésbé sikerült utánzatait teremtette meg.

Mélyreható változást az amerikai Tiffany mellett, a kinek munkáiról alább lesz szó, főleg a nancyi művészek, Gallé Emil és Daum testvérek munkáinak piacra hozatala idézett elő. Gallé és Daum rendszerint többrétegű, különböző színű, részben átlátszó, részben csak áttetsző üveggel dolgoznak, s edényeikről helylyel-közzel vésővel mintegy lehámozzák az egyes rétegeket, helyenkint kettőt, helyenkint hármat, úgy, hogy egyes helyeken csak egy-egy réteget hagynak meg. Egyik-másik rétegbe, esetleg valamennyi fölé, más színű üvegből kimetszett diszítményt, rendszerint egy-egy fantasztikus virágot vagy állatalakot mélyítenek be vagy applikálnak, mint azt hölgyeink a rávarrt munkákkal teszik. Szóval a legváltozatosabb tehnikákat látjuk alkalmazva ezeken az üvegmunkákon, melyek akkor érvényesülnek legjobban, ha a néző a rajtuk átszűrődő világossággal szemben láthatja azokat. Ezért Gallé, hogy munkáinak hatását fokozza, legszebb üvegvázáinak belsejében villamos izzólámpákat helyezett el.

Ma már több francia s külföldi üveggyáros van, a ki Gallé és Daum-féle eljárásokkal próbálkozik, de munkáik általában messze maradnak azoké mögött.

A franciák agyagművességéhez hasonló színvonalon áll az északi népeknek, Dánia, Svéd- és Norvégországnak, továbbá Hollandiának agyagipara.

A kopenhágai kir. porcellángyárnak leheletszerű, kobaltkék festményekkel diszített edényei, már régóta kiváló helyet foglalnak el a porcellánipar terén. A gyárnak lelkes igazgatója, Krog, egy egész sereg kiváló művészt foglalkoztat, kik mesterileg stilizált tájképekkel, állatcsoportokkal, virágokkal diszítik a rendszerint egész sima felületű edényeket. Egyes edényeknek egyedüli díszét, a máznak sajátos vegyűléke által létrejött s máz alatt képződő s a jégvirágokhoz hasonló jegecalakok adják.

Erős vetélytársa akad a gyárnak az ugyancsak kopenhágai Bing és Groendahl munkáiban. Ezeknek becse nem annyira a festésben, mintsem inkább a reliefszerű diszítményeknek művészi kidolgozásában van. Emellett ügyesen alkalmazzák helylyel-közzel az áttört diszítményeket. Speciálitását képezik a gyárnak a hamvas urnák, a melyekből egy nagy sorozatot mutat be. A gyár nagy sikerét a melyet a gyár a párisi kiállításon elért főleg művészi igazgatójának Willumsen festő buzgó munkálkodásának köszöni.

A harmadik nagyobbszabású gyár Hermann Kaehler-é, a mely többnyire vöröses, vagy szürke mázzal és rézlüszterrel látja el fantasztikus, domború állatalakkal diszített edényeit. Szép az a repülő vadhattyúkat ábrázoló fríz, a mely a kiállításon levő csoportnak falát diszíti.

Az 1726 óta fennálló stockholmi Röstrand-féle gyár jellegzetes munkáiból, a két év előtt Budapesten rendezett nemzetközi iparművészeti kiállítás alkalmából, már bemutattunk nehányat t. olvasóinknak. A gyár most is kizárólagosan *modern*, részben plasztikus, részben elmosódó színekben festett diszítéssel ellátott edényekkel szerepel. Ez a gyár is egész sorát foglalkoztatja a jeles művészeknek, mind Alf Wallander, Eriksson, Lundström, sőt a hírneves építésznek, A. Bobergnek neje is tervezett egy pávákkal diszített remek vázát, mely fénypontja a kiállításnak.

Németalföld két nagy kerámiai gyára, a haágai "Rozenburg" s a delfti Joost Thooft & Labouchere impozáns csoportokat állított ki a kiállításon. Az előbbieknek készítményeit kissé egyhangú, zöldes-barnás alaptónussal bíró máz jellemzi, erőteljesen formált edényei kecsesen hajlított vonalu fülekkel vagy fogókkal birnak.

A delfti gyár, mely egy évszázadon át kevés változtatással kinai mustrákat használt fel, ma már túlnyomó részben szintén modern diszítéssel látja el edényeit, bár a formákon még erősen meglátszik a kinai befolyás. Teljesen modernek a fali lemezekkel előállított

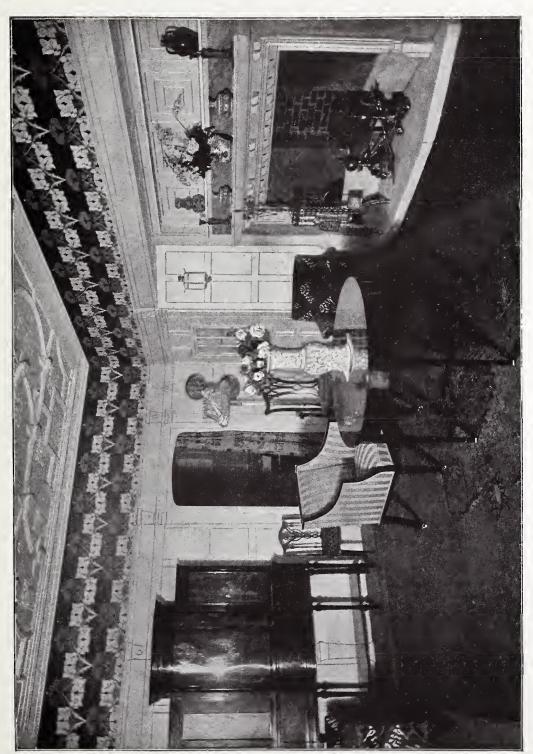
KÁRTYAASZTAL ÉS PILLÁRSZEKRÉNYKE.

falburkolatok, melyeknek sajátsága az, hogy nem úgy, mint általában szokásos, egyenlő nagyságú lemezekből állítják össze, hanem a lemezek alakja alkalmazkodik a diszítmény vagy képnek rajzához, s így a hézagok egyben mint konturvonalak szerepelnek, hasonlóan az üvegmozaikok ólmozásaihoz.

A belga csoportban csak Bloch Fréres nagyszabásúan berendezett kiállítása érdemli a fölemlítést, szép formájú s művészi festéssel diszített porcellán- és fayence tárgyaiért.

Amerikát előnyösen képviseli a Rookwoodi (Cincinnati) edénygyár, a mely a rövid tíz esztendő óta, a mióta fönáll, világra szóló hírnevet vívott ki magának. A rookwoodi agyagáruk mázalatti festéssel diszített fayenceok, s a művészek nagy ügyességgel alkalmazzák az engobe-festéket, a melylyel rajzuknak gyenge, alig észrevehető reliefet adnak. Legnagyobb tökéletességgel készítik a jegeces mázakat, és pedig olyképen, hogy a finom jegecek az alsó rétegben vannak, míg a felső mázréteg, mely gyakran aranyfénynyel bír síma s átlátszó marad. A rookwoodi edények aránylag igen drágák; 8-10,000 frankos vázák (50-60 centiméternyi magasak) nem tartoznak a ritkaságok közé. A rookwoodi vázák mellett látjuk Amerika iparművészeti csoportjában Tiffany világhírű üvegeit. Tiffanyról, sajátos tehnikájáról s művészeiről már több ízben volt szó e folyóiratnak hasábjain (lásd a t. k. M. I. I. évf. 272. old.) s így azoknak beható ismertetéséről itt eltekinthetünk. Csak konstatálni akarom, hogy Tiffany nem éri be a régi műveivel szerzett dicsőségével, hanem művészi tehnikájának tökéletesítésével újabb s újabb meglepő színhatásokra törekszik. Ma már általánosan elismerik, hogy gyártmányai az üvegművesség legtökéletesb alkotásai s formában s színpompában éppen utólérhetlenek. Kiállított tárgyairól bemutatunk nehány szemelvényt, bár ezzel csak élettelen, halvány képét adjuk annak, a mit a valóság mutat.

Anglia agyagipara nincs előnyösen képviselve a kiállításon. A Doulton & Cie. gyárnak porcellán s fayencejain kívül alig vannak nevezetesb edényei a kiállításon.

Nagyszabású csoportokkal szerepel a németországi kerámia. A már előbb említett elég tágas udvarban három nagyhírű porcellángyár: a berlini, a nymphenburgi s a meisseni mutatja be készítményeit. Az előbb említett két gyár ezúttal is túlnyomó részben régi ismert mintáit mutatja, s csak elvétve láttunk edényeket modern diszítményekkel. A meisseni gyár ellenben főleg formában s diszítésben egyaránt modern készítményeivel szerepel, a melyek minden tekintetben a sévres-i remekek mellé állíthatók. Az állami nagy gyáraknál sokkal változatosabb s intimebb művészetet mutatnak a kisebb német agyagipari műhelyek, melyeket egy vagy több művész vezet. Ezek között Schmidt – Pecht erőteljes formájú s szinezésű kőedényeit, Läuger tanárnak jellemző fűszálaival diszített korsóit s előkelő hatású kandallóit, a Heider családnak, Scharvogel és Schmuz-Baudiss érdekes edénycsoportjait és Mehlem A. falilemezeit s Friling H. terve nyomán készült nagy vázáját említjük fel.

A németországi üvegipar, eltekintve Koepping tanárnak finoman színezett poharaitól és vázáitól, alig mutat fel nevezetesb jelenségeket. Hasonlóképpen Ausztria agyagipari gyárainak csoportjaiban szintén hiába kerestünk fölemlíteni valót. A cseh porcellán- s üveggyárak jó, de unalmas készítményeit – sajnos – eléggé ismerjük budapesti kirakatainkból. Örvendetes munkákat csak a teplitzi és a prágai iparművészeti iskoláknak kiállításaiban láttam, a melyek bizonyságot tesznek a növendékeknek alapos és szeretetteljes természet utánì növénytanúlmányairól s vezetőjüknek észszerű tanításáról. Az üvegipar terén csak a jónevű Lobmayer-cég tűnik ki vésett s aranyozott munkáival.

Olaszország agyag- és üvegipari készítményeit az olasz pavillonban helyezte el. Előbbiekről általánosságban megjegyezhetjük, hogy túlnyomó részben a XVII. századbeli hírneves olasz fayenceok nem éppen kifogástalan utánzatait mutatják. Modern formákat s mintákat mutat Dr. O. Ruggieri pesaroi gyára, a melynek fayenceain a secesszionista

folyóiratok ismert elnyújtott vonalú diszítményeit látjuk. Salviati üvegjei, tükrei s csillárjai semmiben nem különböznek azoktól a készítményeitől, a melyeket évtizedek óta a Sz. Márktéri raktáraiban látunk.

Japán porcellánjai, az európai kerámiának óriási haladása mellett még mindig megtartják előkelő helyüket. Sőt a japán iparművészet szemlélésénél nyilvánvalóan látjuk, hogy mennyit sajátítottak el a mi modern művészeink a japánoktól. Itt megtaláljuk eredetijeit s kiindulását sok ötletnek, formának, mit mint ultra-modern vívmányt magasztalnak. Az árnyéknélküli ábrázolatokat, a dupla s többszörös konturokat, a hosszúra nyújtott s hirtelen hajló vonalakat, szóval a modern diszítő művészetnek sok jellemző sajátosságát a japánok régóta alkalmazzák s pedig az egyes modern művészeknél szokásos szertelenségek nélkül.

A magyar keramiai csoportban első sorban természetesen Zsolnay áll, a ki főleg a külföldön is nagy kedveltségnek örvendő, fémfényű lüszterrel biró eozin készítményeit mutatja be, s a régibb porcellán-fayenceaiból (ivoir) csak nehány példányt küldött. Pedig kár, hogy a gyár ez utóbbi jó edényfajtáknak gyártását nem fejleszti.

A Zsolnay-féle eozin edényekkel művészi hatás dolgában csakis a francia Massier testvérek készítményei hasonlíthatók össze; ornamentalis diszítés, de főleg a színek intenzitása tekintetében pedig a magyar munkák határozottan felülmulják a franciákat.

E csoportban mutatkozik be Horti Pál tanár mint fazekas, ólom nélküli nemes mázakkal borított agyagedényeivel, melyekkel, bár csak első kisérletei a művésznek, érdekes színhatásokat tudott elérni.

A népies diszítéssel ellátott magyar fayenceokból tekintélyes sorozatot állított össze a m. kereskedelmi múzeum, a melyben az ismertebb fazekasok jobb munkáit gyűjtötték egybe. Porcellánjait állította ki a herendi gyár (F. Fischer Jenő), és pedig részben a régi herendi minták reprodukciót, részben pedig ujabbi, pâte sur pâte-festéssel diszített modern virágdíszszel ellátott vázáit, mely utóbbiak figyelemreméltó munkák.

F. Fischer Emil két év óta fennálló angyalföldi porcellángyárának díszedényei még nem elégíthetnek ki mindenben, reméljük azonban, hogy a kiállításnak tanulságai helyes irányba fogják terelni a fiatal, törekvő gyárnak jövő működését. A kolozsvári F. Fischer Vilmos porcellánfestőnek gobelin-mustrának (?) nevezett diszítéssel ellátott porcellánedényei művészi szempontból teljesen elhibázott munkák, a melyeket kár volt a kiállításon bemutatni.

A kerámiai csoportba sorozhatók még Telcs Edének terrakotta szobrocskái, a melyeknek kiválósága mellett legjobban bizonyít az a tény, hogy azokat előkelő külföldi múzeumok vásárolták meg, sőt több példányt utána is rendeltek.

Üvegiparunkat a három nagy hazai gyár: Kossuch János, Schreiber J. unokaöcscsei (Zay Ugróc) és az első m. üveggyár r. t. előnyösen képviseli.

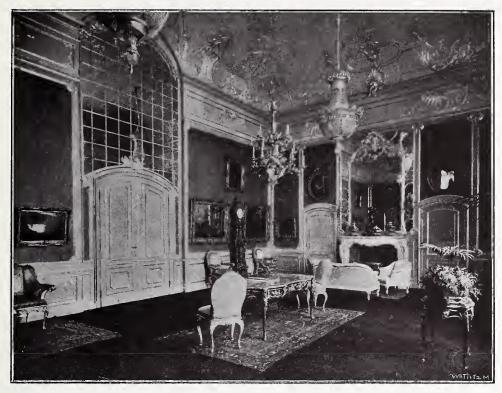
A centennalis kiállításban remekeit látjuk a magyar agyagporcellán-iparnak. F. Fischer Jenő és F. Fischer Emil régi herendi porcellántárgyak gyűjteményét állították ki, a melyek semmiben sem különböznek az egyidejű meisseni s sèvrei munkáktól. Zsolnay negyvenöt darabból álló gyűjteményt küldött munkáinak legjavából, ezeken kívül pedig még Ráth Györgyné és Dr. Wartha Vince nehány nagybecsű porcellánedényt engedett át a kiállításnak.

A kerámiai csoportak ismertetésében fel nem sorolt nemzetek e téren figyelemre való munkát alig mutattak be a kiállításon s ezért azoknak egyenkint való felemlítésétől eltekintünk. Egészben véve azonban mondható, hogy az iparművészeti ágak közül az agyagiparnak az utolsó években elért haladása a legszembeötlőbb, továbbá, hogy ez az iparág az, a mely a legtöbb művészi erőt tudta a maga körébe vonzani.

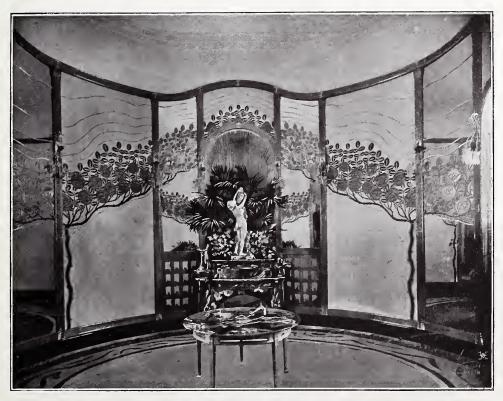
A keramiai ipar mellett főleg az ékszerészet dicsekedhetik azzal, hogy új formáival s új tehnikáival szemellátható haladást mutat az e szakmabeli régi munkák felett. Neve-

FELJÁRÓ A NÉMET CSOPORTBAN.
•• TERVEZTE H. RIEGELHEIM. ••

NAGY FRIGYES SZOBÁJA A NÉMET PAVILLONBAN.

FOGADÓSZOBA AZ OSZTRÁK PAVILLONBAN,

zetesen a francia ékszerművészet, a melynek kimagasló csillaga, Lalique, az utóbbi években oly színvonalra jutott, a mely magasan áll a többi nemzetek felett. Lalique ma az ékszerművészet terén az, a mi Tiffany az üvegiparban. Ő uralkodik és vezet. Míg tiztizenkét év előtt szerény körülmények közt élő munkás volt, a ki más ékszerészek, főleg Vever számára dolgozott, ma már milliomos, a kinek ékszereiért mesés összegeket fizetnek, s a ki vevői közé sorozhatja a világ összes koronás asszonyait.

Midőn Lalique 1895. évben a Szalon kiállítására, első ízben a maga neve alatt, munkáiból egy sorozatot küldött, óriási hatást ért el. A dicséretében különben tartózkodó nagyhirű műkritikus, Roger Marx, akkoriban azt írta, hogy: "Lalique egy találékony, nagytudású s páratlanul finomúlt ízlésű költő, aki egy új stílus alapját vetette meg." És ez a költő egyúttal kitűnő szobrász s festőművész, a ki egyaránt tud bánni a formai- s a színhatásokkal. E mellett mindenek fölött nagy dekorativ-talentum, a ki tudását s ügyességét mindig alárendeli főcéljának, hogy t. i. munkáival diszítsen. Női alakjai, a melyeket előszeretettel alkalmaz munkáin, a madár-, a rovarvilágból s a víz lakóiból vett motivumai éppen csak motivumok, a melyeket ő önkényesen átalakít, egybevet, s fantasztikus lényekké formál. Szóval minden ízében eredeti s modern művész, ki kitünően ismervén a rendelkezésére álló anyagokat s tehnikákat, mindig eltalálja a kivitelnek azt a módját, a melylyel eszméit tökéletesen megvalósíthatja.

Mint már említettem, Lalique ékszereivel egy új iskolát teremtett. A többi francia ékszerész, majdnem kivétel nélkül, több-kevesebb sikerrel, Lalique genre-jében dolgozik. Ezek között legnevesebb Vever, — utána következik Sandoz, Réné Foy, Fouquet, Boucheron, stb. Külön ékszerkiállítása van Bingnek, a l'Art Nouveau tulajdonosának, a melyben főleg Colonná-nak s a fiatal Bing Marcelnek tervei nyomán készült munkák vannak.

Épp úgy, mint az ékszerészet, úgy a francia ötvösművek szintén első helyen állnak a többi nemzetek mellett. A francia ötvösök ügyesen használják fel munkáikon a Gallé, Tiffany üvegeit, Sèvres porcellánjait, Delaherche, Bigot s mások mázas edényeit, főleg pedig az elefántcsontfaragyányokat, a melyeknek foglalatait bámulatos leleményességgel készítik.

E téren nevezetesb munkákkal szerepel a világhírű Cristofle-cég, a mely csoportjának legkiválóbb tárgya egy remek, belülről világított s művészi üvegeket magába foglaló asztaldísz, továbbá M. Cardeilhac, a ki főleg Gallé üvegjeinek, Delacherche stb. vázáinak ezüstbe s aranyba való ízléses foglalataival tűnik ki. Keller Frères egyszerű, a használatnak szánt, majdnem minden diszítést nélkülöző tárgyakat állítottak ki, melyek minden egyszerűségük mellett igen előkelően hatnak.

Az idegen nemzetek csoportjaiban csak a belga Hoosemann mutat művészi tekintetben s jeles kidolgozásban egyaránt kifogástalan oly munkákat, a melyek a franciákkal kiállják a versenyt. Ennek a gyárosnak chef d'oeuvre-je egy elefántcsontból faragott ezüst sisakos, életnagyságú herma, Van der Stappentól; szépek az ugyancsak elefántcsontból faragott, női alakokkal diszített girandolai s drágaköves ékszerei.

Amerika iparművészeti csoportjában a newyorki Tiffany & Comp. és az ugyancsak newyorki Gorham & Comp. cég nagyszabású kiállítása sok művészi kvalitású munkát mutat, mely ár dolgában vetekedik ugyan a franciákéval, de nélkülözi a szellemes ötletességet s azt a sajátos bájt, mely a francia munkákat jellemzi. Előbbi cégnek egyik legértékesebb kiállítási darabja egy váza, színaranyból, melynek ára kerek 100,000 korona. Művészi becse ugyan nincs arányban ezzel a magas összeggel, mert alakja s diszítése meglehetősen konvencionális.

A 2000 munkást foglalkoztató Gorham-cég főleg domborított és vésett ezüst dísztárgyakat készít. Mintái között sok kvalitásos munka akad, melyek közül, valamint a Tiffany and Comp. cég munkáiból bemutatunk egy egész sorozatot, miután közönségünk még a külföldi szaklapokból sem ismerhette meg eddig az amerikai ötvösmunkákat.

Az angol s dán ötvösmunkák s ékszerek általában gyöngén voltak képviselve. Ötvösművészi szempontból jelentéktelen csoportja van Németországnak, mely jobban tette volna, ha itt is úgy, mint a bútornál, keveset, de csak jót küld a kiállításra. Egy egész sorozat, bizonyos ünnepélyes alkalmakra készült "Ehrenpokal"-okat gyűjtöttek egybe, a melyek a hetvenes s a nyolcvanas években még imponáltak volna, de ma már nem elégítenek ki. Ezek közül csak Herrmann Götznek, a karlsruhei iparművészeti iskola igazgatójának tervei nyomán készült ízléses, modern szellemű dolgozatok és az Eckmannféle nagyméretű, eredeti formájú díszserleg érdemlik a fölemlítést. Az ékszerek is gyöngék. A berlini sokat emlegetett "Werner Schmuck" a modern német ékszerek non plus ultrája, nehézkes s szellemtelen. Ügyesek a berlini Shapernke Tiffany üveg-foglalatai.

Az osztrák iparművészeti csoportban Krupp berndorfi fémárúgyárának van nagyszabású kiállítása. A látható tárgyaknak egy részét a bécsi jubileumi kiállításból ismerjük. Tisztességes munkák, melyek a jó ízlés ellen nem vétenek, de a melyekért lelkesedni sem lehet. Az osztrák ékszerészek csoportjában nem láttam kiválóbb munkát.

Oroszország csoportjában főleg a zománcos munkák érdemlik a figyelmet. E mellett a "nephrite"-t, egy achátszerű, gyönyörű zöldes kőzetet, előszeretettel alkalmazzák ötvösmunkáikon. Ízléssel azonban nem.

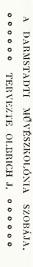
Magyarország ötvössége s ékszerművessége igen jól van képviselve a kiállításon. Legszembeötlőbb munka Bachruch A.-nak a kalocsai székesegyház számára készült, kitűnően domborított szent István hermája. Ugyancsak Bachruchtól ered az ő Felségéhez intézett több díszfeliratnak borító lapja és a királyi palota számára készült asztali készlet, melynek díszes virágtartóját Teltsch Ede mintázta. Nagyobb csoport ötvösmunkával szerepel a Szandrik-gyár s Rubin A. s fiai cég. Munkáik nagyobb művészi becsre igényt ugyan nem tarthatnak, de mint kereskedelmi árúk, a kiállításon levő jobb munkák közé sorozhatók. Rubin munkái közt van két bájos magyar genre-csoport, a melynek mintáit Loránfi Antal tanár készítette, továbbá ő Felsége tulajdonában levő s Rintel Géza által tervezett iró-készletet. Néhány erdélyi zománcmunkával diszített serleg Egger s Wisingertől, Link templomi szerei méltóan egészítik ki a magyar ötvös-csoportot.

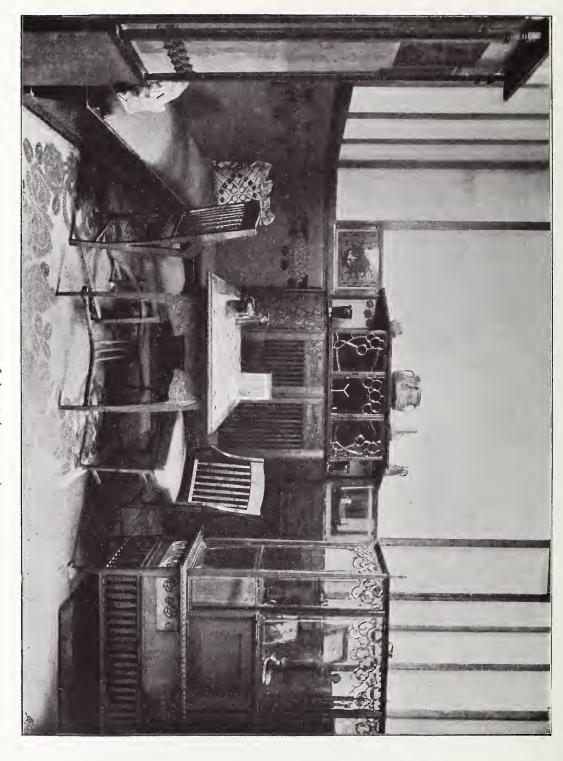
Az ékszerek csoportjában találjuk Egger (Roger), Wisinger, Link, régi magyar ékszerek nyomán készült utánzatait, a melyek Párisban is elég kelendőek. Modern ékszereket a nevezetteken kivül Hibján tanár, Kriegler s Gigante (Fiume) állítottak ki. Kiválóak Hibján S.-nak Háry, Horti, Hirschler, Székely rajzai nyomán készült zománcos ékszerei s Krieglernek ízléses foglalatú drágaköves munkái.

A szakkörök részéről nagy figyelemben részesülnek a Rapoport-féle zománcmunkák, vázák, csészék, kancsók, tálak, különböző szinű egymásba olvasztott zománcaikkal. Ujabban a párisi "Maison Modern" című s az agilis Mayer-Graefe vezetése alatt levő iparművészeti vállalat érdeklődik a szóban levő magyar zománcmunkák iránt, a melyeknek művészi foglalatáról is gondoskodik.

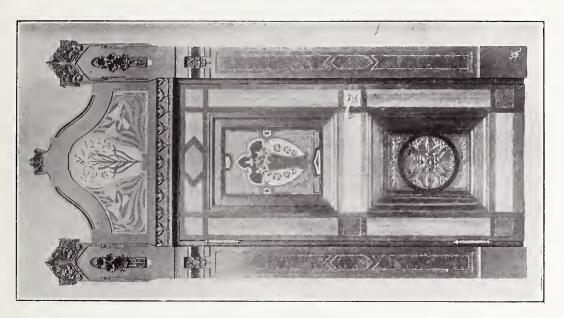
Osztatlan méltánylással találkoznak még Horti tanárnak zománclemezes munkái, egy ékszerkaszetta s a főpolgármesteri szobában levő kandalló, a melyekhez hasonlók a kiállítás összes csoportjában nincsenek. Különlegessége a Horti-féle zománcnak az, hogy azzal, nagy (60–80 centiméter) lemezeket egy darabban, ellenzománcnak alkalmazása nélkül is elő tud állítani. Sajátságos továbbá, hogy a zománcsejteket határoló fémkonturokat nem applikálja, sem vésés vagy préselés által nem hozza létre, hanem maratás által. A diszítmény alapjául szolgáló rajzot ugyanis fotografikus úton viszi át a rézlemezre, mire vaskloriddal mélyíti a konturvonalok közötti részeket, a melyek a zománc befogadására szolgálnak.

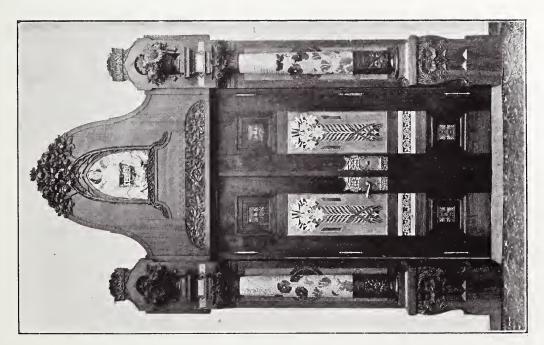
Ebben a csoportban találjuk még Oskó Lajosnak gondos kidolgozású miniatürjeit s zománcos keretjeit.

A centennális kiállításban levő munkák között figyelemre méltók Egger (Roger) zománcos ékszerei s a nagyváradi székesegyház számára készített kelyhe.

Már az előbbiekből láttuk, hogy a franciák azok, a kik az iparművészet legtöbb ágában az elsőbbségre igényt tarthatnak. Ezek közé a művészi iparágak közé tartozik kétségen kívül a kisplasztika, illetve a bronzöntés művészete, a melylyel Franciaország az előző kiállításain is sok dicsőséget aratott, a melyet a mostanival még újjal tetézett. És valóban, a francia szobrászok s a bronzöntők gratulálhatnak egymásnak egymáshoz. A szobrászok örvendhetnek, hogy munkáiknak minden finomsága a tökéletes reprodukcióban teljesen érvényre jut, az öntők pedig, mert olyan mintákat kapnak, a melyek alkalmat adnak arra, hogy az öntés szépségei is szemmelláthatók legyenek. Ha még hozzáveszszük, hogy a francia öntődék a patina egész színskálája felett, kezdve a vörösbarnától a barnás, a kékes s zöldes színek összes árnyalatain át egészen az élénk smaragdzöldig szuverén módon uralkodnak s rendesen eltalálják azt a színhangulatot, a mely a szobor tárgyához és a kidolgozás módjához legjobban illik, továbbá, hogy a szobrok "editeur"-jei (a mi egy nálunk még ismeretlen fogalom) mesterien tudják a különböző anyagokat, mint bronz, arany, ezüst, márvány, fa, elefántcsont, teknősbéka stb. egy szoborműben harmonikus egészszé egyesíteni, a melynél az ellentétes anyagok úgy vannak alkalmazva s megmunkálva, hogy egymás hatását fokozzák: akkor könnyen belátható, hogy a francia kisplasztika a többi nemzet felett óriási előnynyel bir.

A világhírű Barbedienne-öntőde mellett, melyet évtizedeken át a világ első öntődéjének ismertek, ma már egész sora van a hasonló kvalitásuaknak, a melyek egymással nemes versenyre kelve, munkáikkal bámulatba ejtik a világot. Ilyenek Thiébault fréres, Susse fréres, Siot Decouville, Colin és társa, Eug. Blot és mások, a kiknek csoportjaiban a francia szobrászok legkiválóbbjainak munkáit látjuk a legméltóbb reprodukcióban.

Ha ismertetésem sorrendjében a kvalitást tartanám irányadónak, akkor a francia kisplasztika mellé, sőt fölé, a japáni bronzokat kellene állítanom. A japánok a természetnek ájtatos megfigyelésén alapuló s a finom részleteknek tökéletes visszaadásában egyrészt, máskülönben pedig a mély barna tónusú patinák mesteri előállításában remekelnek. A cire perdue-öntésben pedig még mindig utólérhetetlenek.

Nagy föltűnést keltenek a bécsi Goldscheider fr. műárú cég által forgalomba hozott kisplasztikai tárgyak, a melyek eredeti mintáinak jó részét neves francia szobrászok készítették. Nyilvánvalóan francia nyomon haladnak a szintén bécsi Rubinstein, továbbá A. Foerster öntődéi, a melyeknek modern munkái jobbára a régi iskolához tartozó művészek szobrait reprodukáló bécsi Beschorner A. s fia öntvényei mellett kirívó s az utóbbira nézve nem előnyös ellentétet mutatnak. A németek közül csak a berlini Gladenbeck-féle öntőde jöhet szóba, tisztességes kidolgozású bronzaival.

Terjedelmes helyet foglalnak el az olaszok s az oroszok öntvényei, előbbiek főleg antik szobroknak különböző méretű reprodukcióit mutatják be, az oroszok pedig többnyire népéletükből vett jeleneteket ábrázolnak. Utóbbiak különös művészi becsre nem tarthatnak igényt, mindazonáltal igen érdekesek.

A magyar csoportnak bronzai s egyéb kisplasztikai tárgyai kedvező benyomást tesznek. Jól hat Senyei Károlynak "Harc" szobra, melyet olvasóink májusi füzetünkből ismernek, továbbá jól van reprodukálva egész sora a magyar genre-szobrocskáknak, melyek eredetijeit ifjabb szobrászművészeink közül többen (Holló, Radnai, Damkó, Telcs) készítettek. Mindezek a bronzöntvények a budapesti Beschorner-féle öntődéből kerültek ki. Ugyanitt öntötték Senyei Károlynak "Kuruc"-át, továbbá ifj. Vastagh György "Csikós"-ái, melynek nagyméretű reprodukcióját tudvalevőleg Steiner Á. és Ferenc vörös rézlemezből domborították. A "Csikós" kisméretű, mintegy 30 centiméter magas bronzöntésű reprodukciója

pedig a székesfőváros polgármesterének szobáját diszíti. Főlemlítendők még a Horti Pálnak mintái nyomán készült eredeti formájú bronzvázák.

Ennek a sokoldalú művésznek köszönik különben a Beschorner-féle szobrok szép zöldes patinájukat, a melyet Horti az ő saját külön eljárású módszerével állít elő.

Itt látjuk végre Beck Ö. Fülöp tehetséges medailleurünknek, teljesen modern bronzedényeit s nippesjeit, a melyeken mindig egy és ugyanazt a növényt – a taraxacum officinalist – használ föl díszül.

Az Esplanade des Invalides palotáiban a szövőipar termékeiből csak a szőnyegek nyertek elhelyezést, mig a ruha s a bútorszövetek, csipkék stb. a Champs de Mars iparpalotájában vannak kiállítva.

A modern irány ennél az iparágnál is szemmel láthatóan hódit teret, sőt a különben konzervativ gobelingyárak is sorra készítik a modern művészek kompozicióikat. Gobelin egyébként aránylag sok került a kiállításra. Természetesen a legnagyobb rész francia munka, a párisi s a beauvaisi gyárak egész sorozattal vesznek részt; Németország, Belgium, Hollandia is megmutatja, hogy e téren is fölveszi a versenyt, ha le is kell mondani róla, hogy abban az első legyen.

A gobelinektől ujabban el-elvonják a figyelmet a szövött fali szőnyegek, a melyek ma már valóságos divatcikkekké lettek. A példát e téren Norvégia adta, s már mintegy húsz évre vezethetők vissza azok a törekvések, a melyek kiindúlva a christianiai iparművészeti múzeumból, oda irányúltak, hogy a régóta szunnyadó háziipart föléleszszék s modern szellemben fejleszszék. És ezt a célt tisztán társadalmi úton el is érték. Egy központi háziipar-egyesület az egész országot mintegy behálózta fiók-egyesületekkel, a melyek tanműhelyek segítségével terjesztették a szövészetet s a kész munkákat nyomban értékesítették. Most a nagytehetségű művésznő, Frida Hansen áll a központi egyesület élén s főleg az ő tevékenységének köszönhető, hogy a norvég szövött szőnyegek nemcsak tehnikai, de művészi tekintetben is magas fokra jutottak.

A norvégek példáját követték a németek, a midőn Scherrebecken az addig alig ismert s csak háziiparszerűen előállított szövött szőnyegek iránt érdeklődni kezdtek s a jó tehnikát, a régi esetlen mustrák helyett, művészi tervekre (Eckmann, Bürck stb.) alkalmazták.

A scherrebecki parasztleányok által készített szőnyegek, a melyekből egy nagy kollekció került a kiállításra, ma már igazi objets d'art-ok s jól illenek az előkelőbb interieurökbe, a hol azokat mind szivesebben is alkalmazzák.

Semmiben sem állnak mögöttük a magyar iparművészeti csoportban levő torontáli szövött szőnyegek, sőt az anyagnak jósága s a munka tartóssága tekintetében fölül is múlják azokat.

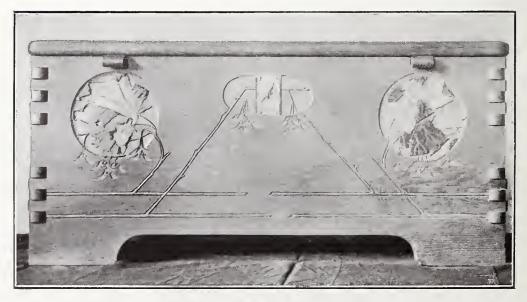
Koválszky Sarolta úrnő (Német-Eleméren) s a torontáli szőnyeggyár r. t. munkái már a legutóbbi karácsonyi kiállításunkon feltűnést keltettek nálunk s most, a mikor közvetlenűl összehasonlíthatjuk a külföldi hasonló szövött szőnyegekkel, örömmel láthatjuk, hogy a magyar munkák, dacára, hogy úgyszólván csak az első kisérletek, fényesen megállják a helyüket. Kétségtelenűl nagy érdemük van ebben a sikerben azoknak a művészeknek, a kik a szőnyegeknek magyaros, eredeti rajzát szolgáltatták, nevezetesen Horti Pálnak, Nagy Sándornak s Vaszary Jánosnak, mert helyes stilisztikus érzékkel alkalmazták terveiket a szövés tehnikájához.

De nemcsak szövött szőnyegeink állják meg derekasan helyüket a párisi kiállításon, hanem magyar csomózott szőnyegeink is a legjobbak közé tartoznak és itt is a jó eredeti rajz párosul a jó munkával.

Az eredetiségben a külföldieket is felülmuló terveket ugyancsak ismét Horti Pál, továbbá Háry Gyula, Faragó Ödön, Nádler Róbert s Kriesch Aladár készítették, kik

•• BERAKOTT ZONGORA. •• SCHIEDMAYER, STUTTGART.

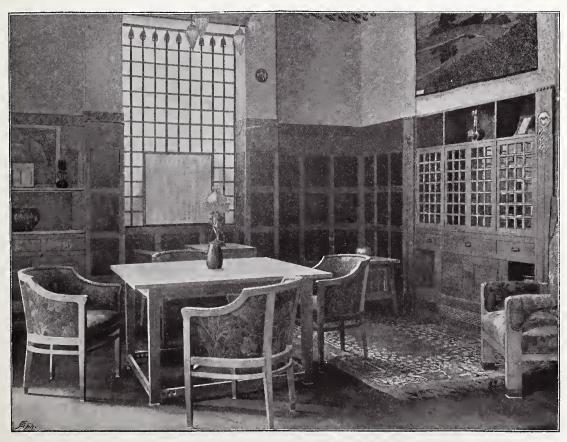

SZALON SARKA.

Az osztrák íparművészeti csoportból.

TERVEZTE OLBRICH J.

KÖNYVTÁRSZOBA. •••

A magyar íparműveszeti csoportból.

KRAMER H. BUDAPEST.

részben népies diszítményeket alkalmaztak ízléssel s finom színérzékkel. Ezeket a munkákat már előbb az említett torontáli szőnyeggyáron kívül a pozsonyi szövőipari egyesület vezetése alatt álló gyár küldte a kiállításra. Két szép csomózott selyemszőnyeg is van a magyar csoportban; mindkettő műkedvelő magyar nők munkája; a magyar mustrás szőnyeget Fadrusz Jánosné, a másikat, perzsa mustrák nyomán, Kabay Dánielné készítette.

A magyar szőnyegeknek eredeti volta s rajzuknak nemzeti jellege különösen akkor ötlik szembe, ha azokat összehasonlítjuk a magyar csoport tőszomszédságában levő osztrák szőnyegekkel. Itt Ginzkey maffersdorfi nagyhirű szőnyeggyára foglalja el a legelőkelőbb helyet, a melynek szőnyegei oly hírneves művészek, mint Mucha, Myrbach, Christiansen stb. rajzai után készültek.

Bosznia, a melynek szőnyegipara az okkupáczió óta nagyban föllendült, saját pavillonjában mutatja be kizárólagosan keleti mustrás szőnyegeit. Ezeket az ezredéves kiállításból ismeri a magyar közönség.

Csomózott szőnyegeket a legtöbb nemzet küldött, még a japánok is, a kik a maguk tipikus mustrái mellett ma már modern európai minták után is dolgoznak.

A csomózott szőnyegeknek java azonban a kolóniák kiállításaiban vannak. Ott találjuk a páratlan színhatású keleti szőnyegeket, a melyek még ma is utólérhetlenek.

A művészi iparnak többi ágaival rövidesen végezhetünk.

Miután a vasművességről külön cikkelyben lesz szó, e helyen még megemlékezünk az üvegfestésről, mely a kiállításnak majdnem minden épületében nyert alkalmazást s az Esplanade sok intérieurjének díszét képezi. Általában konstatálható, hogy az amerikai opalescens Tiffany-üvegeket mindenfelé előszeretettel alkalmazzák, továbbá, hogy a modern tervező művészek is jól értik a stilisztikus, síkban való ábrázolást csakúgy, mint a középkornak művészei. És az üvegfestésnek ez a helyes módja, a különböző nemzeteknél egyaránt dívik. Számos nagynevű művész készíti a mintául szolgáló kartonokat, a melyeket ugyancsak művészi képzettségű mesteremberek valósítanak meg. Örvendetes, hogy e téren is tudnak a magyar csoportok jeles munkákat fölmutatni, nevezetesen a magyar pavillonban Walther Gida, az Esplanade-on pedig Roth Miksa üvegmozaik ablakait. Utóbbi jeles műiparosunk e mellett a Zsolnay-féle lüszteres eozin darabokból készült mozaikokat állított ki, a melyek sajátos fémfényük miatt sokkal hatásosabbak, mint az üvegrészekből összeállított mozaikok s ezért bizonyára sikerrel fölvehetik a versenyt amazokkal.

A művészi iparnak általános föllendülésével lépést tartott a bőrdíszművesség s a művészi könyvkötészet is, a melyekben mindinkább új, az előző időszakokban nem ismert tehnikákat s új diszítményes formákat alkalmaznak. Nevezetesen a bőrmozaik, a bőrapplikáció, a bőrnek sajátos módon való színezése ma már jó részben kiszorította a domborított ornamentumokat s ha találunk is helylyel-közzel reliefszerű diszítéseket, azok leheletszerűek s alig emelkednek ki a síma alapból.

Az úgynevezett amateurkötésekben ma a franciákkal csak a dánok vetekedhetnek. Előbbiek mesterei, a világhírű Gruel, Meunier, Petrus Ruban, Martin Michel, stb. csodálatosképpen nem az iparművészeti csoportban szerepelnek, a hová voltaképpen tartoznának, hanem a Champs de Mars könyvészeti III. csoportjában. E szerint az Esplanade-on, a dán könyvkötészetnek nincs komoly vetélytársa. A kopenhágai könyvbarátok egyesülete által kiállított vitrinában a könyvkötészetnek remekeit látjuk együtt, melyek jobbára Bindesboell építésznek tervei után készültek, a ki különben is sokoldalú tevékenységet fejt ki az iparművészet terén. A legszebb kötések Anker Kyster műhelyéből kerülnek ki.

Jó bőrmunkák a német csoportban is vannak, a hol a berlini Collin, bőrből készült igen ízléses ellenzőket, székeket, mappákat, pénz- és szivartárcákat stb.-t állított ki. A többnyire színes diszítményeket részben égetett, részben vésett vonalok határolják.

Nagyon érdekes a magyar kiállítás bőrdíszműveinek csoportja. Ennek különlegessége is van, t. i. bőrapplikációval diszített munkák. A diszítményeket hártyaszerű vékony bőrből metszik ki s azután ráragasztják a díszítendő tárgyra. A konturokat pedig rendszerint préselt aranyvonalak födik. Faragó Ödön tanár eszelte ki a diszítésnek ezt a módját s találmánya mindenképpen bevált, mert az efajta munkák nemcsak tetszésben részesülnek Párisban, hanem igen kelendők, úgy, hogy a készletet már többször föl kellett frissíteni. Felesleges talán említenem, hogy Faragó a saját találmányú bőrmunkákat magyaros diszítéssel látja el. A gondosan kidolgozott munkák Tull Viktor s Burg Ármin műhelyeit dicsérik.

Előkelő hatásúak Fischhof Jenőnek diszkrét színezésű bőrdíszművei, melyek Nagy Sándornak rajzaival vannak diszítve.

Gottermayer Nándortól, a ki egyébként a III. csoportban szerepel szép bőrkötésekkel, néhány ízléses fényképkeretet láttam, kézi festéssel diszített pergamentből.

A szorosan vett iparművészeti ágak mellett – mint cikkem elején már említettem – egyéb iparágakhoz tartozó munkák is vannak az Esplande csarnokaiban. Ezeknek magyar készítményei számára a magyar osztály tőszomszédságában egy külön pavillont állítottak fel, a hol fém- és a kosárbútor, a parasztmajolikáknak egy része s a nagy csarnokból kiszorult kefekötő-, fésűs-, bőröndös-munkák, gyermekjátékok s különböző háziipari cikkek voltak. Művészi szempontból tekintetbe jöhetnek itt Ürmössyné Benczur Elzának s Boros Györgynének magyar mustrás festett fadobozai, tálai stb., melyeket karácsonyi kiállításainkról ismer s kedvel közönségünk.

Ezzel befejezéséhez juttottam vázlatos ismertetésemnek, a melyhez még nehány rövid megjegyzést óhajtok fűzni.

Már az előbbiekben utaltam arra, hogy nem minden iparművészeti csoport adja hű képét az illető nemzet művészi iparának. Csak Franciaországnak bemutatkozása teljes. De már Belgium csoportjából például egészen hiányzik a jeune école; Amerika hatalmas bútoriparát csak nehány irodai bútor és faragványos szekrény képviseli; Anglia kiállításából hiányzanak oly nagyszabású műipari vállalatok, mint Liberty, Maple, hiányzik Ashbee, Voysey s a modern művészek egész sora. Oroszország iparművészetének érdekesebb részét, a tulajdonképeni orosz iparművészetet nem az Esplanade csarnokában, hanem az orosz faluban kell keresnünk, a hol látjuk, a mint lelkes művészek a nép iparát, annak évszázados formáit, diszítményeit áhítattal feldolgozzák s a művészi feldolgozásban egészséges érzékkel meghagyják azoknak sajátos báját. Szóval, a kép, a mit az iparművészeti csoportok mutatnak, hézagos s kiegészítésre szorul. De mindazonáltal a látottakból is meggyőződhetünk arról, hogy az iparművészetnek az utolsó évtizedben való haladása fölér egy évszázad eredményével. Látható, hogy a kulturnemzetek legtöbbje lázas igyekezettel azon van, hogy minél több művészi erőt vigyen iparába, mert tudja, hogy ettől függ annak versenyképessége. És az erős versenyzésnek rúgója nemcsak a közgazdasági érdek, hanem az a tudat is, hogy a kulturának egyik főkelléke az iparművészet fejlettsége. Hogy ma, az iparművészet legtöbb ágában a francia nemzet joggal magának tulajdoníthatja az elsőbbséget, az tény, de tény az is, hogy már mindenfelől erősen szorongatják s munkásságának nem szabad lankadnia egy pillanatra sem, nehogy vetélytársai előre kerüljenek. Ezért reformálják teljes erővel a francia iparművészeti iskolákat, mert ezekben van a jövő haladásnak biztosítéka. S csakugyan, az iparművészeti oktatás csoportjában legszembeötlőbb Franciaország iparművészeti oktatásának haladása. Ez pedig főleg az utolsó 5-6 év ernyedetlen munkájának az eredménye. Alig nyolc év előtt, a mikor az Exposition des Arts de la femme-on alkalmam volt a francia iparművészeti oktatásnak egy részét más nemzetekével összehasonlítani, az összehasonlítás nem volt kedvező Franciaországra. Ma már a franciák e téren is az első sorba kerültek. Nemcsak

32

oooo NÕI BUDOIR. oooo GELB M. ÉS FIA, BUDAPEST.

A HORVÁT SZOBA A MAGYAR IPARMŰVÉSZETI CSOPORTBAN.

OOOOOOO TERVEZTE BOLLÉ H., ZÁGRÁB.

a központban, a párisi école des arts décoratifsban s a nagy gyárakkal kapcsolatos szakiskolákban, mint pl. a sèvres-i, a gobelingyárak iskolájában, hanem a vidéki városok számos kisebb iparművészeti intézeteiben egyaránt felhagytak a meddő imitativ munkával s már a tanítás alsó fokán önálló munkásságra s saját eszméik megvalósítására ösztönzik a növendékeket.

Anglia iparművészeti oktatásával e lapok hasábjain gyakran és behatóan foglalkoztunk s az angol iparművészeti iskoláknak bemutatkozása a párisi világkiállításon csak fokozza azt a tiszteletet, a melylyel e kitűnő intézetek iránt viseltetünk.

Magas színvonalon áll e téren Japán, továbbá Amerika, Svéd- és Norvégország s a mi meglepő, Oroszország, melynek két iparművészeti iskolája a moszkvai Stroganoff- s a sz.-pétervári báró Stiglitz-iskola részben a modern irány, részben pedig az orosz nemzeti stilus szellemében készült kiváló eredeti munkákat tud felmutatni.

Németország nem mutatja be iparművészeti oktatását, a mi sajnálni való, mert a németek az utolsó évtizedben óriási erőmegfeszítéssel mindenfelé reformálták iskoláikat, úgy, hogy a német iskolákkal igen tanulságos része maradt el a kiállítás e csoportjának.

Szánalmas benyomást tesznek az olasz és a spanyol iparművészeti intézetek. Ezek csupán a gondos másolást s kidolgozást tartják a tanítás egyedüli céljának s igy nyilvánvaló, hogy az utolsó évek nagy átalakulásai nem érintették ezeket a nemzeteket, a melyek még mindig az elődök művészetének maradványain élősködnek.

A magyar iparművészeti oktatásra vonatkozólag — nehogy elfogultsággal vádoltassam, csak híven reprodukálni kivánom véleményét kiváló francia szakférfiaknak, a kikkel párisi tartózkodásom alatt megismerkedtem. Ezek mindannyian tartózkodás nélkül meglepetésüket fejezték ki a magyar iparművészeti oktatásnak fejlettsége felett, a mely, nézetük szerint, bármely más nemzettel felveheti a versenyt és nagy elismeréssel adóztak a nemzeti jelleg feltűntetésére irányuló törekvéseknek, a melyek a munkáknak legtöbbjénél szemmelláthatók.

Mindezekből tehát látnivaló, hogy művészi iparunknak nemcsak majdnem valamennyi ága, hanem iparművészeti oktatásunk is méltó képviseletet nyert a világkiállításon. Sőt ma már, a midőn illetékes tényezők meghozták az itéletet az egymással versenyző nemzetek munkássága felett, jogos önérzettel mondhatjuk, hogy a magyar iparművészet diadalmasan állotta ki a tűzpróbát.

Érdeme van a magyar iparművészet sikerében első sorban a művészi iparosoknak, a kik jó részben csupán hazafiságból, áldozatot nem kimélve, a kiállításon részt vettek, de nagy érdemük van még azoknak a lelkes s önzetlen férfiaknak, a kik magukra vállalták a sok fáradsággal, izgalommal, keserűséggel és nem kevesebb felelősséggel járó munkát, a melylyel a kiállításnak előkészítése s rendezése járt, a kik az első tollvonástól kezdve az utolsó kalapácsütés elhangzásáig lankadatlan buzgalommal helyüket méltőn betöltötték.

A magyar műipari kiállításnak művészi színvonala, de mindenek felett az a szemmellátható örvendetes tény, hogy a nemzeti jelleg a különböző tárgyakon majdnem kivétel nélkül többé-kevésbé érvényesül, pedig annak a helyes intézkedésnek köszönhető, hogy a kiállított tárgyaknak túlnyomó része, kiválóbb tervezőinknek tervrajzai s modelljei után készült, a kiknek mindenike a maga módja szerint oda törekedett, hogy egyéniségének megfelelő, egészen eredeti, tehát magyaros munkát hozzon létre.

A magyaros jellegnek a modern stilus szellemében készült munkákon való föltüntetésére irányuló törekvéseket a többi csoportok legtöbbjében is láttunk. De pregnansabban, mint az a magyar iparművészeti csoportban van, nincsen kifejezve sehol.

Most rajtunk áll, hogy a megkezdett munkát a kijelölt irányban folytassuk, tudásunkat s képességeinket fejleszszük és iparművészetünket az egész vonalon a magyaros ízlésnek megfelelően modernizáljuk.

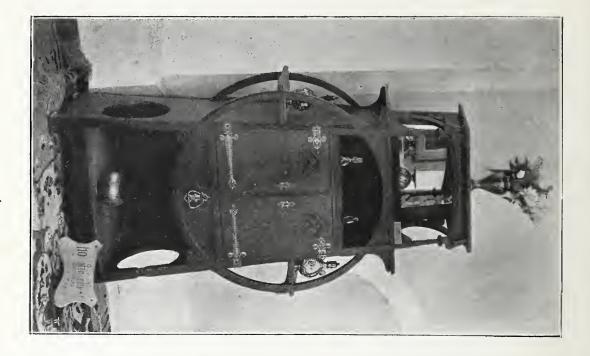
Erre nézve pedig a m. iparművészeti társulat évek óta folyó munkálkodásával megmutatta a helyes módot. Hogy pedig az a kitűzött cél felé vezet, azt a párisi iparművészeti csoportunknak különösen azoknál a darabjainál látjuk, a melyek a társulat intencióinak megfelelően, művésznek s iparosnak együttes munkálkodásának köszönik létüket.

Ha tehát művészeinknek arra hivatott része, úgy mint most a párisi kiállítás alkalmából tette, jövőben is az iparművészet körében fog foglalatoskodni s iparművészeti és ipari szakiskoláink kellően képzett friss erőkről gondoskodnak s a művészi befolyás mindinkább szélesb körökre fog terjedni: akkor biztosra vehető, hogy iparművészetünknek mostani, még csak részleges megujhodását, állandó haladás fogja követni.

Györgyi Kálmán.

AZ UNION CENTRALE DES ARTS DECORATIFS PAVILLONJÁNAK RÉSZLETE.

• NŐI IRÓASZTAL. • S. HENRY., LONDON.

•FALI FESTMÉNY.• oo a polgári oo ESKETŐSZOBÁBÓL.

BIGOT A. ÉS TÁRSA,

KANDALLÓ. 0000 PÁRIS. 0000

BIGOT A. ÉS TÁRSA • KIÁLLÍTÁSÁBÓL. •

oooo DAMMOUSE, PÁRIS, oooo

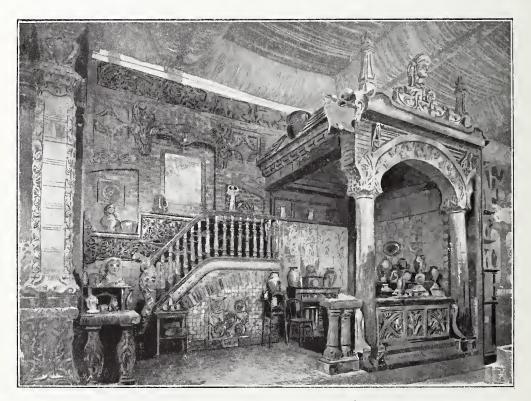
ÁTTETSZŐ, RÉSZBEN ÁTLÁTSZATLAN SZINES ÜVEGEK.

MUELLER E.

BISQUIT VÁZA.

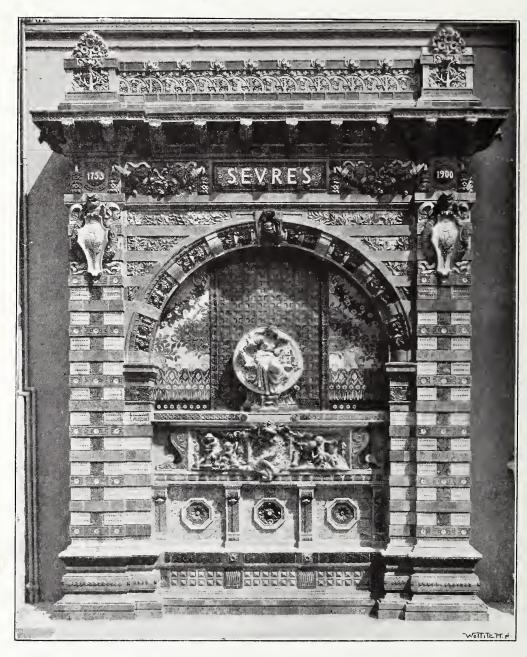
BIGOT A. ÉS TÁRSA PÁRISI KŐEDÉNYGYÁROSOK

OOOOOOO KIÁLLÍTÁSÁBÓL, OOOOOOO

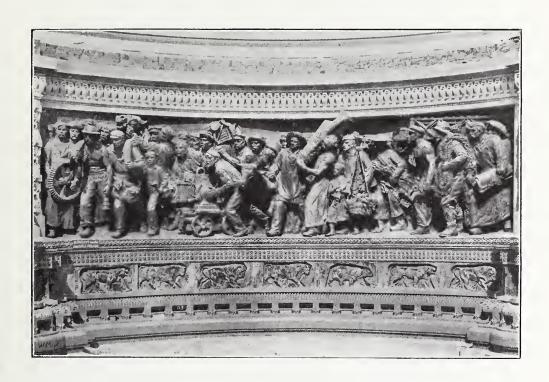

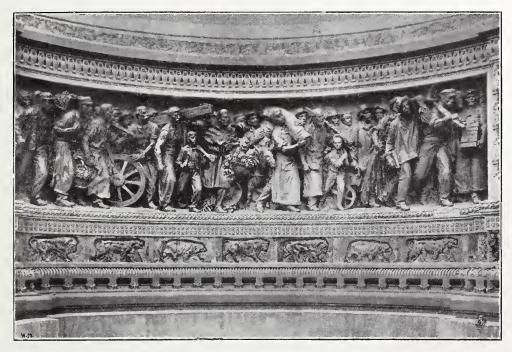
MAJOLIKA FÜRDŐKÁD. HOENTSCHEL GY.-TŐL.

Az Union centrale des Art décoratifs kiállításából.

A SÉVRESI GYÁR KIÁLLÍTÁSÁBÓL.

A KIÁLLÍTÁS FŐKAPUJÁNAK DOMBORMŰVEI.

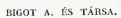
OOOOOOOO GUILLOT-TÓL. OOOOOOO

DELAHERCHE A.

MÁZAS AGYAGEDÉNYEK.

ooopáris.ooo

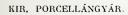

0000 PÁRIS. 0000

o o o KOPENHÁGA, o o o

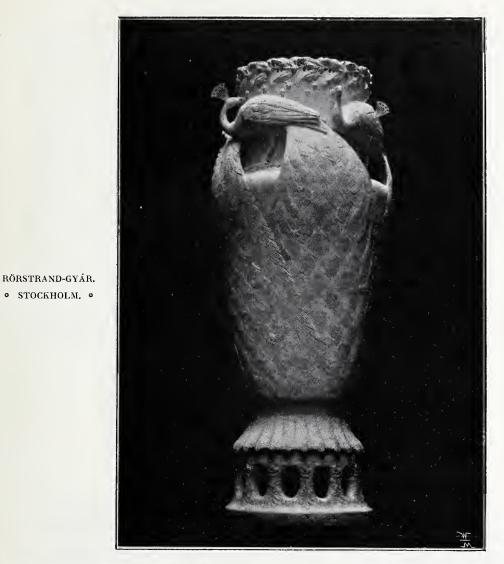

KIR. PORCELLÁNGYÁR.

• • • KOPENHÁGA. • • •

• • TERVEZTE • • • BOBERG A.-NÉ. •

BING ÉS GROENDAHL KOPENHÁGA.

RÖRSTRAND-GYÁR.

• STOCKHOLM. •

KIR. PORCELLÁNGYÁR KOPENHÁGA.

BING ÉS GROENDAHL KOPENHÁGA

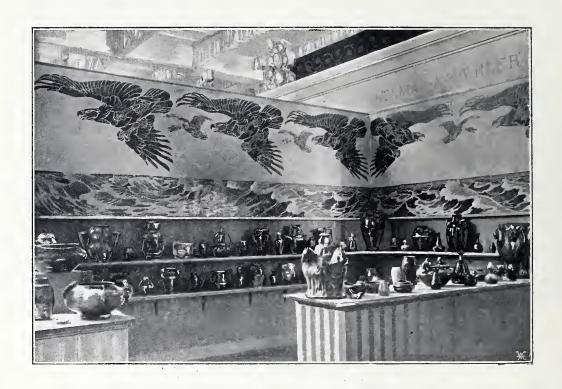

BING ÉS GROENDAHL KOPENHÁGA.

KIR. PORCELLÁNGYÁR

o o KOPENHÁGA. o o

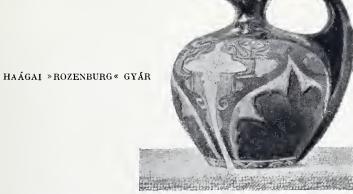

H, KAEHLER (NAESTWED, DÁNIA) KIÁLLÍTÁSÁBÓL.

• • • • HOLLANDIA. • • • •

A PRÁGAI IPARMŰVÉSZETI ISKOLA FAIENCEAIBÓL.

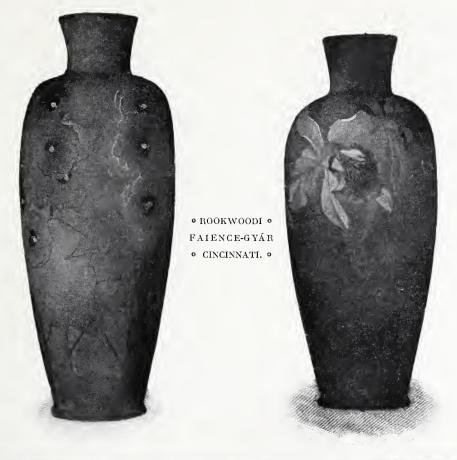

R O O K W O O D I FAIENCE-GYÁR. • CINCINNATI. •

BERLINI KIRÁLYI PORCELLÁNGYÁR.

KIR. PORCELLÁNGYÁR BERLIN.

••••• NIMFÁS TÁL.••••• •••• STURM TANÁRTÓL.•••• MEISSENI KIR, PORCELLÁNGYÁR.

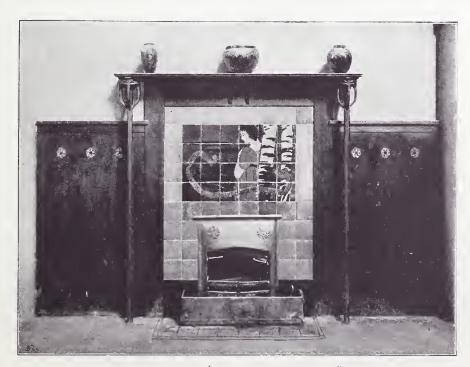

A berlini kir. porcellángyár kiállitásából.

VIZI KAGYLÓ ÉS KANDALLÓ.

• LÄUGER, KARLSRUHE. •

O A PRÁGAI IPAR-O O MŰVÉSZETI ISKOLÁNAKO O ONÖVENDÉKEL.O O O

• MAJOLIKA EDÉNYEK • • • KÉSZÍTETTÉK • • KLOUĆEK C. TANÁR • VEZETÉSE MELLETT •

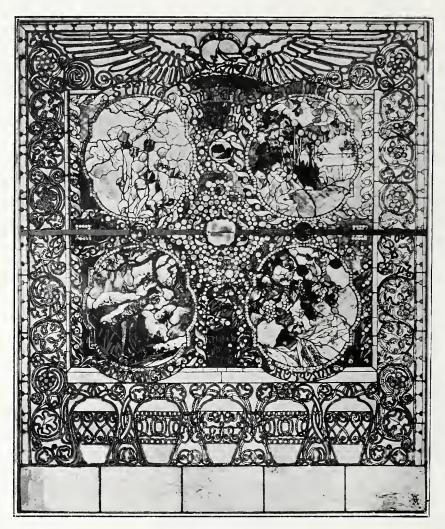

OPALESCENS ABLAK.

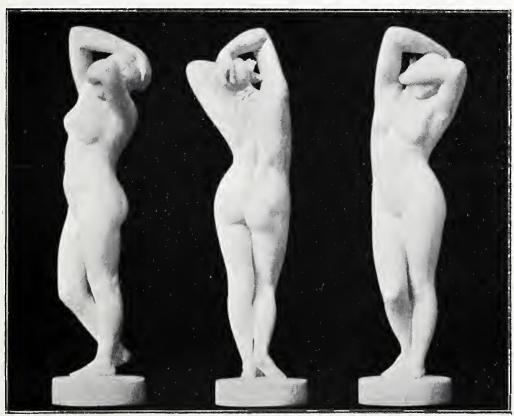

OPALESCENS ÜVEG-MOZAIK.

• L. TIFFANY, NEW-YORK. •

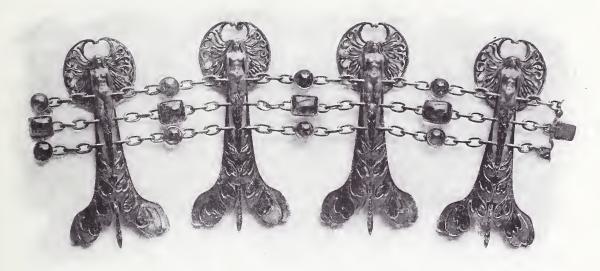

VEVERTÓL.

ELEFÁNTCSONT SZOBROCSKA.

• PÁRIS. •

KARPEREC.

ZOMÁNCOS ARCKÉPKERET.

RENÉ FOY.

FESTETT LEGYEZŐ. Erdélyi fényképe nyomán,

o PÁRIS. o

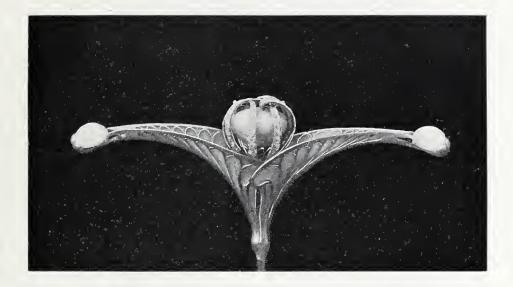

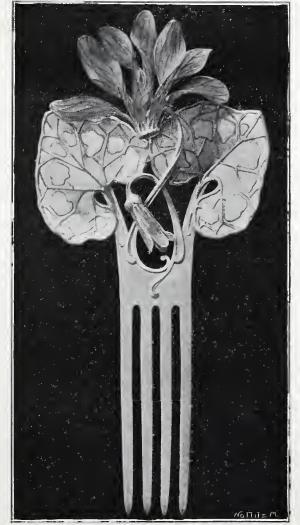
R. LALIQUE.

NÁSFÁK.

COLONNA.

• • • HAJTŰ ÉS FÉSÜ. • • •

ooo vever, páris. ooo

EZŰSTBE FOGLALT

SZINES MÁRVÁNY
••MELLSZOBOR.••

• • RENÉ FOY. • • • • • • • • PÁRIS. • • • •

Erdélyi fényképe nyomán.

EZÜST PLAQUETT.

ELEFÁNTCSONTFÉSÜ.

L'ART NOUVEAU BING,

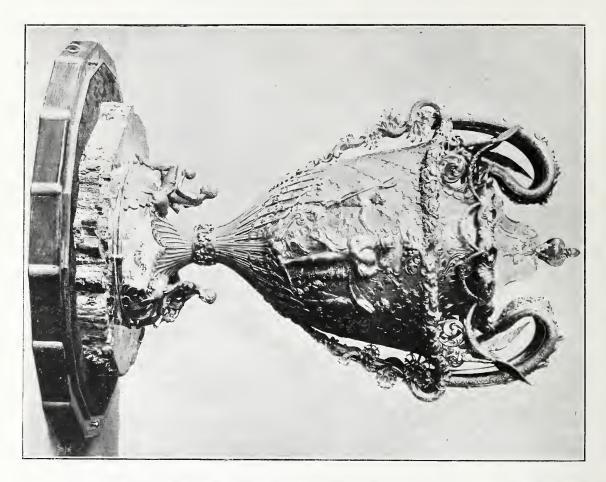

LOUIS TIFFANY.

EZÜSTBE FOGLALT ÜVEGCSÉSZE.

NEW-YORK.

Magyar Iparművészet.

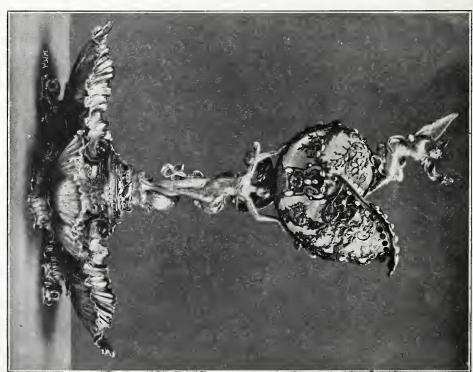

•••100,000 KORONÁS VÁZA.••••
••••• SZINARANYBÓL.••••
TIFFANY ÉS TÁRSA NEW-YORK.

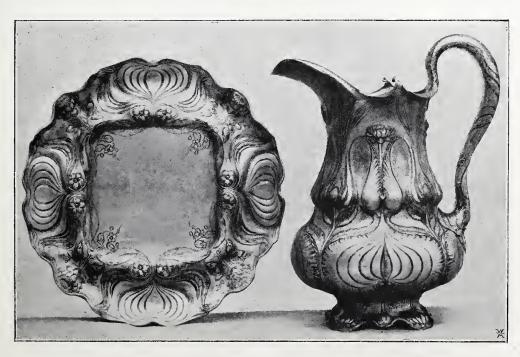
GYÜMÖLCS-TARTÓ.

• GORHAM-GYÁR. •

• • NEW-YORK. • •

DOMBORÍTOTT EZÜSTMŰVEK. GORHAM-GYÁR, NEW-YORK.

EZÜSTBE FOGLALT

• MAJOLIKA VÁZA •

o GORHAM-GYÁR. o

SZIVARKA TARTÓK EZÜSTBŐL.

EZÜSTBE FOGLALT

• MAJOLIKA VÁZA •

oo NEW-YORK. oo

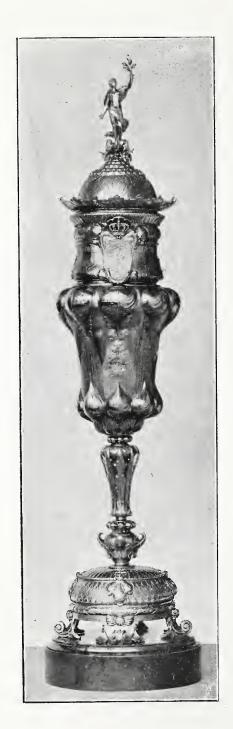
GORHAM-GYÁR NEW-YORK.

••••• DÍSZSERLEG •••••
TERVEZTE GÖTZ H. KARLSRUHE.

GORHAM-GYÁR NEW-YORK.

••••• DÍSZSERLEGEK. •••••
TERVEZTE GÖTZ H. KARLSRUHE.

KÉSZÜLTEK NOVÁK E. TANÁR VEZETÉSE MELLETT

• A MÁK. • BOUVAL M. Colin M. és Társa kiadók tulajdona.

DÍSZKUPA FARAGOTT ELEFÁNTCSONTBÓL.

GYERTYATARTÓ VERT EZÜSTBŐL.

• • GOSHAN-GYÁR NEW-YORK. • •

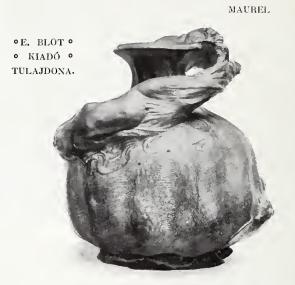
ÉKSZERTARTÓ. SZANDRIK-GYÁR BUDAPEST.

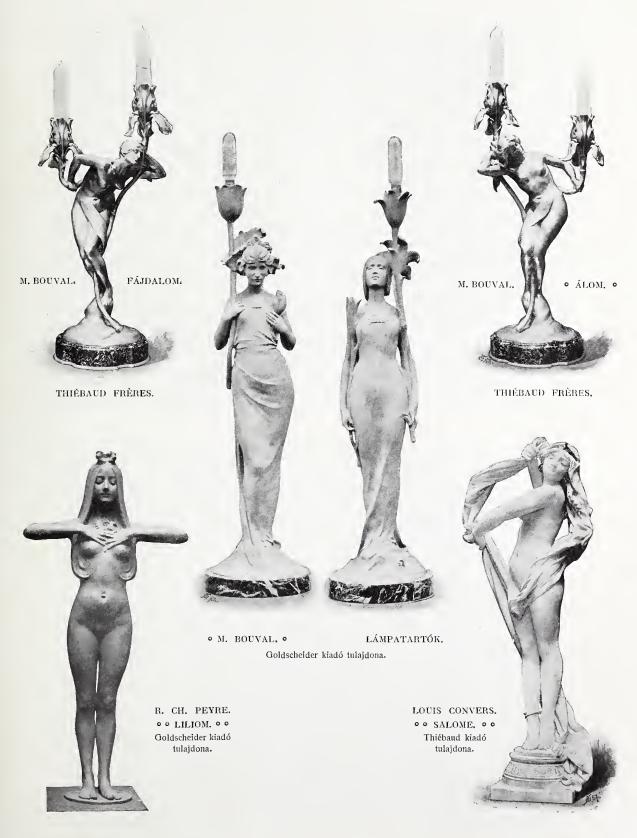

LIDÉRCNYOMÁS.

• • KŐEDÉNYVÁZA. • • HOENTSCHEL GY.-TŐL.

A CSINTALAN.

MINTÁZTA LEDRU.
 Susse fréres kiadó tulajdona.

o A NIMFA. o

A ZSÁKMÁNY. A KAGYLÓ,

A VISSZHANG.

• • • ÁBRÁND.• • • MINTÁZTA LEDRU.

A KOMLÓ. A GYÖNGY

•••• A HINÁR.•••• Susse frères kiadók tulajdona.

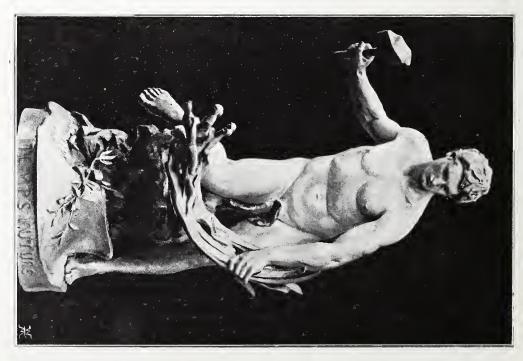
DALOU J.

• LAVOISIER. •

Susse frères kiadók tulajdona.

LEFEGYVERZÉS,

BELLOC I.

• BONAPARTE

Siot Découville kiadó tulajdona.

GEROME-TÓL.

o Judith. o

MASOULE-TŐL.

"A TERMÉSZET LELEPLEZI MAGÁT A TUDOMÁNY ELŐTT."

••••••••••••

Susse frères kiadók tulajdona.

• • ESTHAJNAL. • • VITAL CORNU-TÓL.

• • • • A HIRNÉV. • • • • • • • FALGIÈRE-TŐL. • • • Susse frères kiadók tulajdona.

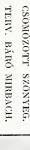
•• A FELHŐK KÖZÖTT. •• MINTÁZTA ROGER BLOCHE.

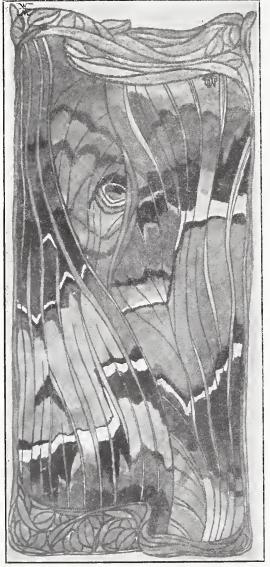
o Susse frères kiadók tulajdona. o

• • • • TAMERLAN. • • • • • • • GÉROME-TÓL. • • • • Siot Découville kiadó tulajdona.

CSOMÓZOTT SZŐNYEG.

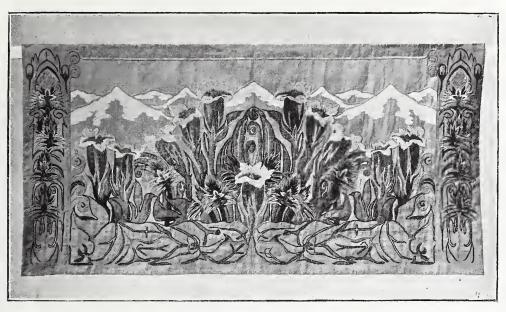
E. GINZKEY, MAFFERSDORF. oooo KÉSZITETTE oooo

HANSEN FRIDA.

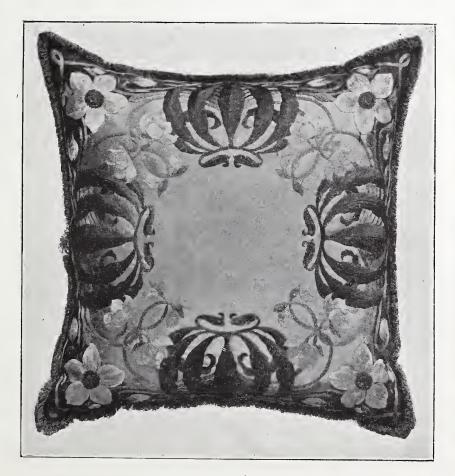
o o SALOME TÁNCA. co SZÖVÖTT FALI SZŐNYEG.

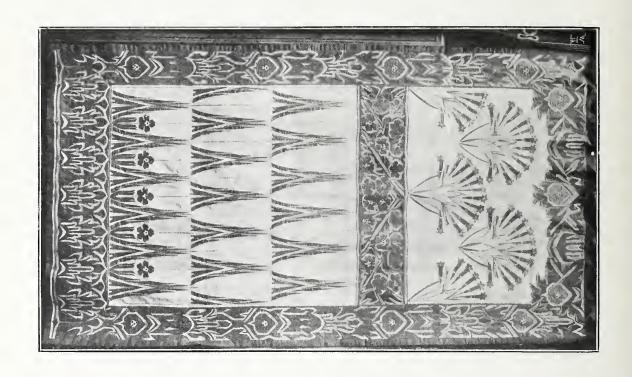
KRISTIANIA.

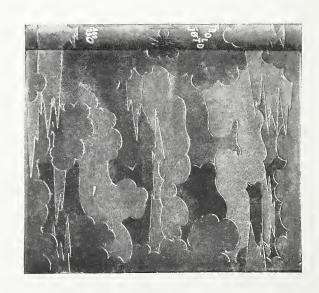
•••••• HÍMZETT FALI SZŐNYEG. •••••• TERVEZTÉK WIDEBECK ÉS VÄSTBERG KISASSZONYOK.

• • HÍMZETT PÁRNA. • • TERVEZTE WENNEBERG I. Stockholmi nőiparegyesület.

••••• VÉSETT BŐRKÖTÉS, •••••
•••• TERVEZTE BINDESBÖLL. ••••
KÉSZITETTE JERNDORF, KOPENHÁGA.

••••• APPLIKÁCIÓS SZŐNYEG. •••••
•••••• TERVEZTÉK •••••••
WIDEBECK ÉS VÄSTBERG KISASSZONYOK.

A VASMŰVESSÉG A PÁRISI NEMZETKÖZI KIÁLLÍTÁSON.

Noha a párisi nemzetközi kiállítás igazgatósága előtt az a cél lebegett, hogy a rokon iparcikkek a jobb és kényelmesebb összehasonlítás céljából lehetőleg egy fedél alatt legyenek, ettől, a műiparnak egyik fontos ágában a vasművességben, nagy sajnálatunkra eltértek. Az épület külső felszereléséhez tartozó, tehát inkább az építőiparba vágó munkákat, jelesen a rácsos ajtókat és kapukat, a lépcső-, kerítés-, erkély- és záradék-rácsokat, a konzolokat és kandelábereket stb. a XI. csoporthoz tartozó 65. alosztályba sorolták; az épület belső felszereléséhez való műmunkákat pedig, jelesen a különféle lámpásokat és gyertyatartókat, a vasból való díszbútorokat és bútorvasalásokat, a kályha- és kandallószerelvényeket stb. a XI. csoport egyik alosztályának keretében helyezték el. De mivel a legtöbb vasműves egyaránt foglalkozik mind amazok, mind emezek készítésével, a két helyen való kiállítás pedig azok együttes hatását úgyszólván kizárta volna, igen érthető, hogy a vasművesek munkái egyaránt szerepeltek a két csoport keretében. Két helyen csak az idegen államok egy pár mestere állított ki, ezek között volt a magyar vasművesek doyen-je, *Jungfer* Gyula is.

A francia vasművesek túlnyomó részének kiállítását nem a XI. csoportot magában foglaló marsmezei palotában, hanem az Esplanade des Invalides baloldali (francia) szárnyában találjuk, holott a francia vasművesség multját előtüntető retrospektiv kiállítást a marsmezei palota balszárnyának emeletén rendezték el.

Ennek az össze-visszaságnak az a sajnálatos következménye lett, hogy a vasművesség, noha a kiállítók elég szép számmal vannak, a műipar többi ágai mellett eltünik. A közönség csak az egyes objektumokat csodálja, de általános benyomást nem nyer.

Magamnak is elég időmbe került, míg a szerteszórt vasműves munkákról az igazságnak megfelelő benyomást szerezhettem.

Mindenekelőtt a kiállított munkák stilusáról óhajtok egyetmást elmondani.

A mint előre várható volt, a történelmi stílusok mellett igen jól érvényesült a szecesszió.

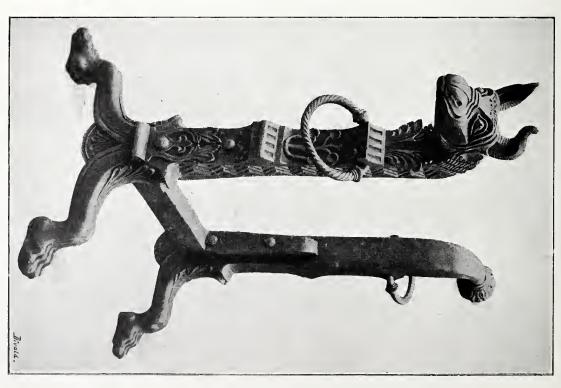
Magyar Iparművészet.

••• KÉSZÍTETTE •••

ALPÁR IGNÁC ÉPITÉSZ
••TERVEI SZERINT••
•ALPÁR EDE ÉPÜLET••
•• ÉS MÜLAKATOS ••

OOOTŰZI BAKOK.OOO

A történelmi stílusokat egytől-egyig igen szép munkák képviselték.

A román stilus legkevésbbé volt képviselve, s noha éppen Franciaország ennek klasszikus hazája, a legszebb darabok mégis Budapestről kerültek oda. Értem Alpár Edének a marsmezei palota magyar osztályában kiállított kandalló-tűzbakjait, melyeknek őserőtől duzzadó remek kovácsmunkájával kevés hasonló műtárgy vetekedett.

A csúcsíves és a renaissance-munkák köréből kiemeljük Bergue Adolf párisi vasművesnek az Esplanade des Invalides-en kiállított góth és renaissance vasajtóját. Mind a kettőt a faajtóknál használatos tagozás mellett, a művészien domborított s minden ízében stílszerű részletek jellemzik, melyeknek hatását a csiszolt és áttört diszítmények alá tett színes bőr (a góthikusnál barna, a renaissancenál sárga) tetemesen fokozza. Véleményem szerint a vasművesség túllépi az anyag természetétől megszabott határokat, a midőn ilyen kényes munkát szán olyan helyekre, a hol azt a rozsdától megvédeni úgyszólván elehetetlen. Ha már a munka nagysága mellett, az anyag értéke szóba alig kerül, vegyünk a vasnál nemesebb anyagot. A román stilus korából szebbnél-szebb bronzajtók maradtak reánk, miért ne fordulhatnánk mi is a bronzhoz, illetőleg ennek nemesebb és modernebb testvéréhez az aluminium-bronzhoz, melynek 5%-os öttevénye (95% vörösréz és 5% aluminium) majdnem úgy domborítható, mint a kovácsvaslemez. Lám Jungfer Gyula ezt az anyagot választotta ahhoz a két kandeláberhez, melyek a budapesti új parlament épületét fogják a párisi kiállítás bezárta után diszíteni.

A *német renaissance* gyéren van képviselve, az idevágó műtárgyak közül legkitünőbbek *Schultz* és *Holdefleiss* vasművesek berlini műhelyében készített s a német pavillon szajnaparti kőfalát, illetőleg annak a Rue des Nations felé eső lépcsőjét diszítő rácsok. Egy rangba helyezhetők ezek a XVI. században élt nürnbergi vasművesek legkitünőbb munkáival.

Marcus Pál berlini vasműves renaissance kapúján, mely az Esplanade des Invalides jobboldali pavillonjának német osztályában az emelet egyik fülkéjét diszíti, már érezhető a modern irányzat behatása. Különösen a záradék-rács tölgyleveles csigadiszítményével és centrális virágkoszorújával, melybe a sárkányölő Szent György képét tették, hajlik erősen a mai berlini vasművesek munkáit jellemző alakításhoz.

A francia késői renaissance formáit láttatja az az erkély-rács, melyet *Robert* E. párisi vasműves állított ki.

Wanner frères genfi vasműves-cégnek lépcső-rácsa a modern renaissance ornamentikáját képviseli.

A történeti stílusok közül leginkább a barokk és rokoko van képviselve, azonban míg a francia vasművesek inkább az épület belső felszereléséhez tartozó tárgyakon mutatják be művészetüket, a külföldiek hatalmas *rácsos kapukat* állítottak ki. Az utóbbiak sorában, mind a munka és rajz szépségét, mind a hatalmas méreteket illetőleg első helyen áll az a rácsos kapu, melyet *Meltzer* Róbert építész XV. Lajos stílusában tervezett. A kiállítás után a cár szentpétervári téli palotájának kerti bejáratánál állítják fel; jelenleg a Champs-Elysées-nek, a Grand Palais des Baux-Arts-sal szomszédos részét diszíti. A kapu egy-egy szárnyának szélessége 2750 *mm*, lemezzel borított alsó része pedig 3000 *mm* magas.

Az utóbbiak áttört középrészében a cár aranyozott monogrammja tündöklik. A kapu szóbanforgó részét profil-lécekkel tagozták és az így keletkezett mezőket hatalmas akantuszokkal és leveles csigákkal töltötték ki. A lemezes rész felett, az ütközőtől a kapu bálvány párkányáig ívben hajló, konzolszerű rácsozat nyúlik fel, mintha csak az ütközőn álló aranyos kétfejű sas keretét alkotná. A földtől a koronás sas csúcsáig az ütköző 7000 mm magas.

A kapu-bálványtól jobbra és balra húzódik a kapu lemezes részének magasságában

a kerítés-rács, melynek oszlopok közé fogott egyenes tagjai 8000 mm hosszúak; ezeket és a kapu-bálványt előreszökő, negyedkörös rácstag köti össze.

A kapu készítésére Szent-Pétervárott külön műhelyet állítottak fel. Az orosz iparművészeti osztályba (Esplanade des Invalides jobboldali szárnya) ezt a műhelyet és a munka néhány fázisát fotografiákban be is mutatják, ugyancsak itt van kiállítva a kapu eredeti rajza is.

Valóban ennél monumentálisabb alkotás a vasművesség terén alig fordult elő!

Nálunk régen vajudik egy nagyobbszabású kovácsolt műmunka közköltségen való felállításának ügye;* 1889-ben Budapest fővárosa még pályázatot is hirdetett valamely köztéren felállítandó díszes vaskútra. Akkor sok szép terv került felszínre, de a megvalósítás elmaradt, pedig az elmúlt tíz év óta vasművességünk igen fejlődött s a szóban forgó feladatra rátermettebb is lett. Jó volna a dolgot újra feleleveníteni, hisz az újabb időben annyi szóbeszédre érdemesített idegenforgalom emeléséhez, ily monumentális kovácsolt munka létesítése nagyban hozzájárulna s műiparunk e részének világraszóló hírnevet biztosítana!

A barok- és rokoko-stílusban készített munkálataikkal kitüntek a magyar vasművesek is. *Jungfer* Gyula csász. és kir. udvari műlakatosnak az 5-ik ábrában előtüntetett munkája (kapu-szemöldök rácsrészlete), a mi a kovácsolás művészetét és a stílszerűséget illeti, elsőrendű alkotás. E mellé sorozzuk *Marton* Lajos és fia pozsonyi vasművesek által kiállított rácsos kaput, melynek különösen a szemöldök része oly szép, hogy a nemrég lebontott schlosshofi császári kastély remek vasmunkáival egy rangba sorolható. Ehhez a rácsos kapuhoz két rácsosajtó is tartozik, ezeknek magassága 2640 *mm* és szélessége 1270 *mm*.

A Marton-féle munkának méltó társa az a rácsoskapu, mely a *Fischer von Erlach*-féle stílusban készített osztrák pavillont diszíti.

A barok stílus kiválóbb képviselői közé sorozzuk azt az aluminium-bronzból való rácsoskaput is, mely Németország vas- és fémipari csoportjában (XI. csoport, 65-dik alosztály) Egger és társa hamburgi műlakatos és kasszagyáros kiállítását diszíti. Az 5%-os aluminiumbronz majdnem oly jól alakítható, mint a kovácsvas, ezért kovácsolt műmunkák készítésére igen alkalmas. A berlini vasművesek már néhány év óta előszeretettel használják ezt az anyagot az épületek belső felszereléséhez,** azonban a szóban forgó kapunál (lásd 9. ábra) nagyobbat és gazdagabban diszítettet tudtommal még nem készítettek. Ezzel a munkával gazdagság dolgában csak az a rokoko kályhaellenző vetekszik, melyet Schultz és Holdefleiss berlini vasművesek állítottak ki Németország iparművészeti csoportjában. Ezt a munkát Budapest közönsége már ismeri. Készítője, Forreider József, mint a nevezett cég alkalmazottja mutatta azt be az iparművészeti múzeumban, az iparművészeti társulat 1898. évi téli kiállítása kapcsán.

Amint említettük a szecessziós stílus a vasművesség terén is erős gyökeret vert; de a kiállított tárgyak közül nem mindegyik üti meg a kivánt mértéket. Ez a stílus a kontár tervező kezében hamar degenerálódik; csábít a merev egyenes vonalak, a hosszú sáslevelek s a katonás sorrendben állított, unalomig ismétlődő motivumok alkalmazására. Száraz, semmitmondó kompoziciókat kapunk, melyek közül nem egy az empire stílus élettelen vasmunkáira emlékeztet s amint 80–90 évvel ezelőtt ez a stílus a kovács-

^{*} Lásd Művészi Ipar 1889. (IV.) évfolyam 183-186. oldalát.

^{**} Aluminiumbronzból valók a berlini *Hôtel Bristol* (Unter den Linden 5. sz.) kandeláberei, a lipcsei *Reichsgerichtsneubau* lépcső-rácsa, kandeláberei és szimbolikus képei, a *Reichsgesundheits-amt* (Moabit) csillárjai stb.

• DR. BATTHYÁNY LÁSZLÓ GRÓF KÖPCSÉNYI KASTÉLYÁNAK RÁCSOSKAPUJA. • TERVEZTÉK ÉS KÉSZÍTETTÉK MÁRTON LAJOS ÉS FIA POZSONYI VASMŰVESEK. A kapu egy szárnyának szélessége 1880 m/m.

vasművészet teljes tönkrejutására vezetett, mert túlságosan előtérbe tolta a hidegen való alakítást, tehát a tüzimunka helyett a lakatosmunkát, attól tarthatunk, hogy a vasművesség terén előbb-utóbb beáll a hanyatlás, ha sok követője akad a modern iparművészeti folyóiratokban közölt rideg kompozicióknak.

A szecessziós stílus konvencionális sásleveleivel a *Genissieu és társa* cég kiállította rácsos ajtó ornamentikájában találkozunk. Kár, hogy ennek csinos rajzát az átlósrúd szerkezeti alakítása némileg zavarja s az alsó mezői lemezből kivágott diszítménye is élesen elüt a felső rész ízléssel stilizált, diszkrétül alkalmazott és ügyesen kovácsolt levél ornamentikájától.

A szecessziós stílus konvencionális formáit láttatja az a virágasztalka is, melyet a *Forreider* és *Schiller* budapesti vasművesek állítottak ki, ezt az aluminiumbronzból kovácsolt asztalkát a *Magyar Iparművészet* olvasói szintén ismerik. Képe az 1900-dik évfolyam IV-dik számának 179-dik oldalán jelent meg.

A kiállítás szorosabb értelemben vett, szecessziós vasmunkái közül ennek rajzában volt legtöbb invenció és élet. *Horti* Pál tanár tervezte. Az ő rajza után készült az asztalon álló virágváza is, melyet *Jancsurák* Vilmos domborított vörösrézből.

A német vasművesektől bemutatott munkák általános hatása után itélve, joggal várható, hogy a vasművesség fejlődésére bénítólag ható konvencionális modern formák, a jövőben még szűkebb körre szorulnak. A kibontakozásnak két útját látom, egyikén járnak a németek, a másikat kezdik követni a magyarok.

A német, különösen a berlini vasmíívesek a történelmi stílusok nyügétől már vagy 10 év óta emancipálták magukat. Új motivumokat keresve, a stilizálásra alkalmas levelek és virágok individuális alakítását kezdték el. Noha az 1896-dik évi berlini kiállításon bemutatott készítményeikkel meglepték, mondhatnám bámulatba ejtették a világot, nagyon sok követőre még sem akadtak, mert hiányzott az alakítás rendszeressége, a stílust megadó közös gerinc. Hiába, a természet adta motivumok individualis alakítása még nem stílus. Ma azonban, — a bemutatott tárgyak után itélve, — a német vasművesek ebben is megállapodtak. Elfogadták a szecesszió vonalozását s erre a gerincre rakják a szokott módon stilizált növényi és állati ékítményeket.

A párisi kiállításon a legtöbb német csoportot efféle kerítésekkel vették körül. Ízléses rajz és remek kovácsmunka jellemzi mindannyit. A német bányászati, kohászati és fémipari kiállítás kerítése *Krüger* Pál berlini vasműves készítménye. Ez a legnagyobb s motivumok dolgában is a leggazdagabb.

A német villamossági csoport vasmunkái is igen érdekesek.

Megjegyezzük, hogy a vasművesség számára való stílus megállapítása érdekében más kísérlettel is találkozunk. Igy az a rácsos kapu, melyet *Götz* H. tervei szerint *Nenser* József mannheimi vasműves készített, erősen hajlik XV-dik Lajos stílusa felé; tömegelosztása teljesen azonos, csak a mezőket kitöltő, túlságosan gazdag diszítmény készült a berlini vasmunkák szellemében. Kár, hogy a szép munka jó hatását az ornamentika nyugtalansága nagyon lerontja. Tervezője kevesebb, de rendszeresebben alakított diszítménynyel többet érhetett volna el.

Wanner frères genfi vasműves cégnek szecessziós kapubetét-rácsa, a fővonalak dolgában, a barok stílussal mutat némi rokonságot.

A mint említettük, a berlini vasművesek 8–9 éve alapított iskolájának mindenfelé akadtak tanítványai. Így *Páder* Nándor budapesti vasművesnek a XI. csoport magyar osztályában (Marsmezei palota baloldala) kiállított két *kapu betétje* az 1896. évi berlini kiállításon látottak behatása alatt készült. A franciák iparművészeti osztályában (Esplanade des Invalides baloldal) különösen *Hamet* H. párisi vasművesnek egy pár munkája tartozik ide, jelesen az az erkélyrács, melynek oszlopait vízi liliomok, a mező kitöl-

tését pedig vadgesztenyegalyak, levelek és gyümölcsök alkotják. A *Bliault* építész tervezte kis ajtónak már szecessziós váza van.

Bernardin clermonti vasműves szőlőfürtökkel és rózsákkal díszes lépcsőrácsát erősen naturalisztikus rajza miatt szintén a vasművesség szóbanforgó csoportjába sorozhatjuk. Hasonló alakításokkal a belga és olasz vasművesek kiállításában is találkozunk.

Valószinűnek tartom, hogy a berlini mesterek irányváltoztatása következtében a tanítványok nagy serege is arra az útra lép, melyen Krüger Pál, Schultz és Holdefleiss, meg Marcus Pál berlini vasművesek haladnak, s a melyet a szecessziós stílus vonalozásának applikálása s az így nyert gerincnek individualis módon, de az említett ízlés értelmében alakított növényi és állati diszítményekkel való felruházása jellemez.

A magyar vasműves tárgyak között a szecesszió más értelemben volt képviselve. A bemutatott műtárgyak után itélve immár tagadhatatlan, hogy az ú. n. magyar diszítő stílus motivumai, fémből és vasból való alakításra is kiválóan alkalmasak. Most már csak az a kérdés, hogy ezeket a motivumokat milyen vázra rakjuk. Én például, a mint ezt a 325. lapon előtüntetett óra láttatja, a renaissance-ot vettem alapul és a diszítmények alakításában, a mennyire ezt az anyag megengedte, az eredeti alakzatokhoz tartottam magamat. Ide sorolhatjuk azt a záradékrácsot is, melyet Pick Ede budapesti vasműves állított ki a XI. csoport magyar osztályában.

Hauszmann Alajos azon a hatalmas vaskapun, melyet Jungfer Gyula cs. és kir. vasműves készített a barok formáit fogadta el, de mind ebben, mind a virágok és levelek alakításában hajlik a szecessziós motivumok felé.

Faragó Ödön a diszítmény vázának a szecesszió vonalozását fogadta el, de mind ezeket, mind a magyar motivumokat erős individualismussal alakítja át. Egyik alkotását a Magyar Iparművészet olvasói már ismerik; képe a III. évfolyam 3. számában a 131. oldalon jelent meg. Ezt az ékszerszekrényt a magyar tanügyi csoportban állították ki. A Faragó tervezte összes butorok ebben a modorban stilizált vasalásokkal ékeskednek s ide tartozik Ludwig és Stettka budapesti vasművesek csillárja is.

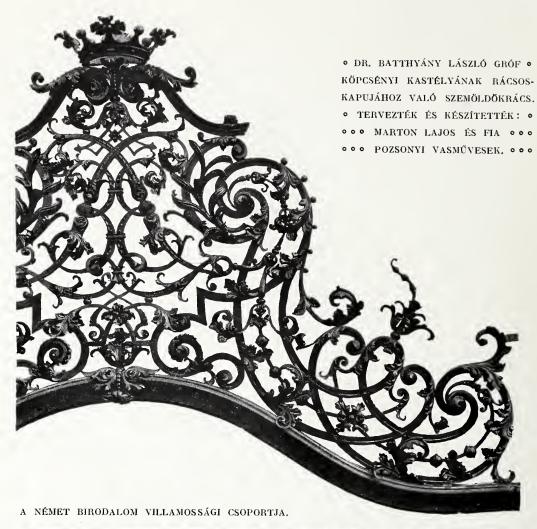
Arról, hogy melyik a felsorolt három irány közül a jobb s ezért követésre legméltóbb, nem nyilatkozhatom, mert az egyiknek képviselője magam vagyok, azt azonban, mint a XI. csoport 65. alosztályának volt jury tagja, a francia vasművesek többször hallott véleménye után bátran állíthatom, hogy legjobban – a vasművesség terén is – a magyar stílusban készített munkáink imponáltak. Az a sajátos báj, mely a magyar motivumot jellemzi, kivétel nélkül mindenkinek tetszett. Megszívlelendő tanuság van ebben!

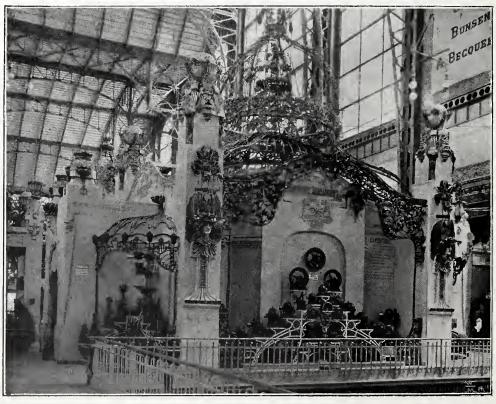
A felemelt fonalat ne ejtsük el többé, hanem fejleszszük és nemesítsük népies ornamentikánkat tovább is, hogy majdan a műipar minden ágában elfoglalhassa domináló helyét. Igazi magyar iparművészetről csak akkor beszélhetünk, ha nemcsak a tehnika, hanem az alakítás dolgában is a magunk lábán járunk.

Előbb felemlítettem a vasból való közkút szunnyadó ügyét. Keltsük ezt új életre olyképpen, hogy magyar motivumokkal ékeskedő vasból kovácsolt közkútra szorgalmazzuk valamely pályázat kiírását s egyben a jutalmazott pályamunkának megvalósítását is.

Az elmondottak kiegészítéseül meg kell emlékeznem arról is, hogy a kiállított vasműves munkákat minő tehnika jellemezte. Erről a dologról szólva tulajdonképpen nemzetiségek szerint kell az anyagot beosztanunk.

A német műiparosok kivétel nélkül a nyers kovácsmunkára vetik a fősúlyt. Ha a bemutatott tárgyakat figyelmesen megszemléljük, a reszelő vonásoknak nyomára se akadunk. Bámulatosan fejlesztették ki a német vasművesek iparuk igazi művészeti részét, az izzó kovácsvasnak tüziszerszámokkal való alakítását. Egyik-másik műtárgy valóságos szobrászmunka számba megy, ilyen például az Armbruster testvérek Frankfurt

ooooo a mannheimi ipariskola kapuja. ooooo • • • • • • TERVEZTE GÖTZ H. IGAZGATÓ. • • • • • • KÉSZÍTETTE NEUSER JÓZSEF, MANNHEIMI VASMŰVES. Egy szárny szélessége 1450 m/m és a pilléré 430 m/m.

a/M—i vasműveseknek szoborcsoportozata. Sziklán szétterpeszkedő sárkánynyal küzd a kiterjesztett szárnyú sas. Az előbbi 6'8 m hosszú és 50 q nehéz, az utóbbi 2 m hosszú és 42 q nehéz. A sas két szárnyának csúcsa egymástól 3'85 m-nyire van. Mind a sast, mind a sárkányt futódaruval kezelt 250×250 mm keresztmetszetű vasdarabból kovácsolták ki. Az alakítás csak kalapácscsal és vésővel történt. Bizvást elmondhatjuk, hogy ilyen nagyszabású munkát a vasművesség egy korszakában sem produkáltak, túltesz ez a csoportozat a hamburgi városháza számára az említett cég által készített kovácsolt vasoroszlánokon is. Azonban más kérdés, helyénvaló-e kovácsvasat venni oly munkálatokhoz, mely nemesebb és más módon könnyebben alakítható fém számára való. A könnyen önthető, csillogó és sárgásbarna bronzzal, a monumentális szobrászat terén, a nehezebben idomítható, könnyebben rozsdásodó és fakószínű vas nem vetekedhetik. Minden fémnek, tehnikai tulajdonságaiban rejlik az a szerepköre, melyet az emberi háztartás, a harcászat vagy a művészetek terén legjobban betölthet.

A demokratikus vas nem való a nálánál nemesebb fémek "sárgacsizmás" szerepére. Lelkesedni tudok a szépen megkovácsolt rácsos kapu vagy kerítés látásán, mert az anyag alkalmazását helyén valónak találom, hisz a vas nagy szilárdsága következtében az összes fémek között a leghivatottabb arra, hogy házunkat a betörők ellen megvédelmezze, de hidegen hágy a legszebben kovácsolt vasmunka is, ha olyan helyen szerepel, a hol a tárgynak csillogással, értékesebb voltával és a formák lágy összefonódásával kell hatnia.

Hasonló értelemben nyilatkozhatom *Schultz* és *Holdefleiss* kiállította térdeplő vitézről is, melyet a német iparművészeti osztály folyosófelőli bejáratában helyeztek el, mintha csak figyelmeztetni akarná a közönséget arra, hogy íme a német vasművesség már a kisbronzokkal is felvette a versenyt. Bizony a kidolgozás bravuros volta ellenére is, szembeszökik a tárgy szegletessége.

A XVII. század híres vasfaragójának, a norimbergi *Leygebe* Gottfridnak a művészete, a ki II. *Károly* angol király lovasszobrát 67 font nehéz vastuskóból faragta ki, a vasművesség terén egyedül állott. Nem hittem volna, hogy épen a mai, praktikusan gondolkodó korban akadjanak követői.

Efféle szobrász-munkának a vasművesség terén csak olyan alakban van értelme, a mint azt *Krüger* Pál rácsán applikálta. *Miksits* B. berlini vasműves kiállításában is találunk efféle részleteket, de egy darab nála is a célt tévesztett alkotások közé tartozik, a mit eléggé bizonyít az, hogy a szóbanforgó 2000 *mm* hosszú sárkánynyal – ha emlékezetem nem csal – az 1896-iki berlini kiállításon már találkoztam. Tehát négy év óta nem akadt vevője, pedig bámulatos tehnikával készítették azt is; a kiállítás legszebb kovácsolt vastárgyai közé tartozik.

A kovácsolás telmikájának virtuozitását illetőleg, a németek után mindjárt a magyar kiállítók következnek; azonban a mi mestereink a franciák módjára nem a nagy kovácsolt masszákkal, hanem még a részletekben is szabatos kidolgozással akarnak hatni. Jungfer Gyulának kapuja a kovácsvasművészet legkiválóbb alkotásai közé tartozik. A németek munkáihoz hasonlítva a magyar vasművesekét, a kidolgozásban olyan különbséget látok, mint a minő a modern festmények és a régi képek tehnikája között van.

A francia mesterek inkább a lemez-munkákat kedvelik. A tűzből kovácsolt munkákra még legtöbb súlyt vetett Robert E. párisi vasműves, melynek egyik munkáját a 3-ik ábrában mutattuk be. Nem egy vasművesre akadtam, a ki azért, hogy a hidegen való domborítással lágyabb átmeneteket, gazdagabb tagozást és szabatosabb formákat alkothatnak, mint a kovácsolással, ezt a tehnikát a másik mögé helyezik.

Annyi tény, hogy a domborítás művészetében a párisi kiállításon szereplő vasművesek között ők az elsők. De ezt az irányt követendőnek nem tartom. A hová a kovácsvas-

ból való tárgyak az anyag természete szerint leginkább valók, nem lemezből domborított könnyen rozsdásodó és letöredező részletek, hanem erőteljes kovácsolt munka kell. A lemez-munkának előtérbe tolása és a kovácsolásnak háttérbe szorítása, a vasművesség degenerálódását jelenti s elébb-utóbb oda vezet, a hol ma az *olasz vasművesség* van.

A franciák túlfinomult ízlésének tudható be az is, hogy a vasmunkákat fényesre csiszolják. A csínozásnak ezt a módját, ha olyan műtárgyakról van szó, melyeket kézbe ritkán vesznek, még csak helyénvalónak tartom, de a lépcsőrácsok, kandeláberek, tűzibakok s más effélék kifényezése felesleges munka s arra az abszurdumra vezet, hogy a csillogó vasmunkát le kell takarni, hogy a kiváncsiak kezenyoma rozsda alakjában el ne csúfítsa. Elrettentő például említhetem, *Aumale* herceg chantilly-i kastélyának fényesre csiszolt folyosó- és lépcső-rácsát, melyhez a közönségnek a mondott okból még közeledni is alig szabad.

A vastárgyakat feketítsük be, vagy ha ez a szín túlságos komor volna, színezzük a környezetnek megfelelőbben. A német vasművesek ebben is mesterünkké lettek, midőn a sokáig száműzött polychromiát az újabb időben teljes érvényre emelték. lgy *Krüger* Pál rácsának alapszíne fekete, a mélyedéseket a nemes patinához hasonló színű zöld festékkel kenték be, az állatok szája, nyelve és szeme vörös, foga pedig fehér. Fekete alapszíne és zöldes patinája van annak a vasajtónak is, melyet *Schultz* és *Holdefleiss* állítottak ki, az Esplanade des Invalides-on álló palota jobbszárnyának folyosóján, a német iparművészeti szakasz bejáró ajtaja mellett.

A francia munkák között is akadt sokszínű vasmunka, sőt *Renard* C. párisi vasműves még fehérre festetteket is állított ki. Furcsa ízlés!

Munkáik minőségét tekintve, a francia vasművesek után sorozhatjuk a *belgákat, oroszokat* és *svájciakat,* ezek után pedig az *angolokat* és az *olaszokat.* A többi államok vasművességéről nem szólhatunk, mert képviselve vagy nem, vagy csak egy-két tárgygyal voltak.

A figyelmes szemlélőnek bizonyára feltünt az is, hogy a kiállításon kevés vasból való használati tárgyat (íróasztal és dohányzó-asztal készletet, asztali lámpást és gyertyatartót stb.) mutattak be. Még a legtöbb használati tárgyat *Wessbecher* párisi vasművesnek a XI. csoport 65-ik alosztályában (Marsmezei palota I. emelete) elrendezett kiállításában láttuk. Úgy látszik a közönséggel ezeket nem tudják a kivánt mértékben megkedveltetni, mert általában drágábbak a bronzból vagy sárgarézből öntötteknél és nem is elég praktikusak. A szobafelszerelési tárgyak között legtöbb volt a tüziszerszám és a kandalló tűzibak, tehát az a két tárgy, melyekhez a vas, technikai tulajdonságai következtében, leginkább való.

A vasból való *butorvasalások* úgy látszik még Franciaországban, — a bronzból való butorveretek legklasszikusabb hazájában — is nagy kedveltségre tettek szert. Volt alkalmunk több francia iparos készítményében gyönyörködnünk, kik közül *Fournier* H. párisi vasműves mutatta be a legszebbeket. Gothikus vasalásai, akár a munkát, akár a stílszerűséget tekintjük, egyaránt kifogástalanok.

Heinz J. bazeli lakatosmester is az antikvasalások utánzása dolgában az elsők között áll s vetekszik francia kollegájával.

Kár, hogy a magyar vasművesek a díszvasalások speciális gyártásával nem foglalkoznak, mert jó és stílszerű munkáikkal az egész világon piacot találhatnának.

Az elmondottak alapján örömmel konstatálhatjuk, hogy a párisi kiállítás területén szemeink előtt lezajló világversenyben Magyarország vasművessége jól megállta a helyét, nemcsak a kiállítók száma, hanem a kiállított tárgyak minősége szerint is a 2-ik hely

illeti meg. Alig reménylett eredmény ez, már csak azért is, mert a kiállítók legnagyobb része kellő energiával nem fogta meg a dolgot és sok jeles mesterünk el is maradt.

Az egyik francia vasműves, a ki a XI. csoport 65-ik alosztályának jurytagja is volt, nem győzte a magyar vasművesség fejlettségét dicsérni, de hozzátette a következőket: Mondja meg magyar kollegáinak, ne tömjék túl munkáikat diszítményekkel, mert a felesleges ornamentika, ha még oly szépen van is készítve, a műtárgyat könnyen ízléstelenné teszi.

Megszivlelendő jó tanács ez, melyet követnünk kell, ha azt akarjuk, hogy a legközelebbi világkiállításon, ne csak egy-két vasművesünk, hanem általában az egész magyar vasművesség az első sorba emelkedjék.

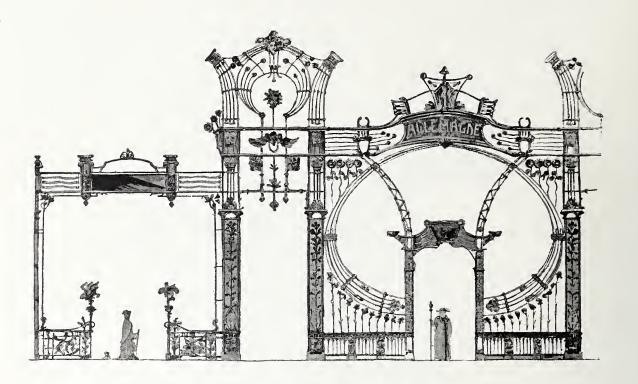
Edvi Illés Aladár.

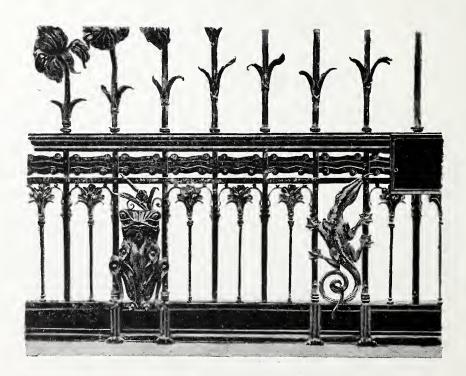

AZ OSZTRÁK PAVILLON RÁCSOS KAPUJA.
 KÉSZÍTETTE NEHR SÁNDOR BÉCSI VASMŰVES.
 O EGY SZÁRNY SZÉLESSÉGE 1300 mm.

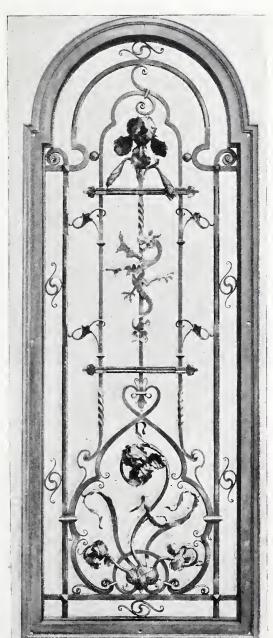
•••• SASNAK VIADALA A SÁRKÁNYNYAL. ••••
•••• TERVEZTE HAUSMANN F. TANÁR. •••••
VASBÓL KOVÁCSOLTÁK ARMBRÜSZTER TESTVÉREK.
(M. Frankfurt.)

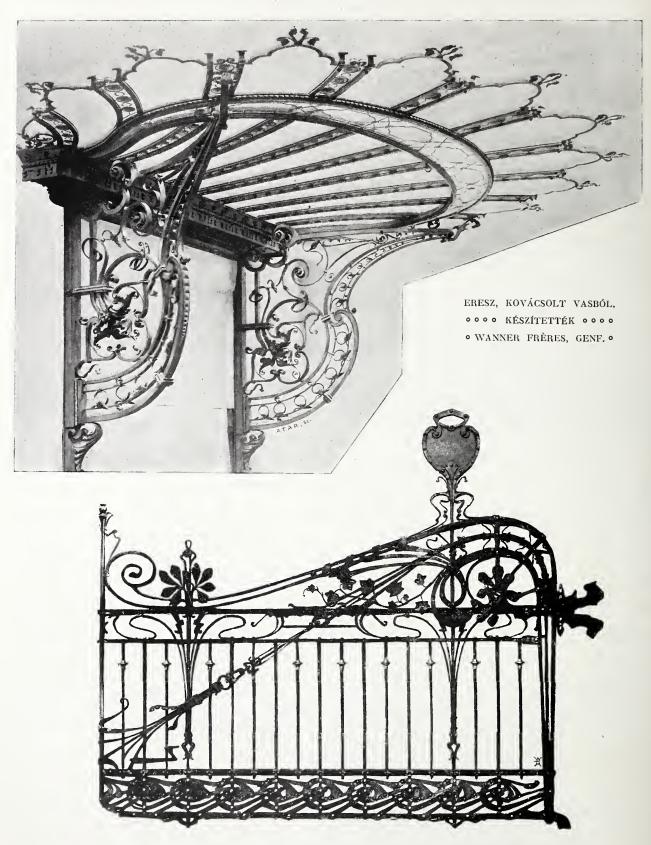

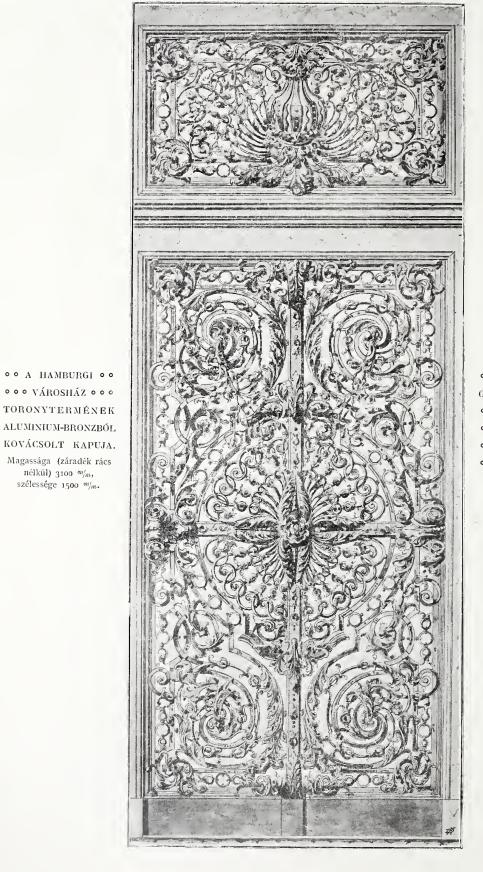
••••• KAPUBETÉT-RÁCS •••••
WANNER FRÈRES GENFI VASMŰVES
••••• CÉGTŐL. •••••

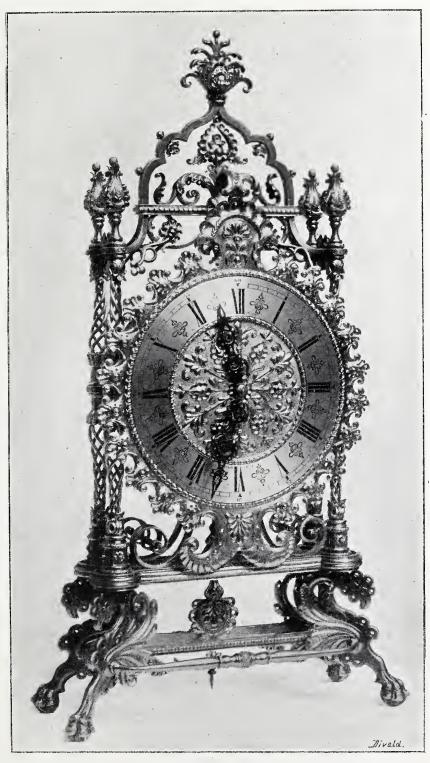

nélkül) 3100 m/m, szélessége 1500 m/m.

ooo TERVEZTE ooo GROTJAN J. ÉPÍTÉSZ, •• KÉSZÍTETTE •• • II. C. E. EGGER • oooés Társa.ooo • • HAMBURGBAN. • •

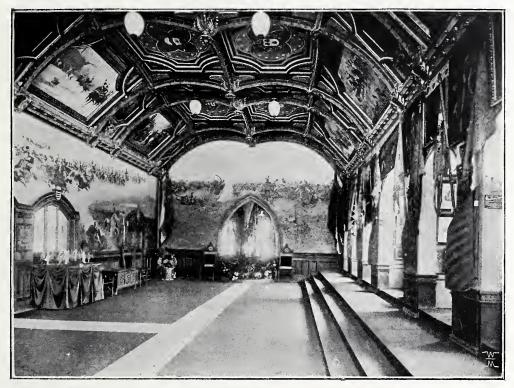

 $\label{eq:magassaga} \text{Magassága 630 $^{m}\!\!/_{m}$.}$ A sárkányok szárnya és az összes virágdiszítmények sárgarézből, a számlap ékítményes része szintén ebből a fémből, többi része pedig ezüstből való.

•• A MAGYAR PAVILLON. •• •• •• A Szajna felőli homlokzat. •• •• TERVEZTE BÁLINT ÉS JÁMBOR.

A Kunst u. Kunsthandwerkből.

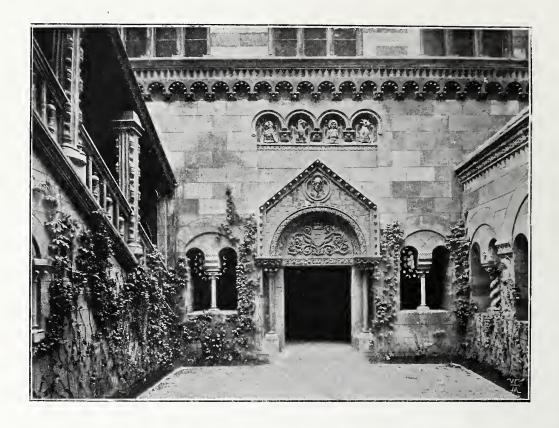
A HUSZÁRTEREM A MAGYAR PAVILLONBAN.

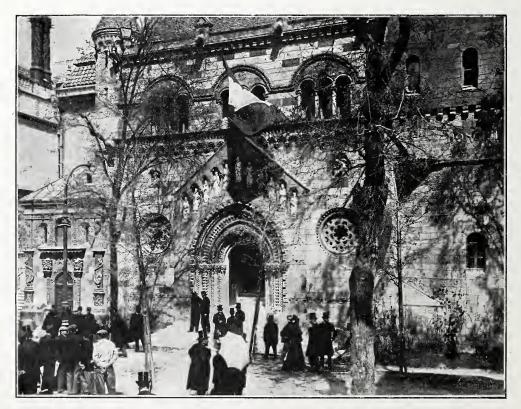
Erdélyi fényképe nyomán.

A MAGYAR TÖRTÉNELMI PAVILLON.

A Quai d'Orsay-n épűlt "Rue des Nation" ideiglenes tűndérpalotáinak sorában a magyar történelmi pavillon méltóképen képviseli nemzetét. A szerencsés, egészséges őtlet, mely külső alakja felett döntőtt, nem új, mert az 1896. évi millenniumi kiállítás feledhetetlen szépségű történelmi főcsoportja épűleteiben találta meg első kifejezését, ámde itt sok tekintetben egészen új eredményeket produkál s újra csak föltétlenül bebizonyítja azt, hogy a történelmi stilusok evoluciójának kifejezésére legszerencsésebb eszkőz a meglévő emlékek hűséges bemutatása, történjék az eredetiben vagy másolatban, mert ezek a néma emlékek a letűnt korok művészetének szellemét a legbeszédesebben tudják tolmácsolni.

A magyar tőrténelmi pavillon, melyet Bálint és Jámbor budapesti műépítők terveztek, a régi magyar építészet máig is meglévő emlékeinek ősszeállításából jőtt létre, voltaképen tehát egy építészeti retrospectiv kiállítás, mely a román műizlés korától a rokokóig nem fictiv, de igazi, élő emlékműveken tárja a szemlélő elé a magyarországi arhitektúra lényegét és fejlődési fokait.

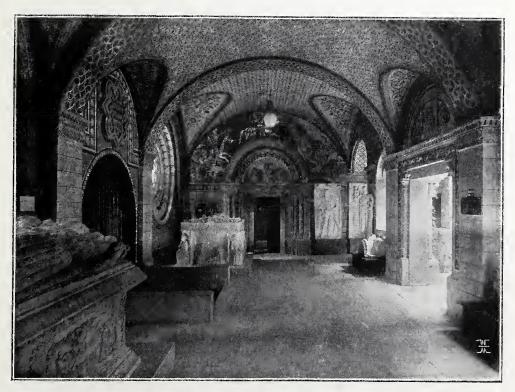
A MAGYAR PAVILLON UDVARA ÉS FŐKAPUJA.

OOOOOTERV. BÁLINT ÉS JÁMBOR.OOOOO

Erdélyi fényképei nyomán.

XVIII. SZÁZADI TEREM.

c o o o o o o e Előcsarnok o c o o c o o a magyar történelmi pavillonból. • o tervezte bálint és jámbor. • o

Erdélyi fényképei nyomán.

Az épület egyik homlokzatával a Szajna felé, a másikkal a Quai d'Orsay-ra néz s az angol és osztrák pavillonok között van elhelyezve. Főbejárata a Quai d'Orsay-ra nyílik s a jaáki apátsági templom nagyhírű portáléját tünteti fel; az épületnek Szajna felé néző része csúcsíves ízlésű s jobb felé a vajdahunyadi vár festői tornyocskáival ékesített falát ábrázolja, melyhez a csütörtökhelyi kápolna apsisa csatlakozik. A balszárnyhoz a kassai Szent-Mihály-kápolna homlokzata van hozzáépítve, mely a maga kora renaissance íveivel méltóképen képviseli hazai arhitekturánk egy, a maga nemében egyedül álló, sajátságát. A góth szakasz elején, a vajdahunyadi rész s a kassai kápolna között, a körmöcbányai vártemplom messziről feltünő impozáns tornya áll erős négyszögbe tört talapzaton, mit hatalmas méretű csúcsívek törnek át s nyitnak a közlekedés számára utat. A torony első emeleti magasságában román oszlopok által tartott ívek alatt festői loggia nyílik a Szajna felé, ott pedig, a hol a torony a maga massziv négyszögű formájából a nyolcszögbe megy át, erkély futja körül a torony testét, melynek felszökellő karcsú sisakját a négy sarkon egy-egy kisebb fia-torony tagozza.

A román és góth szárnyat egyfelől renaissance, másfelől barok-stilusú épületrészek kapcsolják össze egymással. Az elsőnek diszítő elemeit a felsőmagyarországi renaissance-építészet jellemző emlékeiről vették s részleteikben a lőcsei városház arkádíveit, az eperjesi Rákóczi-ház bizarr szépségű cikk-cakkjait és a bártfai városház érdekes ablakait tüntetik fel hű másolatban; a barok-részen a diszítő motivumok az eperjesi Klobusiczky-féle házról és a budapesti szerb orthodox templom tornyáról vannak véve és szintén hű utánzatban visszaadva, miáltal a barok-stilus fejlődésének hazánkban észlelhető két fázisa lett bemutatva. A pavillon belső, középső részét négyszögű udvar foglalja el román ízlésű s gazdagon kiképzett keresztfolyosójával, egyik oldalán pedig a bártfai városházáról lemásolt lépcsőzetével, a melynek diszítő motivumai arról tanúskodnak, hogy ezt a műemléket inkább az olasz barok, mint a német ízlés befolyásolta.

Maga az épület belseje, a mellékhelyiségeket leszámítva, 14 kisebb-nagyobb teremre oszlik, a melyekben részint szabad csoportokban, a falakon s 73 üveges szekrényben a hivatalos katalogus szerint összesen 1516 számot kitevő gyűjteményes kiállításban a régi magyar hadviselés és iparművészet egyházi és világi vonatkozású emlékei vannak kiállítva, a mint következik:

I. TEREM. A honfoglalás kora. A mennyezet a pécsi restaurált dóm mennyezetét utánozza. A falakon a műemlékek országos bizottsága által kiállított s Nádler Róbert, Myskovszky Viktor és Gróh István által készített képekben monumentális építkezésünk kiválóbb emlékei függnek. Az üveges szekrények fejlődésük sorrendjében a magyar kardokat és szablyákat tüntetik fel a X. századtól a XVIII. századig, majd harci baltákat, fokosokat, kengyeleket s lándzsákat tartalmaznak, a melyek közé azonban a bizottság a hun-szarmata és avar-kori leleteket is besorozta. Egy vitrina a törteli IX. századbeli magyar lovas-sír leleteit tünteti fel, egy másik pedig az 1000-től 1526-ig Magyarországon vert pénznemeket tartalmazza.

II. TEREM. Az Árpád- és vegyesházbeli királyok kora Luxemburgi Zsigmondig. A terem diszítését a pozsonyi XIV. századbeli városház kapujának motivumai képezik; tartalmát az e korbeli nyilvános és magánélet tárgyai szolgáltatják, a melyek közül kiválnak az Árpád-királyok nagy eleganciával megírt oklevelei viasz és arany pecsétjeikkel, a melyek sorában a legnevezetesebb III. Béla (1173–1196) kettős aranybullája, mi a maga nemében unikum. Érdekes e csoportban az első magyar festett armális is, melyet 1405-ben Zsigmond adományozott a Kapy-család egykori őseinek: a Tétényieknek és Haraszthyaknak, valamint nagy feltűnést keltettek az Ulászló és II. Lajos alatt kiadott armálisok is, mert ezek a miniatür-festésnek valóságos remekművei. Az egykorú okmányok sorában a franciákat bizonyára nagyon érdekelte nagy királyuknak, l. Ferencnek 1527. február

5-én Batthyány Ferenc bánhoz intézett ama levele, a melyben a király a mohácsi szomorú ütközet ötletéből condoleál s egyúttal szerencsekivánatait fejezi ki Szapolyai királylyá történt megválasztásához.

III. TEREM. A vajdahunyadi vár lovagterme. Tartalmát védő és támadó fegyverek, hadi zászlók s egyéb a hadi életre vonatkozó, vagy annak viszonyait feltüntető emlékek képezik. Nevezetesebb darabjai: Kálmán püspök (Róbert Károly természetes fia), Hunyadi Mátyás, Skander bég (Castriota György) és Thúry György kapitány kardjai, Zrinyi Miklós szigetvári hős kardja és sisakja, egy XVI. századbeli huszár torna-maszka, egy XVII. századbeli kuruc tárogató, Temesvár erődítésének kulcsai, melyeket Aliaza adott át Pálffy Jánosnak, II. József díszkardja, melyet a császár 10 éves korában viselt, egy "macskafej", a minőt legelsőbben a XVI. századbeli hollandi függetlenségi harcban használtak stb. stb.

IV. TEREM. *A csütörtökhelyi kápolna* díszhelyét a remekművű káposztafalvi szárnyas oltár foglalja el; mellette áll a János iglói (Nova Villa) mester által 1481-ben bronzba öntött nagy értékű s műbecsű szepes-ménhárdi keresztelő-medence, a berethalmi ágost. evang. templom 1515-ből való kapuja, mely mesterséges zárával s 21 csapónyelvével a lakatosművesség egy ritka példánya; itt van kiállítva a nagybobróci könyvállvány, több egyházi zászló a XVII—XVIII. századból s — hogy többet ne említsünk — a lőcsei parochiális templom XV. századbeli predellája, mely a három bölcs imádását ábrázolja.

v. és vi. teremben Herman Ottónak a magyar halász- és pásztoréletre vonatkozó pompás gyűjteménye van bemutatva Koszkol Jenőnek ama tíz eredeti festményével együtt, a melyeket a folyó év tavaszán az Iparművészeti Múzeumban rendezett próbakiállításból ismerünk.

VII. ÉS VIII. TEREM. Diszítményeit a miskolci görög orthodox templom s a besztercebányai Turcsányi-féle ház szolgáltatta, tartalmát pedig a görög-keleti egyház ama készletei képezték, a melyeket a kuvezdini, karlovici, krusedoli, ravanicai, sistováci, besenovai, rakováci, jazáki, opovói és zágrábi monostorok, zárdák és templomok, végre a zágrábi Nemzeti Múzeum állítottak ki. A szerelvények egy része Oroszországban készűlt, más részük a régi Szerbiából és Áthosz-hegyéről származik, de vannak olyanok is, a melyeket részint Szlavónia Fruska-Góra hegyvidékén tartózkodott mesterek és pécsi s nagykanizsai ötvösök, tehát magyar emberek, készítettek.

IX. TEREM. *A fraknói Esterházy-vár kincstára*. Tartalma az egyházi szerelvényeken kivül a világi tárgyak sorából került ki s miseruhákból, himzésekből, olajfestésű kosztümképekből, egykorú metszetekből, ereklyetartó-oltárkákból, különböző ötvösművekből, érmek- és az erdélyi fejedelmek alatt vert pénzekből állott a XVI–XVIII. századból. A következő

X. TEREM az ú. n. erdélyi terem volt s bár hazánk egyéb részeiből is tartalmazott műkincseket, legnagyobb részében az Erdélyben készült műtárgyak befogadására szolgált. Elvitathatatlan, hogy Erdély politikai függetlensége s erős nemzeti érzelme a művészetet és kézműipart a Királyhágón túl a fejedelmek korában külön irányba terelte s ez az irány olyan tárgyakat hozott létre, a melyek a magyarországiak egyes csoportjaitól merőben különböznek, még sem lehet az ú. n. "erdélyi" zománccal diszített ötvösművek valamennyi példányát kizárólag erdélyi provenientiájúnak tartanunk, mert tudvalévő, hogy ezt a zománcot hazánk sok helyén egyidejűleg készítették ötvöseink, sőt volt idő, a midőn annak gyakorlata a háborús viszonyok s "a sok futás miatt" egészen Felsőmagyarország területére szorult. Az erdélyi terem rendkivül gazdag műtárgyai között tehát óvatosan kell járnunk; lelkiismeretesen kell kiválogatnunk közülök a kéteseket, vagy a melyeknek provenientiája más vidékre utal, — nehogy rövidséget szenvedjenek hazánk művészi iparának ama gócpontjai (Kassa, Pozsony, Besztercebánya,

Lőcse, Bártfa, Selmecbánya stb.), a melyek a munkából nemcsak ebben a korban, de mindig s a lehető legnagyobb mértékben kivették a maguk részét.

Az erdélyi bizottság, mely lelkesen látott feladata megvalósításához, sok becses anyagot gyűjtött össze. Ennek az anyagnak értéke annyival inkább szembeötlő, mert olyan tárgyak kerültek napfényre, a melyek idáig teljesen ismeretlenek s így a régi magyar művészet holt tőkéi voltak. Ilyen a többi között számos himzés, a speciális magyar ornamentika beszédes tanúi, ilyen a feketehalmi 1634. évben készült remek fedeles kupa, melynek mestere *Bartosch Igel* brassói ötvös s még egy egész sorozat egyéb műtárgy, a miknek részletes ismertetését és méltatását más alkalomra kell halasztanunk. *Hann Sebestyén* nagyszebeni ötvösmesternek eddigelé ismert 18 darab műve közül 8 volt e csoportban bemutatva; egyet láttunk a selmecbányai *Weigl Bertalan*tól, egyet pedig a lőcsei *Genersich Dávid*tól. A többi ötvösmű, a kiállított számnak mintegy 95 százaléka, mester szerint nincsen meghatározva még, a mi műtörténetünknek végtelen lassú lépésben való haladásáról nyújt sajnálatos perspektivát.

XI. TEREM. Mennyezete a maksai ev. ref. templom plafondjának motivumaival van diszítve s régi magyar kódexeket, misekönyveket, psalteriumokat, nyomtatványokat, halotti címertáblákat s könyvkötéseket tartalmaz. Hunyadi Mátyás könyvtárából, a világhírű Corvinából, 12 példányt látunk ez alkalommal kiállítva, kilencet a bécsi udvari könyvtár, hármat pedig a Magyar Nemzeti Múzeum részéről. A speciális magyar könyvkötőmunkák között debreceni, kassai, nagyszombati, kolozsvári, budai és pozsonyi példányokat látunk bőrben és pergamentben, a sok többi között névszerint *Telegdy Péter* (1750), *Thúry András* (1760) debreceni és *Spaiszer Kristóf* (1782) pozsonyi könyvkötők mesterműveit. A *Kassai Péter* debreceni könyvkötő által 1835-ben készített s a kiállításban 1123. sz. a. szereplő festett hártyakötés kora miatt nem itt, hanem az iparművészeti csoport retrospectiv csoportjában lett volna bemutatandó. Ritkasága miatt nagy becscsel bir ebben a csoportban egy Corvinának aranymetszésű kötése a magyar és cseh egyesített címerrel s egy másik magyar ízlésű könyvkötés a XV. századból, mely valamikor kék, fehér és vörös szinű festéssel volt diszítve.

XII. TEREM. XVII—XVIII. századbeli egyházi szent edényeket, kosztümöket, fém- és fayence asztali készleteket s régi magyar céhjelvényeket tartalmazott. Ez utóbbiak sorában foglal helyet a besztercebányai ötvöscéh 1654-ben készült díszes intarziás ládája is, melynek mellső lapján az ötvösök védőszentjét: Szent Eligius püspököt (és nem Szent Egyedet, miként azt a hivatalos Katalógus magyarázza) látjuk, a mint egy serleg kupáját trébeli.

XIII. TEREM. A körmöcbányai városháza és a sárospataki vár doujonjának szobrászati motivumaival van felékesítve és ötvösműben, szövetben, ékszerben stb. mindazon alkotásokat mutatja be, a melyeket a magyar iparművészet vegyes házbeli királyaink idejétől 1526-ig létrehozott. A műemlékek sorában kiváló helyet foglalnak el a sodronyzománccal ékesített kelyhek, a hímzések sorában pedig a szebbnél-szebb miseruhák, ha alapszöveteik olaszföldiek is, himzéseik azonban hazaiak s a XV—XVI. századbeli himzőművészetnek dicsőségére válnak.

Az 1374. szám alatt kiállított kettősszárnyú kis aranyozott ezüstoltár, szárnyain domborműveken translucid zománccal, középső részén pedig két szent között a boldogságos Szűz s a gyermek Jézus képével, valamikor a pozsonyi Klariszszák zárdájáé volt. A XIV. századból eredő, rendkivül ritka és nagy műbecscsel biró eme ötvösmunka külföldre vándorolt s a messze idegenben "Victor Silvy" kiállító tulajdonaként kellett viszontlátnunk ezt a jobb sorsot érdemelt oltárkát, mely hazai történetünk egy szebb, boldogabb multjának néma tanuságtétele.

A pavillon többi termét a magyar huszárság történetére s kifejlődésére vonatkozó

tárgyak töltik meg. Egy remekül és gazdag pompával kiképezett teremben van *Vágó Pál* és *Pataky László* nagy vászna, mely álomszerű megjelenésben, délibábos magyar tájék fölött a világító őrtűz messze elvonuló füstjében vágtató magyar huszárok alakjait korhű kosztümök- és fegyverzetben állítja a néző elé. A kisebb cartoucheokban a vitéz huszárok egy-egy hőstette van megörökítve, az arcképek pedig a legvitézebb huszár főtiszteket ábrázolják. A képeken kivül fém, fa, fayence és üvegből kisebb műtárgyak foglalnak a milieuben helyet s festett, vagy faragott ábrázolásaikkal a huszárság történetével állanak benső összefüggésben.

A tér szűk viszonyaihoz mérten előadva, ez volna az a keret, a melyben a régi magyar hadviselés, művészet és művészi ipar a maga ezeresztendős multjával a párisi világkiállítás lázas versengése közepett megjelent. Az utolsó pillanatig remény s kétség fogta el sziveinket: győzünk-e, bukunk-e? Ma már túl vagyunk a tépelődésen, mert a magyar történelmi kiállítás az egész művelt világ rokonszenvét s elismerését vívta ki. Az a nagybecsű anyag, melyet az ügy iránti érdeklődésből és hazaszeretetből adtak oda magánosok, testületek, egyházak és múzeumok, fényes sikerhez juttatta a magyar nemzetet, mert meggyőzően bebizonyította, hogy ez a sokak által oly nagy előszeretettel barbárnak nevezett nemzet a nyugati civilizáció pirkadása óta becsülésre méltó részese a kulturának s hogy a mig egyik kezében karddal védte a Nyugat civilizációját a pogányság ellen, más kezében a munka eszközével vezette el maroknyi népét ahhoz a forráshoz, amelyből az anyagi és erkölcsi jólét fakad.

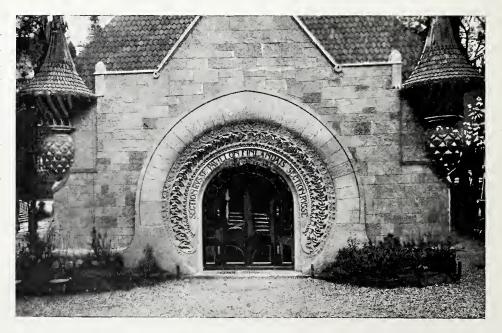
Mihalik József.

A párisi kiállítás egyes épületeiről, néhány jellegzetes szemelvényt közlünk ebben a füzetben. Bemutatjuk a többi között a rendkivül érdekes s minden ízében művésziesen megoldott finn pavillont, a melyet általában a kiállítás egyik, legeredetibb s legbecsesebb épületének mondanak a szakírók. Tervezője, a huszonnyolc éves E. Sarinen építész, bizonyára alig sejtette, hogy igénytelen eszközökkel megalkotott épületével, a mely a Rue des Nations-nak második sorába került, oly nagy sikert ér el, mint a milyenben tényleg része van. A külföldi szaklapok majdnem kivétel nélkül közölték a pavillont s nekünk módunkban van annak egyes érdekesb részleteit, Krieger Béla Párisban élő kiváló művészünknek,

lapunk számára készített kézi rajzai nyomán, bemutatni olvasóinknak. Ezenkivül bemutatjuk a Korovine K. által tervezett orosz falunak nehány tipikus részletét, melyeknél az archangeli kerület épületeinek tősgyökeres arhitekturáját. A koloniák épületei közül a rendkivül érdekes indus templomokat s azoknak egyes diszítményeit közöljük. Építészeink sok inspirációt meríthetnek ezekből a nagy művészi tudással s találékonyságal megalkotott művekről. Végül az iparművészeti csoportokat magába foglaló s az Esplanade des Invalidesen levő épületeket s a Grand Palais (Műcsarnok) egyik rotundája diszítésének részleteit mutatjuk be, utóbbiakat ugyancsak Krieger B. honfitársunk rajzai nyomán.

A Kunst u. Kunsthandwerkből.

• A FINN PAVILLON. •

TERVEZTE SARINEN E.

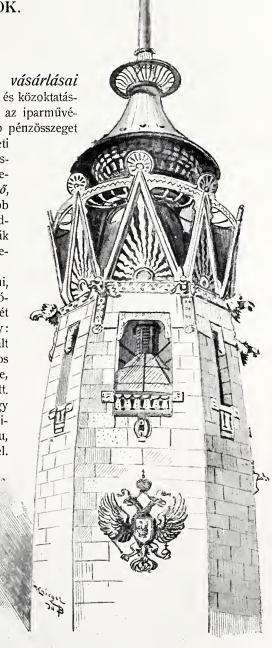
HIVATALOS TUDÓSÍTÁSOK.

Az Országos Iparművészeti Múzeum vásárlásai a párisi világkiállításon. Dr. Wlassics Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter, a ki minden alkalomnál jelét adja az iparművészet iránt való atyai gondoskodásának, nagyobb pénzösszeget

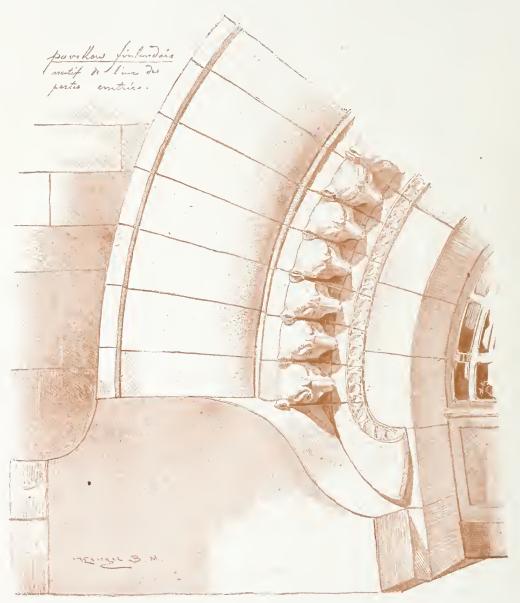
engedélyezett, hogy azon az orsz. iparművészeti múzeum számára a párisi kiállításon főleg a lakásberendezés körébe tartozó, kiválóbb tárgyak beszereztessenek. A miniszter megbizásából *Radisics Jenő*, iparművészeti múzeumi igazgató, egyelőre az alább fölsorolt tárgyakat vásárolta meg, melyek mindannyian modern felfogású, abszolut műbecsű munkák és mentek a sokfelől tapasztalható túlzásokból. Nevezetesen:

Perol Frères-től, Páris: 1. Karosszék, mahagoni, aranyozott bronz virágokkal. Ülése bőrapplikációval. 2. Szék, hasonló (az ebédlő, a melyből a két szék való, aranyérmet nyert). Majorelle Frères, Nancy: 3. Tűzszertartó kandallóhoz, kovácsolt vas, stilizált napraforgó a végén. Robert, Paris: 4. Kézi villamos lámpás kovácsolt vas (aranyérmet nyert). Feuillâtre, Paris: 5. Mákfej, ezüst, áttetsző zománccal borított. Barbedienne, Paris: 6. Kézi villamos lámpás, egy pár, férfi és nő, aranyozott bronz. 7. Óratartó, vizirózsa formájára, aranyozott bronz. Jules Brateau, Páris: 8. Pohár tányérral, fagyöngy-diszítménynyel. 9. Tányér, Vessia-virággal. 10. Serleg, szőllővel.

11. Tányér, vessla-vilaggal. 10. Serieg, szonovel.
11. Tányér, mogyoróval. 12. Asztaldísz, hoszszúkás két végén nőalakkal. Valamennyi ón.
S. Bing, Páris: 13. Kőedény-csésze zöld mázzal, Grouby amerikai művésztől. 14. Szék, világos juharfa, szürke posztóval borított, támláján selyemmel hímzett virágok De Feure művésztől.
15. Szék, bőrrel bevont, ebédlő számára, Gaillard-tól. 16. Butorvasalások, De Feure hálószobájából. 17. Asztal, körtefa. 18. Ruhafogas sárgaréz akasztókkal, Gaillardtól. Plumet és Selmershein, Páris: 19. Petroleum-lámpás, foglalatja s talpa bronz. 20. Toilette-asztal, padukfából. 21. Szék hozzája. 22. Kézi gyertyatartó. Gagneau, Páris: 23. Csillár, homályos üveg-

- A FINN PAVILLON TORNYA.
- TERVEZTE SARINEN E. •
- KRIEGER BÉLA RAJZA •

A FINN PAVILLON KAPUJÁNAK RÉSZLETE.

OOOOOOTERVEZTE SARINEN E.

OOOOOOKRIEGER BÉLA RAJZA.

kagylók, aranyozott s részben színezett bronz foglalatban, mely vizi növényeket ábrázol. Vever, Páris: 24. Kőedény váza, aranyozott ezüst foglalatban. Lalique R., Páris: 25. Fésű, világos szárú, végén zománcból köszörült virág, rajta aranyból való zománcolt bogár. 26. Nyakék, arany zománccal és opálokkal diszítve, C. F. Woerffel, Szt.-Pétervár: 27. Bucsuzó kozák, bronz. Th. Lambert, Páris: 28. Karosszék, mahagoni, sárgarézzel berakott, ülése szürke bársony. 29. Fali étagère,

ébenfa, ezüsttel berakott. 30. Ajtó-vasalások (3 drb), sárga-, vörösréz és vas-fűrészszel vágott diszítményekkel. E két utóbbi szám a f. évi Salonban volt kiállítva. Christoffle, Páris: 31. A ház plaquett'ja, O. Roty-től. 32. Papirvágó kés, ugyanattól, ezüst. 33. Kanál és villa, pávatollal diszített, ezüst. 34. Kanál. 35. Kés. 36. Villa. 37. Fagylalt-kés. 38. Fagylalt-kanál, A. Hemerocallis-növényből stilizálva. 39. Kenyér-kosár. 40. Morzsa-szedő. 41. Abrosz-kefe. Thiebaut Frères, Páris: 42.

ooo TERVEZTE SARINEN E. ...

o o o KRIEGER BÉLA RAJZA. o o o

Guy de Maupassant, a Parc Monceau-ban levő szobrának kicsinyített mása; bronz. A Palais des Beaux Arts-ban a Grand Prix-t nyerte. Naudot, Sèvres. 43. Csésze, pâte tendre áttörött szegélyében átlátszó zománc. Siot-Decauville, Páris: 44. Lámpás táncosné formájára. Aranyozott bronz. 45. Csengetyű, gombja térdelő asszony. Aranyozott bronz. 46. Tányér, fenekén nő-alak. Párja a Musée du Luxembourg-ban; ón. 47. Téntatartó, végén nőalak; ón. 48. Gyertyatartó, ón. 49. Tolltartó, ón. St. Andrée de Ligoereux, Páris: 50. Panneau levelekkel és címerrel, domborított és színezett bőr. 51. Mappa, vésett és színezett bőr, címerrel. 52. Ugyanaz kakasfejjel. 53. Ugyanaz bogáncsvirágokkal. 54. Tálcza, domborított és színezett bőr. A mester e munkái révén Grand Prix-t nyert. Damouse, Páris: 55. Csésze, pâte d'email domború vizi növényekkel. Alex. Charpentier. Páris Plaquettek, u. m.: 56. Imprimerie Lemercier. 57. Puvis de Chavanne arcképe. 58. Maternité. 59. La tour Eiffel. 60. Amis des Livres. 61. Jean fiának arcképe. 62. Luce arcképe, Mottheau, Páris. 63. Falravaló villamos lámpás, repülő szitakötő, liliomokkal. Aranyozott bronz. Mintázta Piat. Állami pénzverőintézet. 64 – 67. Plaquettek és érmek. Victor Péter, Páris. 68. Emil Marchon arcképe. 69. Maurice Joueune arcképe. 70. Auguste Rodin arcképe. Valamennyi bronz. A mester aranyérmet nyert. Ovide Yencesse, Páris. 71. Plaquette: Pierrette la pauvre. 72. Spuller arcképe, bronz érem. The Bath Cabinet makers Co, Bath. 73. Kandalló, tölgyfa-rézdiszítményekkel. 74. Pohárszék, tölgyfa részdiszítményekkel. Japán: 75. Edény, buzából kikandikáló verebekkel. 76. Edény, falán uszó ponty. Mindkettő bronz, Jiukimunie Szigiura mestertől, a ki aranyérmet nyert. 77. Edény, fayence; falán tollal rajzolt virágok. Mestere: Tozan Itó arany érmet nyert vele. 78. Zománc edény, rekeszek nélkül. Hólepte virágzó barackággal. Mestere Andó D. 70. Rekesz zománcos edény sárga őszi rózsával. Ugyanattól. 80. Medve, elefántcsontból faragott. Mestere. Kómé. 81. Majom, bronz. 82. Fiu, kalapjában verébfiókák. Fából faragott. Mestere: Unkai tanár, a ki bronzérmet nyert vele. 83. Páva, selyemfestés. Mestere Kampo; aranyérmet nyert vele. 84. Kályhaellenző, selyemre hímzett varjukkal; lakk-keretben. Mestere: Takasima, Grand Prix-t nyert vele.

Az Orsz. m. kir. iparművészeti iskolába az 1900/1901. tanévre mindössze 178 növendék iratkozott be és pedig 118 rendes és 60 vendéglátogató. Az egyes szakosztályoknak létszáma a következő: Diszítő festők szakosztályában 44 rendes és 14 vendéglátogató, összesen 58. Diszítő szobrászok szakosztályában 41 rendes és 6 vendéglátogató, összesen 47. Kisplasztikai szakosztályban 7 rendes és 14 vendéglátogató, összesen 21. Lakásberendező és iparművészeti tervezők szakosztályában 14 rendes és 3 vendéglátogató, összesen 17. Ötvösök szakosztályában 7 rendes és 4 vendéglátogató, összesen 11. Fametszők szakosztályában 2 rendes és 4 vendéglátogató, összesen 6. Rézmetszők szakosztályában 3 rendes és 3 vendéglátogató, összesen 6. Alakrajzra mint vendéglátogató 12 növendék jár.

Az Iparművészeti Múzeum és és iskola könyvtárának forgalma az 1899–1900-iki könyvtári év alatt:

Hónapban		Nyitási napok száma	Látoga- tók száma	Hasz- nált művek száma	Kiköl- csönzött művek száma
1899.	szeptemb.	10	448	474	
,,	október	21	1349	2485	
,,	november	21	1201	1387	
,,	december	21	806	985	
1900.	január	22	1201	1483	
"	február	8	432	527	
"	március	24	1433	1641	
"	április	18	818	1320	
n	május	26	857	1065	
,,	junius	17	300	436	
Összesen:		188	8845	11,803	727

A könyvtár julius – augusztus hónapokban, továbbá februárban (a párisi kiállításra küldött anyag kiállítása miatt) zárva volt; úgy hogy összesen 188 nyitási napra esik a 8845 látogató, a kik 11,803 művet

használtak. A kikölcsönzött művek száma 727 volt. A könyvtárt újabban ajándékokkal gyarapították: Doby Jenő tanár 140 kötetből álló 49 művel, melyek egy része Henszlmann Imre könyvtárából való; Györgyi Kálmán, Divald Kornél, a vallásés közoktatásügyi minisztérium, a Berlini Iparművészeti Múzeum.

Iparművészeti esti tanfolyam. A közoktatásügyi miniszter rendelkezéséből ez évi szeptember havában az Orsz. m. kir. iparművészeti iskola kebelében oly esti tanfolyam lép életbe, mely szervezetében egészen új, s hazánkban úttörő és egyedüli. Ez az esti tanfolyam hivatva lesz oly iparosokat, kik egész nap el vannak foglalva és kenyérkereset után látnak, elméletileg és gyakorlatilag bizonyos művészi irányban oktatni, továbbá olyanokat tovább képezni, kik valamely iparágban művészi irányban már foglalkoztak s a kik kiképeztetésük után műhelyeikben önálló tervezők lehetnek.

lparosok, iparostanoncok és általában mindazok, kik valamely iparággal már egy évig gyakorlatilag foglalkoztak, csekély költséggel látogathatják ezt a tanfolyamot, melynek tanítási órái úgy vannak megválasztva, hogy azok a rendes foglalkozás mellett is betarthatók. (Előadások lesznek vasárnap 8–12-ig, továbbá hétfőn, szerdán és pénteken este 7–0-ig.)

A tanfolyam szervezeti szabályzata a következő:

Az esti tanfolyamnak célja:

a) Oly iparosoknak, a kiknek foglalkozása bizonyos művészi képességet kiván (például butorasztalosok, kárpitosok, szobafestők, üvegfestők, címfestők, litografusok, kőfaragók, faragók, diszítő szobrászok, ércöntők, aranyművesek, cizellálók, zománcfestők, lakatosok, bádogosok stb.) módot nyújtani arra, hogy szakmájuknak gyakorlása mellett, az esti és vasárnap délelőtti órákban magukat rendszeres elméleti és gyakorlati oktatás útján művészi irányban tovább képezhessék;

b) egyes kiválóbb egyéneket az iparművészeti iskola szaktanfolyamának felvételi vizsgálatára előkészíteni.

Az esti tanfolyam három évre terjed. Minden iskolai év szeptember hó elején veszi kezdetét és junius hó végeig tart.

A heti tanórák száma 10-ben van megállapítva, még pedig hetenkint háromszor este 2-2 óra, vasárnap délelőtt pedig 4 óra.

A beiratások szeptember hó elején történnek. A beiratási díj évenkint 3 korona, ebből egy korona esik az "Értesítő"-re.

A tandíj évenkint 6 korona, a mely két egyenlő részletben is törleszthető.

A felvételre jelentkező iparos ifjú igazolni tartozik, hogy: a) 15-ik életévét betöltötte; b) ép látóérzékkel és szakmájának megfelelő testi épséggel bir; c) legalább 2 középiskolát vagy 6 elemi osztályt sikerrel végzett vagy ennek hiányában a kellő szakképzettséggel bir; d) választott iparágával már egy-két éve gyakorlatilag foglalkozott (bizonyítványnyal igazolandó); e) birja mesterének vagy szüleinek beleegyezését arra, hogy az esti tanfolyamot látogathatja.

A tanfolyam tanulói kötelezik magukat, hogy az előírt tárgyakat az e célra kitűzött tanórarend szerint pontosan hallgatják.

Olyan tanuló, a ki magasabb évfolyamba akar felvétetni, haladottságát próbamunkával és az előző tanfolyamban végzettek tudásával (esetleg felvételi vizsga alapján) tartozik igazolni.

A tananyag a következő:

I-ső év: a) Planimetria. (Pont, vonal, háromszög, négyszög, sokszög, kör és elipszis elmélete és szerkesztési rajza.) Tömeges tanítás (előadás és rajz), hetenkint 2 órában. b) Építészeti stiltan és építési rajz. Az építésben előforduló szabályoknak fejtegetése. Az építészeti formáknak ismertetése, különös tekintettel az anyagra. Párkányoknak tagozása; az oszloprendeknek fogalma. Ajtóknak, ablakoknak, boltozatoknak formái. Tömeges tanítás (előadás és rajz), hetenkint 2 órában. c) Iparművészeti stiltan. lparművészeti alakoknak ismertetése, tekintettel a feldolgozandó anyagokból és előállítási tehnikából származó stiltani törvényekre. Előadás hetenkint 1 óra. d) Ékítményes rajz. Egyszerű ékítményelemeknek nagyarányú fali minták után való rajzolása,

A FINN PAVILLON BELSEJE.

• TERVEZTE SARINEN E. •

A FINN PAVILLON KAPUJA,

• TERVEZTE SARINEN E. •

A Decorative Kunstból.

KANDALLÓS FÜLKE A FINN PAVILLONBAN. OO TERVEZTE GALLÉN E. OO

áttérés a domború minták utáni rajzolásra. Hetenkint 3 óra. Mértani síképítményeknek rajzolása és színezése. Betűknek rajzolása és rondírás. Tömeges tanítás hetenkint 2 órában.

II-ik év. a) Geometria. Ábrázoló geometria és az árnyékszerkesztésnek elemei. A pontnak, vonalnak, síkoknak és testeknek ábrázolása. Síkok, felületek és testek területének és köbtartalmának kiszámítása. Egyszerű testek saját- és vetett árnyékának szerkesztése. Tömeges tanítás (előadás és rajz), heti 2 órában. b) Szabadkézi perspektiva. Geometriai testeknek és egyszerű iparművészeti tárgyaknak, puszta szemlélet útján, szabadkézzel való rajzolása. Hetenkint 2 óra. c) Diszítményeknek rajzolása. Különböző korszakbeli ékítményeknek domború minták után való rajzolása. Hetenkint 2 óra. d) Szakbeli tanúlmányok. I. Szak- és műhelyi rajz. II. Mintázás. III. Ékítményes festés. IV. Ötvösség. V. Alakrajz. Egy-egy szakmának hetenkint 4 óra.

A tanuló a szakmabeli tanulmányokat foglalkozásához képest gyakorolja. Az oktatás egyéni. A szakmabeli tanulmányoknak tantárgyát az igazgató vagy a szaktanár jelöli ki. Szakmaváltoztatás csak kivételesen van megengedve.

III. év. *a)* Geometria. Perspektiva. Test-csoportok perspektivikus képének szerkesztése. Perspektivikus árnyszerkesztés. Tömeges tanítás (előadás és rajz), hetenkint 2 órában. *b)* Virágoknak, növényeknek és gyümölcsöknek rajzolása (természet után vagy esetleg preparátumok után). Hetenkint 2 óra. *c)* Szakbeli tanulmányok. I. Szak- és műhelyi rajz. II. Mintázás. III. Ékítményes rajz és festés. IV. Ötvösség és zománcozás. V. Alakrajz. Egy-egy szakmának hetenkint 6 óra.

A tanuló a szakmabeli tanulmányokat foglalkozásához képest gyakorolja.

Az esti tanfolyambeli növendékeknek, a hely arányához képest (a vendéglátogatók előtt), a nappali tanfolyambeli növendékek számára előírt egyes tantárgyak hallgatása, az igazgató beleegyezése mellett engedélyezhető. *Ezért külön tandij nem jár*.

A tanfolyam hallgatója minden iskolai év végén látogatási bizonyítványt kap; az egész tanfolyam befejezése alkalmával pedig végbizonyítványt nyer, melyben haladása és szorgalma van megerősítve. Szegénysorsú, de szorgalmas tanulók a tandíj alól felmentést nyerhetnek. Ösztöndíjak elnyerésére időnkint pályázat hirdettetik. Minden iskolai év végén a jelesebb növendékek között jutalmak osztatnak ki Tanulmányi és fegyelmi ügyekben a tanulók az iskolai szabályzatnak vannak alárendelve. A szünidei pályázatokban minden esti tanfolyambeli tanuló is úgy vehet részt, mint az intézet rendes növendéke, sőt az ösztöndíjas és tandíjmentes tanuló, ha a második iskolai évet befejezte, köteles azokon részt venni.

Az az esti tanfolyambeli tanuló, a ki az intézetbe mint rendes növendék akar belépni, egyenlő képesség esetén az idegen intézetekből jelentkező előtt számíthat felvételre, a fölvételi vizsgának letétele után; azok pedig, a kik a három évi esti tanfolyamot jó eredménynyel végezték, a szaktanfolyamba való felvételre előírt vizsgára bocsájthatók.

A Magyar Iparművészeti Társulat választmánya 1900. évi julius hó 9-én ülést tartott Ráth György társulati elnök elnöklése mellett. Jelen vannak: Szalay Imre és Czigler Győző alelnökök, Beck Dénes, Forster Gyula, Horti Pál, Kriesch Aladár, dr. Lippich Elek, dr. Matlekovics Sándor, Morelli Gusztáv, Radisics Jenő, dr. Szmrecsányi Miklós és Thék Endre választmányi tagok.

Jegyző Györgyi Kálmán titkár.

Elnök megnyitja az ülést és jegyzőkönyvének hitelesítésére Radisics Jenő vál. tagot kéri fel. Egyben bejelenti, hogy *Fittler* Kamill, *Gaul* Károly és *Zsolnay* Miklós kimentették távolmaradásukat.

A legutóbbi ülés jegyzőkönyvét a választmány felolvasottnak veszi, miután az már hitelesítve van s a társulat lapjában megjelent.

A napirend előtt az elnök szükségét látja annak, hogy indokolja, miért nem volt oly

sokáig ülés. Ennek oka a párisi világkiállítás volt, a melyen úgy ő, mint a választmánynak több tagja hosszú időn át fontos teendőkkel volt elfoglalva. Az elnök maga hét nappal a kiállítás megnyitása előtt utazott ki Párisba abban a feltevésben, hogy a vezetésére bízott XII. és XV. (iparművészeti) csoportok rendezésének befejezésére kellend csak felügyelnie. Itt azonban kétségbeejtő állapotban találta csoportjait. A tárgyak csomagolatlanul hevertek, sőt tetemes részük a szállítmányok torlódása miatt meg sem érkezett, de az installáció sem felelt meg a követelményeknek. Dacára az óriási erőmegfeszítésnek, melyet ő és társai kifejtettek, mégis hat heti szakadatlan munkába került, mig a rendezéssel legalább nagyjában elkészülhettek, a kisebb hézagok és hiányok pótlása pedig még több hetet vett igénybe. Kedves kötelességet teljesít, midőn ez alkalommal hálásan emlékszik meg munkatársai: Faragó Ödön, Horti Pál és Pap Henrik lelkes közreműködéséről. Örömmel jelentheti, hogy a fiatal magyar iparművészet, főleg nemzeti jellegének és önállóságának feltűntetésénél fogva a kulturállamok évszázados iparművészetének nagy versenyében derekasan megállja a helyét. Az általános elismerésnek egyik meggyőző jelét képezik a magánosok és több előkelő múzeum részéről történt jelentékeny vásárlások. Remélhető, hogy kiállítóink a kitűntetések odaítélésénél is megfelelő méltatásban fognak részesülni. Különösen kiemeli még az elnök Thék Endrének érdemeit, a ki mint jurytag buzgó odaadással védte a magyar kiállítás érdekét éppen a legfontosabb iparművészeti ágban.

Dr. Matlekovics Sándor a választmány nevében köszönetet mond az elnöknek önzetlen fáradozásaiért, a melylyel a magyar iparművészet ügyét a párisi kiállításon diadalra vitte. Indítványára a választmány hálájának a jegyzőkönyvben kifejezést ad.

Dr. Szmrecsányi Miklós csatlakozva az előtte szólónak szavaihoz, azokat tekintettel a művészet különböző ágainak összetartozására, kiegészíteni kivánja s utal azokra a nagy érdemekre, a melyeket az elnök eré-

lyes működésével mint a szobrászati jurynek magyar tagja, majd mint annak alelnöke szerzett, a mivel a magyar művészet minden barátját nagy hálára kötelezte. Egyben utal a nagy, általános elismerésre, melyet a magyar történelmi kiállítás Párisban aratott, a mi pedig főleg Szalay Imre alelnök és Radisics Jenő vál. tag érdeme volt, a miért is indítványára a választmány a nevezetteknek szintén köszönetet szavaz.

Áttérve a napirendre, az elnök mindenekelőtt mély sajnálattal jelenti, hogy Budahegyi *Pauer* Leo választmányi tag junius hó 16-án meghalt.

A választmány fájdalmának a jegyzőkönyvben kifejezést ad.

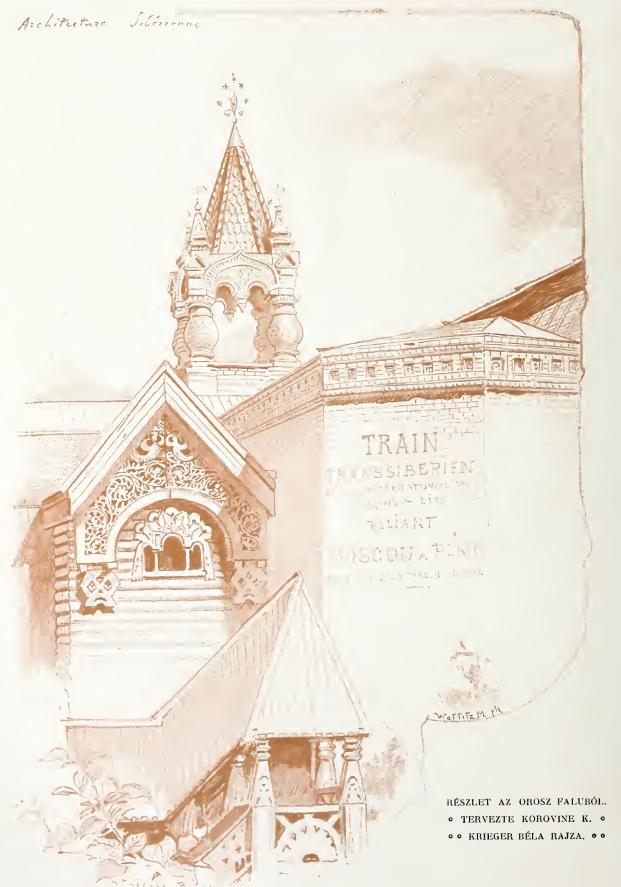
Ezek után az elnök üdvözli a legutóbbi közgyűlésen megválasztott új választmányi tagokat s indítványára a választmány a folyó egyesületi évre meghagyja a szakosztályok tavalyi beosztását azzal, hogy az újonnan megválasztott tagok közül dr. Czobor Bélát és Morelli Gusztávot a III. osztályba, Horti Pált s Pap Henriket pedig a IV. osztályba sorozza.

Titkár felolvassa a kereskedelmi miniszter leiratát a társulat felterjesztésére, a melyben üdvözölte a minisztert sikerrel megkezdett iparpártolási nagy akciója alkalmából s egyben a nézete szerint e tekintetben alkalmazandó elvek kifejtése mellett felajánlotta a társulat közreműködését.

A miniszter köszönettel fogadja a társulatnak felajánlott közreműködését és a kőzreműködés módozatainak megállapítása céljából tanácskozmányt akar tartani, a melyen a társulat is képviselve lesz.

A választmány örömmel fogadja a kereskedelmi miniszter leiratát s megbízza az elnököt, hogy a mennyiben erre vonatkozólag a minisztertől felhívás érkeznék, a a tervezett tanácskozmányba a szükséghez képest a társulat képviselőit jelölje ki.

Titkár felolvassa a kultuszminiszter leiratát, a melyben értesíti a társulatot, hogy Az Iparművészet Könyve c. díszmű költségeire 4000 koronát engedélyezett, de kiköti, hogy az engedélyezett összegnek ellenértéke fejében, a mű bolti árát véve alapul, a tár-

sulat megfelelő számú példányokat bocsásson majdan rendelkezésére.

A választmány hálával fogadja a kultuszminiszter segélyét, az ellenértékképpen kivánt példányokra vonatkozólag pedig elhatározza, hogy felterjesztést intéz, melyben kérni fogja a minisztert, hogy a föltételtől álljon el, miután a műnek voltaképpeni kiadója nem a társulat, hanem az Athenaeum, a melytől készpénzben kellene beszerezni a kivánt példányszámokat, a miáltal a mű kiadásának segélyezése illuzóriussá válnék. Miután azonban a társulat az Athenaeummal kötött szerződésében kikötötte, hogy tagjai *féláron* kapják a művet, utalni fog arra, hogy a kultuszminiszter főhatósága alatt levő intézetek is élvezhetik ezt a kedvezményt az esetben, ha a társulat tagjai sorába lépnek.

Titkár fölolvassa a párisi világkiállítás m. kir. kormánybiztosának átiratát, a melyben kéri az elnökséget, hogy szabadságolja Lipcsey József társulati pénztárost, miután a tisztség, a mit a párisi kiállításon levő történelmi magyar csoportnál ellát, föltétlenül megkívánja, hogy a folyó év végéig Párisban tartózkodjék.

A választmány Lipcsey József pénztáros számára kért szabadságot megadja s miután a nevezett könyveit Párisban fogja vezetni, a folyó kiadások s bevételek följegyzésével s általában a kézi pénztár vezetésével a választmány a titkárt bízza meg.

Radisics Jenő a tervezett Walter Cranekiállításra tesz előterjesztést a választmánynak. Miután a kiállítást a M. Iparművészeti Társulat az Orsz. Iparművészeti Múzeummal együttesen fogja rendezni, azt hiszi, hogy legcélszerűbb, ha a kiállítás anyagának összegyűjtésével s a kiállítókkal közvetlenül való érintkezéssel az Orsz. Iparművészeti Múzeumnak a londoni hivatalos képviselője Cundal, kensingtoni múzeumi őr bizassék meg.

A kiállítással járó kiadásokra vonatkozólag ez idő szerint még nem tehet konkrét előterjesztést, miután erre nézve nem tudják hivatalosan az angol művészek föltételeit. Maga a kiállítás szeptember vagy október havában lesz, miután W. Crane akkor szándékozik Budapestre jönni.

A választmány helyesléssel tudomásul veszi a bejelentést. A kiállítási költségekre nézve pedig elvileg kimondja, hogy azokhoz az Orsz. Iparművészeti Múzeummal együttesen méltányos arányban a társulat is hozzájárulni fog.

Az idei karácsonyi kiállításnak előkészítésével a választmány megbízza a titkárt s egyben a közreműködésre felkéri Horti, Kriesch és Pap választmányi tagokat.

Titkár jelentést tesz, hogy a darmstadti Alexander Koch cégnek magyarországi képviselője ajánlkozott arra, hogy bizonyos jutalék mellett tagokat illetve előfizetőket gyűjt.

A választmány kisérletképpen megengedi, hogy az illető, a könyvkereskedőknek adott szokásos jutalék mellett tagokat illetve előfizetőket gyűjtsön, azzal a szigorú kikötéssel, hogy minden olyan föllépéstől tartózkodjék, mely a társulat méltóságába ütközik, mert ellenkező esetben a társulat nyomban megszakítaná vele az összeköttetést.

Titkár bemutatja a Munkácsy- és a Zsolnayszoborbizottságok részéről érkezett fölhivásokat.

A választmány mindkét fölhívást a társulat közlönyében egész terjedelemben közzététeti, Zsolnay szobrának költségeire pedig, mint aki működésével a magyar iparművészetnek sok dicsőséget szerzett, 200 koronát szavaz meg.

Végül a titkár bejelenti, hogy a legutóbbi választmányi ülés óta *huszonhat* új rendes tagja lett a társulatnak, mit a választmány örömmel vesz tudomásul.

Erre az elnök berekeszti az ülést.

A Magyar Iparművészeti Társulat karácsonyi kiállítása ez idén előreláthatóan csak december hó első hetében fog megnyilni. A kiállításon ismét egy sorozat teljesen berendezett szoba lesz látható, a melyet Horti Pál tanár tervezett. Az eddigi bejelentett munkák után ítélve, a mostani karácsonyi kiállítás tartalmasság s a művészi színvonal tekintetében jóval túl fogja haladni az előzőket. Beható ismertetésével a jövő számunkban foglalkozunk.

FELHÍVÁS*

Zsolnay Vilmosnak, a keramia költői ihletű nagymesterének Pécsett felállítandó emlékszobra érdekében.

Alig kisérte ki és helyezte el a résztvevők óriási sokasága a magyar műipar zseniális úttörójét és életének alkonyáig fáradhatatlan munkását, *Zsolnay Vilmost*, a világhírnévre szert tett lángeszű magyar műiparost, a kerámiának költői ihletű nagy mesterét az örök nyugalom helyére, a magyar műipart ért súlyos veszteség érzetével együttesen élénk visszhangot keltett máris mindenfelé a pécsi kereskedelmi és iparkamara rendkivüli gyászközülésén kifejezésre jutott ama kegyeletes eszme, hogy az első magyar iparosnak halhatatlan emléke szülővárosában, Pécsett, a melynek agyagából alkotta meg a szerény téglaégetőből kifejlődött lángelme a magyar műiparnak csodásnál csodásb remekeit, nekünk és utódainknak kegyeletes emlékül és buzdításul, szoborműben láthatólag és maradandólag megörökíttessék.

Zsolnay Vilmos működésének köre nem csupán Pécs szűk határai közé szorítkozott. A pécsi öttornyú jelvénynyel ellátott műipari termékeinek az egész világ piacává lett. Minden műipari alkotása egy-egy bájos formájú, varázslatos szépségű, elragadó színezésű költemény, mely csodás hatást keltett mindenütt, a hova csak eljutott s dicsőséget szerzett nemcsak neki magának, de általa egyúttal az egész magyar műiparnak.

A kinek műveiben az anyagiság az eszményiséggel oly gyönyörű harmóniában összeolvadt; a ki az évek hosszú során át a munkások ezreinek adott foglalkozást és kenyeret; a ki példányképe volt a lángeszű művésznek és az egyszerű kézművesnek: az nem térhetett meg alkotójához a nélkül, hogy örök emléket ne hagyjon azok között, a kiket dicsőségének, hírnevének osztályosaivá tett.

Ezt tudva, bizalommal fordulunk a magyar ipar minden lelkes barátjához, hogy vegye ki tehetségéhez mérten részét a magyar ipar dicsőségének megörökítésében.

Zsolnay Vilmosnak Pécsett felállítandó szobra nemcsak az ő szobra lesz, nemcsak Pécs város dísze lesz, hanem az egész magyar iparé. Talentuma elismerést szerzett az egész világon; illő és méltó, hogy emlékének itt a hazában, szülővárosában kegyelettel adózzunk. A kik adományaikkal az alulírt szoborbizottságot kegyeletes törekvésében támogatják, az emberbecsülés és a munkabecsülés nemes munkájában működnek közre.

A szives adakozók kegyeskedjenek adományaikat a nálunk nyilvántartott gyűjtőívekkel együtt mielőbb *a pécsi kereskedelmi és iparkamara címére elküldeni*, mely a beérkezett adományokat esetről-esetre a "Pécsi Napló" és a "Pécsi Figyelő" napilapokban, a gyűjtés eredményét pedig külön kiadandó jelentésben közzéteszi.

Hazafiúi üdvözlettel, a szobor-bizottság:

Báró Fejérváry Imre, Baranya vármegye és Pécs sz. kir. város főispánja, bizottsági elnök.

Littke József, a pécsi kereskedelmi és iparkamara elnöke, bizottsági alelnök. Majorossy Imre, Pécs sz. kir. város polgármestere, bizottsági alelnök.

Dr. Záray Károly, a pécsi kereskedelmi és iparkamara titkára, bizottsági jegyző.

* Lapunk szerkesztősége szívesen közvetíti az adakozásokat, a melyeket nyilvánosan nyugtázni fog. A szerk.

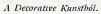

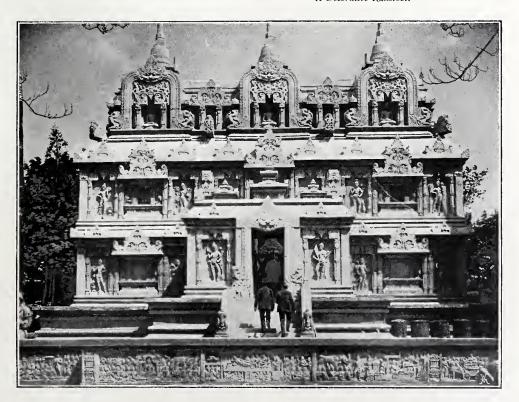
AZ OROSZ SZESZKEZELÉS CSARNOKA.

oo KOROVINE K. oo

RÉSZLET A KIÁLLÍTÁSI ooo TERVEZTE ooo o Orosz faluból. o

HOLLANDUS-INDIA.

HINDU TEMPLOM.

Az orsz. m. képzőművészeti társulat részéről a következő felhívást vettük:

FELHIVÁS.

Mindenki tudja, hogy ki volt Munkácsy Mihály!

A magyar kultura egyik legnagyobb ékessége, nemzetünk egyik legnagyobb büszkesége. A Mester, kinek porladó teste immár a szentelt hazai földben aluszsza örök álmát, ércnél is maradandóbb emléket emelt magának halhatatlan alkotásaiban!

De nekünk, hálás utódainak és lánglelkétől született kincsei örököseinek is kötelességünk, hogy megörökítsük annak az emlékét, a ki nemzeti dicsőségünknek a külföldön legragyogóbb sugara volt.

Azért elhatároztuk, hogy Munkácsy emlékszobra javára országos gyűjtést indítunk, s a mellékelt gyűjtőívet azzal a hazafias kérelemmel van szerencsém T. Címnek megküldeni, hogy a magasztos cél érdekében a gyűjtés eredményéhez szives fáradozásával lehetőleg hozzájárulni kegyeskedjék.

Budapesten, 1900. a postabélyeg kelte.

Tisztelettel

Andrássy Tivadar, elnök.

Kinevezés. A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr Szőnyi (Czeizel) I. Lászlót, végzett theologust és bölcsészethallgatót, az egyetemi könyvtár gyakornokát, kinevezte az Iparművészeti Múzeum és iskola könyvtárához segédkönyvtárossá.

Walter Crane kiállítása, a melyet az orsz. iparművészeti múzeum s a m. iparművészeti társulat együttesen rendez, október hó 14-én nyílt meg. A mintegy ezer darabból álló nagyérdekű kiállítás áttekinthető képet ad a mesternek sokoldalú tevékenységéről. Ránk magyarokra nézve különösen tanulságos ez a kiállítás, mert nálunk még sokan vannak, a kik határvonalat szeretnek húzni a képzőművészet s az úgynevezett iparművészet között, holott egyenlő becsű művészet mind a kettő. Juliusi füzetünkben behatóan foglalkoztunk a nagy mesterrel s műveivel s ezért ezúttal csak azt a címlapját mutatjuk be, melyet Budapesten rajzolt a lipótvárosi kaszinó-estélye alkalmából. A kiállítására szóló plakátot, a melyet szintén hű reprodukcióban közlünk, husz éves fia, Lancelot rajzolta. A mester családostul jött Budapestre, a hol mindenfelől nagy kitüntetéssel fogadják. A fővároson kivül ellátogat Pécsre, a hol a Zsolnay családnak vendége lesz, továbbá meghívták őt Szeged, Kolozsvár, Miskolc városok, a melyeket elutazása előtt szintén fel fog keresni.

Gerlóczy Károly †. A székesfővárosnak f. évi augusztus hó 25-én elhúnyt nyugalmazott alpolgármesterében a M. Iparművészeti Társulat egyik legbuzgóbb tagját veszítette. A társulatnak alapítása óta munkás tagja volt a választmánynak, a melynek üléseit, a legnagyobb tevékenysége közepette is rendesen látogatta s mindenkor élénk részt vett a társulat működésében. Mint a székesfőváros képzőművészeti bizottságának alapítója s hosszú éveken át elnöke, a képzőművészeti ügyek mellett a hazai iparművészet érdekeit sem tévesztette szem elől, a melyeknek az elhúnyt alpolgármester a székesfőváros tanácsában is buzgó szószólója volt. Az ő lelkes pártolásának köszönhető a többi között, hogy a székesfőváros a millenniumi kiállítás alkalmával az iparművészet támogatására, a hazai viszonyokhoz képest nagy összeget szavazott meg, a mely által számos szerény viszonyok közt élő iparosnak módot nyújtott arra, hogy a kiállításon nevezetesb tárgygyal szerepeljen. A nagyérdemű férfiúnak váratlan elhúnyta

mély részvétet s fájdalmat keltett nemcsak a főváros, de az egész ország széles köreiben. S ebből kiveszi a M. Iparművészeti Társulat is a maga részét s ennek jeléül elhúnyt jelesének ravatalára hálájának s fájdalmas megilletődésének pálmaágát teszi le.

Eldőlt pályázat. Lapunk májusi számában- közöltük azt a pályázati felhívást, melyet a budapesti korcsolyázó egyesület hirdetett bajnoki oklevelének tervrajzára. A pályázat határidejére mindössze huszonnégy rajz érkezett be s ezek felett döntött szeptember hó 20-án az illetékes jury, melynek tagjai voltak Benke Gyula orsz. képviselő (elnök), Zsigmondy Géza, a B. K. E. igazgatója, Szent-Györgyi Imre h. igazgató, továbbá Horti Pál, Nádler Róbert és Pap Henrik festőművészek. Az első díjat Rintel Géza nyerte el, a második pedig Prenoszil Gézának jutott. Valamennyi pályamű tiz napig látható volt az Orsz. Iparművészeti múzeumban.

Uj tagok. F. évi junius hó 1-je óta e füzet megjelenéseig a következők léptek be a M. Iparművészeti Társulat rendes tagjai sorába: Dr. gróf Almássy Imre (Puszta-Poó), Alpár József (Budapest), Altlechner Károly (Budapest), Bloch Leo (Budapest), Bereczky Miksáné született Emmerth Ilona (Székesfehérvár), Bocsák Rezső (Budapest), Beck Antal (Budapest), Bányai Viktor (Budapest), Berényi Ignác (Budapest), Baumhorn Lipót (Budapest), Bajusz Bálint (Ujpest), Boemm Klára (Budapest), Barajevacz Szvetozár (Ungvár), Brandl Gusztáv (Sopron), Szt. Benedekrendi főgymnasium (Sopron), Buday György (Budapest), Berger & Feiszinger (Budapest), Carl Sándor (Budapest), Czibulka Rezső (Budapest), dr. Dieballa Géza (Budapest), Elefánti István (Pozsony), Evangelikus Gymnasium (Sopron), Faragó Ferenc (Budapest), Fornheim Zsiga (Pozsony), Forreider József (Budapest), Fiala Géza (Budapest), Fekete István (Budapest), Fülöp Árpád (Ungvár), Grieger Gyula (Budapest), Glaser János (Budapest), Győri Sándor (Budapest), Gaal Maris (Dalnok), Gencza Ferenc (Budapest), Gmehling Hermann (Budapest), Grünwald István (Győr),

Galgóczy Ferenc (Győr), Gebauer Ágoston (Pozsony), Hatschek Ede (Győr), Heckenast Róbert zongoragyáros (Budapest), Hoppel János (Budapest), Hirschmann Tivadar (Budapest), Hajts Jakab (Budapest), Hoffmann Ernő (Budapest), Herzfeld József (Pozsony), Horváth Antal (Pécs), Istok János (Budapest), Jánosy József (Budapest), Ihrig Sarolta (Budapest), Jahl Jenő (Pozsony), Jabornik János (Pozsony), kolozsvári róm. kath. főgymnasium (Kolozsvár), Kitzinger Rezső (Budapest), Kelemen Márton (Győr), Koszka János (Pozsony), Kurtz Károly (Pozsony), Kreibich Károly (Pozsony), Kabaj Dánielné (Budapest), ifj. Kiss József (Pozsony), Kántor Tamás (Budapest), Kiss Sándor (Budapest), Kende Antal (Budapest), Kristián Emil (Budapest), Klassohn A. (Budapest), Kriegsan Emil (Budapest), Khein Rezső (Sopron), Kis József (Budapest), "Keleti kávéház" (Budapest), Kállay Jenő (Győr), Kolliner Miklós (Nagyvárad), Lantay Lajos szobrász (Budapest), dr. Lovrich József (Budapest), ifj. Lohr József (Budapest), ifj. Latzinger Gyula (Pozsony), Láng Gyula (Budapest), Lapicz Antal (Sopron), Lomjánszky István (Budapest), May Ferenc (Budapest), Munkácsy Sándor (Budapest), magyar-óvári állami iparos tanonciskola (Magyar-Óvár), Melczer Zsigmond (Pozsony), Marton Jenő (Pozsony), Meszmer Adolf (Pozsony), dr. Madzsar József (Budapest), Molnár Géza (Budapest), Modrovich Gábor (Pozsony), Mechle-Grossmann Hedwig (Sopron), dr. Molnár Jenő (Budapest), Mattiáski Károly (Budapest), Miletin Ferenc (Budapest), Marschall A. (Pozsony), magyar-óvári k. t. r. gymnasium (M.-Óvár), Nagy Szeder István (Budapest), Nemes & Lengvel (Budapest), Nichold Sándor (Budapest), ifj. Nagy Károly (Moson), ifj. Nagy István (Budapest), Nemes Ödön (Budapest), Nándory János (Budapest), Neumann Ferenc (Budapest), Nay Rezső (Budapest), Ottenberger Ödön (Budapest), Opris Oszkár (Nyiregyháza), Pratsinger Ödön (Győr), Pintér Ignác (Sopron), Polgáry István (Budapest), Reichmann Manó (Budapest), Rózsa Ede (Moson), Roth Jakab (Budapest), Resch

HIVATALOS TUDÓSÍTÁSOK

Fragment 2 la Frise

HINDU TEMPLOM RÉSZLETEI.

• KRIEGER BÉLA RAJZAI. •

Ferenc (Budapest), Simig Jenő (Kalocsa), Sürű János (Budapest), Seiler József (Budapest), Stärk Izsó (Budapest), Steindl Imre műegyetemi tanár (Budapest), Steiner Albert (Budapest), Schneider György (Budapest), Szirmay Jenő (Moson), Szabó Károly (Cegléd), Schiller Rezső (Budapest), Stern & Társai (Budapest), Schober Alajos (Budapest), Scher & Varsa (Budapest), Stolhanzl Ede (Budapest), Seifert Géza (Sopron), Szabó Gyula (Budapest), Szilágyi Ferenc (Budapest), Schitler Jenő (Budapest), özvegy Teleszky Istvánné (Rácz-Almás), Tamás József (Budapest), Török Lajos (Budapest), Tattay Ferenc (Budapest), Turnherr Gyula (Budapest), Turnherr János (Budapest) Töry Emil (Budapest), Török Zsigmond (Magyar-Óvár), Erényi Ullmann Gyula műépítész (Budapest), Visontay Kálmán (Ungvár), Vörösváry Szigfrid (Budapest), verseci m. kir. áll. főreáliskola (Versec), Voith Henrik (Budapest), Wanans Károly (Budapest), Wintermantel & Szombathely (Budapest), Weisz Ferenc (Pozsony), Zeuner Gyula (Budapest), Zückler Hermann műépítész (Budapest). Összesen százötven új tag.

A magyar iparművészet osztály kiállítóinak s közreműködőinek, — mint az az alábbi lajstromból látható, — számos kitüntetés jutott s a kitüntetések foka is elég kedvező arányt mutat. A XII – XV. csoport kiállítói közül, mellőzve az iparművészet körébe szorosan nem tartozó kiállítókat, a következők kaptak kitüntetéseket:

67. OSZTÁLY. (Üvegfestés.)

Ezüst-érem: 1. Róth Miksa, Budapest. Bronz-érem: 1. Forgó és társa, Budapest.

Elismerő-oklevél: 1. Gnezda A., Horvát-Szlavonország.

68. OSZTÁLY. (Papir-kárpitok.)

Elismerő-oklevél: 1. Bauer I., Horvát-Szlavonország.

Magyar Iparművészet.

69. OSZTÁLY.
(Olcsó és díszbutorok.)

Versenyen kivül: -1. Thék Endre, gyáros, jury-tag.

HINDU TEMPLOM RÉSZLETE.

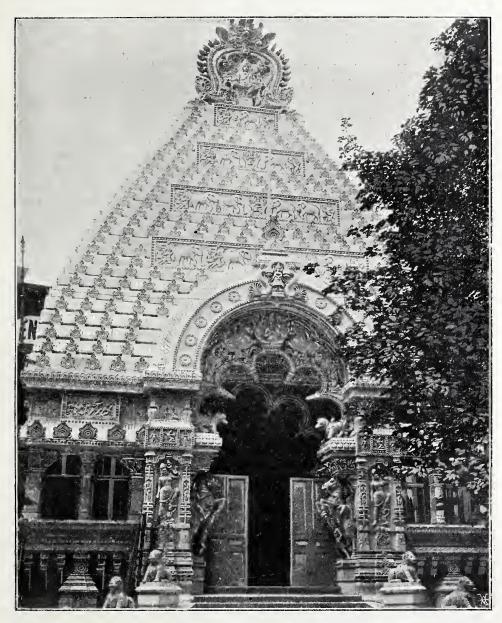
• KRIEGER BÉLA RAJZA. •

FRANCIA-INDIA.

BUDDHA TEMPLOMA.

A kolóniák kiállításából.

INDO-KINA. • •

• • HINDU-TEMPLOM.

A kolóniák kiállításából.

Arany-érem: 1. Lengyel Lőrinc, mű-asztalos, Szeged. 2. Mahunka Imre, mű-asztalos, Budapest. 3. Thurnherr János, műasztalos, Budapest. 4. Gelb M. és fia, kárpitosok, Budapest. 5. Buchwald Sándor, fémbutorgyáros. 6. Ungvári hajlított butorgyár r.-társaság.

Ezüst-érem: Varga József, műasztalos, Arad. 2. Bernstein József és fia. 3. Lukátsovits János. 4. Zimonyi György. 5. Biró Lajos, műasztalos. 6. Kántor Tamás, műasztalos. 7. Budicki János, Zágráb. 8. Mihoković Ferenc, Zágráb. 9. Povischil és Kaiser, Eszék. Trstenják Mátyás, Zágráb. 11. Zima és Schiffer, Zágráb. 12. Bothe és Ehrmann, Zágráb. 13. Keszli Ferenc, Zala-Egerszeg. 14. Polgár Alajos. 15. Reisz és Porjesz, Békés-Csaba. 16. Walnicsek Béla. 17. Horváth Endre. 18. Ifj. Czimbalmos Ferenc, Kézdi-Vásárhely. 19. B. Bak Lajos, Kolozsvár. 20. Langer Ignác, szobrász.

Bronz-érem: 1. Kramer Henrik, Budapest. 2. Bodon Károly, Budapest. 3. Hevesi József, Kolozsvár. 4. Lovag Freystädtler Jenő. 5. Bányai Viktor, Budapest. 6. Steinschneider Jakab.

Elismerő-oklevél: 1. Nagy Gábor. 2. Dósay Anna. 3. Róth Jakab.

KÖZREMŰKÖDŐK:

Grand-Prix: 1. Faragó Ödön, felső ipariskolai tanár, Budapest.

Arany-érem: Papp Gábor (Thék) Budapest. 2. Rupprich Károly, gyárigazgató. 3. Bollé Hermann, különféle kiállítók (Horvát-Szlavonország), Zágráb.

Ezüst-érem: 1. Nándori J. (Thék), Budapest. 2. Réthy L. (Lengyel-cég). 3. Szamossy Ferenc (Lukacsovits-cég). 4. Mohács (Thék), Budapest. 5. Hirschler Mór (Bakcég). 6. Nadler Róbert, Turnherr, Budapest. 7. Wiegand Ede, Budapest. 8. Nagy Lázár, Budapest.

Bronz-érem: 1. Szoboreczky (Thék), Budapest. 2. Varjas (Thék), Budapest. 3. Ifj. Bodon Károly, Budapest. 4. Weissmann Károly, Budapest.

Elismerő-oklevél: 1. Krejesovitz (Thék), Budapest. 2. Papp Károly (Thék), Budapest. 70. OSZTÁLY.

(Szőnyegek, szőnyegkárpitok, butorszövetek.)

Arany-érem: 1. Szövetkezet a szövő háziipar előmozdítására, Pozsony. 2. Torontáli szőnyeggyár r.-társ. 3. Haas Fülöp és fiai. 4. Horti Pál, tanár.

Ezüst-érem: 1. Zágrábi nőipariskola. 2. Kovalszky Sarolta, Német-Elemér. 3. Rippl-Rónai József. 4. Irgalmas apácák zárdája, Horvátország.

Bronz-érem: 1. Roósz Magdolna. 2. Istvánffy Istvánné, Török-Becse. 3. Láng Nina, Szerb-Elemér. 4. Nikolits Szeréna, Dobráts-Apáti. 5. Vaszary János, festőművész. 6. Kriesch Aladár, festőművész. 7. Fadrusz Jánosné. 8. Kabay Dánielné. 9. Háry Gyula, festőművész. 10. Nagy Sándor.

KÖZREMŰKÖDŐK:

Arany-érem: 1. Horti Pál, Budapest. Ezüst-érem: 1. Wolf Zsigmond, igazgató, Budapest.

Bronz-érem: 1. Cojétésic Klotild (Simon H.), Zágráb. 2. Cugmall Georgette (Simon H.), Zágráb. 3. Tisow Teréz (Simon H.), Zágráb.

71. OSZTÁLY.

(Alkalmi diszítések és kárpitosmunkák.)

Arany-érem: 1. Gelb M. és fia. 2. Horti Pál és Balogh János.

Ezüst-érem: 1. Kozilek József és fia. 2. Kramer Henrik. 3. Lengyel Lőrinc, Szeged. 4. Bernstein K. H. és fia.

Bronz-érem: 1. Fantusz Jakab. 2. Steinschneider Jakab. 3. Steinbach Gábor. 4. Róth Jakab.

Elismerő-oklevél: 1. Weidler György. 2. Schlesinger Paula. 3. Riha Ferenc, szobrász. 4. Hajts Jakab, asztalos.

71. OSZTÁLY.

Ezüst-érem: 1. Spiegel Frigyes, építész, Budapest.

Bronz-érem: 1. Pfeiffer József, Gelb és fia, Budapest.

Elismerő-oklevél: 1. Paunesz, Gelb és fia, Budapest. 2. Pauly Erik, festő, Budapest. 72. OSZTÁLY.(Kerámia.)

Versenyen kivül: 1. Zsolnay Vilmos-féle majolika-gyár, Pécs, jury-tag.

Arany-érem: 1. Farkasházi Fischer Jenő, Herend.

Ezüst-érem: 1. Dr. Wartha Vince, műegyetemi tanár. 2. Magy. kir. kereskedelmi muzeum kollektiv kiállítása. 3. Magyar keramiai gyár r.-t.

Bronz-érem: 1. Paukert Hohenauer Adél, Bécs.

Elismerő-oklevél: 1. Tóvárosi Fischer Emil. 2. Badár Balázs, Mező-Tur. 3. Bozsik és Herz, Kun-Szent-Márton. 4. Horti Pál, tanár. 5. Nagy Zsigmond és Ferenc, Borsod-Apátfalva, B.-Ujfalu. 6. Hollóházai majolika és kőedénygyár. 7. Kosztka János, Stomfa. 8. Mitschka József, Modor.

KÖZREMŰKÖDŐK:

Arany-érem: 1. Rost Ottó, Keramia-gyár, Budapest.

Ezüst-érem: 1. Abt Sándor (Zsolnay), Pécs.

Bronz-érem: 1. Szikorszky Tádé, Pécs.

73. OSZTÁLY.
 (Üvegárúk.)

Arany-érem: 1. Schreiber J. és öcscse, üveggyár, Zay-Ugróc.

Ezüst-érem: 1. Kossuch János. Bronz-érem: 1. Giergl Henrik.

Elismerő-oklevél: 1. Első magyar üveggyár r.-társ.

94. OSZTÁLY. (Ötvösművesség.)

Arany-érem: Bachruch A., cs. és kir. udv. szállító.

Ezüst-érem: 1. A Geramb I. J.-féle bányaegylet "Szandrik" ezüst-árugyára, Alsó-Hámor.

Bronz-érem: 1. Horti Pál. 2. Egger testvérek utóda, Roger Adolf. 3. Hibján Samu.

Elismerő-oklevél: 1. Link István. 2. Rapoport és társai. 3. Rubin A. és fiai. 4. Oskó Lajos. 5. Latzkó testvérek.

95. OSZTÁLY. (Ékszerek és ékszerkövek.)

Ezüst-érem: 1. Hibján Samu. 2. Kriegler Dávid. 3. Link István. 4. Wisinger Mór. Bronz-érem: 1. Egger testvérek utóda, Roger Adolf. 2. Gigante A., Fiume.

97. OSZTÁLY.

(Művészi bronz- és vasöntvények.)

Arany-érem: 1. Magyar Iparművészeti Muzeum kollektiv kiállítása. 2. Steiner Ármin és Ferenc, Budapest. 3. Beschorner A. M. és fia, Budapest. 4. Jungfer Gyula, Budapest. 5. Senyei Károly, szobrász. 6. Kissling Rudolf és fia.

Ezüst-érem: 1. Beck Ö. Fülöp. 2. Ludwig és Stetka. 3. Führer Rikárd. 4. Jancsurák Gusztáv.

Bronz-érem: 1. Telcs Ede. 2. Schmalhofer F. és fia. 3. Markus Béla. 4. Brecela Mirkó, Zágráb.

Elismerő-oklevél: 1. Rimey Viktor, Zágráb. 2. Dusany Josip, Zágráb. 3. Hammel George, Zágráb. 4. Pick Ede.

KÖZREMŰKÖDŐK:

Arany-érem: 1. Titteldorf Alfréd, (Beschorner és fia,) Budapest.

Elismerő-oklevél: 1. Carl Lajos ifj., Steiner Ármin és Ferenc, Budapest. 2. Czily Mihály, Steiner Ármin és Ferenc, Budapest. 3. Schaeffer Antal, Steiner Ármin és Ferenc, Budapest. 4. Barborik Mihály, Kissling Rudolf, Budapest. 5. Fazekas Lajos György, Kissling Rudolf, Budapest. 6. Kreisberg Simon, Budapest. 7. Havlicsek Alfréd, Budapest. 8. Richter Károly, Budapest. 9. Streit József, Budapest.

o8. osztály.*

(Bőrdíszmű, kefe- és kosárfonó árúk.)

Ezüst-érem: 1. Burg Ármin.

Bronz-érem: 1. Fischhof Jenő. 2. Gottermayer Nándor. 3. Krausz Károly és József. 4. Tull Victor.

* Ennek az osztálynak csak ama kitüntetett kiállítóit soroljuk fel, a kiknek munkái az iparművészet körébe tartoznak.

A GRAND PALAIS (MŰCSARNOK) ROTUNDÁJÁNAK RÉSZLETE.

Elismerő-oklevél: 1. Benczur Gyuláné. 2. Boros Györgyné, Kolozsvár. 3. Feldsberg Zsigmond. 4. Gröber Zsigmond.

Ide sorozandó még Jungfer Gyulának Grand Prix-je, melylyel a 65. csoportban (fémiparárúk) levő munkáit tüntették ki, továbbá ugyanabban a csoportban Páder Nándor, kinek munkái aranyérmet kaptak. Hasonlóképpen ide tartozik Huszka Józsefnek aranyéremmel való kitüntetése, a ki a Goldberger-féle kartongyár számára számos magyaros, színes tervrajzot készített.

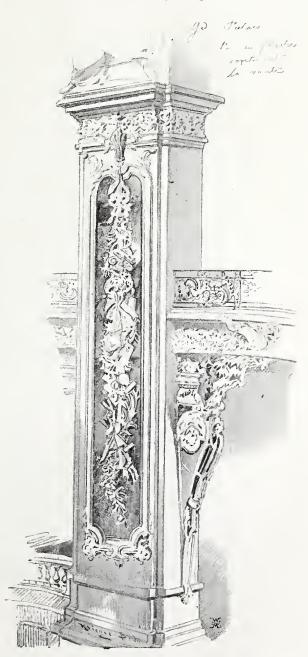
Az orsz. m. kir. iparművészeti iskolának és szép kitüntetés jutott, tartalmas kiállításáért az aranyéremre méltatta az illetékes jury. Jelenlegi helyettes igazgatója pedig Morelli Gusztáv tanár, jó fametszeteiért az ezüstérmet kapta.

A párisi kiállításon levő magyar iparművészeti csoportban eddig számos tárgyat eladtak. S örvendetes, hogy a vevők közt több előkelő múzeum szerepel. Így pl. a londoni South Kensington múzeum megvette a királyi palota számára megrendelt, Faragó Ödön tanár által tervezett kerti szoba berendezésnek másodpéldányát, továbbá ugyancsak Faragónak tervei nyomán készült szekrényt Kántor Tamástól s egy másik szekrényt, melyet a budapesti áll. felső ipariskolának növendékei készítettek. Megvásárolta továbbá Beck Ö. Fülöpnek több kisebb bronztárgyát. A hamburgi s a berlini múzeumok vettek Telcs Edének terrakotta szobrocskáiból több példányt, Rapoport-féle zománcmunkákat és az utóbbi múzeum ezenkivül megvásárolta az ungvári hajlítottbútor gyárnak szobaberendezését, a melyet a nevezett gyár ezenfelül még ötször adott el.

A butorok közül elkelt az említetteken kivül Kramer H.-nak könyvtárszobája, továbbá Gelb M. és fiának szalonfülkéje, megvásárolták Czimbalmos Ferenc (Kézdi-Vásárhely) által készített íróasztalt és könyvszekrényt (vevője Chancel F. Algir, a ki ennek nyomán egy teljes úri szobát rendelt meg), továbbá az áll. ipariskolák által készített szalon-szekrényt, Keszli Ferencnek (Zala-Egerszeg) és Horváth Endrének (Budapest)

szekrényeit, a melyek mindannyian Faragó Ödön tanár tervei nyomán készültek.

Egytől-egyig vevőre találtak az ugyancsak Faragó Ödön tervei szerint, Burg Á. és

A GRAND PALAIS ROTUNDÁJÁNAK PILLÉRJE.

AZ IPARMŰVÉSZETI PALOTÁK AZ ESPLANADE DES INVALIDES-EN.

Tull Ö. által készített bőrmunkák; elkelt Fischhof Jenő bőrmunkáinak javarésze és a Beschorner-féle bronzoknak több példánya. Hogy a Zsolnay-gyárnak szép készítményei keletnek fognak örvendeni, az előre látható volt, s csakugyan, a történt vételek s megrendelések megfelelnek a várakozásoknak. A magyar porcellánokból is vásároltak, nevezetesen pedig F. Fischer Jenő és F. Fischer Vilmos munkáiból.

A magyar parasztmajolikák jó része vevőre talált s ezekből is számos megrendelés történt.

Hasonlóképpen jól fogynak a magyar ékszerek, Roger, Wisinger munkái, továbbá a fiumei Gigante-nek szerecsenfejes ékszerei.

Végül pedig sok eladást jegyezhet fel az orsz. iparművészeti múzeumnak galvanoplasztikai intézete, a melynek tárgyait majdnem kivétel nélkül megvásárolták.

Mindebből látható, hogy elég kedvező az anyagi eredmény, a mit a magyar iparművészet a párisi kiállításon elért.

Az első magyar közműhelytelep. A kisipar modern átalakulása olyan általános és komoly jelszó, melylyel most minden nagyobb iparosállam előszeretettel foglalkozik. A gyáripar előnyeit hozzáférhetővé tenni a kézműves-iparosoknak, ez oly korszerű törekvés, melynek fontosságát fölismerte Hegedüs Sándor keresk, miniszter úr, a mikor figyelmét a közműhelyek messzeható előnyeinek kiaknázására fordította és kiváló ügyszeretettel buzgólkodott ez intézménynek Magyarországon való meghonosítása érdekében. És ezt a célt kivánja előmozdítani, illetve a gyakorlatba átvinni a nemrég megalakúlt Magyar közműhely-telep részvénytársaság, mely hazánkban a kereskedelmi miniszter úr kezdeményező intézkedései után elsőnek foglalkozott a kisipari műhelyek javításának fontos kérdésével és ezzel a kisipar színvonalának és versenyképességének hathatós emelésével.

Ez a társaság, mely még ez évi április 30-án alakúlt meg, most adta ki részletes programmját. E szerint a társaságnak az a célja, hogy közműhely-telepeket létesítsen, üzemben tartson, bérbe adjon, a műhelyben villamos hajtóerőt és világítást szolgáltasson a kis- és középiparosok részére. Tervbe vette továbbá elektro-mótoroknak, munkagépeknek és gépberendezéseknek megszerzését, eladását, bérbeadását és a rendszeres árufuvarozást a műhely-bérlők részére.

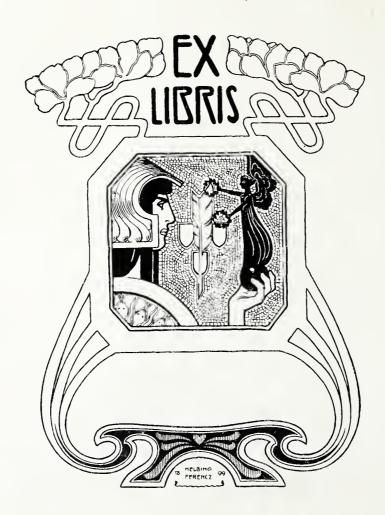
A közműhely lehetővé akarja tenni, hogy minden iparos, ki iparát a közönséges kézművesség keretéből ki akarja emelni s erre egyéni képességgel is bir, úgyszólván minden befektetés és betelepítéssel járó kockázat nélkül – a gyári üzem kellékeinek teljesen megfelelő helyiséghez, illetőleg telephez jusson, hol a legszűkebb körben is versenyképesen működhetik és üzemét fokról-fokra mindinkább kiterjeszthesse. Igen alkalmas a telep a termelés specializására, új iparágak meghonosítására, életrevaló találmányoknak nagy befektetések nélkül való érvényesítésére, általában arra, hogy az egyéni képességben rejlő munkaerő-tőkét a vagyoni tőkével egyensúlyba

Az új közműhelytelep Budapest és Erzsébetfalva között épűl, a vicinális és zimonyi vasútállomás és a Duna közvetlen közelében. Kiváló előnye az intézetnek egyrészt a fővárossal való állandó összeköttetése, másrészt a kisváros előnyeinek kiaknázása az iparosok és munkások javára kedvező élelmezési-, lakás-, egészségügyi viszonyok, olcsó közteherviselés, stb.

A telep 3600 négyzetméter területet foglal el. A főépület mellett van a melléképület és a fedett raktár. Az egyes műhelyhelyiségek nagysága az eltolható vasbeton-közfalak segélyével tetszés szerint változtatható; minden műhelynek külön bejárata van s a folyosókról könnyen megközelíthető. A világítás, fűtés, szellőztetés, vizvezetéki berendezése mintaszerű. A műhelyhelyiségekben alkalmazandó munkagépek hajtására elektromótorok használhatók, melyeknek bekapcsolása bármely helyiségben egyszerűen eszközölhető, miután a villamos erőátviteli vezetékkel az összes helyiségek el vannak látva. Mindezeknek árszabását tüzetesen

közli a most megjelent prospektus, melyet kivánatra minden érdeklődőnek megküldenek. A telep végül saját fuvarozási eszközök felett rendelkezik, melyek a telep és a főváros között rendszeres meneteket tartanak fenn és céljuk a bérlők számára egyrészt a kész árúkat a megrendelőkhöz széthordani, másrészt különféle feldolgozandó anyagokat a beszerzési helyekről összegyűjteni és a bérlőknek a telepre szállítani.

A magyar közműhelytelep részvénytársaság helyiségei már november hóban készen állanak a bérlők rendelkezésére. A társaság részvénytőkéje 600,000 korona. Igazgatósága a következőkép alakúlt meg: Elnök dr. Neményi Ambrus, alelnök Urbán Adolf igazgató. Az igazgatóság tagjai: Baader Henrik, Edvi Illés Aladár, Gelléri Mór, dr. Szirmai Rikhárd és; Wolf Sándor, ez utóbbi egyszersmind ügyvivő igazgató.

A WALTER CRANE KIÁLLÍTÁS PLAKÁTJA

OOO RAJZOLTA LANCELOT CRANE, OOO

PÁLYÁZAT.

A budapesti korcsolyázó egyesület a M. Iparművészeti Társulat közvetítésével pályázatot hirdet az egyesület bajnoki oklevelének *vázlatos* tervrajzára, a következő föltételek mellett:

1. Tervezendő egy bajnoki oklevél, a mely heliografiai úton sok-

szorosítható legyen.

2. Az oklevél alakja, nagysága és a tervezésnél használt teknika (szénrajz, akvarell, stb.) a tervezőtől függ.

- 3. A vázlatos rajzon feltűntetendő az egyesület címe, "Budapesti Korcsolyázó Egyesület" és "Bajnoki Oklevél", kijelölendő továbbá az egyesület pecsétjének a helye, végre szükséges, hogy megfelelő hely maradjon az oklevél szövegének.
- 4. A pályabiróság a következő tagokból áll: elnök *Dr. Busbach Péter* a B. K. E. elnöke, *Zsigmondy Géza* igazgató, *Szent-Györgyi Imre* h. igazgató, a M. lparművészeti Társulat részéről *Horti Pál, Nádler Róbert* és *Roskovics Ignác*. Az elnök, vagy egy-másik jury tagnak akadályoztatása esetén, az elnökség intézkedik annak helyettesítéséről.
- 5. A legkiválóbb vázlatrajzok jutalmazására a budapesti korcsolyázó egyesület két díjat tűz ki, és pedig I. díj 120 korona, II. díj 80 korona. Az első díjat nyert vázlat tervezője, a sokszorosításra alkalmas, gondosan kidolgozott rajznak elkészítéseért külön 200 korona díjazást kap, de köteles a jurynak esetleges észrevételeit figyelembe venni.
 - 6. Pályázhatik minden magyar honpolgár.
- 7. A "Magyar Iparművészet" a beérkezett pályaművek bármelyikét reprodukálhatja.
- 8. Az összes pályaművek legalább 10 napig közszemlére teendők az Orsz. Magyar lparművészeti Múzeumban.
- 9. A pályaművek jeligével látandók el és folyó évi junius hó 5-éig a M. lparművészeti Társulat titkári hivatalában (IX., Üllői-út 33. sz.) nyújtandók be. Az illető szerző nevét és lakáscímét egy külön zárt boríték tartalmazza.

Budapest, 1900. április havában.

A M. Iparművészeti Társulat elnöksége.

			,	
•	•			
		*.		
	•			
•			•	
	1		•	
			,	74
.*	**	•	. ,	
	٩			•
			•	
		- 1		4.
	4		•	
•				
	8		•	•
	•			
			79	
		AP.		•
				F
	-			
		ė		* 1
		•		11 01
Y				
				a
			6 NO NO	
	•			
	•			•
			-	1
			,	•
· ·				
a ·		1		
10	1 1 -	4		
		. (
			•	
				*
		4		
			- "	
		•		
				1 1
		."		
		• ()		•

--

